

THE
WORKS
OF
SIR WILLIAM JONES.

WITH
THE LIFE OF THE AUTHOR,
BY
LORD TEIGNMOUTH.

IN THIRTEEN VOLUMES.

VOLUME VI.

LONDON:

PRINTED FOR JOHN STOCKDALE, PICCADILLY;
AND JOHN WALKER, PATERNOSTER-ROW.

1807.

Printed by T. DAVISON,
Whitefriars.

CONTENTS

TO

THE SIXTH VOLUME.

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM LIBRI
SEX, CUM APPENDICE; SUBJICITUR LIMON,
SEU MISCELLANEORUM LIBER.

	PAGE
PROCEMIUM - - - - -	v
CAPUT I.—Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensiùs esse deditos - - - - -	1
CAPUT II.—De Metris Asiaticis - - -	22
CAPUT III.—De Idyllio Arabico - - -	60
CAPUT IV.—De Carmine Persico - - -	79
CAPUT V.—De Imaginibus Poeticis - - -	98
CAPUT VI.—De Translatione - - -	118
CAPUT VII.—De Comparatione - - -	140
CAPUT VIII.—De reliquis Figuris - - -	156
CAPUT IX.—De arcanâ Poematum Significatione	173
CAPUT X.—De Elato dicendi genere - - -	189
CAPUT XI.—De Venustate - - -	203
CAPUT XII.—De Poesi Heroicâ - - -	219
CAPUT XIII.—De Poesi Funebri - - -	242
CAPUT XIV.—De Poesi Morali - - -	259
CAPUT XV.—De Poesi Amatoriâ - - -	275

VOL. IV.

CONTENTS.

	PAGE
CAPUT XVI.—De Laudatione - - -	288
CAPUT XVII.—De Vituperatione - - -	301
CAPUT XVIII.—De Descriptionibus - - -	314
CAPUT XIX.—De variis Arabum, Persarum, ac Tur-	
carum Poetis - - -	329
CAPUT XX.—De Asiaticâ Dictione - - -	338

APPENDIX.

Testamentum Morale, seu de Regum Officiis -	369
Arabs, sive de Poesi Anglorum Dialogus -	379
Gulielmi Jones Limon seu Miscellaneorum Liber	383

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM

LIBRI SEX,
CUM APPENDICE;

SUBJICITUR

L I M O N,

SEU

MISCELLANEORUM LIBER.

the Signals
sioning
from time
d for Life
n.
gh retired
nce (IAS)

members of
e subject
ship of

aken.
nce and
Forces

bers in
oes, are
affairs,
aminars

two

spects
acts,
ctivity,
to the
2000

ritical
ence,
ers

FLORENTISSIMÆ
ACADEMIÆ OXONIENSI,
LITERARUM, ARTIUM, SCIENTIARUM, CULTRICI,
FAUTRICI, MAGISTRÆ,
ALMÆ MATRI SUÆ,

QUE
TAMDIU ACADEMIARUM OMNIUM ERIT ILLUSTRISSIMA,
QUAMDIU OMNIUM LIBERRIMA PERMANERIT,

HOS
POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIOS,

QUOS ADOLESCENS OLIM CONTEXUIT,

IN
ANIMI GRATISSIMI TESTIMONIUM,

D. D. D.

GULIELMUS JONES.

the Signals
sioning.
from time
for Life
n.
gh retired
nce (IAS,
mbers of
a subject
ship of
taken.
nce and
Forces
bers in
es, are
affairs,
aminars
forces
affect
tute a
st one
other
for
the
2000
cal
ence
ers
m

PROŒMIUM.

CUM à Nicæâ decessissem, quâ in urbe septem propè menses fueram commoratus, et, totâ ferè peragratâ Galliâ, in Britanniam rediissem, nihil magis cupiebam, quàm annos complures alios in literarum humaniorum studiis consumere; ita enim fore putabam, ut ad publicas res obeundas, quas mea semper affectaverat ambitio, maturior aliquando possem ac paratior accedere: sed hunc otii fructum vel fortuna, vel potius rerum humanarum omnium moderatrix, providentia, desidiae meae largiri noluit; nam et ipsas literas, quibus à puero deditus fueram, subito deserere sum coactus, et Ille, qui studiorum meorum fuerat hortator atque adjutor, qui me, qualiscunque eram, aut si quis essem omninò, instruxerat, erudierat, effinxerat, ROBERTUS SUMNER, primo anno post meum in patriam reditum, morte immaturâ extinctus est. Ac literas quidem politiores quibus causis adductus vel reliquerim vel certè intermiserim, aptior erit exponendi locus, siquando rerum mearum commentarios perfecero, auctoribus usus et multis et bonis, quo-

rum exemplis me defendam; sed veniam mihi lector, ut spero, dabit, si nequeam à me impetrare, quin hoc loco viri doctissimi et familiarissimi cùm virtutes laudibus efferam, tum luctuosum sanè interitum justo prosequar dolore. Fuit enim vir, si quisquam alius, memorabilis, ingeniosus, integer, admirabili præditus indole, moribus perhumanis, exquisitâ doctrinâ; facultatem porrò talem habuit et communicandi et docendi, qualem in nullo alio magistro cognoverim; hilaritatem denique ac suavitatem eam, ut incertum omnino sit, amicisne suis an discipulis esset jucundior: in literis egregiè versatus est cùm Græcis tum Latinis, ac tametsi, velut alter Socrates, perpauca ipse scripserat, nemo tamen illo perspicacior fuit et scientior in scriptorum omnium seu vitiis castigandis, seu comprobandis virtutibus; quòd si eum aut vitæ ratio aut fortuna benignior in forum ac senatum eduxisset, neque in ludo solùm et gymnasium docendi munus suscepisset, nemini profectò in eloquentiæ laude, quam ex omnibus terris una jam Britannia excolit, cederet ille fascesque submitteret; nam singulæ virtutes, quæ per se ipsæ oratorem commendant, in eo, si non perfectæ, admodum certè laudandæ fuerunt, vox canora, sermo politus, oratio volubilis, lepos festivus, memoria singularis; oculi denique, vultus, actio, non histrionis, sed alterius pœnè Demosthenis; ad summam, quemadmodum

ferè de Q. Roscio dixit Cicero, cùm magister fuerit ejusmodi, ut solus dignus videretur, qui pueros institueret, tum orator erat ejusmodi, ut solus dignus esse videretur, qui amplissimis in republicâ fungeretur officiis. Hujus ego nomen non in primis honorandum putem? Hunc non desiderem? Ob hujus mortem non angar animo? Sed videndum est, ne nostrâ impensius causâ dolere videamur, quàm ob amici ac præceptoris nostri acerbissimum interitum: quid enim ille moriens, reliquit aliud, quàm vitam fragilem, incertam, ærumnosam, in quâ, præter virtutem et gloriam, nihil sit, quod vir probus magno studio expetere debeat? Nos, eo mortuo, et jucundissimâ studiorum conjunctione privamur, et adiutorem amissimus, cujus judicium ingenii juvenilis redundantiam reprimeret, vocis aut gestûs vitia notaret, sermonem perpoliret; et non solum nos hortaretur ad scribendum, quem laborem ob infinitam difficultatem plerique omnes refugimus, sed in scripta nostra benevolè animadverteret, errores detegeret, fortassè etiam amicâ laudatione, quæ in optimo quoque animo vim habet summam, ad majora incenderet. In hoc ipso opere, quod nunc edimus, quantum desideravimus tam eruditum illum atque urbanum censorem! etenim licèt ab illo semel et cursim sit opus hoc perlectum, tamen ne verbum quidem addidit; vix unam syllabam mutavit;

quæque in libri margine ipsius manu notantur, magis laudandi causâ scripta sunt, quàm reprehendendi; statuerat autem vir mei amantissimus totum volumen mecum ad examen accuratius revocare, quod si ei facere licuisset, multis fortasse mendis esset cariturum, cultius saltem et limatius in lucem prodiret. Levis tamen est jactura, libelli nostri perfectio; cætera, quæ cum illo perierunt, non desinam summo mœrore requirere, consuetudinem, officia, consilium; sed, ut paullò ante dixi, nostrum est id infortunium; nam et ipse, ut confido, est felicissimus, et potius curas mortalium inanes misericordiâ prosequitur, quàm aut laudes eorum aut dolorem requirit.

Nec verò sola viri hujus amissio causa est, cur opus hoc meum, non, ut vellem, perpolitum, in manûs hominum perventurum sit: aliæ sunt causæ, quas operæ pretium erit plenius exponere. Primò, adolescentis opus fuit, annos nati vix unum et viginti, cujus adeò ingenium nondum maturitatem suam consecutum est; deinde, argumentum ita varium fuit ac multiplex, ut, si plenè et copiosè tractaretur, tot pœnè requireret *annos*, quot in eo et inveniendo et disponendo *mensēs* impenderim; quid enim majus aut difficilius, quàm de singulis poeseos Asiaticæ generibus aptè differere, et è poetarum operibus, quorum est infinita multitudo, flores omnigenos atque elegantias libare?

Hoc aliquatenus præstare sum conatus; sed, ut verum eloquar, mihi ipsi nec satisfeci, nec, si duplicaretur et tempus et labor, satisfacturum fuisse puto. Huc accessit codicum manu scriptorum paucitas; quo factum est, ut, si unum duntaxat suppeteret poematis cujuscpiam exemplar, et præsertim si deesset locorum obscuriorum explicatio, versûs quosdam, librariorum incuriâ corruptos, vel minûs intelligerem, vel in sensum forsan alienissimum detorquerem; quo vitio me semper vacare non audeam dicere: sufficiet me librum, ut potui, limavisse, et errores tantûm ferè cavisse, quantum humanæ naturæ imbecillitas pateretur; nec profiteri vereor, me, si quid habuerim in arte poeticiâ judicii, in commentarios hos contulisse. Postremò, sine maximo otio, quo per tres annos omninò carui, et postea sum magis cariturus, fieri non potuit, ut singulas voces ac sententias quasi in trutinâ examinarem; et quoniam mihi Londini, à bibliothecis Academicis remoto, preli curam suscipere commodum fuit, ad poematum Asiaticorum ἀρχέτυπα, quæ negligerius aliquando Oxonii rescripseram, recurrere non potui, si qua in loco quovis à me citato mendæ suspicio inciderit. Nolo igitur sibi persuadeat lector, me librum hunc tam perfectum edere, quàm illum edidisse possem, si accessisset vel otium ad limandum uberius, vel aptior ad excudendum opportunitas: quòd

fiquis in fermonibus Asiaticis eruditus errores fortè nostros detexerit, nosque per literas benevolè monuerit, et illum nobis amicissimum putabimus, et, siquando alteram paraverimus commentariorum nostrorum editionem, correctior liber in lucem perfectiorque prodibit.

Illud etiam addamus necesse est, versùs Asiaticos, qui in hoc libro solutâ oratione redduntur, non eo animo conversos esse, ut in sermonibus Arabum ac Persarum tyrones erudirent: itaque si quis, in his literis nondum imbutus, speraverit à meis versionibus, locorum, qui citantur, σύνταξιν ordinemque grammaticum perspicere, næ ille se turpiter falli videbit; non enim in hoc opere philologus, sed criticus, non interpres, sed poeta, esse volui; non quasi in ludo pueros instituere, sed cum viris undequaque doctis de poesi in genere, ac speciatim de Asiaticâ, colloqui. Cùm igitur locum quemvis vel legendo observarem, vel meditando revocarem in memoriam, qui ad argumentum illustrandum accommodaretur, primò quid poeta vellet, haberetque in animo, quærebam, deinde quo modo id purè ac Latinè, si possem, sin minùs, breviter simpliciterque redderem; parùm sollicitus, si nomen nomini responderet, aut si iusta voculæ cujusvis *Persicæ* et *Arabicæ* significatio, tanquam in verborum indice, notaretur: ad summam, res et sententias, non verba, interpretari sum conatus; quòd si vel

in sententiis vel in verbis hallucinari mihi contigerit, veniam libenter dabunt, ob incredibilem rei difficultatem, politioris ingenii homines: cæterorum suffragiis faciliè carere potero.

Aliud est porrò, quod hoc loco animadvertendum velim; quanquàm hujus ætatis lectoribus exquisitum nimis ac longiùs petatum videbitur: illud volo dicere; si hujusmodi opus de integro scribere instituissem, vitarem cùm omnes in libri margine notationes, tum in primis diverforum sermonum uno in libro concursionem; quæ mirum est, quantum absit ab elegantia, ideòque à Romanis et præcipuè à Cicerone, scriptorum elegantissimo, repudiata est; illi enim, utcunque Græcis literis eruditi fuerint, noluerunt tamen Græcos vel poetas vel philosophos proprio sermone loquentes citare: sic variæ, quæ in commentariis nostris inferuntur linguæ, quantumvis ad philologorum gloriolam conferre existimentur, inæqualem nimis et quasi vermiculatam reddunt paginam; quo fit, non solum ut minus solutè ac volubiliter legatur, sed ut viri elegantiores à legendo deterreantur, cùm horridius nescio quid et inculcius in libro suspicentur delitescere. Hortor itaque scriptores nostros, ut lectorum usui ac voluptati impensius, quàm solent, consulant; ut veteres illos dicendi magistros imitentur, qui artem ostendere maluerunt, quàm seipsos ostentare; ut denique simpliciter purèque scribant,

et literas seu Græcas seu Latinas, perinde ac si Græci essent aut Romani, tractare discant. Mea fuit hæc semper sententia; sed mos gerendus erat recentiorum scriptorum consuetudini, ab adolescentulo præsertim, qui non alios ducere, sed ipse ducem sequi, deberet.

Hæc lectoribus plerisque omnibus satisfactura esse confido; nec verò me fugit nonnullos homines, qui pertenuēs Gallorum libellos lectitare consueverint, totum hoc opus esse reprehensuros, quòd scilicet Latinè sit conscriptum, et præcipuè quòd Græcos quosdam versiculos ausus sim contexere. Grave crimen et vix ferendum! quod tamen haud vereor confiteri: fateor me sermone Latino esse usum, ut ab omnibus in Europâ gentibus legerer; fateor me librum versibus conspersisse, ut lectores varietate rerum allicerentur; fateor me in Latinis Horatii, Ovidii, Virgilii, Phædri, in Græcis, Theocriti, Anacreontis, Callimachi, *numeros* (vim et copiam non dico) imitatum fuisse, feliciter necne alii judicent; fateor denique, ut habeant quod multò magis reprehendant, Hebræa quædam nostra atque Arabica subjungi; Persica etiam, si jubeant, proferre possumus. Quòd si Galli, homines, ut scimus, delicatissimi, temeritatem hanc nostram excusare noluerint, illud pollicemur, nos, si quid aliud in posterum scripserimus, patriâ linguâ usuros esse, quam sedulò ediscant velim, si nostra legere cupiant;

quòd si *Dani, Russi, Germani, Poloni, Hungari*, idem hoc factitaverint, profectò priùs canescemus, quàm tot sermones difficiles ac dissimiles didicerimus, cùm una solummodò nobis suffectura sit, modò Latinè scribendi consuetudo fautores invenerit, et *Romanorum* sermo *reipublicæ*, ut dicitur, *literariæ* communis permanferit. Ad alias linguas quod attinet, certè, si nihil præter utilitatem spectemus, non est omninò necessarium vel Græcè vel Arabicè scribere, cùm in subfelliis nostris ac fori cancellis ne Demosthenes quidem aut ipse Mohammedes, si reviviscerent, intelligerentur à populo; sed cùm nihil sit ad memoriam confirmandam aptius, aut ad linguas condiscendas magis conferat, quàm stylum exercere, nescio cur versùs aut orationes, utcunque eæ sint inutiles atque imperfectæ, in linguâ quâlibet contexere vitemur: epistolas nimirum ad doctiores in exteris regionibus viros mittere, persæpè nobis usu venit, quas satius est elegantes esse atque urbanas, quàm nudas et impolitas. Quid alii fecerint, nescio; ego multa me Latinè scripsisse confiteor, multa Græcè, multa etiam Gallicè; nec vereor affirmare, siqua mihi sit in linguis edificendis facilitas, ab hac eam exercitatione et profectam esse et promotam. Quæ cùm ita sint, mirari satis nequeo, quare vir eruditus, *Ernestus*, et ille, non minùs in geometriæ ac philosophiæ studiis, quam in literarum elegan-

tiis versatus, *Alembertus*, tantoperè laborare videantur, nequis posthac Græcè et Latine poemata aut politioris doctrinæ libros contexat. Quo tandem sermone uti debet is, qui poetico se ingenio inflammari sentiat? Num Gallico? at sermo ipse à poesi est alienissimus. Num Anglico? at in unâ tantùm insulâ legetur, et uno fortasse seculo. Nec verò cuivis persuadere velim, ut peregrinis sermonibus usque eò studeat, donec linguæ obliviscatur suæ, aut horas eas omnes, quas patria atque amici suo jure sibi vindicant, adeò tenui atque umbratili studio impendat; sed interdum, varietatis aut honestæ relaxationis causâ, Latinum vel Græcum etiam carmen componere si quis rectè possit, cur irrideatur non video. Equidem *Alemberti* libellum, qui inscribitur *de recentiorum scriptorum Latinitate*, bis terve perlegi, nec tamen in eo quidquam probatum inveni, nisi id, de quo nemo sanus disputaverit, *recentiores scilicet, cum Latine scribant, non tam purè ac perfectè scribere, ac si M. Tullii et Virgilii temporibus Romæ floruissent, nec veterum nos linguarum elegantias æquè perspicere ac si Romani essemus*; præclarum sanè εὐωχία sed vix dignum, quod tanto argumentorum apparatu probaretur! Sermonis Latini suavitatem non sentimus, ut Romani; sed ita tamen sentimus, ut delectemur: cur ideo, cùm tantæ sint in vitâ molestiæ, unâ hac delectatione careamus? Quod au-

tem asserit vir ingeniosissimus, se dubitare, an quisquam è recentioribus philologis, quantum inter Virgilii et Lucani *numeros ac modulationem* intersit, sentire possit; id à tanto viro dici mirabar, ab illo præsertim, qui tam bellum de Musicâ scripserit opusculum, cùm nemo sit, in Britannîâ nimirum, qui non tantam sentiat inter Æneidis et Pharsaliæ versûs discrepantiam, quantam inter mollissimam puellæ Neapolitanæ cantionem, ac lacrymosum fidicinæ Lutetianæ ululatum: sed non mirabar ampliùs, cùm viderem ab eodem scriptore *Ruæi* nescio cujus hexametros quosdam citatos, quos *Virgilianos* ille putat, nos verò ne *Statianos* quidem. Non luctabimur tamen pluribus verbis; sufficiet suam cuique sententiam esse; nobis, nostram: illud autem oramus; ut, quoniam ipse *Alembertus* ab aliis magni nominis viris dissentire solet, nos quoque à se, omninò sine iracundiâ, sed non sine dolore, dissentientes æquo animo patiatur.

Utrum verò Gallis aut Gallorum amatoribus opus hoc nostrum sit placitum, solliciti parùm sumus; dummodo civibus nostris, et nobilissimæ, quæ nos aluit, *Academiæ*, in quorum honorem et cœpti sunt et perfecti, labores nostri arriserint; quid enim aliud optamus, quàm ut illis jucunda sint et utilia, quæ et adhuc perfecimus et facturi sumus in posterum? Illud dolet, quòd literis humanioribus cogimur

vale dicere : dolet autem ? nonne potiùs lætari decet, eum nobis patere vitæ cursum, quo meliùs et efficacius oppressos levare, miseris optulari, tyrannidem avertere poterimus ? Si enim quærat, Ecquis hominum sit *maximus* ? Ille, inquam, qui *optimus* : si rursùs interroget, Quis optimus hominum sit ? respondeam, Is, qui de humano genere sit optimè meritis. Utrum verò per literarum studia, per mutas artes, per molliores animi lusûs, de hominibus tam bene mereri possimus, quàm agendo, laborando, eloquendo, isti viderint, qui ita se in studiis abdunt, ut nihil inde ad patriam aut cives commodi perveniat : equidem haud puto. Satis jam in umbrâ prolusisse videor ; nunc in pulverem atque aciem vocor. Quid de me fortuna statuerit, ignoro ; illud scio, nihil à me ardentius expeti, quàm, provectâ tandem ætate et excursu spatio, ad Academiæ dilectissimos recessûs, tanquam ad portum, confugere ; ubi non inertia, quam natura mea haud patitur, sed otio honesto perfrui potero, et studia hæc diù intermissa recolere, quæ me curriculum hoc forense, in quod sum statim ingressurus, ulterius prosequi non finit.

POESEOS ASIATICÆ OF INDIA.

COMMENTARIORUM

PARS PRIMA.

CAPUT I.

Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensius esse deditos.

INSTITUENTI mihi de Poesi Asiaticâ differere, prima sese offert Hebræorum poesis, verbis splendida, sententiis magnifica, translationibus elata, compositione admirabilis, origine tandem, quod de nullâ aliâ dici potest, verè divina. Laudare tamen Vates illos Sanctissimos, &, quanta sit in eorum carminibus cùm elatio dicendi, tum etiam pulchritudo, exponere, nec mihi sanè erit facile, nec lectori necessarium. Opus enim *de Sacrà Poesi* absolutissimum, nemo est, opinor, in his studiis versatus, qui non perlegerit; nemo, cui non summam admirationem attulerit cùm argumenti dignitas, & eruditi auctoris singulare iudicium, tum Latini sermonis venustas ac nitor.

Hūmilius equidem argumentum mihi tractandum proposui; sed difficultatis, sed laboris plenissimum. Etenim è fontibus reconditoriis, ac propè obstructis, haurienda est materia; revocandi sunt in lucem Poetæ, quorum opera obscuravit vetustas, & quorum pœnè memoriam delevit oblivio. Præterea, refutandi sunt imperitorum hominum sermones, debellandi errores, minuenda opinionum perversitas. Itaque, ut Varronis utar verbis, “ non mediocres tenebræ
 “ in sylvâ, ubi hæc captanda; neque eò, quò
 “ pervenire volumus, semitæ tritæ; neque non
 “ in tramtibus quædam objecta, quæ euntem
 “ retinere possunt.”

Aggredior scilicet de iis gentibus disputare, quarum poefin reformidant fastidiosæ *Europæorum* aures. Nos enim translationes mitigare solemus, ac lenire; *Asiatici* verò, temerè & incitatiùs exaggerare: nos studemus ut verecundæ sint, & quodammodò se facilè infinuent metaphoræ; illi, ut violentè irruant: nos, ut sint politæ, nitidæ, venustæ, nec longè ductæ; illi res pervagatas & in medio positas transvolant, & interdum longissimè repetitas captant imagines, quas ad satietatem usque cumulant: *Europæi* denique poetæ in eo potissimùm laborant, ut jucundè, ut dilucidè scribant; *Asiatici*, ut vastè, ut luxuriosè, ut dissolutè. Inde fit, ut,

fi cùm *Arabum* ac *Persarum* carminibus comparatur elatissima Europæorum poesis (*Græcam* semper excipio), remissè protinus fluere, & quasi labi videatur,

*Ut lana tincta purpuram citrà placet,
At si contuleris eam lacernæ,
Conspectu melioris obruatur*,*

sed hanc tamen Asiaticæ dictionis elationem, vix aut ne vix quidem percipiet is, qui interpretationes tantummodò leget: sua est enim linguis omnibus gratia, & quasi color proprius; sua porrò verborum series & collocatio, ac sententiarum junctura, quas si quis dissolverit, totam continuò distulerit suavitatem, totumque venustatis lumen extinxerit.

Asiaticorum igitur poemata legentibus, tenenda est eorum historia; perdiscendi sermones, quorum exquisitiores elegantiae sunt investigandæ, cognoscendi mores, disciplinæ, opiniones, fabulæ, proverbia; carmina demùm Persarum atque Arabum, *oculis & mentibus*, ut ita dicam, *Asiaticis*, legant necesse est †.

Nec verò me latet nonnullorum hominum increbuisse sermonem, qui harum gentium po-

* Ovid. apud Quintil. *Instit.* lib. x. cap. x.

† Vide De Sacra Poesi, Prælect. vi. and vii.

esse incultam esse autumant, & horridam. Illis abundè erit, ut spero, in hoc opusculo responsum, satisque probatum, ea ipsa poemata, quæ injucunda & impolita temerè dici solent, delectare potius atque allicere incredibili varietate et copiâ. Verè mihi videor esse dicturus: tametsi majestatem Homeri, suavitatem Theocriti, magnificentiam Pindari, Apollonii elegantiam, Sophoclis vim, Euripidis facilitatem, Æschyli audaces figuras, Anacreontis hilaritatem, Ibyci ardorem, Stefichori gravitatem, mollitiem Alcmanis, venustatem Bacchylidis, neminem unquam scribendo consequi posse censendum est; negari tamen non potest, quin *sue* sint poetis *Asiaticis*, à naturalibus ex quidem rebus ductæ, proprietates; *sui*-que pulchritudinis colores, ad quorum laudem poësis *Europæa* haudquaquam accedit.

Neque enim abesse potest, quin ii poetæ lætissimis abundant imaginibus, qui versentur inter amœnissimos campos, lucos, hortulos; qui deliciis atque amoribus toti vacent, qui tandem in iis regionibus commorentur, ubi solis nitor cœlique serenitas rarè nubibus obscuratur; ubi summâ florum ac fructuum ubertate cumulata natura luxuriat quodammodò & quasi lascivit; ubi denique (ut vetus ait poeta)

*Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata convestirier* *.

Ac nemo ferè est, qui nesciat plurima poëseos ornamenta ex imaginibus rerum naturalium derivari: maximam autem *Perfidis* partem, totamque eam *Arabiam*, quæ est à veteribus primum *Felix* nominata, feracissimas regiones, ac deliciarum omnium abundantissimas, esse scimus.

Arabia verò ea, quæ *Deserta* vocatur, rerum earum plena est, ex quibus formidinis ac terroris depromantur imagines, quæque adeò ad *elationem* dicendi sint longè omnium aptissimæ: sæpe igitur in *Arabum* antiquorum carminibus, heroes inducuntur incedentes.

———*Viâ altâ atque arduâ
Per speluncas saxis structas, asperis, pendentibus,
Maximis; ubi rigida constat crassa caligo.*

Ob has præcipuè naturæ proprietates, & ob hanc vivendi consuetudinem, *Arabas Persasque* imaginibus, tum *venustis* tum etiam *elatis*, abundare arbitror, ideòque poeticam, quæ his imaginibus potissimum constat, studiosissimè colere.

Hoc argumentum ad reliquas etiam gentes *Asiaticas* transferri potest, quarum scilicet ulla

* Apud Cic. *Tuscul. Quæst.* lib. i.

ad nos pervenit cognitio: sed juvat opinionem nostram exemplis illustrare, & pauca de *Sinenfium*, *Indorum*, *Tartarorum*, aliorumque, poeti antè dicere, quàm ad Arabum sylvas, & uberimos Persarum hortos, accesserimus.

In *Sinenfium* linguâ, quæ, si magno scriptorum gregi * fides habenda sit, est omnium copiosissima, volumen extat pervetustum, quod partes complectitur quinque, & *Shi king* vocatur: trecentas hic liber Odas continet de moribus, officiis, virtutibus; quæ eximiam habere dicuntur numerorum dulcedinem, imaginum venustatem. Una ex his Odis, quæ mihi valdè arrisit, citatur à *Confucio*, Platone illo, si ita dicere liceat, *Sinenfium*; cujus † opera gravissima *Oxonii* affervantur. Carmen ipsum, Latinis versibus utcunque redditum, libet subjungere: verba Sinica, & versionem fidam, separatim addamus necesse est, propter novas literarum formas, quas æneæ tabulæ incidendas curavimus.

Vides ut agros dulcè gemmatos lavet

Argenteus rivi latex;

Virides ut aura stridulo modulamine

Arundines interstrepant!

Sic, sic amœno cincte virtutum choro,

Princeps, amabiliter nites.

* Du Halde. Fourmont. Couplet. &c.

† In Archiv. Bodl. A. 1. fol. 7. p. 2.

Ode Sinica
Antiquissima.

Vol. IV. pa. 6.

<i>verendus!</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>Vide</i>
嘏	如	有	瞻
兮	<i>qui radit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
<i>est</i>	厥	斐	彼
有	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aque</i>
<i>decorus</i>	如	君	淇
斐	<i>qui polit</i>	<i>Princeps</i>	<i>riverum</i>
<i>virtutibus</i>	瑟	<i>noster:</i>	澳
君	<i>gemmas;</i>	子	<i>virides</i>
<i>Princeps;</i>	<i>elatus!</i>	<i>ceu</i>	北
子	今	如	<i>arundines</i>
<i>in finem</i>	<i>Sagax!</i>	<i>qui secat,</i>	竹
終	佃	切	<i>jucunde</i>
<i>non (egus)</i>	兮	<i>ceu</i>	猗
不	<i>celebris!</i>	如	<i>luxuriant!</i>
<i>Possumus</i>	赫	<i>qui limat</i>	猗
<i>oblivi. sci.</i>	兮	居	<i>(sic)</i>
諠	<i>O quam</i>	<i>ebur,</i>	

Citatur in Confucii libro qui dicitur Ta Hëo.

大學

Ode Sinica Antiquissima.

Tol. IV. pa. 7.

<i>verendus</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>vide</i>
喧	如	有	瞻
	<i>qui radit</i>	<i>deverus</i>	<i>illius</i>
兮	厥	斐	彼
<i>est</i>	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aque</i>
有	如	君	淇
	<i>gemmas</i>	<i>Princeps</i>	<i>virum</i>
斐	瑟	子	澳
<i>virtutibus</i>	<i>clatus</i>	<i>ceu</i>	<i>virides</i>
君	今	如	竹
<i>Princeps</i>	<i>Sagax</i>	<i>qui secat</i>	<i>arundines</i>
子	個	切	荷
<i>in finem</i>	<i>celebris</i>	<i>ceu</i>	<i>juvande</i>
終	赫	如	荷
<i>non (ejus)</i>	<i>o quam</i>	<i>qui limat</i>	<i>luxuriant !</i>
不	兮	居	荷
<i>Poss. unus</i>		<i>ebur</i>	<i>sic</i>
可			
誼			

Citatur in Confucii libro qui dicitur Ta Hio.

大學

Ut maximo labore, & arte maximâ
 Effingit artifex ebur,
 Sic ad benignitatem amica civium
 Blandè figuras pectora.
 Ut delicata gemmulam expolit manus
 Fulgore lucentem aureo,
 Sic civitatem mitium gaudes tuam
 Ornare morum lumine.
 O quàm verenda micat in oculis lenitas!
 Minantur & rident simul;
 O quanta pulchro dignitas vultu patet,
 Et quantus incesſu decor!
 Scilicet amoeno, cincte virtutum choro,
 Princeps, amabiliter nites.
 Annon per omne, Veris inſtar, ſeculum
 Memoria floreſcet tui*?

Egregium hoc eſt vetuſtatis monumentum;
 floruit enim princeps, qui à poetâ Sinico lauda-
 tur, circiter octingentos ante Chriſtum annos:
 docet porrò, ſimilitudinibus à ſculptore eboris,
 & gemmarum politore ductis, quàm remoto
 ſeculo gens ea ingenioſiſſima elegantiores artes
 coluerit.

Nec pauciora in fermone *Indico* ſcripta ſunt
 poemata†; ſed Indi recentiores, poſt Mogolo-
 rum *دورانی* à Timuri nepotibus inſtauratam,
 Perſicè omninò ſcribunt, ideoque ſunt *Perſis*
 ſubjungendi. Dicendi genere utuntur elato &

* Vid. *Coupleti* Scient. Sin. pag. 10.

† Vid. Catal. MSS. in Bibl. Reg. Pariſ. in quâ etiã Carminum
Sinicorum Shi king ſervatur exemplar.

magnifico, vel potius abutuntur; quod ex verbis quibusdam (licet subinfulsis) intelligere possumus, quos contexit Indus quidam, ex illorum ordine qui *Bramanes* appellantur. Hic enim, singularis cum dignitatis tum eruditionis virum laudare instituens, carmen composuit; quo patronum in cælum effert, & verbis hisce tumidis ac ridiculis alloquitur:

*Utcunque celeris terga sonipedis premas,
Agitata subitò terra contremiscere;
Octoque elephantès, vasta mundi columnina,
Sub impetu ascendentis incurvescere.*

Astabat tum fortè, cum hæc recitarentur, *Bernierus* medicus*, vir in primis doctus, & jucundus scriptor, qui illo tempore commorabatur in *Indiâ*. Is, insulsam hominis irridens adulationem, dixit in aurem Principi, quo utebatur perfamiliariter, “ Cave igitur sapiùs
“ equum conscendas, princeps, ne miseri populi
“ tam crebris terræ motibus pessimè mutantur.” Tum ille comiter, “ Ob hanc rem,
“ inquit, in lecticâ † plerumque vehi soleo.”

Qualis tamen fuerit veterum Indorum, in regione *Coromandelicâ* habitantium, poesis, planè nescimus. Extat certè quidem vetustissimus li-

* Vid. *Bernieri de Statu Imperii Mogolici Librum*.

† Lecticâ) Indostanicè بالكة vulgò *Palanquin*.

ber Indicus, per totam Asiam collaudatus, quem Arabes *Calila wa Demna* vocant, & quem in omnes ferè Europæ linguas redditum habemus. In eo summam gravitatem & sapientiam non desidero; sed prorsus ei deesse videtur poeticus ille flos & color: quod ex interpretatione fidâ docti cujusdam Arabis intelligi potest, quâ nihil exilius, nihil pressius, nihil à poesi magis alienum. Postea verò Persicus interpres, & deinde Turcicus, mirificos addebant cincinnos, ut ita loquar, & pigmentorum colores.

Tartarorum etiam poetæ, post receptam apud eos Mohammedis religionem, linguis utuntur Arabicâ & Persicâ; nec dubito quin sit illis excelsum ac vehemens ingenium, licet paullo horridius: quod perspicui potest ex duobus illis in libro *Zafar nama* versibus, quibus invictus ille Tartariæ rex, Timurus, milites suos ad acriter dimicandum dicitur incendiisse:

بزم مردان عرصهٔ رزمست و عشرت داد و کیر
 باده خون دشمن و جام دمام تیغ و تیر

hoc est ad verbum, *Locus computationis fortium virorum est belli campus; lætitiae autem cantus, pugnantium clamores; vinum, sanguis hostium; pro crateribus verò, gladiis ac spiculis identidem utuntur.*

Afferit porrò scriptor gravissimus, Ibn Arab-
shah, “ Incolas *Corasmiæ* & *Sogdianæ* pariter
“ esse poeticæ deditos, sed his illos esse præ-
“ stantiores; adeò ut in urbe eorum præcipuâ,
“ pueruli etiam in cunis delicatissimis vocibus
“ & cantioni finitimis vagiant*.”

Armenis quoque & *Syris*, non dubitari potest,
quin sui fuerint poetæ. In Kircheri de *Musicâ*
libro versûs quidam citantur, in *Armeniaco* ser-
mone, non inveniunt; & ab Herbeloto laudatur
Syrus nescio quis, qui *Homeri* poemata dicitur
patriâ linguâ elegantissimè reddidisse. Perpauca
tamen, reor, vel in hoc vel in illo sermone

* Hist. Timur. pag. 28. کج

واهل خوارزم كاهل سمرقند في اللطافة
وافضل من اهل سمرقند في الحشمة والظرافة
يتعانون المشاعرة والادب ولهم في فنون
الفضل والمحاسن اشياء عجب خصوصا في
معرفة الموسيقى والانعام ويشترك في ذلك
الخاض منهم والعام ومما هو مشهور عنهم ان
الطفل في المهد منهم اذا بكى او قال آه فان
ذلك يكون في شعبة دوكاه *

Nimis hæc sunt facilia, quàm ut interprete egeant. Ultima vox
ex *Perfica*, *Musicæ* propria. Vid. etiam *Herbel. Bibl. Orient.*
pag. 1001.

extant carmina; nam, cùm Mohammedani omnes ferè Christianorum, in *Asia* commorantium, libros combusserint, sacerdotes, plùs æquo superstitioni, eos tantummodò è flammis eripere voluerunt, quos ad religionem & sacras disciplinas spectare arbitrarentur *.

Idem *Æthiopibus* arbitror contigisse; quorum linguam haud vereor inter *Asiaticas* numerare, utpote quæ sit Arabicæ simillima, & ex Asiâ sine dubio oriunda.

Cæterùm in *Æthiopum* fermone paucissima mihi videre contigit poeseos specimina. Sæpe à Ludolfo citatur *Æthiopicum* poema *de Fastis*, five, ut ipse ait, de rerum cœlestium ac terrestrium laudatione, quod nec injucundum esse videtur, nec inelegans; &, tametsi multus sit fortasse & nimius in miraculis denarrandis poeta, in eo tamen ardor quidam ἔρως, ac vis ingenii illucescit; præterèà carmen suum lætis iis imaginibus ornat, quibus tota ferè dictio Asiatica collustrari solet. Versûs quosdam ex hoc poemate, *Latinè* adumbratos, apponam; sed literæ *Æthiopicæ*, quippe minus elegantes, & vix dignæ cognitu, omitti sine dispendio possunt:

* Stephanus Petrus, patriarcha Antiochenus, ad Huntingdonum Italicè scribens, hæc habet: *I nostri libri sono andati tutti sotto l'acqua e fuochi, e, mancando chi scriva di nuovo, li libri antichi sono andati sempre scemando; e non si son conservati per lo più, se non i libri ch'erano necessari per il culto della santissima religione.*

Nunc immitis hyems fugit,
 Nec fonantibus agri
 Molles rigantur imbribus.
 Tu, qui pratula floribus
 Suave-olentibus ornas,
 Qui lucida regis fydera,
 Flores fac roseos tui
 Colligamus amoris,
 Fructûsque pietatis novos;
 Ac, dum per virides apis
 Dulcè murmurat hortos,
 Jucunda delibans thyma,
 Da, fuavi mihi carmine, ut
 Diligentior illâ
 Laudes tuas enuntiem.

Fuit etiam Æthiops quidam, quo familiariter utebatur Ludolfus, & cui poeticum ingenium non videtur defuisse. Scripsit is elegiam in obitum Principis Ernesti, qui puer admodum cessit è vitâ; &, pulchritudinem pueri laudans, ait,

Vultûs nitore vicit ille beryllon,

deinde copiosius,

Filo crinis erat pulchrior aureo,
 Quod Indicus bombyx vomit;
 Et lunâ enituit splendidior gena,
 Cùm rara tingat nubila *.

Haud scio an multi è poetis Græcis, qui

* Vid. Ludolf. Æthiop.

Lyrici appellantur, inter *Asiaticos* non sint numerandi; quorum alii in Asiaticis insulis, alii in ipsâ Asiâ, *Minori* scilicet, nati sint, & qui Arabum ac Persarum poetis videantur esse per similes, non metris solum & compositione, sed figuris etiam, & poematum argumentis. Ideoque, tametsi in hoc libro de iis præcipuè poetis, qui vel Arabicè vel Persicè scripserunt, institui differere, tamen haud alienum erit eorum poesin cum Græcâ identidem comparare, si qua inter eas singularis affinitas intercedere videatur.

Abundè hæc, ut puto, ostendunt quantum Asiaticæ gentes poeticam coluerint; quantum verò aliis gentibus Arabes ac Persæ præstent, in iis, quæ deinceps sequentur, capitibus, spero me uberrimè demonstraturum. *Turcis* etiam sua dabitur laus, sed hi Persas nimis servili more, ut Romani Græcos, imitantur.

Satis arbitror doctiori cuivis esse notum, Arabes ita fuisse huic arti deditos, ut de re qualibet versûs funderent ex tempore, mediocres eos quidem plerumque, sed nonnunquam sanè pulcherrimos; quod minùs videbitur admirandum iis, qui considerent cùm metrorum facilitatem, tùm sonorum similitudinem in illorum sermone abundantiam. Hæc autem res apud illos ita frequens erat, ut plurimus etiam nunc habeant voces quibus *artem versuum subito com-*

ponendorum significant*. Exempla sunt innumera: unum solummodò atque alterum subjiciam.

Primum in libri *Shekerdân* capite decimo-quarto narratur. Ipsius auctoris verba apponam: “ Ibam, inquit poeta *Almofadhal*, regem
 “ *Arrashtid* salutatum; apud quem calathus erat
 “ rofarum plenus, & puella formosa, erudita,
 “ poeticæ peritissima. Ad regem itaque accessi;
 “ dixit autem, *Fac audiam*, O *Mofadhal*, *bre-*
 “ *vem quandam rosæ similitudinem*. Recitavi
 “ igitur ex tempore, *Similis est puellæ genæ,*
 “ *quæ, dum suaviatur eam amatoris labium, ru-*
 “ *bore suffundi incipit*.

“ Tum interpellavit puella, eodem metri genere,
 “ nere,

“ *Similis est potiùs genæ meæ, cum me provocet*
 “ *Arrashtidi manus ad dulces amoris lusus* †.”

&c. بدیهاً & ارتحالا & اقتراحاً *

† قال المفضل دخلت علي الرشيد وبين

يديه طبق ورد وعنده جارية مليحة اديبة

شاعرة وقد اهديت اليه فقال يا مفضل قل

في هذا الورد شيئاً يشبهه فقلت

كانه خد المحبوب يقبله

فم الحبيب وقد ابداه خجلاً

Bellissimi videbuntur hi versûs lectori Arabicè scienti; & pulchræ profectò sunt similitudines cùm poetæ tum poetriæ: eandem comparisonem innuit, cùm *de flore illo verecundiæ* loquatur, venustus poeta Lycophronides, cujus versiculos (etsi Græcas sententias Latinis immiscere admodum displiceat) ob eximiam dulcedinem citabo:

Ουτε παιδος ἀρρεν[©],
 Ουτε παρθενων των χρυσοφορων,
 Ουτε γυναικων βαθυκολπων,
 Καλον το προσωπον,
 Ἄλλα κοσμιον πεφυκει,
 Ἡ γαρ αἰδως ανθος ἐπισπαιρει*.

Alterum hujus rei exemplum in libro quodam incerti auctoris me legisse memini. “ Formo-

فَقَالَتِ الْجَارِيَةُ

كَانَهُ لَوْنُ خَدَّيْ حِينَ يَدْفَعُنِي
 كَفَ الرِّشِيدِ لِأَمْرٍ يُوجِبُ الْغَسْلَ
 فَقَالَ الرِّشِيدُ قُمْ يَا مَغْضَلُ أَخْرِجِي فَاِنْ هَدَاةُ
 الْمُبَاحَثَةِ قَدْ هَبَّجْتُنَا فَقَمْتُ خَرَجْتُ وَارْحَيْتِ
 السُّتُورَ دُونَنِي

Vide etiam Herbel. in voce *Dhohák*.

* Apud Athenæum lib. xiii.

“ iam ac doctam adolescentulam quidam è pò-
 “ etis illustrioribus diligebat. Puella vicissim
 “ eum ita unicè amabat, ut nunquam, nisi unà
 “ adefset amicus, lætaretur. Die quodam in
 “ febrim incidit puella, &, jam propè sopitâ
 “ ægritudine, in lectulo dormivit. Tum ami-
 “ cus, qui antea cubiculum non reliquerat, la-
 “ vatum ibat. Illa expergefacta, ubi esset ami-
 “ cus, percontata est. Dicebant famuli in bal-
 “ neo esse: ea verò chartulam afferri iussit, &
 “ hos scripsit versiculos, quos illicò ad poetam
 “ misit:

يا عاشقي لو كنت عاشقاً لما
 فضحتك عندي محنة الايام
 فوالله ما انصفت في شرع الهوي
 انا في الحمام وانت في الحمام

“ *Ah, anime mi, si verè me amares, non te for-*
 “ *tunc iniquitas à me disjungeret: profectò haud*
 “ *æqua mihi tecum pars amoris est; ego in ipsâ*
 “ *morte versor, tu in balneo te oblectas.”* Ubi
 observandus est non illepidus, ut Asiatici pu-
 tant, verborum lusus, vox enim *himm* mortem
 significat, *himmâm* verò, balneum.

“ Poeta versûs amicæ legit; aliquantulum
 “ chartæ illachrymavit; tum rescripsit ex tem-
 “ pore:

ولم ادخل الحمام قصدي تنعبي
فكيف ونار الوجد بين جوانحي
ولكنني لم يكفني فيض ادعبي
دخلت لابكي من جميع جوارحي

“ *Non ideò intrabam balneum, ut me oblectarem :*
“ *quomodo enim? dum ignis desiderii in pectore*
“ *meo ardet: sed non mihi satisfecit lachrymarum*
“ *effusio; idcirco intrabam, ut ab unoquoque mem-*
“ *bro flere possem.*”

Veniamus ad Persas. Ii verò quàm studiosè poeticam excoluerint, & quanti eam æstimârint, intelligi potest ex ingenti poetarum multitudine, qui in Perside floruerunt, ad quorum opera percurrenda hominis vitam vix arbitror suffecturam. Illi, pulcherrimâ usi translatione, pro *versus facere* dicunt *margaritasnectere*; quemadmodum in illo Ferdusii versiculo

که بر نوک الماس در سقته ام
در بحر دانش همه رفته ام

*Siquidem calami acumine adamantino margaritas
nexi; in scientiæ mare penitus me immerfi.*

Turcæ, ut suprà dictum, Persas sequuntur, imò, sæpè ita fidè, ut verbum de verbo red-

dant. Sed * Alcæum, † Archilochum, ‡ Bacchylidem, § Anacreontem, alios, permultis in locis imitatus est Horatius : Latina tamen non minori cum voluptate quàm Græca legimus. Multi sunt prætereà versûs Turcici, qui, è Persicis non redditi, videntur esse valdè belli; velut illi, quibus Imperatoris Soleimanni laudatur justitia, liberalitas, fortitudo :

کېسه ايامنده اتمز ياي دن غيري فغان
کېسه دورانده کچ چکمز انک الا کهان
يوق زمانده يتيم انک مگر درعدن
يوقدر ايامنده خونين دل مگر مشک ختن

* Lib. i. Carm. ix. *Vides ut altâ stet*, &c.

Alcæus, Τει μεν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὄρανω μέγας
Χειμῶν, πεπαγασιν δ' ὕδατων ῥοαί.

Et quæ sequuntur. Item Carm. xiv. *Et malus celeri saucius*, &c.
Alc. apud Heracl. Pont.

Το μεν γὰρ ἐνθεν κύμα κυλινδεται, &c.

† In Epodis passim.

‡ Lib. i. Carm. xv. *Pastor cum traheret*, &c. “ Hæc inquit
“ Porphyryon, à Bacchylidis Cassandrâ sumuntur.”

§ Lib. i. Carm. xxiii. *Vitas hinnuleo me similis*, &c.

ANACREON.

ΑΓΕ νεῖρε'ν νεοθηλῇ
Γαλαθηνὸν δ', ὅς ἐν ὕλῃ
Κεροεσσης ἀπολειφθεῖς
Ἄπο μητρος ἐπιογθη.

Illo regnante nullus est auditus gemitus, nisi arcus tinnientis; illo regnante nihil curvum, præter arcum, inveniri potuit; illo rege, nullus præter Adeni unionem, fuit pupillus; illo imperatore, nullum, præter Khoteni moschum, cor sanguineum extabat.*

Nec solum poetica esse videmus Asiaticorum ingenia, verum etiam *linguæ* eorum sunt ad poemata accommodatissimæ; dissimiles eæ quidem inter se, sed suo quæque in genere præstans. Suavitatem Persica, ubertatem ac vim Arabica, mirificam habet Turcica dignitatem: prima allicit atque oblectat; altera sublimiùs vehitur, & fertur quodammodò incitatiùs; tertia elata est sanè, sed non sine aliquâ elegantia & pulchritudine. Ad lusus igitur & amores sermo Persicus, ad poemata heroica & eloquentiam Arabicus, ad moralia scripta Turcicus videtur idoneus.

Philosophorum omnium post renatas literas (Magnus ille noster Newtonus perpetuò excipitur) princeps, Verulamius, opus egregium fore rebatur *de variis linguarum proprietatibus* tractationem †. Ait enim, idque verissimè, “ Ex populorum sermonibus mores eorum atque ingenia accuratissimè dignosci posse.” Quod verò asserit Vir admirabilis de Græcorum ac

* Vide Præfationem elegantem libri *Homaiún Nama*. Et Herbel. in voce *Khoten*.

† De Augm. Scient. vi. 1.

Romanorum linguis, nempe *hos verba composita valdè reformidare, illos vocum compositionibus in primis delectari*, id transferri ad Persarum atque Arabum fermones rectissimè potest; unde colligimus Persas *artibus*, Arabes *rebus gerendis* fuisse aptiores; “ Artium enim, inquit ille, distinctiones, verborum compositionem ferè ex-
“ igunt; at res & negotia simpliciora verba
“ postulant.” Deinde hos graves ac severos esse cognoscimus, illos luxuriosos, voluptuarios, dissolutos; quòd illi in compositione redundant ac diffuant, hi contrà breves sint, casti, enucleati, pressi; rarè effundantur, neque abutantur verborum copiâ, & sæpe uno verbo sensa dilucidius exponant, quam nos pluribus sententiis.

Exemplo fit *Motanabii*, poetæ nobilissimi, versiculus, quo puellæ describit pulchritudinem:

بدت قمرآ ومالت غصن بان
وفاحت عنبرآ ورننت غزالآ

hoc est, *Tanquam luna enituit, & tanquam ramulus myrobalani delicatè se inflexit; & ambari odorem habuit, hinnuleique tenerum aspectum.*

Confitendum est Græcos, etiam in hac re, ad Arabum laudem proximè accedere; sic enim,

five Pherecrates, five auctor fabulæ, quæ *Persæ* inscribitur :

Ω μαλαχας μεν ἐσθρων, ἀμπνεων δ' ὑακινθον,
 Και λαλων μελιλωτινον, και ῥοδα προσεστηως,
 Ω φιλων μεν ἀμαρακον, προσκινων δε σελινον.

Nihil certè his versibus dulcius, nihil venustius.
 Sed versiculi illius Arabici, cum summâ brevitate conjuncta, elegantia linguâ Latinâ exponi nullo pacto potest ; si dicamus enim,

Non vitis illâ flexa delicatior,
 Non clarius lunæ jubar,
 Non dulcis aura balsami fragrantior,
 Non hinnuli oculus blandior.

quàm inconcinna hæc sint cum illis comparata !

Sed de poetâ Asiaticâ *in genere* fatis multa.
 Nunc ad eam *speciatim* tractandam accedimus ;
 ac primùm de Arabum, Persarum, ac Turcarum poetâ, quatenus ad versuum formam & structuram attinet, est differendum.

PARS SECUNDA:

De poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

العروض

SIVE

De metris Asiaticis.

ASIATICI carminis naturam ac leges tractaturus, videor mihi quodammodò in dumetum quoddam esse delapsus, in quo nihil est aut suave aut jucundum. At ne qua tamen res, quæ ad *poesin Asiaticam* pertinet, intacta à me relinquatur, exponam in hoc capite, quam brevissimè potero, varia *metrorum* genera, quibus tum Arabes ac Persæ, tum etiam Turcæ utuntur: & quoniam in hoc sermone *Europæos* alloquor, utar vocabulis in *Europâ* cognitis, ne peregrinis durisque vocibus lectores deterream; quod illos fecisse video, qui idem argumentum antea tractaverunt. Quis enim intelligere potest quid hæc velint: “*Aruda* secunda *Hadbd-bata* est; cui duæ competunt *Darbæ*, prima

وَعَادَ لَنَا بِإِدِّ السُّرُورِ وَمِنْ خِلَالِكُمْ

فِي الْحُلُومِ عَقْدُ مُنْصَدِّهِ

فَتَى عَرَضُ لَوْ زِلْ سِرِّ وَتَنَاقُؤُ حِكْمِ عَرَفَ فَمَعِ

قَالَ لَوْ زِلْ الطَّيْبُ مُحَمَّدُ

لَدْخُلُ حِكْمِ النَّسِيبِ لَكَافُ وَخُلُوقُ أَرْنَا الْبَدْرَ

بَلْ مُوَا زَيْدُ

يُقَصِّرُ فِكْرِي فِي مَدِجِ صِفَانِي فَأَنْشِي الْأَكْمَارُ

بِهِ وَنُشِدُ

فَصَابِلُهُ كَالرَّهْلِ وَالْفَطْرِ كَتَمَ وَرَمَالُ الشَّرَى

وَالْفَطْرُ لَا يَتَعَدَّدُ

“ *Hadbdhata*, secunda *Hadbdhata* *Damrata*.
 “ Quaternario *Aruda* unica est sana, cui *Darbæ*
 “ quatuor, *Raflata*, *Dbailata* Nuda, & Kata-
 “ ta * ?” Profectò hæc legenti cuiusvis tam ob-
 scura videbuntur quàm Hannonis in fabulâ Plau-
 tinâ personati oratio *Punica*. Sed nos ad argu-
 mentum, magis dilucidè tractandùm, veniamus;

Magna est in poesi Asiaticâ metrorum varie-
 tas, in quâ ne Græcæ quidem cedit: hoc tamen
 præcipuè interest, quod Arabes & Persæ plures
 habeant syllabas longas quàm breves, Græci
 verò pluribus utantur brevibus quàm longis;
 unde fit, ut tribrachyn, proceleusmaticum, pri-
 mum pæona, aliosque pedes volubiles, quibus
 Græci tum poetæ tum oratores delectantur,
 Asiatici in versibus non adhibeant. Apud
 Arabes, si literâ (ut vocant) *immotâ* syllaba ter-
 minetur, longa semper est, sin minus, brevis;
 ut كَادَ *kād*, ب *b*.

Pleræque voces, quibus de re metricâ utun-
 tur Asiatici, à tentorio translatae sunt, propter
 similitudinem quandam inter ædificium tentorii,
 & versuum structuram, quemadmodum illa Pin-
 darica,

Χρυσέας ὑποσάσαντες εὐ-
 τείχει προθύρω θαλάμῳ
 Κίονας, ὡς οὔτε θαύτου μεγάρου
 Παξόμεν—& quæ sequuntur,

* Vid. Clerici *Profod. Arab.* pag. 73.

Sic versum بيت seu *domum* vocitant, & hemistichium مصراع seu *januam*; syllabam longam, & pyrrichium longæ temporibus æqualem, *chor-das* nominant, iambum & choreum, *paxillos*. Hæc autem imago, quæ non est sanè injucunda, à communi Arabum *نقاع* seu campestrium vitâ depromitur.

Sequitur ut de pedibus poeticis differam. *Puri* igitur pedes sunt vel diffyllabi,

Pyrrichius	فَعَّ	<i>fää.</i>
Iambus	فَعْلٌ	<i>fääl.</i>
Trochæus	فَعَلٌ	<i>fälä.</i>
Spondæus	فَعْلَنْ	<i>fälän.</i>

vel trisyllabi,

Anapæstus	فَعْلَنْ	<i>fäilön.</i>
Bacchius	فَعُولَنْ	<i>fäülön.</i>
Amphimacer	فَاعِلَنْ	<i>fäilön.</i>
Amphibrachys	فَعُولٌ	<i>fäülö.</i>
Antibacchius	مَفْعُولٌ	<i>mäfülö.</i>
Moloffus	مَفْعُولَنْ	<i>mäfülön.</i>

Pedes *compositi*, seu potiùs *numeri*, sunt

Pæon secundus	مَعَالٍ	<i>mōfāilō.</i>
Pæon tertius	فَعَالَتُ	<i>fāilātō.</i>
Pæon quartus	فَعِلْتَن	<i>fāilātōn.</i>
Epitritus primus	مَعَايِلُون	<i>māfāilōn.</i>
Epitritus secundus	فَاعِلَاتِن	<i>fāilātōn.</i>
Epitritus tertius	مُسْتَفْعِلِن	<i>mōstāfīlōn.</i>
Epitritus quartus	مَعُولَاتُ	<i>māfūlātō.</i>
Diiambus	مَعَالِن	<i>māfāilōn.</i>
Dichoreus	فَاعِلَاتُ	<i>fāilātō.</i>
Antispæstus	مَعَايِلُ	<i>māfāilō.</i>
Choriambus	مُسْتَفْعِلِن	<i>mōstāfīlōn.</i>
Ionicus à majori	مُسْتَفْعِلُ	<i>mōstāfīlō.</i>
Ionicus à minori	فَعَالَاتِن	<i>fāilātōn.</i>

Habent præterea duos pedes compositos; alterum, ex iambo & anapæsto, alterum ex anapæsto & iambo. Haud sum nescius pedem dochimum ex bacchio & iambo componi, ut *reipublicæ*; sed, quoniam aliud vocabulum non

occurrit, duos illos pedes dochimos nominabo.
Est igitur

Dochimus prior مُعَاعَلَتْنِ möfäälätön.

Dochimus secundus مُتَّعَاعِلْنِ mötäfäilön.

qui dochimo veterum sunt numero syllabarum
æquales, temporibus non valdè disparem.

Nunc de carminum generibus five البحور di-
cendum est: ea sunt fedecim.

الطويل *Longum*, Epitritobacchiacum.

المديد *Extensum*, Trochæocreticum.

البسيط *Expansum*, Iambocreticum prius.

الوافر *Copiosum*, Dochimeum prius.

الكامل *Perfectum*, Dochimeum secundum.

الفرج *Lyricum*, Epitriticum.

الرجز *Tremulum*, Iambicum.

الرملي *Breve*, Trochaicum.

السريع *Velox*, Iambocreticum secundum.

المنسرح *Mobile*, Iambotrochaicum.

الخفيف *Leve*, Trochæoiambicum.

المضارع *Simile*, Antispasticum.

المقتضب *Concise*, Choriambicum.

المجثث *Amputatum*, Ionicum.

بَحْيَةُ الْبَاحِثِ عَنْ جَمَلِ الْمَوَارِثِ
نَظْمُ الشَّيْخِ الْإِمَامِ الْعَالِمِ شَوْقِ الدِّينِ
لِ عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدٍ عَلَى الْخَبَرِ الْحَسَنِ الْمَعْرُوفِ
بِابْنِ الْمُتَقَنَّةِ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى

*This & Plates 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. to follow each
other in Vol. 6. page 26*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَبِهِ نَسْتَعِينُ
أَوَّلُ مَا تَنْفَعُ الْمَقَالَ بِدِكْرِ جَدِّ زَيْنَ الْعَالِ
فَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَلْفَمَا خُدَّاهُ جَلَّوْا عَنِ الْغَيْرِ الْعَمَّا
تَمَّ الصَّلَوَةُ بَعْدَ وَالسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّ دِينِهِ الْإِسْلَامُ
مُحَمَّدٍ خَاتَمِ رُسُلِ رَبِّهِ وَالْمُهْرُ بَعْدَهُ وَصَحْبِهِ
وَنَسْئَلُ اللَّهَ لَنَا الْإِعَانَةَ مِنْهُمَا تَوْخِينًا مِنَ الْإِبَانَةِ
عَنْ تَرْجُومَةِ الْإِمَامِ زَيْدِ الْفَرُوزِيِّ إِذَا كَانَ مِنْ أَهْلِ الْغُرَّةِ
عَلَيْكَ يَا أَعْلَمُ أَوْفَا مَا سَعَى فِيهِ وَأَوْلَا مَالَهُ الْعَيْدُ عَمِي
وَأَنَّ هَذَا الْعِلْمُ مُحْضَرٌ بِمَا قَدْ شَاعَ فِيهِ عِنْدَ كُلِّ الْعُلَمَاءِ
وَأَنَّ زَيْدًا أَحْصَى الْأَفْخَالَ بِمَا خَبَاهُ صَاحِبُ الرِّسَالَةِ
مِنْ قَوْلِهِ فِي قَضِيئِهِ مُنْبَهًا أَفْرَضَكُمْ زَيْدٌ وَنَاهِيكُمْ
فَكَانَ أَوَّلَى بِاتِّسَاعِ التَّابِعِ لَا يَتَّبِعُ وَقَدْ بَحَاهُ الشَّافِعِيُّ
فَمَا كَانَ فِيهِ الْقَوْلُ بِالْإِنْعَانِ مِنْ أَمْنٍ وَضَمَّةِ الْأَلْفِ
أَسْتَبَابَ مِيرَاثِ الْوَرَثَةِ ثَلَاثَةً كُلٌّ يَعْبُدُ رَبَّهُ الْيُورَاثَةَ
وَهِيَ نَحَاحٌ وَوَلَاؤُهَا وَلَسْتُ بِمَا بَعْدَ هُنَّ لِلْمَوَارِيثِ مُتَبَبِّ

وَمَنْعَ الشَّخْصِ مِنَ الْمِيرَاثِ وَاحِدَةً مِنْ عِلَلِ ثَلَاثِ
دَوَقَاتٍ وَأَخْلَافَ دِينِ فَالْهَدْيُ فَلْيَسِّرْ الشَّيْءَ كَالْيَقِينِ
وَالْوَارِثُونَ فِي الدِّجَالِ عَشْرَةَ أَسْمَاءَ وَهُمْ مَعْرُوفَةٌ مَشْهُورَةٌ
الْإِبْنُ وَابْنُ الْإِبْنِ مَهْمَا نَزَلَا وَالْأَبُ وَالْجَدُّ وَارْعَلَا
وَالْأَخُ مِنْ أَيْ الْجِهَاتِ كَمَا قَدْ أَثَرَلَهُ اللَّهُ بِهِ الْقُرَابُ
وَابْنُ الْأَخِ الْمُؤَلَّى إِلَيْهِ بِالْأَبِ فَاسْتَعْمَقَ لَا لَيْسَ بِالْمَكْرَبِ
وَالْعَمُّ وَابْنُ الْعَمِّ مِنْ أَيْبِهِ فَاسْتَكْرَلَنِي الْأَعْيَارُ وَالنَّسَبُ
وَالدَّوْخُ وَالْمُعْتَرِجُ وَالْوَلَاةُ فَجُمْلَةُ الذِّكْرِ هُوَ لَا
وَالْوَارِثَاتُ كُلُّهُنَّ سَبْعٌ لَمْ يُعْطِ اثْنِي عَشَرَ هُنَّ الشَّرْعُ
بِنْتُ وَبِنْتُ ابْنٍ مَرْمُوفَةٌ وَجَدَّةٌ وَزَوْجَةٌ وَمُغْنِقَةٌ
وَالْأَحْتِ مِنْ أَيْ الْجِهَاتِ كَانَتْ هَذِهِ عَدَّةً قَدْ بَانَ
وَأَعْلَمَ بَارِ الْأَرِثِ نَوَاعَارُهَا قَرْضٌ وَتَعْصِبَةٌ عَلَى قَسَمِهَا
فَالْقَرْضُ فِي نَصْرِ الْكِتَابِ سِتَّةٌ لَا يُضَرُّ إِلَّا ذَاتُ سِتِّهَا مَتَّةٌ
يُضَفُّ دُرْعٌ ثَمَّ يُضَفُّ الدَّرْعُ وَالثَّلَاثُ وَالْإِسْدَنْ يُنْصَلُ الشَّرْعُ
وَالثَّلَاثُ هُمَا التَّهَامُ فَاحْفَظْ وَكُلَّ خَافِظٍ أَمَامُ

فَاَلْيَصِفُ فَرْضَ خَمْسَةِ اقْدَادِ التَّوَجُّ وَالْاُنْثَى مِنَ الْاَوْلَادِ
 وَيُنْتُ الْاَبْرَ عِنْدَ قَدْرِ الْبَنَاتِ وَالْاُخْتِ فِي قَدْرِ كُلِّ مَقْتَى
 وَبَعْدَهَا الْاُخْتُ الَّتِي مِنَ الْاَبِ عِنْدَ اقْدَادِ هَيْتٍ مِنْ مَقْصَبِ
 وَالذُّنُوعُ فَرْضُ التَّوَجُّ اَرْكَانُ مَعَهُ مَوْلَا الزَّوْجَةِ مَرَّةً قَدْ مَنَعَهُ
 وَهُوَ كُلُّ رُوحَةٍ اَوْ اَكْثَرُ مَعَ عَدَمِ الْاَوْلَادِ فِيهَا قَدْرًا
 وَالتَّمَنُّ لِلزَّوْجَةِ وَالزَّوْجَاتِ مَعَ الْبَنِينَ وَمَعَ الْبَنَاتِ
 اَوْ مَعَ اَوْلَادِ الْبَنِينَ فَاَعْلَمُ وَابْقِ لَا تَقَارِبُ الدُّرُوسُ وَالسُّلَمُ
 وَالتَّلْثَارُ لِلْبَنَاتِ جَمْعًا مَا زَادَ عَرُوحًا حِلَّةً فَسَمِعَا
 وَهُوَ كَذَا كَلْبَاتِ الْاَبْرِ فَاَهْمُ مَقَالِي هُمْ صَا فِي الدَّهْنِ
 وَهُوَ لَا خَيْرَ فَمَا يَزِيدُ قَضَى بِهِ الْاَحْرَارُ وَالْعَبِيدُ
 لَعْدًا اِذَا كُنَّ لَامِرًا اَوْ اَبِ فَاَعْمَلُ بَعْدَ تَصْبِيحِ
 وَالتَّلْثُ فَرْضُ الْاُمِّ حَيْثُ لَا وَلَدٌ وَلَا مِنْ الْاُخْتِ جَمْعٌ وَعَدَهُ
 كَأَنَّهَا وَتَنْتَبِهُ اَوْ لَا تَنْتَبِهُ حُكْمُ الذَّكْرِ فِيهِ كَالْاُنْثَى
 وَابْنُ تَكْرٍ زَوْجٍ وَاَمَّ وَابْنُ قَتْلَتِ الْبَا فِي لَهَا مَرَّتَانِ
 وَهَكَذَا مَعَ زَوْجَةٍ فَصَاعِدًا فَلَا تَكُنْ مِنَ الْعُلُومِ قَاعِدًا

وَالثَّلَاثُ لِلْأَثْنَيْنِ أَوْ ثِنْتَيْنِ مِنْ لَدِ الْأُمِّ بَعْدَ بَرَاءَتِ
 وَهَكَذَا رَأَيْتُ كَثُرُوا فَرَادُوا وَأَمَّا لِحُصْنٍ فِيمَا سِوَاهُ زَادَ
 وَتُسَوَّى لِثَنَاتٍ وَالذَّكُورُ فِيهِ كَمَا قَدْ أَوْضَحَ الْمُسْطَلَحُ
 وَالسُّدُسُ فَرْضُ سَبْعَةٍ مِنَ الْعَلَاءِ أَيْ دَامَتْ بِنْتُ الرَّجُلِ
 وَالْأُخْتُ بِنْتُ الْإِبْنِ أَوْ الْجَدَّةُ وَوَلَدُ الْأُمِّ مِمَّا مِثْلُ الْعَدَّةِ
 وَالْأَبُ يُنْتَحَقُّ مَعَ الْوَلَدِ وَهَكَذَا الْأُمُّ بِنْتُ زَيْلِ الصَّمَدِ
 وَهِيَ أَيْضًا مَعَ الْإِثْنَيْنِ مِنْ أَخَوَيْ الْمَيْتِ فَقَسَتْ هَذَيْنِ
 وَالْجَدَّةُ مِثْلُ الْإِبْنِ عِنْدَ فَقْدِهِ فِي جَزءٍ مَا يُصِيبُهُ وَمِثْلُ
 إِلَّا إِذَا كَانَ هُنَا كَأَخَوٍ لِكَوْنِهِمَا الْقَرْنِ وَهُوَ اسْمُ
 وَحُكْمُهُمْ وَحُكْمُهُ سَيَّاتِي مُكْمَلُ الْبَيَارِ فِي الْحَالِ
 وَبِنْتُ الْإِبْنِ تَأْخُذُ السُّدُسَ إِذَا كَانَتْ مَعَ الْبِنْتِ مِثْلًا لِحُكْمِ
 وَهَكَذَا الْأُخْتُ مَعَ الْأَخِي الَّتِي بِالْأَبَوَيْنِ يَأْخُذُ أَدْلَتْ
 فَإِنَّ لِسَاءَ وَكِسْبَ الْجَدَّاتِ وَكِسْبَ كَلْبٍ وَارِثَاتِ
 فَالسُّدُسُ لِسَبْعَةٍ بِالسُّوْبَةِ فِي الْقِسْمَةِ الْعَادِلَةِ الشَّعْبَةِ
 كُلُّ مَنْ أَخَذَتْ بَغِيرَ وَارِثٍ فَمَا لَهَا حِطٌّ مِنَ الْمَوَارِثِ

وَتَسْقُطُ الْبُعْدُ بِزَانِ الْقُرْبِ فِي الْمَذْهَبِ الْأَوَّلِيِّ فَقُلْنَا جَبِي
 وَقَدْ تَنَاهَيْتُ قِسْمَةَ الْفُرُوضِ بِغَيْرِ شَكَالٍ وَلَا عَمَلٍ وَحُجَّتُ
 أَنْ تُشْرَعَ فِي التَّعْصِيبِ بِكُلِّ قَوْلٍ مُوجِبٍ لِنَصِيبِ
 فَكُلُّ مَنْ جَرَى زَكْلُ الْمَالِ مِنَ الْقَرَابَاتِ أَوِ الْمَوَالِي
 أَوْ كَانَ مَا يُفَضَّلُ بَعْدَ الْفَرْصَةِ لَهُ هُوَ أَحَقُّ الْفَضُولَةِ الْمُفَضَّلَةِ
 كَالْأَبِ وَالْحَدِّ وَجَدَّ الْحَدِّ وَالْأَبْنُ عِنْدَ قُرْبِهِ وَالْبَقْدِ
 وَالْإِخْوَانِ وَالْإِخْوَانِ وَالْإِخْوَانِ وَالْإِخْوَانِ وَالْإِخْوَانِ
 وَهَكَذَا يُنَوِّمُ جَمِيعًا وَكَانَ لِمَا أَذْكَرَ سَمِعًا
 وَمَا لَمْ يَلِ الْبُعْدُ مَعَ الْقُرْبِ فِي الْأَنْثِ مَحْظُورٌ وَلَا نَصِيبٌ
 وَالْإِخْوَانُ وَالْعَمَلُ وَالْأَبِ الْأَوَّلِيِّ مِنَ الْمَنْعَةِ لِشَطْرِ النَّسَبِ
 وَالْأَبْنُ وَالْإِخْوَانُ مَعَ الْأَنَاتِ يُفَضَّلَانِ فِي الْمِيرَاثِ
 وَلَيْسَ فِي النِّسَاءِ طَرَفٌ أَعْصِيَهُ إِلَّا الَّتِي مَنَّتْ بِعَقْلِ الرَّقِيبَةِ
 وَالْأَخَوَاتُ أَنْ يَكُنَّ نَوَاتٍ فَهِيَ بَعْدَ هُنَّ عَصِيَّاتُ
 وَالْحَدُّ مُحْجُوزٌ عَنِ الْمِيرَاثِ بِالْأَبِ وَالْإِخْوَانِ وَالْأَخَوَاتِ
 وَهَكَذَا يُنَوِّمُ بِالْأَبْنِ وَالْأَبْنِ فَلَا يُبَغُّ عَنِ الْحَقِّ الصَّحِيحِ مَعْدُ لَا

وَتُسَقُّطُ الْجَدَّاتُ مِنْ كُلِّ جِهَتٍ إِلَى الْأُمِّ فَاحْفَظْهُ وَقَسْرُهَا شَبِيهَةٌ
 وَتُسَقُّطُ الْأَخَوَةُ بِالْبَيْنَاتِ وَالْإِبْنَ الْأَدْنَى كَمَا رُوِيَ
 أَوْ بَنَى التَّيِينَ حَيْثُ كَانُوا يَتَّيَّنُونَ فِيهِ الْجَمْعُ وَالْوَحْدَانُ
 وَتُفْعِلُ ابْنُ الْأُمِّ بِالْإِسْقَاطِ بِالْجِدِّ فَاحْفَظْهُ عَلَى اخْتِبَاطِ
 وَبِالْبَنَاتِ وَبَنَاتِ الْأَبِّ فَكُنْ بِحِفْظِ الْعِلْمِ جَدًّا مَعْنَى
 ثُمَّ بَنَاتِ لِبَابِ تِسْقُطٍ مَتَى حَازَ الْبَنَاتُ التَّلْثِينَ بِانْتِ
 إِلَّا إِذَا عَصَبَهُنَّ الذَّكَرُ مِنْ وَلَدِ الْأُمِّ عَلَى مَا ذَكَرُوا
 وَتَعْدَهُنَّ الْأَخَوَاتُ الَّتِي يَذَلِّينَ بِالنَّزَبِ مِنَ الْجِهَاتِ
 إِذَا اخْتَزَنَ قُرْبَهُنَّ وَافِيًا اسْقَطُوا وَلَدَ الْأَبِّ الْبَوَاكِبَ
 وَأَنْ تَكُنْ أَخُو لَهْنٍ حَاضِرًا عَصَبَهُنَّ بِاطْنًا وَظَاهِرًا
 وَلَيْسَ ابْنُ الْأَخِ بِالْمُعْصَبِ مَنْ مِثْلُهُ أَوْ فَوْقَهُ فِي النَّسَبِ
 وَأَنْ يُجَدَّ رَوْحًا وَأُمًّا وَإِذَا وَاحِدَةً لِلْأُمِّ حَازُوا التَّلْثِينَ
 وَأَخَوَةُ ابْنِ الْأُمِّ وَأَبِ اسْتَعْرِقَ الْمَالُ بِفَرْضِ النَّصَبِ
 فَاجْعَلْهُمْ كُلَّهُمْ لِأُمِّ وَأَخِيصِبْ أَبَاءَهُمْ بِحِجْرٍ فِي الْيَوْمِ
 وَأَقْسِمِ عَلَى الْأَخَوَةِ ثَلَاثَ الشَّرِكَةِ وَهَذِهِ الْمَثَلَةُ الْمَشْرُوكَةُ

وَالْآنَ نَبْدُ بِالَّذِي أَرَدْنَا فِي الْجَدِّ وَالْآخِرَةِ إِذْ وَعَدْنَا
 قَالُوا نَحْنُ مَا أَقُولُ الْمُسْمَعَا وَاجْتَمَعَ جَوَاشِي الْعِلْمَاتِ أَجْمَعَا
 وَأَعْلَمُ بَانَ الْجَدِّ وَأَحْوَالِ أُنْبِيكَ عَنْهُمْ عَلَى النَّوَالِ
 تُقَاسِمُ الْآخِرَةَ فِيهِمْ إِذَا لَمْ يَبْعُدِ الْقِسْمُ عَلَيْهِ بِالْأَدَى
 فَتَارَةً يَأْخُذُ تِلْكَ كَامِلًا إِنْ كَانَ الْقِسْمَةُ عَنْهُ نَارًا
 إِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِمْ ذُو وَسْطَةٍ فَاقْتَعُ بِأَيضًا حِي عَنِ الشَّيْءِ
 وَتَارَةً يَأْخُذُ تِلْكَ الْبَاقِي لِيَأْخُذَ ذُو الْقُصْرِ وَالْأَرْزَاقِ
 هَذَا الْقَامَا اصْتَحَبَ الْمَقَاسِمَةَ تَنْقُضُهُ عَنْ ذَاكَ بِالْمَزَاجِ
 وَتَارَةً يَأْخُذُ سُدُسَ الْمَالِ وَلَيْسَ عَنْهُ نَارٌ لِإِنْجَابِ
 وَقَوْصُغِ الْإِنَاثِ عِنْدَ الْقِسْمِ مِثْلُ أَخٍ فِي سَهْمِهِ وَالْحُكْمِ
 وَاجْتَمَعَ بَنِي الْآبِ لَدَى الْعِدَّةِ وَأَرَضَتْ بَنِي لَامٍ مَعَ الْأَجْنَادِ
 وَأَحْكَمُ عَلَى الْآخِرَةِ بَعْدَ الْعِدَّةِ حُكْمُكُمْ عَنْهُمْ عِنْدَ فَقْدِ الْجَدِّ
 وَالْإِخْتِ لَا فَوْضَ مَعَ الْجَدِّ لَهَا فِيمَا عَدَا سَلَّةَ كَمَلِهَا
 رُوحَ دَامٍ وَهَمَا نَمَاهَا فاعلمه خَيْرُ أُمَّةٍ عَمَلَهَا
 تَعْرِفُ بِأَصَاحِ بِالْأَكْدَرِيَّةِ دَهْنِ بَارٍ حَفَظَهَا حِدِّيَّةِ

فِي قَرْضِ النَّيْفِ لَهَا وَالسُّدُسُ لَهَا حَتَّى تَقُولَ بِالْفُضْلِ الْمُحْمَلِ
ثُمَّ يَقُولُ إِلَى الْمُقَاسِمَةِ كَمَا مَضَى نَا حِفْظَهُ وَاشْتَرَى نَا لَمْ
وَأِنْ تَرُدُّ مَعْرِفَةَ الْحِسَابِ لِنَتَهَيَّ فِيهِ إِلَى الصَّوَابِ
وَنَعْرِضُ النَّسْمَةَ وَالنَّفْصِيلَةَ نَعْمُ الصَّحِيحُ وَالْأَصُولُ
نَا سَخَّرَ الْأَصُولَ فِي الْمَسَائِلِ وَلَا تَكُنْ عَنْ حِفْظِهَا بِذَا هِل
وَهِيَ إِذَا فَصَّلَ فِيهَا الْقَوْلَ ثَلَاثَةٌ يَدْخُلُ فِيهَا الْعَوْلُ
وَيَعْدُهَا أَرْبَعَةٌ مِمَّا لَا عَوْنَ يَجْرُوهَا وَلَا انْتِلَاقُ
فَالسُّدُسُ مِثْلُ ثَلَاثَةِ أَشْهُمٍ ثَوَا وَالثَّلَاثُ وَالرَّبْعُ سِتُّونَ عَشْرًا
وَالْأَشْمُورُ رُفْعُ الْيَدِ السُّدُسُ فَأَصْلُهُ الصِّيَادُ فِيهِ الْخَدُّشُ
أَرْبَعَةٌ يَتَّبِعُهَا عَشْرُونَ يَعْدُهَا الْحِسَابُ أَجْمَعُونَ
هَذِهِ الثَّلَاثَةُ الْأَصُولُ إِنْ كَثُرَتْ فَمِنْهَا عَوْلُ
فَتَبْلُغُ السِّتَّةُ عَقْدَ الْعَشْرِ فِي صَوْنٍ مَعْرُوفَةٍ مُسْتَطَرَّةٍ
وَتَلْحَقُ الَّتِي تَلِيهَا فِي الْأَثَرِ الْعَوْلُ فَرَادَا بِتَبَعِ عَشْرٍ
وَالْعَدَدُ الثَّلَاثُ قَدْ يَعُولُ بِمَنْبِهِ فَأَعْمَلُ مَا أَقُولُ
وَالنِّصْفُ وَالْبَاقِي وَالنِّصْفُ رَأَصُهَا فِي حُكْمِ اثْنَاتِ

وَالثُّلُثُ مَرَّةً ثَلَاثَةً يَكُونُ وَالرُّبْعُ مَرَّةً أَرْبَعَةً مَسْنُونٌ
 وَالثُّمْنُ إِنْ كَانَ مِنْ ثَمَانِيَةٍ فَهُوَ هِيَ لِأَصُولِ الثَّمَانِيَةِ
 لَا يَدْخُلُ الْعَدْلُ عَلَيْهَا فَأَعْلَمُ ثُمَّ اسْتَكَرَ التَّضَجُّحُ فِيهَا وَاقْتَسَمَ
 فَإِنْ تَكَرَّرَ مَرَّةً أَصْلُهَا تَصَحُّحٌ فَتَرَكَ تَطْوِيلَ الْحِسَابِ رَخِيخٌ
 فَأَعْطَى كُلَّ اسْمٍ مِنْ جَدِّهِ مُكْمَلًا أَوْ عَائِلًا مِنْ عَوَّلِهِ
 وَإِنْ تَوَدَّى الشَّهَامُ لِلْبَسْرِ تَقْتَسِمُ عَلَى دَوْرِ الْمِيرَاثِ فَأَتْبَعَ ثَمَانِيَةً
 وَأَطْلَقَ طَرِيقَيْنِ الْاِخْتِصَارَ الْعَمَلُ بِالضَّرْبِ وَالْوَقْفُ بِجَانِبِكَ
 وَأَرَادَ إِلَى الْوَقْفِ الَّذِي يُؤَافِقُ وَأَضْرِبُهُ فِي الْأَصْلِ وَانْتِجَاهُ
 إِنْ كَانَ جَنْسًا وَاحِدًا أَوْ كَثْرًا فَاحْفَظْ وَدَعْ عِنْدَ الْحَدِّ
 وَإِنْ تَوَدَّى الْكُثْرَ عَلَى أَحَدٍ بَسْرٌ فَإِنَّهَا فِي الْحُكْمِ عِنْدَ النَّاسِ
 تَحْصُرُ أَرْبَعَةَ اقْتِسَامٍ يُعَدُّهَا الْمَاهِرُونَ الْأَحْكَامَ
 مُصَاتِلٌ مِنْ قَدَمِ مُنَابِتٍ وَنَعْدَةُ مُوَاهِقٍ مُصَاحِبٌ
 وَالدَّوْعُ الْمُنَابِرُ الْمُخَالَفُ يُبْلِيكَ عَنْ تَفْصِيلِ الْعِيَانِ
 فَخُذْ مِنَ الْمُنَابِتِينَ وَاحِدًا وَخُذْ مِنَ النَّاسِبِينَ الرَّابِعَ
 وَخُذْ جَمِيعَ الْعَدَةِ الْمُنَابِتِينَ وَأَضْرِبْهُ فِي الثَّانِي وَلَا تَبْدَأْهُنَّ

الذَّلِيلُ

وَالْمِيرَاثُ

وَأَضْرَبَتْ جَمِيعَ الْوَفُوعِ الْمُوَافِقِ وَأَسْلَبَتْ بِذَلِكَ أَنْهَجَ الطَّرِيقَ
 وَأَضْرَبَتْهُ فِي الْأَصْلِ التَّنَاصُلًا وَأَحْصَى مَا انْقَضَى وَسَاخَجَ لَهَا
 وَأَقْسَمَهُ فَأَلْقَمَهُ إِذَا صَحِيحٌ يَعْرِفُهُ الْأَعْمَى وَالْفَصِيحُ
 هَذِهِ مِنَ الْحِسَابِ حُمْلٌ يَأْتِي عَلَى مِثَالِهِنَّ الْعَمَلُ
 مِنْ غَيْرِ تَطَوُّلٍ وَلَا اِعْتِسَابٍ نَاقِضٍ بَيْنَهُنَّ فَهَوُكَاتٍ
 وَإِنْ بَيَّنَّتْ آخِرُ قَوْلِ الْقِسْمَةِ حَقِيقَةَ السَّهَامِ وَأَعَدَّتْ قِسْمَهُ
 وَأَجْعَلَتْهُ مَسْأَلَةً أُخْرَى لِمَا قَدْ بَيَّنَّ التَّفْصِيلُ فِيمَا تَدْرَسُ
 وَأَنْظُرْنَا رَأَيْتُ السَّهَامَ مُخْتَلَفًا هَدَيْتُ وَفَقَهَا تَمَامُ
 وَأَضْرَبَتْهُ أَوْ جَمِيعَهَا فِي السَّابِقَةِ إِنْ لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا مُوَافَقَةٌ
 وَالْأَسْهُمُ الْأُخْرَى فَهُوَ السَّهَامُ يُضْرَبُ أَوْ فِي وَفَقَهَا تَمَامُ
 وَكُلُّ سَهْمٍ فِي جَمِيعِ الثَّانِيَةِ يُضْرَبُ أَوْ فِي وَفَقَهَا عَلَانِيَةً
 هَذِهِ طَرِيقَةُ الْمُنَاسَخَةِ فَأَرْوَنَ نَهَارُ تَبَةِ فَضْلٍ سَائِحَةٍ
 وَإِنْ يَكُنْ فِي مَخْرَجِ الْمَالِ خُتْمٌ صَحِيحٌ بَيِّنُ الْأَشْيَاءِ
 فَأَقْسَمَ عَلَى الْأَقْلَ وَالْبَقِيَّةِ بِحُطِّ حَقِّ الْقِسْمَةِ الْمَبِينِ
 وَهَكَذَا حُكْمُ دَرَاتِ الْجُمْلِ بَيْنَ الْبَقِيَّةِ وَالْأَسْرِ

وَأَنْتَ بَمَتِّ قَوْمٍ بِهِمْ أَوْغَرْتِ أَوْحَادِي عَمَّ الْجَمِيعِ كَالْجَرَسِ
وَلَمْ يَكُنْ يُعْلَمُ خَالِ السَّابِ فَلَا يُورَثُ نَافِعٌ نَافِعٌ
تَعْدَمُ كَأَنَّهُمْ أَجَانِبٌ وَهَكَذَا الرَّأْيُ السَّدِيدُ الصَّابِتُ
وَقَدَانِي الْقَوْلُ عَلَى مَا شِئْنَا مِنْ قِسْمَةِ الْمِيرَاثِ كَيْ يَبْدَأَ
عَلَى طَرِيقِ التَّوَسُّلِ وَالْإِسْلَامِ فَخَصَّيَا وَحَزَّ الْعِبَادُ
فَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى التَّمَامِ حَمْدًا كَثِيرًا ثُمَّ فِي ذَوَامِرِ
وَلَسْتُ الْعَفْوُ عَنِ التَّقْصِيرِ وَخَيْرٌ مَا نَأْتِي فِي الْمَصِيرِ
وَعَفْوُ مَا كَانَ مِنَ الذُّنُوبِ وَشَرٌّ مَا كَانَ مِنَ الْعُيُوبِ
وَأَنْضِلُ الصَّلَاةَ وَالنَّسْلِيمَ عَلَى النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى الْكَرِيمِ
مُحَمَّدٍ خَيْرِ الْأَنْبِيَاءِ الْعَاقِبِ وَآلِهِ الْغُرِّ ذَوِي الْمَنَاقِبِ
وَصَحْبِهِ الْأَنْصِلِ الْأَبْرَارِ الصَّفْوَةِ الْأَمْثَلِ الْأَخْيَارِ
وَحَبِيبِنَا اللَّهُ وَنِعَمِ الْكَافِي ذُو الْعِزِّ وَالْقُدْرَةِ وَالْإِطْطَارِ

تَمَّتْ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الْعَالِمِ صَلَوَاتُهُ وَسَلَامُهُ
عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ الطَّيِّبِ الطَّاهِرِ
لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ الرَّابِعِ لِيَاخُلُونَ مِنْ شَوَّالٍ سَدَّاسٍ وَسَعَامٍ
شَوْحًا لِلَّهِ عَالِي حَمْدًا قَائِمًا عَفَاةً

المقارب *Conjunctum*, Bacchiacum.

المتدارك *Consequens*, Creticum.

Prima species constat ex bacchio & primo
epitrito quater repetito; sed in quartâ & oc-
tavâ fede recipere potest diiambum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amator | puellarum | miser sœ | pè fallitur

Ocellis | nigris, labris | odoris, | nigris comis.

& in octavâ bacchium, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amator | puellarum | miser sœ | pè fallitur,

Ocellis | nigris, blandâ | que vocis | loquelâ.

Interdum verò in locis imparibus admittit pro
bacchio amphibrachyn, in quarto diiambum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Legenda, | puer, rosa est : | Aprilis | adest,
adest !

Legenda, | puer, rosa est : | Corinna | rosas
poscit.

interdum in primâ fede spondæum recipit, in
secundâ & sextâ antispastum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Phyllis | comas pulchra | renoda | bat aureas ;

Hylas hanc | videns igne | calebat | Dei alati.

Nonnunquam etiam in primâ fede trochæus invenitur, ut

---|---|---|---

Ridet | amatores | Corinna; ah! | cave, cave.
Amator | puellarum | miser fæ | pè desperat.
Hujus generis est Tarafæ elegia, seu secunda,
ut vocatur, *Moallaca*, ut

وفي الحيّ احوي ينقض المرد شادن مظاهر
سمطي لؤلؤ وزبرجد

“ In tribu autem erat hinnulus fuscus habens
oculos, qui recentes baccas decussit,

“ Exhibens duo fila margaritarum & smaragdorum.”

Wafi'lbai | iabwayan | fodbo'lmerd | asbadinon.

Modhaber | ofimthalu | luinwa | zabargidin.

Secunda species constat ex epitrito & amphimacro, sequente epitrito, ut

---|---|---

Inter umbras | arborum | sic jacentes

Dulce carmen | barbito | succinamus.

in tertiâ & sextâ sede pro epitrito amphimacrum admittit,

---|---|---

Inter umbras | arborum | fic jacens

Dulce carmen | barbito | succinis.

& interdum in sextâ spondæum,

---|---|---

Inter umbras | arborum | fic jacens

Dulce plectro | succinis | carmen.

& in tertiâ ac sextâ anapæstum,

---|---|---

Inter umbras | arborum | virides

Dulcè plangis, | dum nemus | resonat.

Nonnunquam penitè mutatur versus, & in primo, tertio, quarto & sexto loco ionicum à minori recipit, in secundo & quinto anapæstum, ut

---|---|---

Miserorum est | nec ama | re puellas,

Neque blandæ | Veneri | dare ludum.

aut pro ionico dichoreum, pro anapæsto amphimacrum,

---|---|---

Nunc bibamus, | O boni, | nunc amemus,

Nunc canamus | ad lyram | suave carmen.

Tertia species constat ex epitrito tertio, & amphimacro quater repetitis, si tetrameter est versus: in quartâ & octavâ fede anapæstum recipit, ut

---v- | -v- | ---v- | vv-

Vobis cano, | virgines, | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore | est, pulchrius | ve pio.
& in octavâ spondæum,

---v- | -v- | ---v- | vv-

Vobis cano, | virgines | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore, | aut pulchrius | nil est.
Versus trimeter quatuor habet epitritos, & duos
amphimacros, ut

---v- | -v- | ---v-

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amore | est mutuo.
qui etiam in tertiâ & sextâ sede molossium ad-
mittit,

---v- | -v- | ---

Vobis cano, | virgines | formosæ,
Jucundius | nil amore | est puro.

Nonnunquam pro epitrito tertio diiambum ha-
bet, pro amphimacro anapæstum, ut

vv- | vv- | vv- | vv-

Per arbores | Philome | la, blanda avis, | quid
ait?

“Ubi est merum | nitidum? | rosæ, fides, | ubi
sunt?”

aut in primo, tertio, quinto, & septimo loco

choriambum habet, in secundo & sexto creticum, in quarto & ultimo anapæstum, ut

— — — | — — — | — — — | — — —

Alma Venus, | parvuli | mater amo | ris, ades,
Sit facilis | jam mihi, | fit mihi ami | ca, Chloë!
vel pro choriambō pæona quartum admittit, ut

— — — | — — — | — — — | — — —

Amor habet | dulce mel, | sed habet idem |
aloën,

Leviter is | mella præ | bet, aloën | cumulat.

Porro versus trimeter in ultimâ fede recipit interdum diiambum, ut

— — — | — — — | — — —

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,

Jucundius | nil amo | re mutuo est.

aut choriambum,

— — — | — — — | — — —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re est tenero.

aut quartum pæona,

— — — | — — — | — — —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re tenero est.

Nonnunquam verò & in tertio & in sexto loco bacchium habet, ut

---|---|---

Vos alloquor, | virgines | venustæ,
Jucundius | nil amo | re puro est.

Ad hoc genus pertinet *Tograi* elegantissimum
carmen, ut

تنام عني وعين النجم ساهرة
وتستحيل وصبغ الليل لم يحل

“ Dormis me relicto; at stellæ oculus non
dormit:

“ Et tu mutaris; at noctis color non mutatur.”

---|---|---

Tenámo án | níwaei | nonníjmísa | hiraton

---|---|---

Watástahei | lo wafib | golleili lam | yaholi.

Nos quoque sumus eodem genere usi, in tri-
bus versiculis Arabicis, quos olim exercitationis
gratiâ adolescentuli composuimus:

إذا نسيم الصبأ يدب في الشجر
الم يجب نشق المشوم والثمر*
سيول زرق من الريضان قد دعبت
فاحت بها نفحة الريحان والزهر*
فيا غزالي إذا تنول لي القدح
يا شاب ربحك شب نشوة السكر*

id est ad verbum,

*Cùm lenis zephyrus inter arbores subrepat,
Annon secum affert moschi, & pomorum odorem?
Cœrulei rivuli ex hortulis ludentes saliant,
In quibus dulcis ocimi & florum odor afflatur:
Sic, O puella hinnuleo similis, cùm poculum mihi
affers,
Tuus halitus, amica, vini odorem auget atque
accendit.*

Observa in ultimo versu lusum verborum شاب
& شَب quorum. posterius cùm *adolescere*, tum
etiam *accendere* significat.

Quarta species ex priore dochimo constat
sexies repetito, si trimetri sunt versiculi, si di-
metri, quater, ut

˘-˘˘˘- | ˘-˘˘˘- | ˘-˘˘˘-

Genis roseis, | nigrisque oculis, | nigrisque
comis,

Amore facis | tepere meum, | Corinna, sinum.

&

˘-˘˘˘- | ˘-˘˘˘-

Venusta puel | la, tarda venis;

Parata rosa est, | parata chelys.

Trimetri in tertio & sexto loco admittunt bac-
chium, ut

˘-˘˘˘- | ˘-˘˘˘- | ˘-˘˘˘-

Venusta puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

& in primo vel choriambum, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Pulchra puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel molossium, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Phryne pul | chra, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel amphibrachyn, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Chloë me | a, tarda venis, &c.

vel etiam creticum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘

Pulchra ami | ca, tarda venis, &c.

Dimetri in ultimâ sede epitritum primum re-
cipiunt, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘˘

Puella venust | a, tarda venis,

Parata lyra est, | merum, flores.

Nonnunquam hoc carminis genus in singulis
locis, excepto tertio & ultimo, (ubi sæpius est
bacchius) primum epitritum admittit, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Amatores | puellarum | misellos
Ocellorum | nitor multos | fefellit.

nisi hi versiculi potiùs ad sextam speciem perti-
neant; certè eodem metro utitur *Hafez*, poeta
Persicus, in illo carmine,

خوشا شیراز و وضع بی مثالش
خداوندا نکهدار از زوالش

*Ab dulcem urbem Schirazum! Et situm ejus
eximium!*

O Deus, banc urbem à ruinâ defende!

interdum verò recipit diiambum, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

qui versûs sunt iambici puri trimetri catalectici;
velut illi Horatiani,

Trabuntque siccæ machinæ carinas:

Nec præta canis albicant pruinis.

sed Arabici puriores sunt,

منازل لقرتنا قفار
كانها رسومها بطور

Menázilón | lekártaná | kifâron

Cáinnamá | rosúmohá | sothúron.

nonnunquam verò fiunt antispastici trimetri ca-
talectici, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Chloë pulchra, | venis tarda; | parantur
Scyphi, vina, | lyra, unguenta, | corollæ.

Ad hanc speciem pertinet admirabile illud
Abi'lola carmen,

اعن وخذ القلاص كشفت حالا
ومن عند الظلام طلبت مالا

An è celeri camelorum gressu robur eorum cog-
noscis?

An è tenebris divitias petis?

-----|-----|-----

Aán wakhd'il | kiláficasfhaf | tahála

-----|-----|-----

Waminindadh | dhalámithalab | tamála.

Quinta species ex dochimis secundis constat:
sunt autem versûs vel fenarii, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus nitens, | roseus calyx.

qui in ultimâ fede ionicum minorem admittunt,

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus-nitens, | rosa fulgens.

vel spondæum, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus, rosarum | hortus.

interdum in tertio & sexto loco anapæstum habent, ut brachycatalectici sint dochimeï,

uuuu | uuuu | uu-

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere,
Oculi nigri, | roseus calyx, | cyathus.

vel quaternarii, qui nonnunquam syllabâ longâ ita augentur, ut fiant hypercatalectici,

uuuu | uuuu | -

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | cyathus, rosæ | flos.

nonnunquam ionicum minorem in ultimâ sede habent, ut

uuuu | uuuu

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | rosâ, vinum.

Dicitur etiam hoc carminis genus recipere in singulis locis vel epitritum tertium, vel diambum, ut fiant versûs iambici trimetri acatalectici; sed hi ad septimam speciem seu *carmen tremulum* referendi sunt. Porro ad hanc speciem pertinere dicuntur versûs choriambici, ut

منزلة صمّ صداها وعفت

ارسيها ان سيلت لم تجب

Ménzilatón | fámmafadá | háwaafát
Arfomohá | ínfoilát | lámtogibí.

*Mansio, cujus Echo surda est, & delentur
Vestigia, si interrogetur, non respondet.*

Senarii denique versûs in quartâ fede tertium
epitritum, in ultimâ molossum possunt admit-
tere, ut

uuuu-	uuuu-	uuuu-

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere mea,
Vinum nitens, | oculi nigri, | flos halans.

Quaternarii verò in ultimo loco recipiunt epi-
tritum tertium & longam syllabam, ut

uuuu-	uuuu-	-

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vinum, rosæ | flos.

vel diiambum & longam, ut

uuuu-	uuuu-	-

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | merum, rosæ | flos.

vel choriambum & eandem, ut

uuuu-	uuuu-	-

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vina, rosæ | flos.

vel etiam molossum sine longâ, ut

uuuu-	uuuu-

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | flos, vinum.

Sexta species constat ex epitritis primis:
Versûs sunt plurimùm quaternarii, ut

~~~~~|~~~~~

Puellarum | doli multos

Fefellerunt | amatores.

qui in ultimo loco bacchium recipiunt,

~~~~~|~~~~~

Puellarum | doli multos

Fefellerunt | amantes.

& in locis imparibus diiambum,

~~~~~|~~~~~

Vide ut doli | puellarum

Fefellerint | amatores.

vel in omnibus præter ultimum antispassum,

~~~~~|~~~~~

Rosæ, vina, | lyra, unguenta,

Decent hæc vi | ridem ætatem.

Recipiunt tandem in primâ fede vel molossum,

~~~~~|~~~~~

Nympharum | doli multos

Fefellerunt | amatores.

vel creticum,

~~~~~|~~~~~

Virginum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel antibacchium,

Nymphæque | doli multos
Fefellerunt | amatores.

Hoc genere frequentissimè utuntur poetæ Ly-
rici, ut Hafiz in isto carmine,

اگر ان ترک شیرازی بدست ارد دل مارا
بخال هندویش بخشم شهر قند و بخارارا

*Si Turca Shirazia manu suâ cor meum accipe-
ret, nævo illius nigro darem urbes Bokbaram
& Samarcandam (vel Maracandam, ut
Curtio placet).*

Septima species est iambica: & constat ex
epitrito tertio sæpiùs continuato; sunt autem
versûs vel trimetri,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obstreunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastoribus,
qui in ultimâ sede aut bacchium admittunt,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obstreunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | puellis.
aut molossium,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obftrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | paftori.

Interdum verò finguli pedes in choriambos mu-
tantur,

---|---|---

Jane pater, | Jane tuens, | dive biceps,
O cate re | rum fator, O | principium.

Septim. apud Terentian.

fed ex folis choriambis conftare debent, nam, fi
admifcetur dochimus, ad quintam speciem per-
tinent: nonnunquam in pæonas,

---|---|---

Nitida te | rofa monet, | Glycerium,
Nimia ne | tibi fuper | bia fiet.

nonnunquam in diiambos; ut puri fint iambici
trimetri,

---|---|---

Phafelus il | le quem vide | tis, hofpites,
Ait fuiſ | ſe navium | celerrimus. *Catull.*

ut in illis Arabicis,

يدب عن حربه بسيغه

ورمحه ونبله ويكنه

Yadóbbo án | hareímihí | beſeíſihí

Warómhihi | wanáblihi | wayáhtomí.

vel dimetri, ut

---|---

O carminum | dulces notæ,

Quas ore | fundis melleo! *Incert.*

vel trimetri catalectici,

---|---|---

Floresque nu | bes irrigant | odoros.

Sunt etiam dimetri catalectici,

---|---

Suavesque ri | dent horti.

Præterea apud recentiores quosdam poetas ver-
sus est brevissimus; qui ex uno epitrito constat,

Ut prisca gens

Mortalium.

Hac etiam specie utitur Hafiz, ut in illo venus-
tissimo carmine,

چون بلبلان نزول کنیم اشیان گل

Chún búlbulán | nezúl kuneím | áshíani gúl.

Tanquam lusciniæ in roseum nidum descendamus.

Species octava est trochaica: & epitritum se-
cundum sæpe continuatum habet. In versu se-
nario pes tertius est catalecticus, ut

---|---|---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Ipse gemmis | purpurantem | pingit annum.

& nonnunquam etiam sextus,

---|---|---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Purpurantem | pingit annum | floribus.

quaternarii sunt vel acatalectici,

---|---|---|---

Ver novum, ver | jam canorum est; cras

amet, qui | nunquam amavit.

vel catalectici,

---|---|---|---

Ver novum, ver | jam canorum; | vere nu-

bunt | alites.

Interdum in paribus locis recipiunt creticum,

---|---|---|---

Ver canorum est, | ver novum, | vere nu-

bunt | alites.

Nonnunquam in ultimâ sede ionicum minorem
habent,

---|---|---|---

Alites can | tant amores; | pulchra ridet |

rosa in horto.

Mutantur prætereà in fenariis finguli pedes in
ionicos, præter tertium, qui anapæstus est,

---|---|---

Miserarum est | neque dulci | lavare

Mala vino, | neque amori | dare ludum.

vel in ditrochæos, tertio cretico,

---|---|---

Feriatu | eſt amor, pu | ellulæ,

Juſſuſ eſt in | ermiſ ire, | nuduſ ire.

Interdum ſecunda & quinta ſedes in tertium
pæona vertuntur, tertia verò in amphimacrum,

---|---|---

Vere grato | modulantur | aliteſ,

Perque ſylvaſ | reſonanteſ | dulceſ cantant.

Eſt verò ubi peſ tertiuſ amphimacer fit, ſextuſ
verò anapæſtuſ,

---|---|---

Craſ Dione | jura dicit, | virgineſ,

Ipfâ gemmiſ | pingit annuſ | nitidiſ.

Nona etiam ſpecieſ eſt iambica: conſtat ex
epitritiſ tertiiſ, ſequenti vel cretico,

---|---|---

Fonteſque lym | phiſ obſtrepunt | garruliſ,

Somnoſ, quod in | vitet puel | liſ leveſ.

vel, in ultimâ fede, ſpondeo,

---|---|---

Fonteſque lym | phiſ obſtrepunt | garruliſ,

Somnoſ quod in | vitet mihi | dulceſ.

vel in tertiâ & ſextâ, anapæſto,

---|---|---

Fontesque lym | phis obftrepunt | querulis,
Somnos quod in | vitet leves | pueris.
vel moloffo, ut in verfu dimidiato,

---|---|---

Fontesque lym | phis obftrepunt | manantes.
Interdum verò pro epitritis diiambos admittit,
ut

---|---|---

Vale, Pria | pe, debeo | nil tibi,
Jacebis in | ter arva pal | lens fitu.
vel choriambos,

---|---|---

Alma Venus, | diva potens, | huc ades,
Linque Paphon, | linque Cypri | fylvulas.
vel pæonas quartos,

---|---|---

Nitida te | rofa monet, | ne, Chloë,
Nimia fit | tibi colo | ri fides.
Verfûs pariter dimidiati pro epitritis diiambos
habent, & in ultimâ fede bacchium,

---|---|---

Phafelus il | le quem, boni, | videtis.
vel in primâ, choriambum,

---|---|---

Omnibus haud | idem est nitor | puellis.

Hujusmodi autem generis versûs etiam *Scanzontes* appellari possunt.

Decima species est ea quam Græci Ἀσυναρτητος appellant; complectitur enim epitritos quartos inter tertios, qui pedes naturâ sunt diffociabiles,

--- | --- | ---

Dulces notæ, | quas blando ca | nis barbito,

Per sylvulas, | per virgulta, | perque nemus.

ubi in ultimâ sede choriambus est; recipit interdum pro tertiis epitritis, choriambos, pro quartis, dichoreos, & in sexto loco molossus habet,

--- | --- | ---

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,

Gratam Cypron | sperne, diri | ge huc cygnos.

aut pro tertiis, diambos, pro quartis, antispastos, sequente choriambo,

--- | --- | ---

Phaselus il | le quem cerni | tis, hospites:

Phaselus il | le quem cerni | tis, pueri.

aut pro tertiis, choriambos, pro quartis, dichoreos,

--- | --- | ---

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,

Prata Cypri | sperne; linque | prata Paphi.

Interdum sunt pæonici; & quartum pæona in
primo & quarto loco recipiunt, in secundo verò
& quinto, pæona tertium,

~~~~~ | ~~~~~ | ~~~~~

Nimia ne | tibi sit co | lori fides,

Nitida te | rosa, Phylli | pulchra, monet.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici
dimetri catalectici,

هل بالديار انس

Estne in domicilio aliquis?

Hál biddiári ánsó.

Lymphæ cadunt loquaces.

qui etiam pro bacchio molossum recipiunt,

--- | ---

Fontes strepunt | manantes.

Species undecima etiam est Ἀσυναρτητος, & con-
tinet numeros iambicos inter trochaicos; id est,
epitritos tertios inter secundos,

~~~~~ | ~~~~~ | ~~~~~

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
norum :

Vere concor | dant alites, | vere nubunt.

recipit tamen in tertiâ & sextâ sede amphima-
crum,

~~~~~ | ~~~~~ | ~~~~~

Ver canorum, | ver floridum est, | ver novum,
 Vere carmen | lætum canunt | alites.
 vel in sextâ tantummodò, ut versus fit catalec-
 ticus,

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
 norum,

Vere carmen | lætum canunt | alites.

Admittit nonnunquam in secundâ & quintâ fede
 diiambum, in reliquis ionicum minorem,

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

Miserorum est | neque impigro | pede terram
 Quatere, aut lu | dum amoribus | dare blandis.

vel pro secundis epitritis dichoreos habet, &
 pro tertiis ionicos à majori,

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

It puer co | mes virgini | bus, paratque
 Spicula inci | is pectori | bus cruenta.

Interdum hi pedes variè inter se miscentur, ut

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

Amarylli, | dulci lyrâ | modulari

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ.

ubi quintus pes pæon secundus est; &

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ
Modulare, | dum fylvulæ | respondent.

Nonnunquam in tertio & sexto loco recipitur
anapæstus,

---|---|---

Jam puellæ | per hortulum, & | pueri
Lufitantes, | breves legunt | violas.

vel in sexto tantum,

---|---|---

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
norum

Vere cantu | dulci nemus | refonat.

Versus quaternarii sunt vel acatalectici,

---|---|---|---

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere
amores | spirant leves.

vel catalectici, id est, in ultimâ fede bacchium
admittunt,

---|---|---|---

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere lu-
dunt | amores.

Species duodecima est antispastica, & constat
ex antispasto, sequente secundo epitrito,

---|---|---|---

Merum suave | jam bibamus, | melos dulce |
jam canamus.

sed in primo loco admittitur vel creticus,

---|---|---|---

Ad lyram | jam canamus, | merum dulce |
jam bibamus.

vel antibacchius,

---|---|---|---

Per prata | lufitantes | rofas fulgi | das legamus.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici &
trochaici puri ἀσυναρτητοί,

---|---|---|---

Mihi placet | jam per omne | nemus canens |
lufitare.

ut in illo exemplo,

وقد ارايت الرجال فيها اري مثل زيد

Vidi autem homines, at neminem Zeido similem vidi.

Wacád arái | tórrijála | famáarí | míthla Zeídin.

In hac specie versûs tantùm sunt quaternarii.

Species decimatertia partim trochaica est, par-
tim choriambica, ut

---|---|---|---

Audienda | virginibus | blanda carmina | et
pueris.

In primâ fede admittitur antispastus,

---|---|---|---

Canam fuavi | ter pueris | mollibusque | vir-
ginibus.

Species decimaquarta tertium habet epitritum, secundo sequente,

--- | --- | --- | ---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | læti
alites | vere nubunt.

In ultimâ sede admittit molossum,

--- | --- | --- | ---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | & sylva-
læ | respondent.

Item in locis imparibus diambum recipit, in
paribus ionicum minorem,

--- | --- | --- | ---

Placet color | violarum, at | superbiùs | rosa
fulget.

Interdum in sedibus æqualibus ionicum majorem
habet,

--- | --- | --- | ---

Tanquam breve | lilium ve | nuptas tua | mox
peribit.

vel secundum pæona,

--- | --- | --- | ---

Monet rosa, | quàm caducus | nitor tui | sit
coloris.

Ob frequentem pedis ionicus usum, placet hanc
speciem *ionicam* vocare.

Species decimaquinta est *bacchiaca*, & vel
tetrametros habet versûs, qui constant ex octo

bacchiis, vel trimetros, qui sex. Hi versūs
apud Latinos in primâ sede molossū recipere
possunt, in reliquis, pæona, ut in *Ennianâ* fa-
bulâ personatus Thyestes,

Nolite, hos | pites, ad | me adire il | licò illic.
apud Asiaticos verò sunt vel tetrametri acata-
lectici,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | corollis.

vel catalectici,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | rosis.

vel brachycatalectici,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | rosis cinc | tas.

Interdum recipiunt etiam in unaquaque sede,
præter ultimam, amphibrachyn,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Bibamus, | amice, | canamus, | amemus,
Amœni | us est quid | amore | beato ?

& nonnunquam spondeum in primâ sede,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Quis non | puellas | amat de | licatas
 Capillos | odoris | revinctas | corollis?

Interdum etiam in primâ trochæum, in quartâ
 iambum,

˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Ipse | puellas | venustas | amo
 Capillos | odoris | revinctas | coronis.

Versûs trimetri in tertio loco & in sexto, iam-
 bum habent,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Puellas | venustas | amo
 Capillos | revinctas | rosis.

vel in tertio iambum, in sexto syllabam longam,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Puellas | amo splen | didas
 Capillos | rosis cinc | tas.

Species ultimâ est *cretica*: tetrammetri autem
 puri sunt, & ex octo constant amphimacris,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Quid petam | præfidî, aut | exequar? | quove
 nunc

Applicem? | quo rece | dam? arce & ur | be
 orba sum. *Vet. Poet. apud Cic,*

Trimetri vel puri sunt, ut

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Quid petam | præfidî, aut | exequar ?

Quo rece | dam ? arce & ur | be orba fum.

vel in tertio & sexto loco minorem ionicum recipiunt, ut

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Quid petam | præfidî ? | miseram me !

Nec mihi | gaudium, | neque spes est,

Nonnunquam finguli pedes, excepto primo, in anapæstos mutantur, ut sit versus propè anapæsticus, ut

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Hinnulo | similis | fugis, O | Glycere,

Tenero, | pavido, | gracili, | querulo,

Ad hanc speciem pertinent versûs spondaici, anapæsticis tempore æquales; cujusmodi est ille ab Ali, Mohammedis genero, * compositus,

ان الدنيا قد غرتنا واستهوتنا واستلهتنا

In nēddūnyā | kād ghārrātnā | wāstāhwātnā |
wāstālhātnā.

hoc est ferè ad verbum,

Vitæ splendor | nos decepit, | nos oblectat, |
nos delenit.

De Asiaticorum re metricâ vereor ne nimis loquaciter (cùm brevilocuens esse instituissē)

* Vid. Clerici *Profod. Arab.* p. 146.

differuisse videar; sed me à proposito abduxit argumenti varietas & copia. Exempla Arabica aut Persica subjungere nolui, ne potius eruditionem plus æquo curiosam ostentare, quàm lectoris aut delectationi aut utilitati consulere, viderer.

Est autem ars metrica apud Arabes antiquissima: tametsi enim princeps de eâ libellum contextuit *Ferabidius*, seculo post fugam Mohammedis secundo, tamen ante Mohammedem natum, & fortasse à primâ gentis origine, poetas Arabia tulerat innumerabiles.

Atque in hoc loco de *Hebræi* carminis naturâ non alienum erit paucis differere; siquidem ea est linguæ Hebrææ cum Arabicâ cognatio, ea poeseos utriusque gentis cùm in imaginibus, tum in figuris, similitudo; ut nequeam mihi persuadere, quin metra etiam Hebræa fuerint Arabicis persimilia, nisi quòd Arabum versiculi similiter desinant, veterum Hebræorum, non item; & hi quidem in eodem poemate diversis carminum generibus usi fuisse videantur, quod Pindarum cæterosque Lyricos fecisse perspicuum est. Itaque *analogiâ* ductus quasdam poeseos Hebrææ regulas describere conabor, non eas quidem ut certas, sed ut probabiles tantùm proponens; neque enim sum nescius plena esse errorum omnia, & in profundo demersam latere Veritatem. Puto igitur eas syllabas, quæ aut

consonante, aut vocali, א, י, ו quiescente terminantur, ut בל *bāl* בי *bī*, longas esse, quæ fecus, ut ב *bē*, breves; sed in iis vocibus quæ vocalibus carent, tenendas autumo vocales Arabicas. Et quoniam Arabes dicunt نَفْسِي *nāfsī*, *anima mea*, eodem modo vocem Hebræorum נפשי *nāfsī* efferre non absurdum videtur; utrum verò Hebræi *nāfsōn* pro *nāfs* dixerint, ut in verbis metiendis Arabes, id certè neminem unquam scitutum arbitror.

Statuam itaque hos esse pedes Hebræos,

Spondæum,	נפשי	<i>nāfsī</i> .
Iambum,	צדיק	<i>sādīk</i> .
Trochæum,	} כוכבים	<i>coūcā</i> <i>bīm</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Pyrichium,	} שתרת	<i>sātā</i> <i>rāt</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Anapæstum,	שרחת	<i>sārābūt</i> .
Bacchium,	דרושים	<i>dērūsīm</i> .
Amphimacrum,	כוכבים	<i>coūcābīm</i> .
Molossium,	חפציהם	<i>bāfxābēm</i> .

Ex quibus pæonas, epitritos, & reliquos, ut vocantur, *numeros*, facillimum erit componere. Equidem satis accuratè observavi *Jobi poematis* caput octavum & vicesimum, *Solomonis carmen*, unum atque alterum *Psalum*, *Jeremiæ* ὁπρηνόμα, *Mosis* & *Deboræ carmina*, & *Davidis* in obitum *Sauli* & *Jonathani elegiam*, (in qua bacchius

propè singula disticha claudere videtur,) & in
 iis omnibus perspicuam vidi cum metris *Arabicis*
 affinitatem. Age, legat quivis plures versûs
Arabicos,

ان اقود الجيش واحمل رايتي
 للجيش يقدمهم كسي اصيد *
 ليث يغامر الطعان كانها
 يقيم الرجال فنيق ملبد *

& deinceps totidem *Hebræos* *.

שאגת אריה וקול שחל
 ישני כפירם נתעו :
 ליש אבד מבלי טורף
 ובני לבא יתפרדו :

summam inter eorum numeros ac modulationem
 perspiciet similitudinem.

Sic elegantis hujus distichi,

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם
 כאחלי קדר כיריות שלמה :

*Fusca sum, at formosa, Solymitides,
 Tanquam tentoria Kedari, tanquam aulæa Sc-
 lomonis.*

primum verficulum ad speciem secundam per-
 tinere arbitror, ut

* Job iv. 10, 11.

u---|---|---|---

Sehureh a | ni vana | uhbenut ye | rufalem.
secundum verò ad quintamdecimam, seu *bac-*
chiacam, ut

---|---|---|---

Caahli | kedarca | yeriut | Solomeh.

hi enim versûs in ultimâ fede (ut dictum est)
recipiunt anapæstum. Quod attinet ad Psalmum
undecimum & centesimum, quem jam exposue-
runt duo eruditissimi viri, * alter feriò & fatis
infelicitèr, † alter facetè & εἰρωνείας equidem
eundem inspexi, & nullus dubito, quin singuli
versiculi ad unam vel alteram harum sedecim
specierum referri facillimè possint. Sic versus
octavus,

סמוכים לעד לעולם

עשויים באמת וישד

Sēmūkīm | lēād | lēōlām

āsūīm | bēāmāt | vāyīsēr.

purus est bacchiacus, excepto, in secundâ fede,
iambo, qui pes, ut suprâ dixi, in hac specie
locum habet. Sed huic quæstioni, sine infinito
labore, & summo otio, quod mihi minimè sup-
petit, satisfacere non potero: sufficiet fontem

* Vide Harii Psalmos.

† Vide Metricæ Harianæ Confutationem Prælect. de Sacra
Poesi subjectam.

aperuisse, & novam rei metricæ Hebræorum investigandæ viam quasi digito monstrâsse.

Nec verò affirmare audeo (quo nihil arrogantius) Hebræi carminis naturam, quæ cæteros latuit, mihi soli innotescere. Quid enim, post inutiles tot doctissimorum hominum conatûs, effecturum me confidam? aut cur me pervenire posse sperem ad illud littus, ubi tot scriptores admirabiles naufragium passi sunt? Id solum innuere volui, cùm linguæ Hebræa atque Arabica sorores germanæ sint, verisimillimum esse eas, si quando iis poeticè loqui contigerit, iisdem numeris ac pedibus, & iisdem ferè metrorum generibus usas fuisse. Ac si cui versûs isti antispastici, pæonici, aliique, solutæ orationi similiore esse videantur, is in mentem revocet, iisdem metris usos esse poetas eos, qui *Λυρικοὶ* à Græcis appellantur, & “ quos, ut in Oratore “ ait M. Tullius, cùm cantu spoliaveris, nuda “ pænè remanet oratio.” Quod si quis hujusmodi versiculos neget esse poeticos, eidem non videbitur Pindarus aut Bacchylides poeta.

His positis, sine quibus ea, quæ sequuntur, intelligi nullo modo poterunt, ad amœniora tandem poeseos Asiaticæ spatia veniamus.

CAPUT III.

القصيد

SIVE

De Idyllio Arabico.

PERANTIQUUM & præcipuè *Arabibus* excultum poematis genus est, quod قصيدة *kasida* vocatur. Quod ad *kasidæ* formam attinet, primi versiculi similiter definunt, & deinde per totum poema versûs pares similibus sonis terminantur: debet autem poema modicæ esse magnitudinis; rarò enim aut plura quàm centum disticha complectitur, aut pauciora quàm viginti: sunt tamen nonnulla quæ septem tantùm continent, velut * illud de laudibus collegii cujusdam, cui præfuit vir eximiè doctus, *Abu Hanîfa*.

فلها به فضل علي الاقران
ما بان في الاغصان فضل البان *
قد انبت الرحيم في محرابها

* Shecardan, cap. v.

زهراً كدر فلأيد العقيان *
 فكانه كسري انوشيروان قد
 وضعوا عليه التاج في الايوان *
 لو لم تبت وابو حنيقة شيخها
 ما شبهت بشقایف النعمان *
 خير يطوف بهصر بحر علومه
 حتي كان الناس في الطوفان *
 يثني اليها العلم فهي زمامه
 وابو حنيقتنا الامام الثان *
 وغدت له في البحث كل طريقة
 نسبت الي التحقيق والاتقان *

- “ Ei autem (*collegio*) ob hunc (*virum*) tanta
 “ est præ cæteris excellentia, quanta inter
 “ ramos enitescit præstantia myrobalani.
 “ Succrescere facit Deus in sancto ejus recessu
 “ florem, qui auri puri monilia obscura
 “ reddit.
 “ Tanquam esset (Persarum rex) *Cofri Anushir-*
 “ *van*, cui in palatio corona imponitur.
 “ Nifi ita staret, essetque præses ejus *Abu Ha-*
 “ *nifa*, non esset cùm anemonis (*ob eximiam*
 “ *pulchritudinem*) comparatum.
 “ Felicitur *Ægyptum* circumdat mare doctrina-

- “rum ejus, adeò ut populus diluvio inun-
 “detur.
 “Flectitur in illud (*collegium*) doctrina, est au-
 “tem tanquam habena ejus, & Abu Hanifa,
 “sacerdos noster, eam flectit.
 “In disputationibus autem singuli cursûs ad ve-
 “ritatem investigandam, & pernoscendam
 “scientiam referuntur.”

Hoc tamen statui potest: ea carmina quæ ex paucioribus quàm viginti constant distichis, si amores, lusûs, ac delicias continent, esse inter Odas recensenda, at si laudationem, si vituperium, si præcepta moralia, si quid heroicum, si quid tandem funebre & luctuosum complectuntur, ad horum poematum, seu *kafidarum* classem, referri posse. Atque hæc poematis species elegiæ nostræ nec undequaque convenit, nec est tamen prorsus dissimilis. Hoc autem inter eam & elegiam maximè videtur interesse, quod hæc in amore aut tristitiâ plerumque versetur, illa verò intra nullius argumenti limites restringatur, sed vel præcepta, vel querimoniam, vel laudationem, vel delicias ac lusûs, vel vituperationem possit complecti. Sed mos erat perpetuus antiquis Arabum poetis, aut ab amoribus poema ordiri, aut amorum descriptionem medio poemati aptè intexere; deinde equum aut camelum describere, quo vecti ad amicarum tentoria ac-

cederent; & postea ad argumentum præcipuum uberiùs tractandum properare, donec per suavem rerum varietatem carmen deducentes, lapsu quodam molli & æquabili, in clausulam quasi subito caderent. Hæc autem mihi attentè consideranti, videtur hoc poematis genus Εἰδυλλίω Græcorum mirificè congruere. Sic *Abi'l Olæ* nobilissimum illud poema in laudem principis Sâid, Theocriti Ἐρωμῶ εἰς Πτολεμαῖον convenit; nisi sit potiùs ob audacissimas figuras & crebras à proposito declinationes, cum Pindari odis conferendum. *Tograi* porro carmen in primis politum atque elegans, ad Idyllii, quod Χαρίτες inscribitur, naturam videtur accedere; nam ut in hoc vituperatur Hieronis atque aliorum avaritia, sic in illo, amicorum perfidia ac fortunæ temeritas reprehenditur. Itaque inter Idyllia recensito venustissimum illud carmen *Caab Ben Zo-beir*, & illud, quod *Bordab* appellatur, & cui amores, ut affolet, intexuntur: velut in illis mollissimis versibus,

الحسب الصبّ ان الحبّ منكم
 ما بين منسجم منه ومضطرم*
 لولا الهوي لم ترق دمعاً علي طلل
 ولا ارقّت لذكر البان والعلم

كَيْفَ تَنْكَرُ حَبًّا بَعْدَ مَا شَهِدْتَ
بِهِ عَلَيْكَ عَدُولَ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ *

- “ Putatne amator, amorem celatum iri,
 “ Qui partim effusis lachrymis, partim cordis
 “ ardore detegitur ?
 “ Nisi amares, non lacrymâsses ob ruinosa
 “ domicilia,
 “ Neque ob myrobalani & collis recorda-
 “ tionem infomnis effes.
 “ Quî itaque amare te neges, siquidem testes
 “ sunt
 “ In te veri, pallor ac lachrymarum effusio *?”

Sed longè omnium celeberrima in hoc genere poemata ea sunt septem Idyllia, quæ, ob eximiam elegantiam, in templo Meccano suspensa fuissè memoriæ proditum est. Atqui de iis prolixè differere, non est necessarium: hujus enim linguæ cultoribus tam nota sunt, quàm Græcarum literarum studiosis Pleias illa Ægyptia†. Præterea de illis ita fusè, ita eruditè differuit Reiskius nihil ut dici melius possit: quamvis majorem esset laudem consecutus, si modum

* Vide Poema hoc *Lugduni* editum, & à viro erudito Jo. Uri quàm accuratissimè versum.

† Lycophron, Homerus Junior, Nicander, Philicus Theocritus, Aratus, Apollonius.

tenere potuisset; nimis enim ob variæ eruditionis copiam effunditur ac redundat.

Septem his Idylliis dispari in genere laus propè similis tribuitur. *Amralkeifi* poema molle est, lætum, splendidum, elegans, varium, venustum: *Tarafæ* audax, incitatum, exultans, quadam tamen hilaritate perspersum: *Zobeiri* acutum, severum, castum; præceptis moralibus, ac sententiis plenum gravissimis: *Lebidi* leve, amatorium, nitidum, delicatum, & secundæ Virgilii eclogæ non dissimile; queritur enim de amicæ fastu ac superbia; divitias etiam suas, ut Virgilianus ille Corydon, enumerat, suas denique virtutes, suæque tribûs gloriam in cælum effert: *Antaræ* porro carmen elatum est, minax, vibrans, magnificum, cum quadam etiam descriptionem atque imaginum pulchritudine: *Amri* vehemens, excelsum, & gloriosum; *Harethi* denique plenissimum sapientiæ, acuminis, dignitatis. Sunt autem *Amri* atque *Harethi* poeticæ quodammodò orationes, inter se, ut Æschinis illæ ac Demosthenis, contrariæ: habitæ sunt enim in quodam Arabum conventu ad fœdus inter duas tribûs faciendum congregato. Suam autem *Hareth Ben Helza* vehementissimo animi impetu, arcui suo, more Asiatico, innixus, effudisse ex tempore dicitur. De singulis horum poematum elegantissimis commodior erit

aliquando differendi locus: nunc de primo folium, *Amralkeifi* scilicet, loquar.

Est igitur hujus poematis dictio læta, picta, florida, animata, & ad suavitatem ac delicias unicè comparata: imaginibus abundat ita splendidis, comparisonibus ita variis ac delicatis, ita tandem lectis & exquisitis coloribus verborum, & nitidis figurarum luminibus, ut divinum illud Salomonis carmen propè æquare videatur. Operæ pretium erit pulcherrimi hujus Idyllii argumentum exponere, & deinde præcipuas imaginum & comparisonum venustates delibare.

Deflet initio amicarum discessum, duos foveales allocutus, quos secum affert, ad desertamansionum vestigia intuenda. Hæc inspiciens, lacrymat, queritur, desperat. Socii eum solari cupiunt: at solatium repellit. Illi verò haud minùs dura eum antea passum esse affirmant: *Sed enim tunc, inquit, cum discederent amicæ meæ, & suavissimus odor ab iis afflatus esset,*

فاضت دموع العين مني صباة
علي النحر حتي بل دمعني محلي

“ Effundebantur ob desiderium ex oculis meis
“ lachrymæ usque eò, ut in gremium defluentes
“ balteum meum madefacerent.” Respondent;
Verùm hanc mæstitiam lenire debet præteritæ hi-

laritatis recordatio, sæpè enim cum illis jucundè vixisti. Hac consolatione aliquantulum levatus poeta, hilariores quosdam dies commemorat; delicias quasdam describit, & amatoria sua colloquia cum formosissimis puellis *Oneiza* & *Fathima*, mirâ jucunditate, recitat. Gloriatur se virginem pulcherrimam amavisse, & per medias hastas ac media pericula, ad eam usque adeò perrexisse, donec optato fueretur laboris fructu. Amorem deinde collaudat, cujus reprehensores irridet. Postea seipsum ob fortitudinem laudat & constantiam, quâ per valles incultas ac tenebrosas noctu incedit. Tum equum nobilissimè pingit; venationem describit, & post eam, epulas; ac tandem cum eximiâ imbris descriptione, poema claudit. Ad summam, hoc Idyllium (quod ad minorem illam poeseos dramaticæ speciem pertinet) deliciis ac suavitatibus abundat, & cum venustissimis Europæorum poetarum eclogis potest comparari. Quàm læta & vivida hæc est similitudo!

إذا قامتا تصوع المسك منها

نسيم الصبا جاءت برّيا القرنفل

“ Cum duæ puellæ assurgerent, afflatus est

“ ab illis odor,

“ Tanquam zephyrus auram * floris Indici

“ perferens.”

* Anglicè *clove-gilly-flower*.

qua comparatione creberrimè utuntur poetæ
Perfici; ut Hafiz,

نسیم صبح غنبر بوست امروز
مکر یارم ره صحرا کرتست

“ Aura matutina ambari hodiè odorem habet,
“ Forfan, puella mea in prato incedit.”

& alibi sæpiùs. Similiter * alius, amicam ac-
cedentem describens, ait bellissimè,

مکر نسیم صبا از چمن رشید
یا کاروان مشک ز راه ختن رشید

“ Suavifne aura ex hortulo proveniens spirat?
“ An moscho onusta caterva exviâ *Khoteni*
“ redit?”

Alias proferamus comparationes non minùs ve-
nustas:

إذا ما الثريا في السماء تعرضت
تعرض اثناء الوشاح المفصل

“ Cùm in cœlo splenderent Pleiades,
“ Tanquam extrema pars chlamydis marga-
“ ritas ornatae.”

Comparatur æther cœruleus cum puellæ veste,
Pleiades verò cum gemmis super eam sparsis.

* Vide Herbelotum in voce *Khoten*, pag. 999.

Pulchrè easdem comparat *Mohammed Ben Abdalla el Catib* cum gemmâ *Turchesâ* margaritis distinctâ,

حكت طبقاً فيروزجيا اديبه

نثرت عليه سبع حبات لؤلؤ

“ Similes sunt (Pleiades) vasi è gemmâ cœ-
“ ruleâ factō,

“ Super quod sparguntur septem margaritæ.”

مهفهفة بيضاء غير مفاضة .

ترايبيا مصقولة كالسجنگل

“ Gracilis puella, splendida, non amplum
“ habens corpus,

“ Cujus pectus politum est tanquam specu-
“ lum.”

Potest etiam reddi tanquam * *argentum liquidum*.

تصدّ وتبدي عن اسيل وتتقي

بناظرة من وحش وجرة مطفل

“ Se avertit, ac detexit molles genas, cir-
“ cumspiciens,

“ Tenero aspectu velut timida hinnulorum
“ mater.”

Confert languidos puellæ oculos, amoris plenissimos, cum cervæ tenerrimo aspectu.

* Vide Kamûs in voce سجنگل

وجيد كجيد الريم ليس بفاحش
إذا هي نصته ولا بهعطل

“ Collum ejus, ficut collum capreolæ non
“ invenustum,

“ Cum illud erigat, nec monilibus carens.”

Quicumque الظبي pulcherrimum animal
aspexerit, hujus comparationis elegantiam &
suavitatem perspiciet.

وفرع يزين المتن اسود فاحم
اثيث كقنوا النخلة المتعثل

“ Crines, qui tergum ornant, nigri, imò ni-
“ gerrimi,

“ Densi, tanquam racemi palmæ copiosi.”

Eandem similitudinem innuere videtur Salomo,
licet capillos haud nominet :

אשכל הכפר דודי לי

בכרמי עין גדי

“ Racemus uvarum dilectus meus mihi,

“ In hortis Eingedi.”

Certè Græci cinnos plexos & nigros cum
uvarum racemis creberrimè comparant.

وكشح لطيف كالجديل منصر
وشاق كانبوب السقي المذل

- “ Medium ejus corpus funiculo tenui simile,
 “ Crus autem palmæ aquâ rigatæ remisso
 “ furculo.”

تضي الظلام بالعشاء كانها
 منارة مهسي راهب متبتل

- “ Caliginem noctis illuminat, velut
 “ Lampas viri solitarii, vespertini, abdit.”

كبكر المغانة البياض بصفرة
 غداها نهير الماء غير محلل

- “ Similis est (facies ejus) margaritæ partim
 “ candidæ, partim flavæ,
 “ Quam nutrit dulcis aqua, non turbata
 “ viatoribus.”

Pulchrior est nimirum color margaritæ, quæ non fit puri candoris.

Possunt hæc atque alia hujus poematis loca cum Salomonis * delicatis illis ac venustis descriptionibus comparari; cujus sanctissimum carmen inter Idyllia Hebræa recensendum puto.

Inter poetas recentiores facilè omnibus præstat *Ebno'l Faredh*, cujus elegans volumen in Academia bibliothecâ vidimus: unam hujusce scriptoris elegiam, quæ imagines Arabum campestrium luculentè demonstrat, libet huic capiti subungere.

* Cap. iv. & v. 9—16.

قال ابن الغارض
 أبرق بدا من جانب الغور لأمع
 أم ارتفعت عن وجه ليلى البراقع
 أنار الغضا ضاءت وسليبي بذى الغضا
 أم ابتسبت عما حكته المدامع
 أنشر خزامي فاح أم عرف حاجر
 بأم القري أم عطر عزة ضابع
 إلا ليت شعري هل سليلي مقيبة
 بوادي السهي حيث المتيم والع
 وهل لعلع الرعد الهتون بلعلع
 وهل جادها صوب المزن هامع ب
 وهل اردن ماء العذيب وحاجر
 جهاراً وسر الليل بالصبح شابع
 وهل قاعة الوعساء مخضرة الرباء
 وهل ما مضى فيها من العيش راجع
 وهل بربا نجد قنوض مسند
 أهيل النقا عما حوته الاضالع
 وهل بلوي سلع يسلم عن متيم
 بكاطية ما ذا به الشوق صانع

وهل عذبات الرند تقطف نورها
 وهل سلمات بالحجاز ايانع
 وهل اثلاث الحِجْرُ مثمرة وهل
 عيون عوادي الدهر عنها هواجع
 وهل قاصرات الطرف عَيْنُ بعالم
 علي عهدي المعهود ام هو ضايع
 وهل ظبيات الرقمتين بعيدنا
 اتمن بها ام دون ذلك مانع
 وهل فتيات بالغوير ترينني
 مرابع نعم نعم تلك المربع
 وهل ظل ذاك الضال شرقي ضارج
 ظليل فقد روته مني المدامع
 وهل عامر بعدنا شعب عامر
 وهل هو يوماً للمحبين جامع
 وهل ام بيت الله يا ام مالک
 عريب لهم عندي جميعا صنايع
 وهل نزل الركب العراقي معرفا
 وهل شُرعت نحو الخيام شرايع
 وهل رققت بالمازمين قلايص
 وهل لقياب البيض فيها تدافع

لعل اصيحابي بمكة يبردا
 بذكر سليبي ما تجن الاضالع
 وعلي الليلات التي قد تصرمت
 تعود لنا يوماً فيظفر طامع
 ويفرح محزون ويحومتيم
 ويانس مشتاق وبالتد سامع

Hoc est ferè ad verbum,

- “ Fulgurne apparet ex latere vallis rutilans?
 “ an amovetur è facie *Leilæ puellæ* vela?
 “ Ignisne inter *arbores dictas* Gadha splendet,
 “ dum Solima in loco his arboribus confito
 “ commoratur? an renident, supra quam dici
 “ potest, illius oculi?
 “ Odorne *herbæ* Khozámi spirat? an Hageri
 “ fragrantia ex matre urbium, *Mecca*? an
 “ dulcis halitus Azzæ *puellæ* dispergitur?
 “ Hui! utinam scirem num habitet Soleima in
 “ valle inaccessâ, ubi amator desperans luget.
 “ Cupio autem scire, num sonet adhuc tonitru
 “ plena, *nubes* pluviosa in *Laláo monte*, &
 “ num irriget eum effusio pluvizæ manantis:
 “ Num hauriam *ampliùs* aquam Azibi & Ha-
 “ geri, apertè dum arcanum noctis ab Aurorâ
 “ detegitur:

- “ Num planities arenosa virides habeat colles;
 “ & num vita, quæ in ea transacta est, sit
 “ aliquando tandem reditura:
 “ Num in collibus *Najdi* & *Taudbi* sit qui nar-
 “ ret, O dulcis amicule, de eo *ardore* quem
 “ pectora sua contegunt:
 “ Num in arenæ cumulo *montis* Salâi, roget
 “ quispiam de amatore perduto in *Cadbemâ*,
 “ *dicens*, Ecquid est in eo quod amor efficiat?
 “ Num ramuli myrtei decutiant flores suos, &
 “ num *arbores* Salamæ in *regione* Hegiâz ma-
 “ turescant:
 “ Num myricæ vallis florescant, & num adversæ
 “ fortunæ oculi procul ab illis dormiant:
 “ Num puellæ demissis oculis, iisque amplis, in
 “ *loco* Alija, fidem servant, an negligant:
 “ Num hinnuli Rakimatein *duorum hortulorum*
 “ procul à nobis commorentur in iis, an sit
 “ qui eos prohibeat:
 “ Num virgines in valliculâ monstraturæ sint
 “ mihi vernas Noamæ *puellæ* sedes; O sedes
 “ dulcissimas!
 “ Num loti sylvestris umbra, quæ lotus orienti
 “ soli exponitur in *Dbarijâ*, spissa *adhuc* ma-
 “ *neat*; certè *illam arborem* oculi mei lacry-
 “ mis irrigabant:
 “ Num colitur, nobis absentibus, vallis Ameri,
 “ & num vallis ista amatoribus congregiendi
 “ locus unquam futura sit:

- “ Num templum Meccanum, O mater Malikæ,
 “ petiverint Arabes adolescentuli, quibus om-
 “ nibus ob benefacta gratiæ à me habendæ
 “ sunt :
 “ Num cœtus equitum Chaldæorum descende-
 “ rint in *monte* Arafat religionis ergo ; &
 “ num apud tentoria patefactæ sint leges
 “ *Mohammedis* :
 “ Num saliant in angustiis *Meccæ & Arafæ*,
 “ camelæ juvencæ, & quatiantur inter eas
 “ albæ *dorforum* turriculæ :
 “ Num salutet Solima lapidem apud quem fœ-
 “ dus nostrum fuerat, & premat eum di-
 “ gitis :
 “ Forſan amiculi mei in Meccâ extinguunt, re-
 “ cordatione Soleimæ, *ignem* quem eorum
 “ celant pectora :
 “ *Spero autem* noctes, quas tranſegimus, reditu-
 “ ras nobis aliquando, ut exultet perditè
 “ amans,
 “ Et gaudeat triftitiâ oppreſſus, & vivat amore
 “ percitus, & ſocietatem petat deſiderio fla-
 “ grans, & delectetur quicumque hæc au-
 “ diet.”

Hoc poema verſibus elegiacis reddere conati
 ſumus, vel potiùs imitari, aliis ſententiis paul-
 lulùm mutatis, aliis omninò rejeſtis, ita tamen
 ut elegiæ Arabicæ forma atque argumentum
 ſatis accuratè ſerventur,

Fulgur an è densâ vibratum nube coruscat ?
 An roseas nudat *Leila* pudica genas ?
 Bacciferumne celer fruticetum devorat ignis ?
 Siderea an *Solima* lumina dulcè micant ?
 Nardus an *Hageri*, an spirant violaria *Mecca*,
 Suavis odoriferis an venit *Azza* comis ?
 Quàm juvat ah ! patrios memori tenuisse recessûs
 Mente, per ignotos dum vagor exul agros !
 Valle sub umbrosâ, pallens ubi luget amator,
 Num colit assuetos mollis amica lares ?
 Jamne cient raucum præfracta tonitrua murmur
 Montibus, effusæ quos rigat imber aquæ ?
 An tua, dum fundit primum lux alma ruborem,
 Lympha, *Azibe*, meam pellet, ut antè, sitim ?
 Quot mea felices vidistis gaudia, campi,
 Gaudia væ ! misero non renovanda mihi ?
 Ecquis apud *Nagedi* lucos aut pascua *Tuda*
 Pastor amatorum spesque metûsque canet ?
 Ecquis ait, gelidâ *Sala* dum valle recumbit,
 Heu ! quid *Cademeo* in monte sodalis agit ?
 Num graciles rident hyemalia frigora myrti ?
 Num viret in solitis lotos amata locis ?
 Num vernant humiles in aprico colle myricæ ?
 Ne malus has oculus, ne mala lædat hyems !
 An mea *Alegiades*, dulcissima turba, puellæ
 Curant, an zephyris irrita vota dabunt ?
 An viridem saliunt, nullo venante, per hortum
 Hinnuleique citi, capreolique leves ?
 Visamne umbriferos, loca dilectissima, saltûs,
 Ducit ubi facilem læta *Noama* chorum ?
 Num *Daregi* ripas patulâ tegit arbutus umbrâ,
 Ah ! quoties lacrymis humida facta meis ?
 Grata quis antra colit, nobis absentibus, *Amri*,
 Antra puellarum quàm benè nota gregi ?
 Forsan amatores *Meccanâ* in valle reductos
 Absentis *Solima* commeminiſſe juvat.

Tempus erit, levibus quo pervigilata cachinnis.
Nox dabit unanimi gaudia plena choro;
Quo dulces juvenum spirabit cœtus amores,
Et lætos avidâ combibet aure modos.

CAPUT IV.

الغزل

SIVE

De Carmine Persico.

ALTERA poematis species quâ utuntur Asiatici, & ex iis præcipuè Persæ, الغزل seu *carmen amatorium*, vocatur. Hujus autem carminis leges insigniores sunt, ut sit breve, ut varium, ut venustum: breve, nam pluribus quàm septendecim distichis constare nequit, & septem tantùm aut octo plerumque complectitur; varium, utpote cujus singuli versûs singulos habeant sensûs, qui vix ullo inter se nexu cohæreant; venustum, quia imaginibus lætis ac floridis abundat, quas pœnè necessariò subsequitur verborum pulchritudo ac nitor. Duo porrò primi uniuscujusque Odæ versiculi similiter desinant oportet, idemque sonus per totum carmen in versiculorum parium fine continuatur. In ultimo autem versu, vel saltem in eo qui ultimum præcedit, poeta nomen suum artificiosè & jucundè intexit. Quæ res ut clariorè red-

dantur, subjiciam carmen venustissimum, à poetâ admirabili *Hafez* scriptum, quem in hoc opere sæpissimè laudabo;

دوستان وقت کل آن به که بعشرت کوسیم
سخن پیر مغانست بجان نیوشیم

“ Amici, rofarum tempore, melius est hilaritati curam impendere;
“ Vox est senis tabernarii animæ nostræ;
“ ne cunctemur.”

نیست در کس کرم و وقت طرب میکذرد
چاره آنست که سجاده بهی بغروشیم

“ Nemini est mœstitia; at lætitiæ tempus avolat;
“ Illud nobis erit auxilium, ut * sacrum stragulum vino permutemus.”

خوش هوايست فرح بخش خدايا بغرشت
نازيني که برويش مي کلکون نوشیم

“ Dulcis aura est, gaudium præbens; mitte,
“ ô faustum numen,
“ Lascivam puellam, quâ præsentem vinum
“ roseum bibamus.”

* Super quo se prosternunt *Mohammedani*, cum preces fundunt.

ارغنون ساز فلک رهزن اهل هنرست
چون ازین غصه ننالیم وچرا نخروشیم

- “ *Lyram apta: fortuna proborum hominum*
“ *prædatrix est;*
“ *Siquidem ob illum dolorem non queramur,*
“ *cur non clamorem excitemus?*”

کل بجوش آمد واز می نزدیکش آبی
لاجرم ز آتش حرمان وهوس درجوشیم

- “ *Rosa cum strepitu venit: annon è vino*
“ *aquam illidemus?*
“ *Præcipuè cum igne amoris & desiderii tu-*
“ *multuemur.*”

حافظ این حال عجب با که توان گفت که ما
بلبلانیم که در موسم کل خاموشیم

- “ *O Hafez, mirum esset si quis posset dicere,*
“ *Nos luscinias esse, & tempore rosarum filere.*”

Hæc verti, ut multa ejusdem poetæ; exemplum secutus amicissimi & nobilissimi viri Caroli Revizkii, qui semper est à me honorificè nominandus*:

Jam rosa purpureum caput explicat. Adsit, amici,
Suavis voluptatum cohors:
Sic monùere fenes.

* Vide *Specimen Poeseos Persicæ Vindobonæ editum.*

Nunc læti fumus: at citiùs læta avolat ætas.

Quin sacra permutem mero
Stragula nectareo?

Dulcè gemit zephyrus. Ridentem mitte puellam,
Quam molli in amplexu tenens
Pocula læta bibam.

Tange chelyn. Sævitur fortuna; at mitte querelas.
Cur non canoros barbiti
Elicimus modulos?

En! florum regina nitet rosa. Fundite vini,
Quod Amoris extinguat facem,
Nectareos latices.

Suavè loquens Philomela vocor: Quis fiat ut umbrâ
Tectus rofarum nexili
(Veris avis) taceam?

Hæc Ode longâ explicatione non eget. Pauca
tamen hic breviter notanda sunt, ad ultimi ver-
sûs suavitatem intelligendam, quæ * aliàs fufius
exponam. Primùm poetæ Asiatici seipfos cum
lusciniis sæpissimè comparant; quæ res à poetâ
Græcâ haud multum abhorret: sic enim, si me-
mini, Anacreon:

Ορνις γενεσθαι βελομαι
Λιγυμυθος ἀηδων.
Ἀναπετομαι δὲ πρὸς Ὀλυμπόν
Πτερυγέας κίβδαις. πετομαι δ' ὄδον
Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλαν μελεων.

Deinde, respicit poeta fabulam illam jucundissi-

* Vide Caput De Imaginibus Poeticis.

mam, & in Asia pervagatam, de lusciniæ & rosæ amoribus, de quâ in capite *de Imaginibus* uberius differam. Dicit itaque, *fierine potest quin, cùm rosæ, floris dilectissimi, pulchritudinem intuear, lætitiâ me efferam, & in dulcem modulationem erumpam?* Quæ imago quàm hilaris est, quàm vivida! & ut clariùs ostendam, quantum jucunditatis poetæ Perficæ afferant ab hac fabellâ depromptæ imagines; aliud ejusdem poetæ carmen exponam, breve illud quidem, sed, ut ait poeta,

Χαρίτων αὐτὸν ἔλκευ.

& quod pulcherrimum *Gazelæ* erit exemplum.

شاقی بیار بادہ کہ آمد زمان کل
تا بشکنیم توبہ دگر در میان کل

“ Puer, affer vinum: venit enim tempus ro-

“ farum;

“ Ut pietatis vota iterum inter rosas viole-

“ mus.”

کوری خوار نعرۂ زنان در چمن رویم
چون بلبلان نزول کنیم آشیان کل

“ Hilares, strepentes, in hortum eamus,

“ Tanquam lusciniæ in roseum nidum de-

“ scendamus.”

در صحن بوستان قدح بادہ نوش کن
کایات خوشدلی ہیہ آمد بشان کل

“ In horti recessu vini cyathum ebibe,

“ Nam lætitiæ signa jussu rosæ veniunt.”

کل در چمن رسید مشو ایمن از فراق
یار و شراب جوی و سرا بوستان کل

“ Rosa in hortum venit; ne sis è digressus

“ metu omninò vacuus:

“ Sodalem, & vinum pete, & palatium ro-

“ feti.”

حافظ وصال کل طلبی همچو بلبلان
جان کن فدای خاک ره باغبان کل

“ Hafez, rosarum adventum petis, tanquam

“ luscinia.

“ Anima tua pulverem viæ redimat, quâ

“ roseti custos incedit.”

Hanc Odam, varietatis causâ, Græcè imitari
sum conatus, versibus dactylicis Theocriteis:

Ἐγκίρνα, φίλε παῖ, γλυκὺν οἶνον ἀφείδως,
ἦλυθεν γὰρ εἰς πολυδαίδαλον, ἦλυθεν.

Ἐν ῥόδοις κατακείσ', ὅσα δὲ χθρὲς ὑπέσχεο
Σαμέρον Ζεφυροῖς μαλακαῖσι δὸς φερεῖν.

Ἀμμες δὲ, σέφανοις θαλεροῖς πεπυκασμένοι

Ἀέθρα μειδῶντες, ἑταῖρέ, χορεύσομεν,

Ὡς δ' αἰθδονες ἐζόμεναι ἐπὶ δένδρεω

Κλισμῶ ἐν ῥοδίνῳ κατακείσομεθ' ἀδεως.

Εἰς καπὸν, φίλε κερε, βαδίζε βαθυσκιον,

Παῖδα δ' εὐραθαμίγχα μελιφρονὶ ἀμπέλῃ

Χρυσταῖς ἐν φιαλαῖσιν ἀμυστὶ συνεκπίε,

Τερψίς γὰρ Γλυκυτής τε ῥοδοχροῦς ἐρχεται.
 Ὅρας, ὡς ῥοδεὸν πετάλον Ζεφυρῷ γέλα.
 Αὐρίον δὲ ταχ' ἴσαις ἐκ ἀπολαμψεται.
 Νῦν δὲ νεκταρεῖς ῥοτρῶν ῥανίδας πίε,
 Κεῖσο δ' ἐν ῥοδεῖσι λιπαροχροῦς ἀνθεσι,
 Κερην δὲ ῥαδινοῖς μελεεσθι πεδερχεο.
 Ἐγὼν μαν ὑπ' ἐρωτὶ ῥόδων ἀπαλοχρῶν
 Δαχθεῖς τακομαι, ὡς λιγυφῶν ἀηδονίς,
 Χρὴν σ' ἀρ', ὦ φίλον ἦτορ, ὑπερφίλεσιν κανίν
 Βησθῶν, ἐνθα ῥόδων μελετῶρ ἐπινίσσεται.

Hactenus de Odæ Asiaticæ formâ & structurâ.
 Sequitur ut de argumento ejus differam. Nam
 de numeris in secundo capite satis, ut arbitror,
 dictum est. Complectitur autem hæc carminis
 species vel vini ac deliciarum, vel των ἐρωτικῶν, vel
 humanæ pulchritudinis, vel amœnitatum ac re-
 rum naturalium suavem & floridam descrip-
 tionem.

Perspicuum est adeò Odam ex jucundissimis
 animi affectibus originem duxisse, Amore ac
 Lætitiâ. Ac de amatorio quidem carmine, alias
 plenius*. Nunc verò de eo differam, quod ab
 hilaritate & gaudio profectum esse initio videtur.
 Amat igitur imagines à naturæ amœnitatibus
 derivatas; quæ omnium sunt dulcissimæ, & cùm
 omni poesi, tum præcipuè Asiaticæ incredibilem
 afferunt venustatem. Nempe in Persarum at-
 que Arabum carminibus ubique describuntur

* Vide Caput de Poesi Amatoriâ.

verni temporis suavitates, atque oblectamenta; horti floribus pulcherrimis ornati, rosis, narcissis, hyacinthis, violis: prata herbis vestita viridissimis; fontes gelidi, amnes perlucidi, pomaria fructuum omnium varietate distincta; adde huc, avium delicatissimas modulationes, & à moschiferis hinnuleis afflato odores; cæteraque omnia, quæ sensûs non delectant solum, sed etiam infatiabili voluptate perfundunt. Possumus itaque hanc poematis speciem legitimam Naturæ progeniem vocare: nam si esset, qui in speluncâ obscurâ semper habitavisset, nec unquam aspexisset vel divinam cœrulei ætheris pulchritudinem, vel naturalium rerum splendidissimos ornatûs; deinde in Arabiæ Felicis campos repente fuisset asportatus, non puto fieri posse quin, cum flores, herbas, fruges, arbores, & reliqua quæ modò percensui, vidisset, cœlesti quodam instinctu inflammaretur, & in cantum se effunderet lætum, vividum, audacem, exultantem: & vel illa caneret,

Ver novum, ver jam canorum, vere natus
orbis est,

Vere concordant amores, vere nubunt alites*.

vel (si illum Arabico sermone uti fingamus) hos
† venusti poetæ versûs recitaret,

* Pervigil. Veneris,

† Abu Nawds.

تأمل في رياض الارض وانظر
 الي اثار ما صنع المليك *
 عيون من لجين شاخصات
 باحداق كها الذهب السبيك *
 علي قصب الزمرد شاهدات
 بان الله ليس له شريك *

- “ Contemplator terræ hortos, & aspice
 Vestigia earum rerum, quas effecit numen
 divinum;
 “ Oculos argenti (*narcissos*) ubique fixos &
 apertos,
 Cum pupillis auro liquefacto similibus,
 “ Super calamo smaragdino, testantes
 Neminem esse Deo parem.”

Verisimile est enim illum eodem tempore, quo
 has naturæ suavitates laudavisset, & esse Deum,
 & Deum harum rerum effectorem, putaturum
 fuisse; ubi carminum facrorum, quæ Græci
μυσς vocant, videmus originem. Sed de his
 aliàs *: jam illuc redeo, unde digressus sum.

Restat itaque ut de Odæ Asiaticæ dictione lo-
 quar. Ea autem non abesse potest quin sit dul-
 cissima: nam venustarum imaginum comes est,
 & quasi soror venusta oratio; & haud admodum

* Vide Caput de *Laudatione*.

facile est, nisi deditâ operâ, de rebus jucundis injucundè dicere. Sed quoniam de Venustate separatim *, & fusiùs scribere in animo est, plura de eodem argumento hic differere non est necessarium. Expromam igitur ejusdem Lyrici carmen in primis elegans, & in quod mirum est quàm splendidæ, quàm hilares, quàm novæ inducantur imagines; quàm exquisiti verborum colores, quàm nitida figurarum lumina.

بهار وکل طرب انکیز کشت وعهد شکن
بشادی رخ کل بیخ غم زدل برکن

“ Ver & rosæ lætitiâ excitant, & fœdus violare faciunt;

Ob hilarem rosæ vultum, radicem tristitiæ è corde evelle.”

رسید باد صبا غنچه در هوا داری
زخود برون شد و در تن درید پیراهن

“ Venit zephyrus: rosæ calyx ob levitatem Extra se rapitur, & vestem, quæ corpus velat, lacerat.”

طریق صدق بیاموز ز آب صافی دل
پراستی طلب آزاد کی ز سرو چمن

* Vide Caput de Venustate.

“ Viam veritatis disce ab aquâ perlucidâ, cor
meum,
Æquitatem & libertatem à cupressu horti
quære.”

زدستبرد صبا کرد کل کلاله نکر
شکنج کیسو سنبل ببین بروی سمن

“ A Zephyri violento spiritu circa rosam
cinnos vide ;
Plexam hyacinthi cæsariem super jasmini facie
aspice.”

عروس غنچه پر از زیور تبسم خویش
بعینه دل و دین میبرد بوجه حسن

“ Rosæ calyx, tanquam sponsa, risu suo ama-
bili ornatur,
Corda & religionem eorum quos intuitur pul-
chrâ facie statim furripit.”

صغیر بلبل شوریده و تغیر هزار
برای چشن کل آمد برون ز بیت حزن

“ Luscinia amore percitæ modulatio, & stre-
pitus carduelis auditur,
Ob festum diem rosa è tristitiæ domicilio
exit.”

حدیث قصه دوران از جام حافظ پرس
بقول مطرب فتوی پیر صاحب فن

“ Narrationem de fortunæ fabulis à poculo,
Hafez, percontator,
Dum modulatur fidicen, & fenex scientiâ im-
butus doctè respondit.”

Hoc carmen, ob imagines poeseos Asiaticæ proprias, Latinis versibus commodè reddi non potuit.

Jam verò Odæ Asiaticæ leges satis dilucidè (spero certè quidem) exposui, & lectis exemplis illustravi: notandum est tamen poetas leges hæc interdum negligere; æquum est enim illos jure uti tuo, & regulas, quas ipsi scilicet invenerint, si collibeat, prætermittere. Itaque, tametsi hanc Odæ speciem maximâ ex parte distinguat suavitas, nonnunquam tamen elatiorum imaginum quasi temperationem admittit: velut in illo Ferdusi poetæ admirabilis carmine, quod, etsi amatorium sit, grande est tamen, & sonorum; licet, ut verum fateamur, nimis turgidum:

شبی در برت کر بر آسودمی
سر فخر بر آسمان سودمی

“ Si unâ nocte possem in tuo gremio requiescere,

Excelso capite cælum ipsum ferirem,”

قلم در کف تپ بشکستی
کلاه از سر ماه بر بودمی

“ Calamum in Sagittarii manu frangerem,
Coronam de lunæ capite diriperem:”

بقدر از نهم چرخ بگذشتی
به پی فرق کردن بغرسودی

“ A nono cœlo potenter transirem,
Arrogantiæ pede orbem terrarum calcitra-
rem,”

جمال تو کر زانکه من دارمی
بجای تو کر زانکه من بودمی

“ Quòd si illic pulchritudinem tuam habe-
rem,
Si illic in tuo loco starem,”

به بیچارگان رحمت آورمی
بدرماندگان بر بخشودی

“ (Amatoribus) auxilio destitutis essem mi-
fericors,
Curâ attritis benefacerem.”

Hic porrò nomen suum in ultimo versu,
quem *Regium* appellant, non induxit; eundem-
que sensum per totum carmen continuat; &
quanquam effrenis illa evagandi licentia poetis
Lyricis non conceditur solum, sed etiam in iis
collaudatur, atque adeò pœnè necessaria est; in
nonnullis tamen carminibus, disticha artificio

nexu colligantur; & sensus per jucundam rerum
varietatem leniter & æquabiliter profluens in
acumen quoddam definit. Utraque fanè species
suam habet pulchritudinem; sed in diverso ta-
men genere; nempe illa naturam & exultantis
ingenii impetum præ se fert, hæc artem: illa
copioso fluvio similior est, hæc perlucido rivulo,
quæ multiplici lapsu errans, illuc revertitur,
unde defluserat; quamobrem illa ad poesin
Asiaticam videtur esse accommodatior, hæc ad
Europeam. Tametsi Hafizi carmina longè plu-
rima ad priorem illam speciem referenda sunt,
quædam tamen inter ea secundæ formæ pulcher-
rima præbent exempla; cujusmodi illud est,

عشقبازي وجواني و شراب لعلغام
مجلس انس و حريف همدم و شراب مدام

“ Amoris lufûs, adolescentia, vinum pyropo
fimile,
Convivium, & fodalis unanims, & meri potio,”

ساقی شکردهان و مطرب شیرین سخن
همنشین نیک کردار و ندیم نیکنام

“ Vini minister ore sacchareo præditus, &
cantor dulciloquus,
Amicus beneficus, & compotor bonæ existi-
mationis,”

شاهدي از لطف و پاكي همچو آب زندگي
دلبري در حسن و خوبي غيرت ماه تمام

“ Puella amata lenitate & moribus aquæ im-
mortalitatis fimilis,

Cordis prædatrix formâ & pulchritudine plenæ
lunæ æmula,”

بزمکاهي دلغريب چون قصر فردوس برين
کلشني پيرامنش چون روضه دار السلام

“ Convivii locus, cor exhilarans, tanquam
paradifi palatium, & in eo

Rofetum undequaque horto domicilii pacis
fimile,”

صف نشينان نيکخواه و پيشکاران باآدب
دوستداران صاحب اسرار و حريغان
دوستکام

“ Series comitum benevolorum, & artifices
ingeniofi,

Amici arcanorum custodes, & focii dilecti,”

باده کلرنک تلخ و تيز و خوشخوار و سبک
نقلي از لعل نکار و نقلی از ياقوت جام

“ Vinum roseum, acre, vividum, gustu dulce,
& leve,

Pars ex rubino ornato, pars ex poculo pyro-
pino,”

غمزه ساقی بیغهای خرد آهیخته تیغ
زلف جانان از برای صید آفکنده دام

“ Obtutus oculorum puellæ sagacis tanquam
ensis strictus,
Virginum formosarum cincinni, venandi causâ
tanquam laquei appensi,”

نکته دانی بزله کو چون حافظ شیرین سخن
بخشش آموزی جهان افروز چون حاجی قوام

“ Dictorum sagacium sciens, facètè loquens,
dulci voce tanquam Hafiz præditus,
Liberalitatem docens, orbem terrarum illu-
minans, tanquam *Hagi Kovàm* *,”

هر که این صحبت نخواهد خوشدلی بروی
تباه

وآنکه این عشرت نجوید زندگی بروی حرام

“ Hæ sunt deliciæ, quarum societatem si quis
non cupit, illi corrupta est suavitas,
Et quarum jucunditatem si quis non petit,
illi negatur immortalitas.”

Hanc poematis speciem haud multùm exco-
luisse videntur Arabes; nam Elegiæ venustatem

* Vir eximiè liberalis, quem non minus sæpè laudat Hafiz,
quàm Mæcenatem Horatius.

& elegantiam sibi quasi suo jure vendicantes, carminis amatorii laudem *Perfis* concedunt; quos Turcæ, ut solent, imitantur. Subjiciam tamen carmen Arabicum à poetâ mihi quidem ignoto scriptum, sed ornatum summâ numerorum dulcedine, dictionis suavitate, imaginum splendore, translationum pulchritudine: & quod cùm optimis *Perfarum* Odis audeo conferre. Complectitur formosæ adolescentulæ descriptionem.

قسما بنشوة جفنه وبخصره
 وباسهم يرمي بها من سكره *
 وبلين عطفيه ومرهف لحظه
 وبياض غرته واسود شعره *
 وبحاجب منع الكري عن ناظري
 وسطا علي بنهيه وباءمره *
 وعقارب قد ارسلت من صدغه
 وسبت لقتل العاشقين بهجرة *
 وبورد خديه وآس عذاره
 وعقيق ميسيه ولؤلؤ ثغره *
 وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقه خمره *
 وبجيدة مع غصن قامته
 ونهود كالرمان في صدره *

وبرفته المرتج في حركاته
 وسكونه وبرقة في خصره *
 وحريز ملبسه وخفة روحه
 وبها حواه من الجبال بأسره *
 وبجود راحته وصدق لسانه
 وبطيب مولده وعالي قدره *
 ما للهسك ان عرفوه الا عرفه
 والريح طيب نشره في نشره *
 ولذلك الشمس المنيرة دونه
 وكذا الهلال حكى قلامة ظفره *

“ Juro per arcum supercilii, & per medium corpus,
 “ Perque sagittas, quibus fascinum suum vibrat;
 “ Et per laterum ejus molliem, & acutum aspectûs ensen,
 “ Et frontis splendidi albedinem, & crinium nigrorem,
 “ Perque supercilium, quod fomnum ab oculo meo abigit,
 “ Et in me, seu jubet seu vetat, injustè agit.
 “ Per * scorpiones qui à cincinnis ejus emittuntur,
 “ Et veneno imbuuntur ad necandos amatores ob ejus de-
 “ cessum,
 “ Perque rosas genæ ejus, & myrtum lanuginis,
 “ Et rubinum ridentis (labii) & dentium margaritas.
 “ Et per suavem ejus odorem, & aquam dulcè labentem
 “ Ab ore ejus, cum favis & vini guttulis. (*verba scilicet.*)
 “ Per collum ejus, cum staturæ ejus ramulo,

* Eadem similitudine utuntur Græci, cum plexos puerorum
 capillos Σκορπίας vocant. Vide Schol. Thucyd.

- “ Et mamillas in pectore extantes tanquam mala Punica,
 “ Tergumque dum movet, leviter vacillans,
 “ Et dum quiescit, ac per medii corporis gracilitatem,
 “ Et per sericum tactus illius, & levitatem spiritus,
 “ Ac per omnes pulchritudinis formas, quas complectitur,
 “ Perque benevolam ejus indolem, & linguæ veritatem,
 “ Per bonam ejus nativitatem, & potentiæ altitudinem,
 “ Nullum esse moscho odorem, si illum olfacimus, præter
     “ odorem hujus *puellæ*,
 “ Et auram ab ejus halitu, halitum suum dulcem reddere,
 “ Solem porrò nitidum illi esse inferiorem,
 “ Ac lunam (si cum illâ comparatur) abjectissimam videri.”

PARS TERTIA:

De poeseos Asiaticæ figuris, ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

JUVAT de imaginibus, quibus ornatur poesis Asiatica, pauca antè dicere, quàm ad figuras separatim tractandas accedam. Sequor itaque libentissimè in imaginum poeticarum partitione virum illum doctissimum, qui, etsi à me sæpe jam laudatus est, laudandus est tamen sæpiùs*. Is quatuor statuit fontes, à quibus eæ depromantur imagines; nam vel ex *naturâ*, vel ex *vitâ communi*, vel ex *religione*, vel ex *historiâ* desumuntur; quibus fontibus libet quantum addere, quem ille, de verissimâ Vatum divinorum poesi differens, admittere non potuit: *fabulas dico poeticas*, à quibus cùm in aliarum gentium, tum præcipuè in *Persarum* poesi crebræ ima-

* De Sacra Poesi Prælect. vi. vii. viii.

gines, cæque pulcherrimæ, manare solent. Atque hîc repetendum est id, quod antea dixi (& sæpe profectò dicendum est) neminem idoneum esse poematum *Asiaticorum* lectorem, nisi totius *Asiæ historiam*, ut vocant, *naturalem* accuratè sciat, nisi mores earum gentium cognoscat, nisi ritûs ac disciplinas animo percipiat, nisi historiarum varietates memoriâ teneat, nisi porro variis poetarum figmentis optimè sit instructus. Hæc, inquam, omnia qui non mente complectatur, nã illum Asiaticæ poeseos iniquissimum iudicem audeo dicere. Nam apertiores solummodò elegantias videbit, sed reconditiores & exquisitiores venustates perspicere nullo modo poterit, &, ut ait in Agamemnone Æschylus,

—ἐκ καλυμμάτων

Ἐσαι δεδορκως νεογαμε νυμφης δικην.

Fingamus enim, verbi causâ, *Arabem* quendam qui *Græco sermone* fatis perfectè sit imbutus, sed qui prorsùs ignoret, qui fuerint *Jupiter*, *Apollo*, *Bacchus*, alii; qui *Hercules*, *Theseus*, *Argonautæ*; quis apud inferos *Cerberus*, quæ prætèra *Elysia*, quis *Tantalus*, quis *Ixion*, quæ cætera poetarum portenta: demus huic homini, ut alios poetas omittam, *Pindari* carmina propè divina; apertas illas amœnitatum descriptiones & omnium gentium communes,

Αὔραι περιπνεῦσιν, ἀν-
 θεμα δὲ χρυσε φλεγεί,
 τα μὲν χερσοῦθεν, ἀπ' αἰ-
 γλαῶν δένδρεων,
 ὕδωρ δ' ἀλλὰ φερέει,
 ὁρμοῖσι τῶν χεράς ἀνα-
 πλεκόντι καὶ σέφανθες *,

percipiet ille quidem, & delectabitur: sed per-
 gat aliquantulum,

Βελαις ἐν ὄρθαις Ῥαδαμανθυος
 ὅν πατήρ ἔχει Κρονος εἰτοι-
 μὸν αὐτῷ παρεδρὸν,
 ποσὶς ὁ πάντων Ρεας
 ὑπερτατόν ἐχοίσας θρόνον.
 Πηλεὺς τε καὶ Κάδμος ἐν τοῖσιν αἰελοῦνται.
 Ἀχιλλεὺς τ' ἐνεῖκ', ἔπει
 Ζηγὸς ἡτορ λίταις ἐπείσει, μᾶτηρ,
 Ὅς Ἐκτόρ' ἐσφαλε Τροίας
 ἀμαχὸν ἀσραβὴ κιο-
 να, Κυκνὸν τε θανάτῳ πορὲν.
 Ἄβς τε παῖδ' Αἰθιο-
 πα —

Hos profectò versûs pro facillimis, obscurissi-
 mos, pro dulcibus, hiantes, pro gravissimis, sub-
 insulos esse autumabit: atque in cæteris ejus-
 dem poetæ carminibus, ne milleffimam quidem
 elegantiarum ac venustatum partem intelliget.
 Similiter eum (ut ab imaginibus à rebus natu-
 ralibus depromtis ordiar) qui ad poema vel
Arabicum vel *Persicum* legendum accedit, nisi

regionis, in quâ versabatur poeta, situm ac proprietates percipiat, fieri non potest quin præcipua lateat totius carminis pulchritudo; sic cum dicat *Abu Ebadeh Albokbteri**,

* فكانها تبتم عن لؤلؤ منضد او برد واقاح
وطرة كالليل مرخية تخجل ضو الصباح *

“ Tanquam subrideret (dentes habens nitidiores),

“ Margaritis confertis, aut grandine aut anthemide:

“ Cinnus ejus, tanquam nox, demissus est,

“ (Facies) ejus lucem auroræ pudore afficit.”

& alius,

اخجلت بالشجر ثنايا الاقاح
ياطرة الليل ووجه الصباح

“ Dentium tuorum splendore florem anthemidis pudore afficis,

“ O tu, cujus cinnus nocti similes sunt, facies verò auroræ.”

fugiet eum maxima harum similitudinum suavitas, nisi sciat, primum, *anthemidem* florem esse candidissimum, de quo *Nicander* in secundo *Georgicorum* libro,

* Vide *Haririum Mekam*. II. & *Noctes Arabicas*.

Οὐδὲ μὲν Ἀνθεμίδων κενεὴ γήρυσται ἀκμή,

& cui poetæ Arabici puellarum dentes frequentissimè assimulant; deinde, *Arabibus* in tentoriis perpetuò degentibus auroræ exorientis imaginem esse notissimam, quâ utuntur sapientissimè, cum *albas genas jucundo rubore suffusas* describant. Pariter *Amralkeis*,

وتعطو برخص غير شثن كانه
اساريع ظبي او مساويك استحل

“ Porrigit ea quæ dat, digitis teneris, non duris, tanquam vermibus in arenâ repentibus, aut ligno *Ishil*.”

Quis hunc versiculum potest intelligere, nisi qui sciat يسروع vermem esse longum, candidum habentem corpus, & rubrum caput; cum quo puellæ digiti herbâ quâdam purpureâ tincti comparantur; & *Ishil* ligni albi esse genus, quo defricantur dentes? Ad summam, poematum Asiaticorum lectoribus notum esse debet, eorum auctores in regione amœnissimâ vitam egisse, florum, arborum, animalium, aliarumque rerum abundantissimâ, quas in *Europâ* non habemus: eas itaque imagines quæ illis dilucidæ sunt, nobis videri obscuras, quæ illis pervagatæ, nobis abditas, quæ illis splendidæ, nobis temerarias, quæ illis denique sublimes, lætæ, plenæ, ju-

cundæ, nobis abruptas, nimias, tumidas, luxuriosas, dissolutas: sed ad alia pergamus.

Longum esset percensere, quam variæ ac venustæ imagines in poetâ *Arabum* ac *Persarum* deriventur vel à moribus, & vitæ communis consuetudine, artibus, ludis ac disciplinis, vel à rebus sacris, ut ab *Alcorano*, & templi *Mecæ* ædificio, vel ab historiis regum, heroûm, ac bellorum memorabilium. Verùm si quis de his singulis plenè & copiosè velit differere, volumen integrum contexit necesse est.

Nunc verò de ultimo imaginum fonte, *fictionibus* scilicet poeticis, pauca dicam. Sunt autem imagines à fabulis derivatæ, ut rectè judicat *Hermogenes* *, jucundissimæ.

Nimium est quantâ cum voluptate & delectatione fabulas & recitatas audiamus, & scriptas legamus. Hoc sensit *Plato*; ideoque illas de *Boreâ* & *Orithyâ*, de *Gige*, & annulo illo mirifico, dulcissimè orationi suæ intexit. Notant contrà dicendi magistri unum tantummodò in horridâ *Thucydidis* historiâ locum esse jucundum, ubi scilicet *Terei & Philomelæ fabula* inducitur †! Est sanè fictio, poeseos (Hebræam omnium verissimam excipio) quasi anima, sine

* Περὶ Ἰδεων, lib. ii. cap. iii. περὶ Γλυκυτητος.

† Pag. 100. Edit. Hudf. Τῆρσι δὲ τῷ Προκλῆν τὴν Πανδιονος αἰπ' Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα, προσήκεν ὁ Τῆρης εἶδες ἔδεν, ἔδε τῆς αὐτῆς Θρακῆς ἐγγεγέτο, & quæ sequuntur.

quâ nec naturam neque etiam nomen retinere possit. Ac mirum est quantum omnium gentium poesi hæc figmenta dulcedinem, & suavitatem afferant. De *Homero* harum fictionum, ut nonnulli putant, patre atque inventore, quem cum veteres tum recentiores poetæ imitati sunt, loqui non est necessarium. In veteri *Gothorum* poesi translationes propè omnes à fabulis sumuntur*: itaque in eâ aurum vocatur *Freyæ lacrymæ*; poesis, *Odini munus*. Versus quosdam *Peruvianos*, eosque antiquissimos, citat *Garcilassus*†; quorum sensus hic est: “ Puella formosa, frater
 “ tuus pluviosus, urnulam tuam nunc infrin-
 “ git; cujus ictus tonat, fulget, fulgurat. Tu
 “ vero, puella, jucundos imbres fundis; inter-
 “ dum grandinem ac nivem mittis; rerum om-
 “ nium effector & procreator tibi hoc munus
 “ tribuit.” Fingunt enim poetæ *Peruviani* puellam esse in cælo formosissimam, quæ amphoram aquæ plenam manu tenet; quam in terram identidem fundit; sed hujus puellæ fratrem, hominum generi inimicissimum, hanc amphoram interdum frangere, unde tonitrua & fulgura proveniunt. Dicit itaque *Garcilassus*, veterum *Incarum*, seu regum, quendam, qui & poeta admirabilis esset, & philosophus insignis, hoc

* Vide Eddam & Malleti Hystor. Dan.

† Historia de Peru, lib. ii. cap. xxviii.

carmen contexuisse; additque hos versiculos inter nodos perveteres ac variis distinctos coloribus fuisse inventos. Notissimum enim est Peruvianos pro literis, nodis quibusdam usos esse. Sed redeamus ad Asiaticos. Apud eos multæ sunt pervagatæ fabulæ, quæ etiam in fictas * Europæorum historias tandem defluerunt: nam Ariosti *Hippogrifus* nihil aliud esse videtur, præter Persarum *Simorg* avem, de quâ mentio fit in *Sadii* libro *Bustân*,

چنان یهن خوان کرم کستر
که سیمرغ در قاف قسمت خورد

“ Campum mensæ liberalitatis ita latè extendit,

“ Ut gryps (*Simorg*) in monte Káf cibi portionem accipiat.”

Eadem avis mirifica in magno Ferdusii poemate inducitur Rustemo vulnerato administrans. Præterea fingunt poetæ Persici duo esse animantium genera ex igne puro confecta, quorum unum benevolum & mansuetum esse aiunt & aspectu venustissimum, in urbe splendidissimâ habitans, quam شاد و کام Hilaritatem & Desiderium vocant; alterum, deforme, sævum, truculentum, generique hominum infestissimum, in locis mon-

* Historias videlicet Romanenses.

tuosis ac sylvestribus latens; hoc autem genus Persæ دیو, Arabes عفریت appellant, illud پری Peri, & جن Gen nominant, quibus vocibus etiam Europæi utuntur. Sed jucundissima omnium est ea de rosæ & luscinia amore fabula, quam frequentè attingunt poetæ Persici; inde fit ut, cùm in eorum carminibus de rosâ mentio incidat, luscinia nomen plurimùm subsequatur; velut in illo disticho,

مغنی کجای کہ وقت کست
چمنها پر از غلغل بلبست

“Cantor, ubi es? nam rosarum tempus est;
“Horti autem lusciniarum modulis pleni sunt.”

sic Gelalo'ddin Ruzbehâr in poemate الاشجار
ثمرات seu *Fructus arborum* vocato, divinum
numen alloquitur,

تا بحمد تو نعره زد بلبل
همه کوش ام چون درخت کل

“Dum laudes tuas modulatè canit luscinia,
“Ex omni parte auris sum, tanquam rosæ
“frutex.”

Poetam rosæ folia cum auribus comparare inquit Herbelotus, à quo dissentio. “*Totam au-*

rem esse," nihil aliud significat, nisi attentè audire: quam locutionem linguæ etiam Europææ non aspernari videntur.

Similiter quoque Sadi in libro Gulistân,

نه بلبل بركلش تسبيح خوانست
كه هر خاري بتسبيحش زبانست

" Non lusciniæ solùm rosas infidens laudes

" ejus canit,

" Unaquæque enim spina, ut eum laudet.

" lingua fit."

Et Hafez pereleganter,

کنونکه در کف کل جام بادۀ صافست
بصد هزار زبان بلبلش در اوصافست

" Nunc cùm in rosæ manu vini puri calix fit,

" Centum mille linguis lusciniæ illius laudes

" canit."

ubi occulta est comparatio, eaque bellissima, rosæ enim calyculum, jam se explicantem, & purpureo colore suffusum, cùm vini rubescentis poculo venustè comparat. Idem alibi,

چو در رویت بخندد کل مشو مغروراي
بلبل

كه بر كل اعترادي نيست كر حسن جهان
دارد

- “ Cum in vultu tuo subridet rosa, ne idcirco
 “ vanâ spe decipiaris, O lusciniâ,
 “ Siquidem rosæ nulla est fiducia, licet totius or-
 “ bis terrarum pulchritudinem complectatur.”

Et

رونق عهد شبابیست دگر بستانرا
 میرسد مژدهٔ کل بلبل خوش الحانرا

- “ Splendidum adolescentiæ tempus horto re-
 “ dit,
 “ Faustum rosæ nuncium suaviloquæ luscini-
 “ niæ affertur.”

Et

نوای بلبلت ای کل کجا پسند افتد
 چو کوش و هوش بهرغان هرزه کو داری

- “ Modulatio lusciniæ tibi, O rosa, quo modo
 “ grata esse potest,
 “ Dum aurem atque intellectum avibus futilia
 “ loquentibus præbes?”

hoc est, “ Quo modo jucunda esse possunt poetæ
 “ tui & amatoris carmina, formosa adolescen-
 “ tula, dum improbis delatoribus fidem habes?”
 Solent enim poetæ Persici seipsum cum lusciniis,
 amicas verò cum rosis sæpenumerò comparare,
 velut in pulchro carmine elegantissimus Hafez,

غرور حسن اجازت مکر نداد اي کل
که پرسشي نکني عندليب شيدارا

- “ An arrogantia tua ob pulchritudinem te
“ non finit, O rofa,
“ Ut quippiam de lusciniâ amore percitâ
“ perconteris ?”

Et alibi pari cum venustate,

ديگر زشاخ سرو سهي بلبل صبور
کلبانک زد که چشم بد ازروي کل بدور
اي کل بشکر انکه توي پادشاه حسن
با عاشقان بيدل مسکين مکن غرور

- “ Rursus è procero cupressi ramo lusciniâ
“ patiens
“ Modulos iterat (dicens) Malus oculus à
“ rosæ facie procul abfit !
“ O rofa, quòd tu regina sis pulchritudinis,
“ ne idcirco
“ Amatoribus tuis excordibus, miseris, te in-
“ humanam præbeas.”

Ita porrò idem,

دوشم زبلبل چه خوش آمد که مي سرود
کل کوش پهن کرده زشاخ درخت خويش

“ Heri quanta mihi dulcedo à luscinia venit,
 “ quæ suaviter modulata est,
 “ Rosâ aurem explicante à ramo fruticis !”

Eâdem imagine frequentissimè utuntur Turcæ,
 qui Persas, ut Latini Græcos, semper imitantur;
 sic poeta in *Humaiun Nâmeb* citatus,

کلام کل کبی بردم اولوب شد
 قلب بلبل کبی الحان و فریاد

“ Læti perpetuò veniamus, tanquam rosæ,
 “ Modulatè canentes & strepentes instar lus-
 “ cinia.”

Ita denique Persicorum poetarum princeps,
 omniumque forsan post Homerum elatissimus,
 in pulchro poemate de Rustemi & Asfendiari
 prælio, orditur,

کنون خورده باید می خوشکوار
 که می بوی مشک آید از کوهسار
 همه بوستان زیر برک کست
 همه کوه پر لاله و سنبلست
 بیالیز بلبل بنالد همی
 کل از ناله او ببالد همی
 شب تیر بلبل بخندد همی

کل از باد و باران ببندد همی
 من از ابر بینم همی باد و دم
 ندانم که بلبل چرا شد دژم
 بخندد همی بلبل از بوستان
 چو بر کل نشیند کشاید زبان
 که داند که بلبل چه گوید همی
 بزیر کل اندر چه بوید همی
 نکه کن سحر که تا بشنوی
 ز بلبل سخن گفتن پهلوی
 همی نالد از مرک اسفندیار
 که با من همی بر کند شهریار
 ز بلبل شنیدم یکی داستان
 که خواند از گفته باستان

- “ Nunc est vinum bibendum gustu dulce,
 “ Odor enim moschi à montibus afflatur.
 “ Unusquisque hortus rosarum foliis tegitur,
 “ Unusquisque collis tulipis & hyacinthis plenus est.
 “ In hortulo lusciniæ modulatè queritur,
 “ Rosa ob questum ejus expergiscitur.
 “ Nocte tenebrôsâ subridet lusciniæ,
 “ Rosa vento & pluvia arcetè ligatur.
 “ Equidem à nubibus venientes aspicio ventos & flatûs,
 “ Nescio quam ob causam lusciniæ tristis sit.
 “ Ridet enimverò lusciniæ ex horti recessu,
 “ Cùm rosæ infidet, os aperit.
 “ Quis scit quid lusciniæ loquatur,

- “ Quid sub rosâ illâ odoratu investiget ?
 “ Attende matutino tempore, ut exaudias
 “ A lusciniâ orationem Perficam.
 “ Ob mortem Isfendiari gemit (dicens),
 “ *A me princeps ille eripitur!*
 “ Jam verò lusciniæ narrationem audio
 “ Quæ à veteribus recitari solebat.”

Nec est fanè difficile conjecturâ consequi, unde commentitius hicce floris ac lusciniæ amor originem habuerit; narrant enim mercatores, lusciniæ in *Asiâ* rosarum odoratu incredibiliter delectari, & persæpè inter eas usque adè volitare, donec odoris dulcedine, quæ in illis regionibus est acerrima, quasi ebriæ factæ, pennas remittant ac decidant*: illud etiam addendum est, eâdem anni tempestate cùm rosas florere, tùm aves etiam solitas esse inter arbuscula modulari.

Huic capiti Oden *Hafezianam* haud alienum erit subungere, quæ varias omnium propè formarum *imagines* complecti videatur:

کنونکہ در چین آمد کل از عدم بوجود
 بنگشہ در قدم او نہد سر بسجود

- “ Nunc cùm in hortum venit rosa à nihilo in
 “ vitam,
 “ Viola super pedem ejus ponit caput, ad-
 “ randi causâ.”

* Vide Hyd. de Relig. Vet. Pers.

Voces Arabicæ *عدم* & *وجود* inter se contrariæ sunt, & sæpè sibi invicem opponuntur. Innuit autem poeta rosam, suo judicio, violæ præstare, &, tanquam reginam flosculum illum pedibus submittere. Bella est florum inter se nexorum descriptio: est prætereà ficta personæ inductio, eaque perelegans. Similiter de rosâ & narcisso poeta venustus Ebn Tamim,

من فضل النرجس وهو الذي
يرضي بحكم الورد ان يرأس
اما تري الورد غدا جالسا
ان قام في خدمته النرجس

“ Ex narcissi excellentiis hæc est, quod rosæ imperio, cùm dominatur, cedit:

• Nonne vides rosam sedentem, ad cujus servitium surgit narcissus?”

بنوش جام صبوحی بنالہ دف وچنک
بیوس غبغب ساقی بنالہ دف وعود

“ Bibe cyathum vini matutini ad modulos cymbali & lyræ,

Osculare cervices puellarum ad modulos cymbali & fidium.”

بباغ تازه کن آیین دین زردشتی
کنونکه لاله بر افروخت ز آتش نهرود

“ In horto recentem fac ritum religionis *Zoroastris*,
Nunc cùm tulipa ardet igne *Nimrodi*.”

De religione *Zerduſhti*, & igne *Nimrodi*, vide
Hydii *de Perſarum religione* librum: describit
poeta igneum florum ſplendorem.

ز د ست ساقی سیاهی عذار عیسی دم
شراب نوش ورها کن حدیث عاد و ثمود

“ A manu pocillatoris genam argenteam, &
Meſſiæ halitum habentis,
Vinum bibe, & miſſam fac hiſtoriam *Adi* &
Themudi.”

Meſſiæ halitus innuit mollem ſpiritum ac jucundum, qui mortuos in vitam poſſit revocare. *Ad* & *Themud* nomina ſunt tribuum antiquarum in *Arabia* degentium, quas monitis *Vatis Saleh* obtemperare recuſantes, periſſe dicit auctor *Alcorani*.

Huc reſpicit *Atthar* in *Pendnameh*,

انکه فرمان داد قهرش بادرا
تا سزای داد قوم عادرا

“ Qui mandatum potentiæ ſuæ dedit vento,
Ut ſupplicium meritum populo *Adi* daret.”

جهان چو خلد برين شد بدور سوسن وکل
ولي چسود که دروي نه مېکنست خلوه

“ Orbis terrarum tanquam cœlestis paradifus
fit liliorum ac rofarum tempore :

Sed quid juvat, cùm in eo nequit esse æter-
nitas?”

Pulchram vides annominationem inter خلد *pa-*
radifum, & خلوه *æternitatem*.

چو کل سوار شود بر هوا سلیمان وار
سحر که مرغ در آید بنغمه داوود

“ Cùm rofa equitat in aëre tanquam *Salomo*,
Manè avis venit cum concentu *Davidis*.”

Fingunt Asiatici fuisse *Salomoni* tapeta mirifi-
cum, quo vectus in aëre iter faceret. Multa
autem de carminibus ac lyrâ *Davidis* loquun-
tur: velut poeta in præfatione ad libri *Humaiun*
Nâmeb,

صبر کلک تو در حل مشکلات امور
چنانکه نغمت داوود در آدای زبور

“ Sonus calami tui cum negotia difficilia ex-
pedias,

“ Similis est modulis *Davidis*, cùm *Psalms*
“ caneret.”

بدور كل منشين بي شراب وشاهد وچنگ
 كه همچو دور بقا هفتۀ بود معدود

“ Tempore rosarum noli federe fine vino, &
 “ amicâ, & citharâ,
 “ Nam tanquam tempus durationis septima-
 “ næ, numeratur.”

بخواه جام لبالب بياد آصف عهد
 وزير ملك سليمان عباد الدين محمود

“ Pete cyathum ad oram plenum in memo-
 “ riam *Asafi* hujus ætatis,
 “ *Viziri regis Soliman, Emadeddin Mahmûd.*”

Asaf Salomonis fuit, si Asiaticis fides sit habenda,
minister, idemque cujus nomen Psalmo uni at-
 que alteri præfigitur. *Emadeddin* vir erat qui-
 dam summæ dignitatis, quem laudare vult poeta.

ز عيش كام ابد چو بدور او اي دل
 كه باد تا بايد ظل عاليش مهود

“ Hilaritatis desiderium fit perpetuum, velut
 “ in ejus ætate, O cor meum!
 “ Sit enim perpetuò umbra excelsa ejus ex-
 “ tensa.”

بیار بادہ کہ حافظ مدامش استظهار
بفضل رحمت حق اشت غافر معبود

“Affer vinum: nam Hafez illud semper petit à præstantiâ & misericordiâ Domini benevoli, adorati.”

Quinque his *imaginum poeticarum* fontibus constitutis, ad *figuras* dictionis, tanquam ad amœnos & luxuriantes rivulos, libet accedere.

CAPUT VI.

De Figuris Dictionis, ac primùm

الاستعارة

SIVE

De Translatione.

FIGURAS Asiaticæ dictionis tractaturus, missas faciam Rhetorum definitiones & distinctiones, quæ subtilitatis & acuminis habent plurimum, utilitatis verò parum: quis enim non illicò videt, * *Figuram esse vocis mutationem à primâ significatione detortam* & *primum necessitatis causâ usurpatam, deinde venustatis?* aut quis ignorare potest † *Translationem esse, cùm verbum in quandam rem transfertur ex aliâ re, quod propter similitudinem rectè videtur posse transferri?* Ac primùm de translatione loquar, quâ præcipuè utuntur poetæ Asiatici ornatûs causâ & suavitatis.

* Figuram sic definit Tiberius Rhetor,

Εἰσι τοίνυν σχήμα, τὸ μὴ κατὰ φύσιν τὸν νῦν ἐκφέρειν, μηδὲ ἐπ' εὐθείας, ἀλλ' ἐκτρέπειν καὶ ἐξαλλαττεῖν τὴν διανοίαν, κόσμη τινὲς τῇ πλασείῃ ἢ χρείας ἐνεκα.

† Ad Herenn. lib. iv.

Translatio autem duplex est; alteram *Græci* vocant Μεταφοραν, *Arabes* استعارة quasi, *Mutationem*; alteram, rhetores Μετωνομιαν, *Asiatici* كناية appellant; quam ex *Latinis* alii *Verborum Immutationem* nominant, alii cum *Aristotele* translationi subjungunt. Figuræ hujus pulcherri-
mus usus est, quo rei cujusdam adjuncta vel *Filii*, vel *Fratres*, & *Sorores*, vel *Patres*, vel denique *Matres* nominantur. Dictu difficile est quantum splendoris & jucunditatis linguæ *Arabice* hæc figura afferat: cujus rei exempla quædam feligam.

Mohammedes vinum appellabat أم الخبائث
seu, *Matrem peccatorum*; cui sententiæ *Hafex*,
Anacreon ille *Persarum*, minimè ascribit suam;
dicit autem

آن تلخوش که صوفي ام الخبائثش خواند
اشهي لنا واحلي من قبلة العذار *

“Acre illud (vinum) quod vir religiosus

“ *matrem peccatorum* vocitat,

“ Optabilius nobis ac dulcius videtur, quam

“ virginis suavium.”

Pulcherrimè *Abu'lola* columbas vocat *Filias tris-
titie*;

الا نبهتني قتيات بث

“ Heu, *mæroris filiae* me insomnem reddunt.”

Nec minori elegantia, vinum *uvarum filius* appellatur, & aqua *Nubium filia*; ut poeta in libro *Hiliato lcomeit*, puellam tristiore alloquens,

اليوم يوم سرور لا شرور به
 فزوج ابن السحاب بابنة العنب
 ما انصف الكاس من ايدي القطوب لها
 وثغرها باسم عن لؤلؤ الحب

“ Hic dies, lætitiæ dies est; nulla est in eo
 “ calamitas;

“ Ducit autem *filius nubium filiam uvarum*;

“ Non decet cyathus à manu (puellæ) tristem
 “ vultum habentis,

“ Et cujus dentes renident splendidiùs quàm
 “ baccæ margaritarum.”

In hoc genere venustæ sunt illæ figuræ, الشفة, *بنت العين*, *بنت الجبل*, *بنت المنية*, *بنت montis*, *labiorum*, *mortis*, *oculi*, *filia*; quibus significantur, *Echo*, *Verba*, *Febris*, *Lachryma*; aliæque innumerabiles. Meliùs tamen hoc genus *fictis personarum inductionibus* nonnulli subjungunt.

Nec verò existimandum est *solos Asiaticos* hac figurâ uti; nam in Græcâ etiam linguâ miram habet venustatem.

Ita * *Chæremon* in *Iō* flores εαρος τεκνα jucundif-
simè vocat, cùm dicit,

Ἀνθρῶς τεκνα εαρος περιζῶσσαντες.

Et in *Centauro* λειμῶνος τεκνα.

Ab eodem in *Baccho* hedera vocatur,

Χορῶν ἐρασῆς κιανός, ἐνιαυτὸς δὲ παῖς.

Et pari elegantia suavissimus idem poeta in
Ulyssè rosas appellat,

Τιθνηγῆμ' εαρος ἐκπρεπεστατον.

Sic etiam *Alcman* Rorem fati pulchrè
“ *Aeris & Lunæ filiam*” vocat,

† Οἶα, inquit Διὸς θυγατὴρ τρέφει καὶ Σελανας.

Ita ‡ *Pindarus*, Imbres nominat Παιδας νεφελης.
Et Diem, *Solis filium*,

§ Ὅποτε παῖδ' ἄλις
Ἀτειρεὶ συν ἄγαθῳ
Τελευτάσομεν.

Et *Vinum*, filium *Vitis*,

|| Ἐκίρναι τὶς μὲν γλυκύν
Κωμὲ προφάταν
Ἀργυρεαῖσι δὲ νωμά-
τῳ φιαλαῖσιν βιάταν
Ἀμπέλῃ παιδα.

* Vide *Athen.* lib. xiii.

† Ap. Plutarch. *Sympos.* III.

‡ *Olymp.* XI.

§ *Olymp.* II.

|| *Nem.* XIX. 123.

Autumnum denique appellat Vitis matrem,

* Οὕτω γένος φαίνειν τερεινῶν
Ματὲρ' οἶνανθας Ὀπωραν.

Nec minus eleganter poeta à *Suidâ* citatus vocat
† *laganam*,

——— κασιγνήτην νεκταρέης κυλικός.

Sed ad translationes Asiaticas veniamus; quarum exempla hoc loco parcius proferam: unum tamen atque alterum feligam exemplum; quorum primum fit vox ردي quæ *Rorem* notat, & per dulcissimam translationem pro *Liberalitate* fumitur. Sic ردي rore maduit, & liberalis fuit. ردي roscidus & munificus; & ردي liberalior. Eodem ferè modo vocibus مطر torrens, باران pluvia, Arabes utuntur; & Persæ, voce باران. Sic Arabicè جاد copiosè cecidit pluvia, & postea liberalis fuit: hinc جود liberalitas. Notum est Hebræos hac imagine persæpè usos fuisse: ita comparatur apud † *Isaiam* divini Numinis infi-

* N. m. 5.

† Vide *Suid.* in voce λαγυνός. Hoc epigramma (Σκολιον enim non est, ut putavit *Tollius*) in sex versus debet distingui.

Κυπριδι κείσο, λαγυνε μεθύσφαλες αὐτίκα δῶρον,

Κείσο, κασιγνήτη νεκταρέης κυλικός,

Βακχέι, ὑγροφθογῆς, συνεστία δαιτός εἰσης,

Στειναυχεν, ψῆφσ συμβολικῆς θυγατερ.

Θνητοῖς αὐτοδίδακτε διηκονε, μῦσι φιλεντων

Ἠδίσῃ, δειπνων σπλον ἐτοιμοτατον.

† LV. 10, 11.

nita beneficentia & largitio *pluviæ terram irri-*
ganti,

כי כאשר ירד הגשם והשלג
מן השמים ושמה לא ישוב ;
כי ים הרזה את הארץ
והולידה והצמיחה :
ונתן זרע לזורע ולחם לאכל
כן יהיה דברי אשר יצא מפי ;

“ Nam ficut imber & ros descendit
De cœlo, neque illuc adeò redit
Donec terram rigaverit,
Fœcundamque reddiderit, & germinare fe-
cerit ;
Ut semen det ferenti, & edenti panem,
Talìa erunt verba ex ore meo prodeuntia.”

Huc spectat versus in * carmine admirabili poetæ
Abi'l Kassem,

اقول لركب يهيموا مسقط الندي
وقد جاوز الركبان من دونك السقطا *

“ Dixi equitum turmæ, attendite roris casum,
At præterit equites citra te, casus ille.”

Et *Ebn Arabshâb,*

امطر ايادي يمينه بالنوال ففاض الخير
من صوب الشمال

* *Ebn Khalicân.*

“ Pluere fecit à dextrâ suâ dona, & effudit beneficentiam, tanquam imbrem à vento septentrionali incitatum.”

Ad hoc etiam pertinet scriptoris cujusdam *Turcici* præceptum,

منبع کف بپینندن جریان ایدن قطرات
سیالی درهم و دینار صداسی رسیدہ
سامعی دست یساری اولیہ

“ Auri atque argenti guttarum de fonte dextræ defluentium sonitus, ad aures finistræ ne perveniat.”

کی اشجار جویبار معدلت انک باران جود
واحسانیلی طراوت بومشدی و ازهار کلزار
نظام مهلکت اقطار امطار رافت و عاطفتی
ایله سپران اولمشدی

“ Ut arbores, quæ ripas justitiæ ejus inumbrant, imbris largitionis & liberalitatis rigatæ virefcant; & flores roseti imperii ejus guttis pluviæ benevolentiae & facilitatis madeant.”

Sic etiam Hafez,

میچست از سحاب ازل رحمتی ولی جز
دیده اش معاینی چیزی نداده نم

“ A nubibus æternitatis misericordiam petiit,
sed præter oculum suum lachrymis scatentem,
nemo illi *rorem* dedit.”

Hic nequeo omittere similitudinem pulcherrimam in libro *Hamasa*,

فتي عيش في مغروته بعد موته
كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *

“ Juvenis, qui post mortem ob liberalitatem suam vivit,

Sicut pratum post imbris effusionem virefcit.”

Nec minorem habet elegantiam vox ذكر quæ inter alia *famam* ac *bonam existimationem* notat. Est autem dulcissima translatio; nam hujus vocis * antiqua significatio fuit *Odor suavis*; sic vetus poeta,

ريح الكلاء وذكره

Odor & suavis aura victoriæ.

Et Hoseas pulcherrimè †,

אהיה כמל לישראל יפרח
כשושנה ויך שרשיו כלבנון :
ילכו יתקורו ויהי כוית
הודו וריח לו כלבנון :
ישבו ישבי בצל יחיו דגן
ויפרח כגפן זכרו כיו לבנון :

* Vide Schultens in *Hamasa*, p.

† XIV. 6—8.

- “ Ero tanquam ros *Israeli*; effulget
 “ Velut lilium, & extendet radices suos sicut
     “ Libanus;
 “ Explicabit ramulos suos, & erit instar oleæ
 “ Pulchritudo ejus; & odor illi tanquam
     “ *Libano*.
 “ Qui sub umbrâ ejus habitant, tanquam
     “ frumentum revivifcent,
 “ Succrescent sicut vitis; odor ejus, tanquam
     “ vinum Libani.”

Sic etiam eruditissimus auctor libri Sucardân,

ما احلي بالانفواه ذكرك

- “ Quam jucundus in (hominum) oribus, *odor*
     “ tuus.”

Adde sententiam pervagatam,

اسعد الملوك من بقي بالعدل ذكره

- “ Regum felicissimus is est, cujus odor (fama)
     “ ob justitiam perpetuò maneat.”

Huc spectant illa in * *Salomonis* carmine,

שמן תורד שמך

- “ Unguentum effusum, nomen tuum.”

Et versûs elegantissimi poetæ Perfici Jâmi in
libro Yusef ve Zulikha,

کشادی نافه طبع مرا ناف
 معطر کن زمشکم قاف قا قاف *
 زشعرم خامه را شکر زبان کن
 زعطرم نامه را عنبرفشان کن *

“Aperis mihi cistam odoriferam naturæ,
 “Moscho meo fragrantem redde montis Kâf
 “extremities (à Kâf ad Kâf),
 “Carminibus meis calamum fac dulcilo-
 “quum,
 “Odore meo (famâ meâ) librum fac amba-
 “rum spargere.”

& illa,

هز چو مشک بود مشک اکثر نهان دارند
 زفیض رایحه او مشام اثرست *

“Celata Virtus moscho similis est: tametsi enim
 occultus fit moschus, tamen odor qui ex eo
 afflatur, est jucundissimus.”

& *Ebn Arabshâb* de precatione usitatâ وسلم
 صلی الله علیه loquens, ait,

صلوة تذکي المسک الاذفر فی صدور الكتب

“Hæc salutatio gratissimum spirat moschi odo-
 rem in librorum exordiis.”

& illa elegantissima *,

כשמן הטוב על הראש
יד על הזקן זקן אחר
שיורד על פי הברכה

quem locum bellè, ut multa, expressit auctor
libri de Sacrà Poesi †,

“ Non *aura nardi suavior* occupat

“ Sensus, quæ Aronis vertice de sacro

“ Per ora, per barbam, per ipfas

“ Lenta fluens it *odora* vestes.”

Omnes ferè gentes hac translatione uti videntur:
Sinenfes signum quoddam habent, quod *Hiang*
vocant, & quo significatur primò *Odor*, deinde,
Fama, *Virtus* ‡.

Vocem سقي irrigavit, potum præbuit, in

* Psal. cxxxiii. 2.

† Præl. xxv.

‡ Galli aiunt, La mémoire de celui qui agit si noblement est en bonne odeur auprès des gens d'esprit. Germanicè quoque *geruch* est odor, & *gerücht*, vox haud admodum dissimilis, quasi *rum*, *fama*: sic auctor libri elegantis de *Abeli Morte*, “ Blühe empor, “ wie die junge blum' im frühling empor blühet; dein leben sey “ ein süßer geruch vor dem Herren.” Et alibi, “ Wie ein lieber frühlings strauß empor blüheten und vereint liebliche gerüche der tugend zerstreiten.” Nos quoque interdum eâdem figurâ utimur: sic *Clarendonius*, “ By her intercession with the “ King, she would lay a most seasonable and popular obligation “ upon the whole nation, and leave behind her a pleasant odour of “ her grace and favour to the people.”

permultas res jucundissimè transferunt Arabes;
sic scriptor clarissimus,

وإذا بساقي الموت فاجاءهم بكاسات الثبور
فسقي رياض حياتهم قدحًا اعاد الكل بور

“ Ecce autem, mortis pocillator accessit ad

“ eos cum exitii *cyathos*;

“ Et *irrigavit* vitarum eorum hortulos poculo,

“ quod omnes ad nihilum redegit.”

Exempla translationum à *rigando* & *bauriendo*,
sunt in omnium gentium sermonibus ferè innu-
mera; sufficiet hîc duos versiculos citare à li-
bello de *Rodanthes* & *Doficlis* amoribus, quos
legenti mihi primùm valdè arrisissè memini:

Κρατήρα μακρον ἡδονης και δακρυων
Κιρνωντες ἐξέπινον αχρης εἰς μεθην.

Unum solummodò addam exemplum, quod ta-
men auribus Europæis durius esse videbitur.
Vox *انف* *nasum* significat: transfertur autem
ad omnium rerum *partem eminentiorem*. Sic
البرد انف جبل *nasus montis*, promontorium; *البرد انف*
nasus frigoris, frigus intensum; *انف*
poculum illibatum; *روضة انف* *hortus no-*
vus & *intactus*, quem *κρηπον ἀκηρατον* vocat *Ibycus*;
انف القوم *nasus populi*. Sic *عربين* *superior*
nasi pars, & *عربين* *populi principes*. Ut Ho-

sein El Afadi de morte liberalissimi herois loquens,

واصبح عرين المكارم اجدعا

“Nasus nobilitatis præciditur.”

Eâdem translatione utuntur *Sinenses*, vox enim *Pië*, cùm *nasum* significat, tum etiam *familie principem*. Eodem sensu usurpant Hebræi vocem חרטום, quæ *Arabica* est, *خرطم nasi pars altior*, item, *princeps populi*. Itaque illa *,

ויקרא את כל חרטומו מצרים

vertenda sunt, *Vocavit autem omnes primarios Ægypti viros, non præstigiatores, ut vulgò redduntur.*

Cùm plures continuantur translationes, omninò permutatur oratio; hanc igitur figuram rectè possumus *Permutationem* appellare; cuiusmodi est illa *Hafeziana*,

چو آفتاب مي از مشرق پياله بر آيد

زباغ عارض ساقی هزار لاله بر آيد

“Cùm *Sol* vini ex *Oriente* poculi prodeat,

“In *horto* genæ pocillatoris mille tulipæ

“florent.”

* Gen. xli. 8.

Sec huic figuræ immorari nihil necesse est, quippe cujus exempla in *Asiaticorum* libris omnibus sint frequentissima; & fanè *permutatio* hæcce, seu Ἀλληγορία, genus illud dicendi, quod *Asiaticum* vocant, videtur ab Europæorum dictione potissimum distinguere.

CAPUT VII.

التشبيه

SIVE

De Comparatione.

INFINITAM poetis præbet *similitudinum* syl-
vam universum hoc naturæ templum. Ponant
ante oculos cœlum, terras, maria; aspiciant in
cœlo, solem, lunam, stellas; in terrâ, arbores,
flores, herbas, fegetes, animalia: in aquis, na-
tantes belluas, conchas, pisces; videant in aëre
pendentes nubes, videant ætheris placidam sere-
nitatem, & immensa protinùs exsurget similium
rerum varietas & copia. Sed hæc sunt omnibus
gentibus communia; at multæ sunt naturales
imagines, *Asiaticis* magis quàm reliquis fami-
liares, velut orientis auroræ, & stellarum, qua-
rum cursûs in tentoriis degentes Arabes com-
modissimè observare possunt; aliæ denique *Asia-
ticorum* propriæ, ut herbarum, arborum, anima-
lium, aliarumque rerum, quas in Europâ haud
cognoscimus. Non est igitur mirum, poetarum
Asiaticorum similitudines nostris auribus non-

nunquam duriores, nonnunquam etiam subinfusas videri. Ridemus si poeta Persicus gracilem puellam cum buxo comparat (quâ tamen comparatione sæpissimè utuntur Asiatici), propterea quòd in Europâ buxus humi serpit, & abjectissimus esset frutex, nisi splendidâ viriditate commendaretur; in Asiâ verò in pulcherrimam arborem succrescit, & ramulis ornatur gracillimis. Præterea observandum est, ex duabus illis facultatibus *comparandi*, scilicet, & *distinguendi*, primam esse maximè inculti, & luxuriantis animi, fervidi, exsultantis, poetici; alteram politi, subtilis, teretis, accurati; hanc ad iudicium, illam ad ingenium & affectûs pertinere.

Hinc translationibus & similitudinibus abundantior est *Asiaticorum* quam *Europæorum* poësis. Hi enim (*Homerum* & Græcos excipio) rarò comparationem admittunt, nisi usquequaque conveniat; illi similitudinem, quæ occurrit, avidè captant, parùm solliciti si quid in eâ sit discrepantiæ vitium. Sed nihil ferè attinet, unde originem ducat Asiaticarum comparationum venustas & abundantia, dummodò statuatur omnem poësin, præcipuam ex iis suavitatem ac pulchritudinem recipere; ac longè venustiores esse eas, quæ à naturalibus rebus ducantur.

Antequam de comparationibus Asiaticis separatim loquar, necesse habeo de *comparatione in genere* breviter differere. Hujus itaque figuræ

triplicem usum statuerunt rhetores: nam idcirco sumuntur comparationes vel ut ornent, vel ut illustrent, vel ut amplificent sententiam. Ideoque eæ quæ ornatûs causâ usurpantur, dulces sint oportet, jucundæ, politæ. Venustæ autem similitudines depromuntur præcipuè ex iis rebus, quæ naturâ sunt hilares ac splendidæ; cuiusmodi sunt horti, flores, gemmæ, prata, pulchra animalia, & reliqua, quæ nitorem habent ac formosam speciem. Quæ illustrandi gratiâ adhibentur, propriæ esse debent, & claræ: quæ tandem amplificationis ergo sumuntur, omninò necesse est altiùs atque magnificentius insurgant, ne rei comparatæ minùs amplâ comparatione minuatur dignitas. Minimè tamen necessarium puto comparationes ex omni parte congruere: etenim si prima vel præcipua pars sit similis, cæteræ delectationis ac varietatis causâ appositæ redundare possunt.

Sic *Apollonius* ille *Rhodius* mulieres Lemnias cum apibus comparat, Argonautas cum floribus, urbem cum alveari,

Ὡς δ' ὅτε λείρια καλά περιβρομεῖσι μελισσαι
Πέτρης ἐκχυμέναι σιμβληίδος—————

sed verborum ambitus non satis est rotundus ac numerosus; idque aures ipsæ indicant. Ideoque addit,

—ἀμφὶ δὲ λειμῶν
 Ἐρσηεὶς γανυται, τὰ δὲ γλυκύν αλλοτε τ' ἄλλον
 Καρπον ἀμερ/γῶσιν πεποτῆμεναι—

Ubi rectè observat doctissimus Scholiastes, vocem γανυται cum κινυρομεναι, quæ mox subsequitur, minimè consentire: tamen post vocem σιμεληιδῶ finita est comparatio, reliqua adduntur ut delectationem pleniorẽ auribus afferant. Hoc semel monuisse sufficiet. Hæc autem observatio in omnibus similitudinibus locum habet.

Interdum tamen ex ipsâ cohærentiâ & proprietate magnam capiunt venustatem, ut in notâ illâ comparatione,

* Ἦελιν ὡς τις τε δομοῖς ἐνιπαλλεται αἰγλή
 Ὑδατος ἔξανισσα, το δὲ νεον ἦε λεβητι
 Ἦε πρὸ ἐν γαυλῷ κεχυται ἦ δ' ἐνθα καὶ ἐνθα
 Ὡκειη σφοδαλιγί τινασσεται αἰσσησα
 Ως δὲ καὶ ἐν σῆδεσσι κεαρ ἐλελίζετο κερης.

Et nunquam fanè adduci potui (ne auctoritate quidem Viri undequaque docti †) ut crederem ‡ Virgilium hanc similitudinem vel elegantius vel politius, vel ad rem accommodatius reddidisse §. Certè in aliis locis permultis, quæ ex

* Argonaut. 3. 755.

† De Sacra Poesi, Prælect. xii.

‡ Æneid. viii. 18.

§ Utrumque meâ sententiâ superavit Camoenshus.

Vide Lusíadas. viii. 87.

Qual o reflexo lume do polido
 Espelho d' aço o de cristal fermoso,

Apollonio sumfit Virgilius, nullus profectò video, cur elegantix ac pulchritudinis palmam ab auctore suo sibi vindicet. Multum fanè illi debet: nam ut nihil dicam de Medæ suavissimo Ἐπειροδίω, nihil de Amyci & Pollucis pugnà, nihil de Harpyiis, nihil de similitudinibus & descriptionibus, aliisque minutioribus elegantis *

Che do rayo solar sendo ferido
Vay ferir noutra parte luminoso:
O sendo da oziosa maõ movido
Pela casa do moço curioso,
Anda pelas paredes e telhado,
Tremulo aqui e alli desfoffegado.

* Qualis est pulchra illa transitio:

At non Dardaniæ medicari cuspidis ictum
Evaluit——

Apollonius,

——μαντοσυνησι κεκασμενον. Ἄλλα μιν αἰτι
Μαντοσυναι ἔσασσαν. Et
——ἀδευκεα δ' εἰ φυγεν αἰσαν
Μαντοσυναις. Οὐ γὰρ τις ἀποτροπὴ θανάτοιο.

Et illa personarum mutatio, quam sumfit etiam *Miltonus*,

——ut duros mille labores
Pertulerit: tu nubigenas, invicte, &c.

Apollonius,

——μεγαλη ὅπι φοῖβον αὐτει ——
Λητοίδη, τυ νυ δε κατ' ἔραν ἰκεο ——

Multæ sunt profectò in Apollonii poemate minutix, quæ sunt diligenter observandæ: qualis est vocum nonnullarum usus quæ videntur esse poetarum, qui sub Ptolemæo floruerunt, propriæ; & quæ loca quædam obscuriora Theocriti, Callimachi, Lycophronis & reliquorum illustrant. Velut γεως pro Nepote, vox fortasse Æolica. Sic Apollonius,

——μετοπίσθε τοῖς νεποδεσσιν εἰοίμα.

quas è Rhodio poetâ haufit; illam mehercule
suavitatem numerorum, & rotundam illam ver-
suum concinnitatem, in qua regnat Virgilius,
ab Apollonio didicit. Ac mirum videtur Lon-
ginum, Quintilianum, atque alios adeò temerè
effe Aristarchum secutos, ut admirabilem hunc
scriptorem in mediocrium poetarum chorum
detrudant. Mediocrisne sunt poetæ hi versûs
numerosi & modulati?

Ως δ' οτ' ἐρημαιοι πεπληότες ἐκτοδι πετρῆς
Χηραμὸς ἀπλήγες λιγέως κλαῖεσι νεοσσοί,
Ἡ οτε καλὰ ναοντες ἐπ' ὄφρυσι Πακτωλοιο
Κυκνοὶ κινήσωσιν ἕον μέλος, ἀμφὶ δὲ λειμῶν
Ἑρσηεις βρεμεται, ποταμοιο τε καλὰ ῥέεθρα,
Ως αἱ ἐπὶ ξανθὰς θεμεναὶ κονίησιν ἐθειρας
Παννυχιαὶ ἐλθεινον ἠγλεμον ὠθεροντο.

aut illa descriptio,

————— ἀνθεα δὲ σφί
Νυμφαὶ ἀμεργόμεναι λευκοὶς ἐν ποικίλῃ κολποῖς
Ἑσφορεον. πασὰς δὲ πυροὺς ὡς ἀμφεπεν αἰγλή,
Τοιοὺν ἀπο χρυσεῶν θυσανῶν ἀμαρυσσετο φεγγίος,
Δαίε δ' ἐν ὀφθαλμοῖς γλυκερὸν ποδῶν—————

& Callimachus,

————— ἃ γὰρ ἐργατὶν τρεφῶ
Τὴν Μῆσαν, ὡς ὁ Κεῖ, Τρῖνχ' αὖ νεπες.

& Theocritus Idyll. XVII. 25.

Ἀθάνατοι δὲ καλεῦνται ἔσσι νεποδες γεγαωτες.

Immortales autem vocantur, ejus cum sint nepotes.

Notum est enim non esse in illo loco legendum, θεοὶ νεποδες, quod
reddiderunt nonnulli, *Dii sine pedibus*.

Quàm breviter & vividè Telamonis iram pingit!

———τω δε οί οσσε
Ος λιγύες μαλεροιο πυρος ως ινδαλλοντο.

Quantâ elegantiâ Homeri comparationem,

Οιη δ' Αρτεμις εισι κατ' ερεος ιοχαιρα.

amplificat;

Οιη δε λιαροισιν ἐφ' υδασι Παρθενιοιο
'Ηε και 'Αμνησοιο λοεσσαμενη ποταμοιο
Χρυσειοις Λητωις ἐφ' αρμασιν ἐσηκυια
'Ωκειαις κεμαδεσσι διεξέλασθησι κολωνας
Τηλοθεν ἀντιωσσα πολυκνισσα εκατομῶης,
Τη δ' αμα νυμφαι επονται ἀμορῶαδες, αἱ μιν ἐπ' αὐτης
'Αγρομεναι πηγης 'Αμνησιδος, αἱ δε δη αλλαι
Αλσεα και σκοπιας πολυπιδακας, ἀμφι δε θηρες
Κνυζηθμῳ σαινασιν ὑπο τρομεοντες ιεσαν,
Ως αιγ' ἐσσευοντο δι' αστεῶν————

Quod si minutiores illas poescos exornationes
spectemus, nullus esse potest ad celeritatem ex-
ponendam accommodatior versus, quam

Αὐτη δ' ὠκυτερη ἀμαρυγματος ηε βολων.

aut ad avem placidè labentem in aëre descri-
bendam, quam

'Ριπην εὐκηλοισιν ἐνευδιοων πτερυγεσσι.

Annon hi versûs fluctuum scopulis allidentium
quodammodò imitantur sonum?

ῥῶοντ' ἐνθα καὶ ἐνθα διασάδον ἀλλήλησιν
 Τὴν δὲ παρηγορίην κοπῖεν ῥοος. ἀμφὶ δὲ κυμα
 Λαβρον αἰετομενον πέτραις ἐπικαίχλαζεσκεν.

Sed hæ venustates, quæsitæ sunt potiùs quàm naturales; & plus diligentia ostendunt quàm ingenii. At multa sunt in Argonauticis loca, velut Syrtis, Phineæ, Tali, & Jasonis laborum descriptiones, quæ elatissimis abundant imaginibus, & summâ cumulantur verborum dignitate. Neque illud verum est, quod Longinus affirmat, Apollonium nunquam cadere; est enim ubi altè cedit, ita tamen ut fervet quandam in cadendo majestatem: sic draconis occisi descriptio,

——οφίς ὅφ' Ἡρακλεὶ δαιχθεῖς, &c.

sublimis est illa quidem & magnifica, sed non fatis delicata, & à poetæ heroicâ aliena.

Sed ad Arabas & Persas veniamus. Illi in poetæ amatoriâ similitudinibus ex naturâ deductis admodum delectantur. Assimilant * puellarum cincinnos hyacinthis, genas rosas, oculos, nunc ob colorem, violis, nunc ob amabilem illum languorem, narcissis, dentes margaritis, papillas malis Punicis, oscula melli ac vino, labia pyropis, staturam proceris ramulis, faciem foli, crines nocti, frontem auroræ, ipsas denique puellas capreolis, & hinnuleis. Has similitudines propè omnes complectitur Arabs incertus in pulchro fabularum libro,

* Vide Noweiri à Reiskio citatum.

وهي صبية ذات حسن وجهال وبهاء وكمال
وقد واعتدال بعيون سود نواعس قد كحلت
بسحر بابل وحواجب كانها قسي ترمي شهلم
لحظها القواطل وانف كحدّ السيف وضمّ كانه
خاتم سليمان و خدود كانها شقائق نعمان
و شفيقتان عقيقتان واسنان كلؤلؤ منضود
في مرجان وجبين كانه هلال وريق احلا
من الشهد وبرد من الزلال وعنق كانه
خبزان وصدر كانه شادروان ونهود كانهن
رمان وبطن كانه الحبر طية علي طيه
وسرة تسقي بدهن البان

“ Fuit autem puella gratiâ, pulchritudine, ve-
“ nustate, perfectione prædita; egregiam ha-
“ bens & æquam staturam; oculos verò ni-
“ gros, fomni plenos, fascino Babylonio im-
“ butos; & supercilia, tanquam arcûs, vi-
“ brantes sagittas aspectuum letales; nasum,
“ ensis mucroni fimilem; os verò, Salomonis
“ figillo; genas tanquam anemonas; duo au-
“ tem labia erant duo pyropi (vel carneolæ),
“ & dentes tanquam uniones in corallio con-
“ ferti; frontem porrò habuit novæ lunæ
“ fimilem, & labia favis dulciora & aquâ
“ purâ magis frigida; collum instar Indicæ

“ arundinis, pectus instar fontis in altum fa-
 “ lientis; mamillas malis Punicis confirmiles,
 “ ventrem, instar Serici plicas habentis super
 “ plicas, & umbilicum unguento myrobalani
 “ irrigatum.”

Mirè hæc descriptio, ut multæ in Asiaticorum
 carminibus, cùm Salomonis poemate convenit.
 Et profectò hoc distichon,

وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقة خمره

propè totidem verbis ex Hebræo reddi videtur,

נפת המפנה שפתותיך
 דבש וחלב תחת לשונך
 וריח שלמתוך כריח לבנון :

“ Favi stillantes labia tua,
 “ Mel & lac sub linguâ tuâ ;
 “ Odorque vestium tuarum, tanquam odor
 “ Libani.”

Sæpe verò poetæ amatorii ex moribus depro-
 munt imagines, velut *Sadi* in libro *Gulistan* pu-
 ellæ nigros cincinnos genis candidissimis super-
 impendentes confert pulcherrimè cum pilis ex
 ebena fictis, quas clavâ eburneâ pellunt lufores:

رخسار یار در خم کیسوی تابدار
 چون کوی عام در خم چوکان آبنوس

- “ Gena amicæ inter cincinnos plexos inter-
 “ micans
 “ Similis est pilæ eburneæ in mediâ clavâ
 “ ebeni.”

Sæpe ex religiosis opinionibus ; sic Hafez recentem lanuginem circa labia adolescentuli crescentem comparat cum nymphis illis formosissimis quas in cœlo esse dixit *Mohammedes* ;

سبز پوشان خطت بر کرد لب
 همچو حورانند کرد سلسبیل

- “ Recentes lanuginis herbæ, quæ labia tua
 “ vestiunt,
 “ Similes sunt *Houriis* circà fontem Salsabil
 “ sedentibus.”

In poesi heroicâ elatissimas nonnunquam habent similitudines cùm Arabes, tùm Persæ. Quàm sublimis, quàm Homero similis, hæc est comparatio !

لهم عدوة كانقضاض الاتي
 مدّ به الكدر الاحب

- “ Tàm rapidi erant quàm præceps aquarum
 “ fluxus
 “ Quem tenebrosa & violentè irruens nubes
 “ ampliorem reddidit.”

& illæ,

فبت ليالياً لا نوم فيها
تخب بك المسومة العراب
يهز الجيش حولك جانبيه
كما نفخت جانحيها العقاب

- “ Multas enim noctes transegisti infomnis,
“ Cum te properanter veherent equi nobiles
“ notis insigniti :
“ Quaffabat exercitus circum te ambas suas
“ alas,
“ Velut aquila nigra pennas motitans.”

فرددناهم بطعن كما تهزّ عن جمة الطوي
الدلاء

- “ Hastas ultro citroque movimus in vulne-
“ ribus,
“ Ut movetur urna flexilis in puteo aquâ
“ abundantî surgens.”

Quid poeta velit benè exposuit *Reiskius*, “ Haf-
“ tarum strepitum, quando demittuntur in cor-
“ pora, vel è confossis corporibus vix revellun-
“ tur ac ne vix quidem, cum obscuro confert
“ illo murmure & muto fremitu, quo vel ir-
“ ruens in profundum, vel exuberans fitula quæ-
“ dam sursum attracta malè cedentem aquam

“contranitendo perrumpit.” Quâ imagine nihil aptius aut sublimius cogitari potest.

In *Ferdusi* poemate admirabili multæ sunt comparationes verè magnificæ: nam ut illas communes omittam;

هميرفت رستم چوپيل دژم

“Venit Rustem, tanquam torvus elephas,”

&c,

چو شیر اندر آمد میان رمه

“Tanquam leo qui in medium irruit ar-
“mentum,”

quid nobilius aut excelsius esse potest his imaginibus,

نکه کرد برزو بران ده سوار
چو آشفته شیر از بهر شکار
بزد دست و پوشید درع بزر
میانرا به بستش بزین کهر
یکی خود رومی بسر بر نهاد
سر ترکش تیرا بر کشاد
بباره بر افکند بر کستوان
یکی باره مانند کوهی روان
ز کیهال نیزه زالماس تیغ
بباره بر آمد چو بارنده میغ

تو گفتی سپهر است یا روز و تاب
 ویا در بهاران یکی رود آب
 درختیست گفتی از آهن ببار
 کشاده دو بازو چو شاخ چنار

- * Aspexit Barzu decem illos equites,
- * Tanquam leo furore plenus, prædam petens,
- * Strenuè se gessit, & tunicam radiantem induit,
- * Medium corpus illigavit aureo baltheo;
- * Cassidem Græcam capiti imposuit,
- * Ex pharetrâ sagittas extraxit;
- * Nunc super equi stratum impendit,
- * Nunc tanquam mons movens (se erexit)
- * Altâ hastâ (feriens) & ense adamantino,
- * Nunc velut nubes imbrem fundens progressus est.
- * Diceret, "Cœlumne est, an dies, & splendor,
- * "An verno tempore aquarum fluxus?"
- * Diceret, "Arbor est ferro onusta;
- * "Duo brachia explicat, tanquam ramos platani."

Sed nihil magis amant venustiores *Arabum*
 poetæ, quàm flores & fructûs describere, de-
 promptâ sæpiùs imagine ex humanâ pulchritu-
 dine; velut *Ebn Rumi*,

رایت البنفسج فی روضة
 واحداً له للندی شاهرة *
 يحاکي بها الزهر زرق العيون
 واجفانها بالبکا قاطرة *

- “ Vidi in hortulo violam,
 “ Cujus folia rore splendebant;
 “ Similis erat flos illi (puellæ) cœruleos ha-
 “ benti oculos,
 “ Quorum cilia lacrymas stillant.”

& alius,

ناولني من اجد نرجسة
 احسن في ناظري من الورد
 كانها بيضها مرصعة
 من خده والصغار من خدي

- “ Da mihi dilectissimum narcissum,
 “ Pulchriorem, meo aspectu, rosâ,
 “ Velut si albedo ejus deprompta sit
 “ A gena illius (amicæ) pallor autem à
 “ mei (amantis) genis.”

quam similitudinem in alias res transferunt, ut
 poeta de vino,

وحبراء قبل المزج ضغراء بعده
 اتت بين ثوبي نرجس وشقايق
 حكّت وجنة المعشوق صرفاً فسلطوا
 عليها مزاجاً فأكنت ثوب عاشق

- “ Rubrum ante misturam, post eam flavum,
 “ Habet duos colores narcissi scilicet &
 “ anemones;

- “ (Seu potiùs) refert genam amicæ meracius,
 “ quod si temperes
 “ Cum eâ aquam, induit colorem amantis.”

Et *Abu Nowds* de pomo,

وتفاحة من سوسن صيغ نصفها
 ومن جلنار نصفها وشقايف
 كانّ الهوي قد ضمّ من بعد فرقة
 الي خدّ معشوق بها خدّ عاشق

- “ Pomum, cujus una pars ex lilio formatur,
 “ Ex flore mali Punici altera, & anemone,
 “ Velut si Amor junxisset, post discessum,
 “ Genæ amatæ puellæ genam amatoris.”

Pulchra est in hoc genere rosæ descriptio à poetâ
 eleganti *Ebni'l Motezz*,

هل تنبت الارض شيئاً من ازهارها
 اذا تحلت تحلي الوشي من نهطه
 احلي واشهر من ورد له ارج
 كأنها المسك مدور علي وسطه
 كانه لون حبي حين ملكني
 حل السر اويل بعد البعد من سخطه

- “ An profert terra ullum florem
 “ (Cum ornatur, & pictam vestem induit)

- “ Dulciorem & nitidiorem rosâ, cui odor est
 “ Is, ut videatur moschus in mediis ejus
 “ foliis spargi,
 “ Et quæ refert amicæ meæ colorem, cùm
 “ me
 “ In gremium recipit, femotâ iracundia?”

Interdum è gemmis depromunt florum similitu-
 dines, velut poeta,

واما ترا شجرات الورد طالعة
 فيها بدائع قد ركن من قصب
 وكانهن يواقيت لطيف بها
 زمرد وسطها شذر من الذهب

- “ Annon vides rosæ frutices succrescentes,
 “ A quorum vimine furgunt flores eximii,
 “ Similes pulchris pyropis, in iis autem
 “ Sunt smaragdi, & in mediis floribus par-
 “ ticolæ auri?”

Et *Ebno'l Motezz* venustè,

سقي الروض سكاب الغمام المنضد
 فنبه منه الورد بعد التهجد *
 كجهر من الياقوت فوق زبرجد
 مركبة فيها قراضة عسجد *

- “ Irrigat hortum effusio nubium densa,
 “ Rosa autem ex eo à fomno excitata
 “ surgit,
 “ Similis est ardenti pyropo super smaragdum,
 “ Cui imponitur auri ramulus.”

Similiter Sadi in libro *Buṣṭān*,

نهد لعل وپروزه در صلب سنک
 کل لعل در شاخ پروزه رنگ

- “ Posuit pyropos & smaragdos in duro lapide,
 “ Rosam pyropinam super smaragdinum ra-
 “ mum.”

Sic alius poeta,

خليلي هبا ينقضي الهم عنكما
 وقوما الي روض وكاس رحيق *
 فقد لاح زهر الياسمين منورا
 كاقراط در قهت بعقيق *

- “ Sodales mei, agite, decedit à vobis mœror,
 “ Venite ideò ad hortum, & vini cyathum;
 “ Splendet enim flos jasmini lucidè
 “ Tanquam inauris ex margaritâ cui impo-
 “ nitur carneola.”

& *Ebn Tamim*,

قد اتينا الرياض حيث تجلت
وتحلت من الندي بجهان
ورائنا خواتم الزهر لما
سقطت من انامل الاغصان

“ Venimus in hortos, cùm ornarentur
“ Et vestirentur roris gemmulis,
“ Et vidimus figilla florum, cùm
“ A digitis ramorum caderent.”

& *Ebn Rumi,*

بنفسج سرلاني اذا
رايتة اشرب ما شيتا
ليس من الزهر ولكنه
زمرد يحمل ياقوتا

“ Gaudium violæ, nam cùm eam
“ Viderim, bibi quantum volui;
“ Non flos est, sed
“ Smaragdus gemmam purpuream ferens.”

Interdum verò è cœlo & stellis, ut

كان الياسمين الغض لما
ادرت عليه وسط الروض غيني
سقاء من الزبرجد قد تبدت
لنا فيها نجوم مي لجين

- “ Velut si jasminus florens, cùm
 “ In eum in medio horto oculos meos flec-
 “ tam,
 “ Cœlum effret smaragdinum, in quo afful-
 “ gent
 “ Nobis stellæ argentæ.”

&

في روضة تهدي لنا
 نفوس الشبول بها الشبال
 في كل نرجسة بها
 شمس يحيط بها هلال

- “ In hortulo, qui ad nos affert
 “ Odorem vini aquâ gelidâ temperati,
 “ In unoquoque narcisso, qui in eo est,
 “ Sol effulget lunâ circumdatus.”

& alius,

وعندنا نرجس انيق
 تحيا بانغاسه النفوس
 كان اجفانه بدور
 كان احداقه شمس

- “ Habemus narcissum splendidum,
 “ Qui recreat odore suo animas,
 “ Velut si cilia ejus essent lunæ,
 “ Velut si oculi ejus essent soles.”

Vel ex aliis rebus naturalibus, ut

أما تراه وممر الريح يعطفه
كانه زعفران فوق كافور
إذا بدا في اختلاف من محاسنه
أراك كيف اختلاط النار بالنور

“ Annon eum (narcissum) vides, dum aura
“ transiens eum flectit,
“ Similem croco super camphoram?
“ Cum effulgeat varietate pulchritudinis,
“ Ostendit tibi, quomodo ignis cum luce
“ jungatur.”

ετ,

قم يا غلام فهاتها مشهولة
ان الرياض بكل زهر تحتشي
والنرجس الغض الندي كانه
ثغر يعض علي بقية مشيش

“ Surge, puer, ετ (vinum) effunde gelidum,
“ Nam horti variis floribus ornantur,
“ Et recens narcissus similis est
“ Candido puellæ denti, cum malum Ar-
“ meniacum mordeat.”

Addam duas comparationes quæ sint ob novitatem jucundissimæ: unam *Ebni'l Motezz*,

بنفسج جمعت اوراقه فحكت
 كحلا تشرب دمعاً يوم تشتيت
 كانه فوق طاقات يلوح بها
 اوائل النار في اطراف كبريت

- “ Viola collegit folia sua, similia
 “ Collyrio nigro, quod bibit lachrymas die
 “ discessus,
 “ Velut si esset super vasa in quibus fulgent
 “ Primæ ignis flammulæ in sulphuris ex-
 “ tremis partibus.”

alteram *Ebni Tamim*,

ازهر اللوز انت لكل زهر
 من الازهار تأتينا امام
 لقد حسنت بك الايام حتي
 كانك في فم الدنيا ابتسام

- “ O flos amygdali, tu præ cæteris omnibus
 “ Venisti ad nos florum princeps,
 “ Etenim usque adeò tibi favet fortuna
 “ Ut referas, in ore terrarum orbis, risum.”

Has comparationes lætissimas ex *Ebni Abi Ha-
 gelab* delibavi, qui contexit etiam de *Similitudi-
 nibus* librum, quem inscripsit

التنويه في محاسن التشبيه

Poetarum laudes in fimilitudinum pulchritudine.

Criticus idem insignis, & poeta, omnes ferè florum venustates in bellissimo carmine complexus est :

اي والربيع النضير
 وزهرة المستنير
 من نرجس واقاح
 كاعين وثغور
 وياسمين كلون
 المتيم المهجور
 ومن شقيق كحسنا
 قد اقبلت في حبر
 وطيب نشر عبير
 البنفسج الممطور
 والاس شبه عذار
 بخدّ ظبي غزير
 والورد اقبل في جيش
 حسنه المنصور

“ Euge! per splendidum ver, & flores ejus

“ nitidos,

“ Narcissum & parthenium fimiles oculis &

“ dentibus,

- “ Et jasminum tanquam colorem amatoris
 “ solitarii,
 “ Et anemonem similem formosæ puellæ quæ
 “ venit serico (vestita)
 “ Et odorem suavem unguenti, violam pluviam
 “ irrigatam,
 “ Myrtique florem similem lanugini in genâ
 “ hinnuli fucco pleni,
 “ Et rosam cum exercitu (spinis) venientem,
 “ cujus pulchritudo victrix est.”

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

RESTAT ut alias poeseos Asiaticæ figuras tractem. Sunt autem minutiores quædam exornationes pœnè innumeræ; quas *omnes* pluribus verbis percurrere, non est necessarium: juvat tamen *insigniores* quasdam prius proferre, quàm de fictâ *Personarum inductione* loquar, quæ translationis est species audacissima, & omnium gentium, ac præcipuè Asiaticorum, poesi incredibilem affert suavitatem.

Ac primùm verbi ejusdem *Iteratio* admodum elegans esse videtur; ut in illo poetæ Arabici * versu,

شددنا شدة الليث عدا والليث غضبان

“ Violenti fuimus inimicitîâ, tanquam leo, &
“ leo iratus.”

nec est in Græco sermone inveniusta, ut Theocritus †,

————— λῖς ἐσακεσας
Νεβρω φθελγόμενας τις ἐν ὤρεσιν, ὠμοφαγος λῖς.

* In libro Hamassa.

† Theocr. Idyll. xiii.

ubi videant harum minutiarum indagatores vocum לִישׁ, לִישׁ, & λῖς, cùm sono tùm sensu af-finitatem.

Nec minus lepida est *Agnominatio*, quam Græci Παρονομασίαν, Arabes تجنیس appellat: fit autem, cùm ad res diffimiles similis vox in eodem versu accommodatur. Hac figurâ ita delectantur *Asiatici*, nullum ut occasionem amit-tant, quâ eam commodè usurpent: sic Hafez,

از سر پیهان برفت با سر پیمانه شد

“ Ab amore religionis ad cyathi desiderium
“ transit.”

Nam *Peiman* religionem, *Peimâne* verò cyathum significat. Et in eodem carmine,

دل بر دلداری رفت جان بر جانانه شد

Dil ber dildâri reft, gian ber gianâne sbûd.

“ Cor ad cordis raptricem, anima ad amicam
“ disceffit.”

Idem alibi,

ترک ترکان خطا نبود. صواب

Terki Turcani Khatha nebud savab.

“ Formosas Tartariæ puellas relinquere, non
“ decet.”

&

که بر طرف چمن زارش همیکردد چمن
ابرو

Ke ber tarfi chemenzáresh hemikerded chemán abru.

“ Nam in * horti ejus extremitate delicatè
“ movet supercilium ejus.”

etenim *Cbemen* hortus est, & *Cbemán kerdén* delicatè incedere.

Adde huc pulchram illam sententiam,

ان بلا نبود که از بالا بود

An belá nebud ke ez bála bud.

“ Ærumna quæ à superis venit, ærumna non
“ est.”

& illam Arabicam,

المال مايل والذهب ذاهب

Elmál mâil waeddbeheb dbabib.

“ Divitiæ dilabuntur, & aurum fugit.”

Nec omittendi sunt elegantes poetæ *Turcici* versûs,

* Pulchram adolescentulæ faciem cum horto comparat poeta.

آلهي سن بني سينه ايلته
 صرلا بنجه يارك سينه سينه

“ O Deus, ne me ad sepulchrum (féne) per-
 “ ducas,

“ Donec amicæ gremium (féne féne) am-
 “ plexu teneam.”

Elegia Arabica in *tertio capite* citata annomi-
 nationibus unice constat, iisque lepidiffimis, ut

مربع نعم نعم تلك المربع

“ Æstivæ Naomæ mansiones: oh, suaves (nâm)
 “ mansiones!”

&

هل لعل الرعد الهتون بلعل

“ An strepit (lâlâ) in monte *Lala* nubes to-
 “ nans & pluviosa?”

Haud sum nescius hanc exornationem à ple-
 risque contemni tanquam nimis concinnam &
 puerilem; & profectò in linguis *Europæis* parcè
 admodum sumenda est: rectè ait auctor rheto-
 ricorum ad Herennium *, “ Quæ sunt ampla &
 “ pulchra diù placere possunt: quæ lepida &
 “ concinna, citò satietate afficiunt aurium fen-

* Lib. iv.

“ sum fastidioſſimum. Quomodo igitur, ſi cre-
 “ brò his generibus utemur, puerili videbimur
 “ elocutione delectari : ita ſi rarò has interfere-
 “ mus exornationes, & in cauſâ totâ variè diſ-
 “ pergemus, commodè luminibus diſtinctis il-
 “ luſtrabimus orationem.”

Quæ verò de oratione dicit, ad poemata trans-
 ferri poſſunt, ita tamen ut hæ feſtivities ad le-
 viora carminum genera quàm ad elata & he-
 roica, videantur eſſe accommodatiores. Nec
 eſt tamen negandum quin Annominatio inſig-
 nem afferat Sermonibus Aſiaticis pulchritudi-
 nem. Itaque eâ etiam ſacros Vates Hebræos
 delectari invenimus *.

Nunc verò ad Προσωποποιαν, ſeu Perſonæ induc-
 tionem, veniamus. Ea eſt quaſi animata Alle-
 goria, quæ translationum eſt continuatio; trans-
 latio autem occultam ſimilitudinem ſemper
 complectitur. Sic “ gena tanquam roſa”
 ſimilitudo eſt, imagine à naturâ depromptâ :
 “ roſa genarum ejus” eſt translatio: “ genarum
 “ roſas oculorum pluvia irrigat” eſt Allegoria;
 & duas complectitur translationes. Similiter,
 “ Roſa horti roſæ genarum tuarum dixit, Ambæ
 “ formoſæ ſumus; ſed tu perpetuò nites, ego
 “ celeriter defloreſco,” fictæ perſonæ eſt in-
 ductio.

* Micha. cap. i. ver. 10, & alibi centies.

Atque in hac audacissimâ figurâ mirifica illa & quasi magica poeseos vis unicè elucet; & maximè apud poetas Asiaticos, qui eam frequentissimè usurpant. Apud eos enim omnia vivunt, omnia animantur. Colloquuntur inter se flores, aves, arbores: personam etiam induunt notiones illæ abstractæ, pulchritudo, justitia, mœror, hilaritas; rident prata, canunt sylvæ, lætatur cœlum; rosâ Zephyro dat mandata lusciniæ perferenda; lusciniâ rosæ pulchritudinem describit; & cùm lætiores illas imagines relinquant, gladius magni regis gemmis ornatus lunæ ait ‘Tu corona mea es; & vergiliis, Vos tanquam vestem induo.’ Omnis denique naturæ immensitas tanquam theatrum est, in quo nihil est tam à vitâ ac sensu remotum, quin personâ indutum in scenam prodeat, & voce distinctâ loquatur.

Hujus figuræ duo genera sunt; alterum, cùm fictis personis atque inanimis vox & oratio tribuitur; alterum, cùm poeta rem vitâ carentem tanquam animatam alloquitur: nam veræ personæ inductio, vel potius in aliam personam transitus, inter figuras nescio an rectè numeretur: non est certè translationis species, Sed, ut ut sit, frequens est ejus in poesi Asiaticâ usus; contineo me ab exemplis; unum tantum proferam. In libri *Bustân* initio, *Mohammedis* laudes poeta percenset, & tandem hos versus effundit verè magnificos:

شبی برنشست از فلک برگذشت
 بتمکین وجاه از ملک برکشست
 چنان کرم در تیه قربت براند
 که در سدره جبریل ازو باز بهاند
 بدو گفت سالار بیت الحرام
 که ای حامل وحی برتر خرام
 چو در دوستی مخلصم یافتی
 عنانم ز صحبت چرا تافتی
 بگفتا فراتر مجالم نهاند
 نهاندم که نیروی بالم نهاند
 اک بک سر موی برتر پرم
 فروغ تجلی بسوزد پرم
 نهاند بعضیان کسی در کرو
 که دارد چنین سیدی پیشرو

- “ Qui unâ nocte nobiliter evectus super æthera ascendit
 “ Illuc, ubi angeli nequeunt pervenire:
 “ Qui in coelesti hoc itinere tam longè progressus est,
 “ Ut illic ubi confitere cogitur Gabrielis, non confiterit:
 “ Tum dixit illi Gabrieli dominus templi Meccani,
 “ O tu qui oracula portas, propiùs accede;
 “ Quoniam amicitiam meam perfectam adeptus es,
 “ Quare colloqui nostri frena laxas?”
 “ Respondit: “ Non est ampliùs ubi veniam locus,
 “ Illic confisto, ubi plumæ meæ vi careant:

- “ Si vel minimè altiùs evolem,
 “ Jubar gloriæ tuæ splendentis alas meas liquefaciet.”
 ‘ Nemo peccatis immerfus diù manet
 ‘ Qui talem Vatem ducem habeat !’

Quæ descriptio quàm nobilis est, quàm elata !

Sed illuc redeo, unde paullum dilapsa est oratio. Primum itaque hujus figuræ genus est, cum fictæ personæ datur vox & sensus ; cujus generis exempla quædam insigniora subjiciam. In amatoriiis Persarum carminibus sæpe inducuntur loquentes lusciniæ & rosæ ; ut in illo *Sadii* versu,

داني چه گفت مرا آن بلبل سحري
 تو خود چه ادمي كز عشق بيخبري

“ Scisne, quid mihi dicat luscinia illa matu-
 “ tina ?

“ Tu quisnam homo es, qui amoris sis ig-
 “ narus ?”

Sic Hafez elegantissimè,

مي خواه و كلفشان كن از دهر چه ميچوي
 اين گفت سحر كه كل بلبل تو چه ميكوي

“ Pete vinum, sparge flores : quid à fortunâ
 “ quæris ?”

Putamus primo aspectu hæc à poetâ proferri,
 sed statim subjungit,

“ Hæc manè dixit rosā,”

deinde ad *Lusciniam* orationem flectit,

“ Tu autem, luscinia, quid ais ?”

hoc est, “ an amicæ tuæ assentiris ?”

Similiter alio loco,

جهشيد و جام جم مطلب جام مي بخواه
کين است قول بلبل داستان سراي جم

“ Gemshidum (regem antiquum) & mirifi-

“ cum ejus poculum noli quærere: po-

“ culum vini pete ;

“ Ea enim vox est lusciniae narratricis in

“ horto regis.”

Et alibi,

بلبلي برک کلي خوش رنگ در منقار
داشت

واندران برک ونوا خوش ناله‌اي زار
داشت

گفتش در عين وصل اين ناله و فرياد
چيست

گفت مارا جلوۀ معشوق در اين کار داشت
چيست

“ Luscinia rosæ suaviter coloratæ folium in

“ rostro habuit,

“ Et in illo folio dulces querelas & gemitûs

“ edidit :

“ Dixi illi, In ipso congressu quid vult ista

“ quærimonia & lamentatio ?

“ Dixit : Nos ad hoc opus amici fastus redi-

“ git.”

Ejusdem generis est lepidum hoc † violæ & rosæ

“ colloquium,

بنفشه دوش بکل گفت و خوش بیانی داد

که تاب من بجهان طرهٔ فلانی داد

“ Heri sic rosam allocuta est viola, & suaviter

“ sensa sua explicabat,

“ Splendorem meum terris, cujusdam (for-

“ rosæ puellæ) cincinnus præbet.”

Possum innumera hujus figuræ exempla è poetis Arabicis expromere ; sed unum atque alterum sufficiet. Ac primùm subjungam perelegantes versiculos principis illustrissimi & venustissimi poetæ *Ebni'l Fiadb*, †

قم فاسقني بين خفق الناي والعود

ولا تبع طيب موجود بهفقود *

كاساً اذا بصرت في القوم محتشياً

قال السرور لها قم غير مطرود *

† Vide Cap. v. seu Ode, & Cap. x. de Imaginibus.

‡ In libro Yatimato'ddehri.

نحن الشهود وخفف العود خاطبنا
يزوج ابن سحاب بنت عنقود *

- ‘ Surge, & affer, dum sonant tibia & cithara,
- ‘ (Neu gaudium certum incerto permutes)
- ‘ Cyathum, cui, cœtum congregatum aspi-
“ ciens,
- ‘ Dicit Hilaritas, “ Surge non repulsus ;
- “ Nos testes fumus, & lyræ moduli nobis an-
“ nunciant,
- “ Filium nubium racemi filiam ducere.”

Quàm lætus personarum conventus ! Vides ani-
mis & vitâ donata, pocula, lætitiâ, musicam,
aquam, vinum. Per nuptias enim *filii nubium*
& *uvarum filie* pulchrè innuitur vini cum aquâ
temperatio. Facile docto Arabi *Taalebii* † af-
sentior, qui hos versûs in suo genere admira-
biles putat : sed Arabicè legantur necesse est ;
Latinè enim ne adumbrari quidem potest eorum
pulchritudo ac lepos. Huc addatur mirificus in
Timuri historiâ locus (quam historiam poema
nobilissimum audeo dicere) ubi *Hyems* cum in-
victio illo heroe inducitur colloquens :

† Vide librum Yatimah. Part. I. cap. iv. verba *Thalebii* sunt,

ومن ملج شعر ابن الغياض قوله ولم اسمع
في معناه احسن منه قم فاستقني &c.

فجال بينهم الشتاء بجفاف عواصفه وبث
 فيهم حواصب قواصفه واقام عليهم نايحات
 صراصره وحكم فيهم زعازع صنابره وحل بناديه
 وطفق يناديه مهلاً يا مشوم ورويدا ايها
 الظلوم الغشوم فالي متي تحرق القلوب
 بنارك وتلهب الاكباد باوامك واوارك فان
 كنت احد نفسي جهنم فاني انا ثاني
 النفسين ونحن شيخان اقتترنا في استيصال
 البلاد والعباد فانحس بقران النحسين وان
 كنت بردت النفوس وبردت الانفاس فنفحات
 زمهريري منك ابرد او كان في جرايدك
 من جرد المسلمين بالعذاب فاصهاهم واصهم
 ففي ايامي بعون الله ما هو اصم واجرد
 فوالله لا حابيتك فخذ ما اتيتك ووالله لا
 يحبيك يا شيخ من برد المنون لواعج جمر
 مجمرة ولا واهج لهيب في كانون *

‘ Circumibat autem illos *Hyems* cum ventis suis

‘ vehementibus, & sparfit inter eos flatus suos

‘ glaream dispergentes; & in eos concitavit

‘ ventos suos frigidos, ex opposito flantes; &

‘ potestatem in eos concessit gelidis suis pro-

‘ cellis : & in ejus (*Timuri*) confessum de-
 ‘ scendit, & eum inclamans, allocuta est :
 “ Lentè, O infauste, & leniter incede, O
 “ tyranne injuste! quousque tandem homi-
 “ num corda igne tuo combures? & jecinora
 “ æstu & ardore tuo inflammabis? Quòd si
 “ una es ex infernis animis, equidem anima-
 “ rum altera sum; & nos senes fumus, qui
 “ continuò occupamur in regionibus & servis
 “ subjugandis; & stellæ maleficæ (*Mars* &
 “ *Saturnus*) in conjunctione sunt infaustif-
 “ fimæ. Et si animas occidis, & auras fri-
 “ gidas reddis, at auræ meæ gelidæ te sunt
 “ frigidiores; aut si in tuis catervis (milites)
 “ sint qui fideles suppliciis vexent, impellant,
 “ percutiant: at in diebus meis, Dei adjutu,
 “ est id quod magis vexet & percutiat. Et
 “ per Deum, tibi nihil remitto. Cape igitur
 “ id, quod ad te attuli; & per Deum, non
 “ te defendent, O senex, à leti frigore, car-
 “ bonum in foco ardor, nec in mense De-
 “ cembri flamma.”

Nunc ad alterum hujus figuræ genus venia-
 mus: idque fit, cùm rem vitâ ac ratione caren-
 tem poeta alloquitur; velut in illo dulcissimo
Amralkeisi carmine,

الا ايها الليل الطويل الا انجلي
 بصبح وما الاصباح منك بأمثل

“ O longa nox, ne, obsecro, discutiaris

“ Per auroram; nec enim esset aurora te præf-
“ tabilior.”

Sed nullum hujus generis exemplum mihi occurrit insignius, quàm illud *Hafezi* carmen, quo adolescentuli pulchritudinem, sub puellæ scilicet personâ, venustissimè describit, versâ perpetuò oratione ad auram, ad rosam, ad narcissum, ad herbas, ad cupressum, &c, quod audacius esse videbitur, ad intellectum :

اي باد شميم يار داري
زان تحفه مشکبار داري

“ O aura, amici habes odorem,

“ Inde munus suave-olens (moschatum) af-
“ fers.”

زهار مكن دراز دشتي
با طرّه او چكار داري

“ Cave; noli furari (دراز دست) *longam ha-*
“ *bens manum*, id est, Fur)

“ Cum cincinno ejus ecquid babes negotii?”

اي گل تو کجا وروي زيباش
او مشک و تو خار بار داري

“ O rosa, ubi es, præ vultu ejus nitido?

“ Ille moschus est; tu autem spinas habes.”

ريحان تو کجا و خط سبز
او تازه و تو غبار داري

“Herba odorifera, ubi es, præ recenti ejus

“lanugine?”

“Ea floret, tu autem marcescis.”

نرکس تو کجا و چشم مستش
او سرخوش و تو خمار داري

“Narcisse, ubi es, præ ebrio ejus oculo?”

“Ille temulentus est, tu autem crapulâ affi-
“ceris.”

اي سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داري

“O cupresse, cum staturâ ejus procerâ,

“In horto, quam habes affinitatem?”

اي عقل تو با وجود عشقش
در دست چه اختيار داري

“O intellectus, cum amoris ejus existentiâ,

“(Si) in potestate tuâ (esset) quam haberes
“electionem?”

روزي برس بومل حافظ
کر طاقت انتظار داري

	Carmen Perficum.	
زبان منجمله مکتب را داری	موی با چشمیم یار داری	موی با چشمیم یار داری
با کشته او بکار داری	زنا رکن دراز دوستی	زنا رکن دراز دوستی
و مکتب تو معا را به داری	ای کال تو بکار در دین	ای کال تو بکار در دین
او تازه و بچوب را داری	ریحان تو بکار خط نبرش	ریحان تو بکار خط نبرش
او به خوشن تو معا را داری	نیکو کس تو بکار چشمش	نیکو کس تو بکار چشمش
در باغ تو به است با داری	ای همه تو بکار بلندش	ای همه تو بکار بلندش
در دست چه است با داری	ای فصل تو بکار خوشش	ای فصل تو بکار خوشش
	روزی بهی و حسن حافظ	
	کرامت اسطر داری	

“ Unum diem veni ad *Hafezi* congressum,

“ Si quidem cunctandi potestatem habes.”

Quàm pulchræ imagines! Comparatur odor cincinnorum suavissimus cum zephyro moschum afflante; facies formosa cum rosâ, ita tamen ut longè nitidior esse videatur; lanugo in genis succrescens, cum herbis recentibus: oculi languidi & quasi ebriosi cum teneris narcissi floribus; statura cum cupressi ramulo; quâ comparatione etiam Græci utuntur; ut *Alcæus*,

Τινι σ', ὡ φίλε γαμβρε, καλῶς εἰκασθῶ;

Ὅρπακι ἔραδινω σε μάλισ' εἰκασθῶ.

quibus similitudinibus (est enim personæ inductio, ut antea dixi, translationis species, translatio autem similitudo brevis) quid delicatius esse potest, quid venustius? Mirum est sanè quantas suavitates in tam breve carmen poeta incluserit. Hanc odam (utpote quæ ad *Anacreontis* laudem propè accedat) versibus Anacreonteis Græcè reddidi:

Ὀδαριον.

Χαριεντῶ, αὐ'ρα, παιδῶ

Ἀπαλὴν φερεῖς αὐτμην,

Δια τετ' ἀναπνεύσας

Μυρον ἐκ πλεῶν ψευαζεις.

Ζεφυρ' ἐν κομαισι παιδος

Ἵτακινθιναις ἀθύρεις.

Ἄγε δὴ. τι δὴτ' ἐκλεψας

Φιλερωτῶ ἐκ κικιννο;

Τι κομας, ῥοδὸν τρυφήλον,

Ροδὸν ἀνθεῶν ἀγάλμα;
 Μαλακὸς μὴν ἐσθ' ὁ καρπός,
 Σὺ δ' αἰκάνεσις πυκαΐη.
 Σὺ δὴ τι τρυφᾷς, σελινόν;
 Σὺ γὰρ εὐθύς ἐκμαραίνῃ,
 Χλοερὸς δ' ὁ παῖς ἰαλός.
 Θαλαραῖς ἔχει παρειαῖς.
 Σὺ δὴ, * λειρίον, τι καυχᾷ;
 Ἵπομειδία, μεδυσκόν
 Καλὸν ὄμμα παιδὸς αἶψα,
 Σὺ δὴ κείσεαι νοσώδης.
 Κυπαρίσσε, μὴ τι κομπῆς
 Ῥαδινὸς ἐπὶ κλαδισκοῖς,
 Ῥαδινώτερον γὰρ ἐστίν
 Ἀπαλοῖο σῶμα παιδός.
 Φίλον ἦτορ, ἀντ' ἐρωτός
 Ἰοῦδοςρυχὸς κοροῖο
 Λιπαροχρὸς, σφριγώντος,
 Τί κεν ἤρεθης ἔελδιω;
 Φίλε καρὲ, μὴ βραδυνῆς,
 Τάχῃ μοι ποθεινὸς ἔρχεο,
 Σὺ γὰρ φανεύεις, ὦ παῖ
 Τριφίλητε, πάντα θαλλεῖ.

* Attici florem narcissi λειρίον vocabant. Suid.

CAPUT IX.

العبرة الغاية

SIVE

De arcanâ Poematum Significatione.

DE figuris Asiaticæ dictionis satis, ut arbitror, differui; & satis fusè ostendi nullas in Arabum ac Persarum poesi vel verborum vel sententiarum exornationes desiderari. Attamen, nequis nobis locus intactus relinquatur, de *occulto illo sensu*, quem in poematibus Asiaticorum amatoris latere nonnulli existimant, paucis disputabo: & quoniam nihil esse puto veritatis investigationi inimicius aut magis pestiferum, quam sententiæ simulationem, dicam apertè quid sentiam, nec argumenta celans quibus opinionem meam confirmem, nec aliorum sententias repudians, si quis in illis veritatis color eluceat.

Sunt igitur in linguis Asiaticis, ac præcipuè Persicâ, carmina pœnè innumerabilia, quorum idem est argumentum unusque ferè perpetuus tenor. Nempe in iis continuâ serie laudantur amores ac deliciæ, voluptates, vina, odores, ludi,

convivia; & reliqua quæ sensibus blandiuntur : accedunt humanæ pulchritudinis lætæ admodum descriptiones; intexuntur loci illi communes, de fortunæ temeritate, de honorum ac falsæ regionis contemtionem; incertos esse rerum humanarum eventus, & brevem lucis ac vitæ usuram; amoris autem suavitates celeritè deflorescere; oportere igitur voluptates, dum licet, rapere, &

—ποιεῖν τι οἷς γοῦν χλωρον*.

nihil enim esse amore suavius, nihil quod magis hominem deceat. Exponuntur etiam eæ quæ in amore insunt variæ perturbationes, dolor, ægritudo, desiderium, spes, lætitia; nunc amator absens languet, dolet, illachrymat, nunc ob amicæ consortium vehementer exultat & triumphat. Hæc autem omnia describuntur mirâ sententiarum varietate, verborum elegantia, imaginum splendore, & translationum pulcherrimarum copiâ.

Poetæ, qui horum carminum laude floruerunt, sunt innumeri; quorum tamen facilè principatum obtinet ille, de quo jam dictum est †, Hæfæz; cujus politissimum carmen, cum adumbratione Latinâ, idcirco hic apponam, ut horum carminum, de quibus sum proximè locutus, percipiatur natura:

* Theocr. Idyll. XIV.

† Vide Cap. V. &c.

ساقيا ساغر شراب بيار
يكدو ساغر شراب باب بيار

Puer, vini cyathum affer,
Unum atque alterum vini puri cyathum affer.

داروي درد عشق يعني مي
كوست درمان شيخ وشاب بيار

Remedium amoris ægritudinis, hoc est, vinum,
(Illud enim senum & juvenum medicina est)
affer.

آفتابست وماه باده وجام
درميان مه آفتاب بيار

Sol & luna sunt vinum & cyathus,
In mediâ lunâ solem affer.

بزن اين آتش مرا آبي
يعني آن آتش چو آب بيار

Illide ignem illum nobis liquidum,
Hoc est, ignem illum aquæ similem affer.

كل اكر رفت كو بشادي رو
ياده ناب چون كلاب بيار

Si rofa tranfit, dic, vultu hilari
Vinum purum tanquam aquam rosarum, affer.

غلغل بلیل ار نهاند رواست
غلغل شیشه شراب بیار

*Streptus lusciniæ si non manet, oportet
Streptum poculorum afferas.*

غم دوران مخور که رفت برفت
نغمه بربط و ریاب بیار

*Ob temporum mutationes ne sis tristis, sed
identidem
Concentum citharæ & fidium affer.*

وصل او جز بخواب نتوان دید
داروی کاوست اصل خواب بیار

*Congressum illius, nisi in somno, videre ne-
queo,
Medicinam (vinum), quæ somni origo fit,
affer.*

کرچه مستم چه چاره جام دگر
تا بکلی شوم خراب بیار

*Quòd si ebrius sum, ecquid est remedii?
alium calicem*

Ut prorsus sensibus destituatur, affer.

یکدو رطل کران بحافظ ده
کر کناهست و کر صواب بیار

Unum atque alterum cyathum Hafezo da,
Seu peccatum sit, seu factum laudabile, affer.

Quam odam ita reddidi :

Affer scyphos, & dulcè ridentis meri
Purpureos latices
Effunde largiùs, puer.
Nam vinum amores lenit adolescentium
Difficileque senum
Emollit ægritudines.
Solem merum æmulatur, & lunam calix;
Nectareis foveat
Dic luna solem amplexibus.
Flammæ nitentes sparge: vini scilicet
Fervidioris aquam
Flammæ nitentis æmulam.
Quòd si rosarum fragilis avolat decor,
Sparge, puer, liquidas
Vini rubescentis rofas.
Si devium Philomela deserit nemo,
Pocula læta canant
Non elaboratum melos.
Injuriosæ sperne fortunæ minas;
Lætaque mœstitiam
Depellat informem chelys.
Somnus beatos, somnus amplexûs dabit;
Da mihi dulce merum
Somnum quod alliciat levem.
Dulce est madere vino. Da calices novos,
Ut placidâ madidus
Oblivione perfruar.
Scyphum affer alterum puer, deinde alterum;
Seu vetitum fuerit,
Amice, seu licitum, bibam.

Huic carmini aliud subjiciam, idque in amatorio genere pulcherrimum, & venustis imaginibus unicè constans :

ای همه شکل تو مطبوع و همه جای تو خوش
دام از عشوه شیرین شکر خای تو خوش

Ah ! tota forma tua delicatè fingitur, unus-
quisque locus ubi tu es, dulcis est,
Cor meum à dulci tuâ & melleâ lasciviâ hi-
lare est.

همچو کلبرک طری بوده وجود تو لطیف
همچو سرو چین خلد سراپای تو خوش

Tanquam rosæ folium recens, natura tua lenis
est,

Tanquam horti æternitatis cupressus, ex omni
parte suaviss es.

شیوه و ناز تو شیرین خط و خال تو ملیح
چشم و ابروی تو زبیا قد و بالای تو خوش

Diffimulatio & petulantia tua dulcis est, prima
lanugo & nævus in genâ tuâ pulcher,
Oculus & supercilium nitida sunt, statura tua
& proceritas amabilis.

هم کدستان نکارم ز تو پر نقش و نکار
هم مشام دلم از زلف سمن ساي تو خوش

Vifus mei rosetum à te picturis & ornamentis
plenum, cordis mei odor à cincinno tuo jas-
mineum habente odorem dulcis est.

در ره عشق ز سیلاب باد نیست گذار
کردم خاطر خود را بتولای تو خوش

In amoris viâ à doloris torrente non est per-
fugium,

At statum meum ob tuam amicitiam jucun-
dum reddidi.

پیش چشم تو بپریم که دران بیپاری
میکند درد مرا از رخ زیبای تو خوش

Ante oculos tuos morior ; at in illâ ægritu-
dine

Ob genam tuam splendidam dolor meus dul-
cis fit.

در بیابان طلب کرچه زهر سو خطرست
میروند حافظ بیدل بتهنای تو خوش

In deserto indagandi te tametsi undequaque
periculum est,

Tamen Hafez corde destitutus, dum tuum
adventum petit, tranquillè procedit.

De verâ horum carminum significatione mag-
na est opinionum diversitas. Alii proprium
tantummodò sensum agnoscunt, alii reconditius

quiddam in iis ac divinius censent delitescere. Audiamus itaque utriusque sententiæ defensores. Aiunt quidam animos humanos, in corporum vinculis & compagibus inclusos, eodem ferè modo (sed longè vehementiùs) in divinum omnium rerum procreatorem affici, quo in amicas amatores; nam ut amantes amicarum recordantur, si qua res eorum oculis obversetur, quæ aliquam habeat cum amato corpore cognitionem, sic animas nostras vitæ superioris recollectione & desiderio languescere, si quando divinæ pulchritudinis adumbratam quandam effigiem videamus. Hunc autem amorem ita esse ardentem, ut ad insaniam quandam, & quasi *ἑκστασις* accedat: & quoniam ea est mentium humanarum imbecillitas, ea sermonum, quibus utuntur homines, inopia, ut verbis ad hunc ardorem ritè exponendum accommodatis careant, necesse est poetæ, cœlesti illo furore & divinâ permotione incitati, iis utantur imaginibus & verbis, quæ maximam habeant cum suis conceptibus affinitatem. Cùm autem ii, qui divino amore inflammentur, tanquam ebrii, à mentis sensu abstrahantur, nihil aptius esse potest, quàm ebrietatis imaginem ad hunc diviniorem rationis amissionem transferre. Hinc osculorum, hinc amplexationum, hinc deliciarum, atque amœnitatum omnium in Persarum carminibus descriptiones ortum habuerunt, quæ ad proprium sen-

fum restringi nullo modo debent. Atque hoc
ipfi poetæ fatis apertè declarant; fic Hafez,

شود مست وحدت ز جام الست
هرآنکه چو حافظ می ناب خورد

Ebrius est solummodò æterni fœderis amore,
Is qui, more Hafezi, vinum purum bibat.

&

خرم دل آنکه همچو حافظ
جامی زمی الست کبرد

Jucundum cor fit illi, qui Hafezo fimilis
Poculum vini æterni fœderis capiat.

& alibi,

مستی عشقه نیست در سر تو
رو که تو مست آب انکوری

Amoris ebrietas capiti tuo non ineſt;
Abi: tu enim fucco uvarum ebrius es.

& Sadi,

مکر بویی عشق مستت کند
طلب کار عهد الستت کند

Forſan unus amoris odor te inebriabit,
Et faciet te fœdus divinum quærere.

Sic etiam poeta Turcicus *Rubi Bagdadi*,

صنېك بزي كه شيرۀ انكورايله مست ايز
بز اهل خرابات مي مست الست ايز

Noli putare nos uvæ succo ebrios esse,
Nos eas tabernas colimus, ubi divini fœderis
vino inebriemur.

Hæc illi. Nunc prodeant ii qui huic sententiæ adversantur. Damus, inquiunt, hæc, si de translatione vel simplici vel etiam continuatâ loquamini; sed hæc translatio per longum poema perpetuâ serie deduci nullo pacto potest. Licet poetæ religioso dicere, se ad divinum numen accedere non minùs ardentè cupere, quàm amator amicam videre; sed non utique licet propriam notionem penitus dimittere, & imaginibus ab amore humano petitis per longissimum opus perpetuò uti. Id qui faciunt, ænigmata non versùs scribere consendi sunt.

Permuta enim imaginem: dulcissimè certè
& tenerrimè inquit vates Hebræus,

באל תערג על אפיקי מים
כן נפשי תערג אריך אלהים :

Velut cervus rivos aquarum ardentè desiderat,
Sic tui desiderio, Deus, anima mea flagrat.

Cuiquamne verò concederemus, ut continuò carmina perlonga contexeret, in quibus de rivulis, de cervis, de fitis ægritudine, de herbarum amœnitate, de sylvis ac pratis solummodò loqueretur? Quæ autem narrant de animâ nostrâ in corporis catenis inclusâ, vitæque diviniore desiderio flagrante, & quæ sequuntur, ea ferè sunt Platonica. At quidnam esse causæ putemus, cur Platonis viri gravissimi versiculos de Agathone, de Astore, de Dione, de Archianassâ, nemo unquam extiterit, qui ad sensum reconditiorem interpretaretur; quæ verò poetæ Asiatici, homines, ut scimus, admodum voluptuarii, de amoribus ac deliciis scribunt, ea divina, ea pietatis plena, ea *μυστηριον* quoddam continere dicamus? Multa sunt à Græcis poetis, ac præsertim à Lyricis, & cogitata & scripta venustissimè; quæ tamen nemo est nisi simpliciter & propriè interpretatus. Quid? sex illos elegantes versiculos, qui cum pœsi Persicâ mirificè congruunt,

Ἐκμαιναι χεῖλη με ῥοδοχροα, ποικιλομυδα,
 Ψυχότακη, σωματὶ νεκταρεα προδυα,
 Καὶ γλῆραι λασησιν ὑπ' ὄφρουσιν ἀσραπίεσαι,
 Σπλαγχνῶν ἡμετέρων δικτυα, καὶ παγίδες,
 Καὶ μαχοὶ γλαυγοντες, ἐυζυγες, ἡμεροεντες,
 Εὐφροες, πασης τερπνοτεροι καλυμῶ:

ad proprium sensum restringendos, nemo est qui non censeat: illos verò Hæfezi versûs,

گرفته نافه چین بوی مشک ازان کیسو
 کلاله یافته بوی چنان ازان عارض
 بگل بهاند فرو سرو ناز ازان قامت
 خجل نشست کل کلدستان ازان عارض
 بشرم رفت کل یاسمین ازان اندام
 بختون نشست آل ارغوان ازان عارض

Capit vesica Sinensis odorem moschi ab illis
 crinibus,

Crines autem talem odorem ab illâ genâ reci-
 piunt:

In terram demittitur cupressus lasciva ob il-
 lam staturam,

Pudore affecta fedet rosa horti ob illam genam:
 Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,
 Sanguinem stillat color floris purpurei (Ar-
 govan) ob illam genam.

Hos, inquam, versûs ad divinum nescio quid
 pertinere existimant. Quid? cum scribat Mim-
 nermus, bellè, ut solet,

Τις δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἀνευ χρύσευς Ἀφροδίτης;

Τεθναίνῃ, δὲ μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι,

Κρυπιδίῃ φιλοτῆς, καὶ μελιχὰ δῶρα, καὶ εὐνή.

quisquamne arbitratur poetam per auream illam
Venerem per dulcia amoris dona, per furtivos illos

complexus, pietatem & divinum amorem intelligere? Cur ideo putemus Mesihium, poetam Turcicum, cum dicat elegantissimè,

آلهي سن بني سينه ايلته
صرلما بنجه يارك سينه سينه

Ne me, Deus, in sepulchrum perducas,
Donec amicæ meæ gremium amplexu te-
neam,

quippiam reconditum aut cœleste innuisse?
Quid? versûs illos Hafezianos,

* مسند بکستان بر تا شاهد وساتي را
لب کيري ورخ بوسي ومي نوشي کلبوي

Pulvinar in rosarium affer, ut pulchri pueri
& ancillæ

Labia premas, genas osculeris, & vinum bibas
rosæ odore præditum.

* In alio codice legitur:

زان به چه که در بستان معشوقه وعاشق را
لب کيري ورخ بوسي مي نوشي وکل بوي

Quid dulcius est quàm in horto amicæ & amici

Labia premere, & genas suaviari, vinum bibere, & rosas olfa-
cere?

& illos,

بر رخ ساقی پری پیکر
شچو حافظ بنوش بانء ناب

A genâ puellæ, nymphæ similem habentis
vultum,

Tanquam Hafez, merum hauri.

& illum ardenti affectu plenum,

لبم بر لب نه ای ساقی و بستان خان شیرینم

Labium super labium pone, ô vini ministra,
& dulcem meam animam ebibe.

annon ad terrenos amores spectare censendum
est?

Quòd si plura argumenta ex ipsis poetarum
Asiaticorum carminibus depromenda sint, per-
multa proferre possimus exempla, quibus per-
spicuum fit Hafezo atque aliis, Mohammedem
& ipsam religionem ludibrio fuisse; velut cum
dicat,

ان تلخ وش که صوفی ام الخبایش خواند
اشهی لنا واحلی من قیلة العذرا

Acre illud (vinum) quod vir religiosus (Mo-
hammedes) matrem peccatorum vocitat,

Optabilius nobis ac dulcius videtur quàm vir-
ginis suavium.

&

ما مست شراب ناب عشقیم
نه تشنه به سلسبیل و کافور

Nos vino puro amoris inebriamur,
Fontes autem cœlestes (Salsebil & Cafur) non
fitimus.

Et alibi plus millies.

Ac profectò satis intelligere nequimus, cur
poetas credamus hujusmodi involucris ac tegu-
mentis vel'e celare eas virtutes, quibus nihil lau-
dabilius esse potest, pietatem ac Dei cultum;
amores verò impudicos, & qui maximè humano
generi dedecori sint, apertè profiteri. Multò
certè verisimilius est, poetas illos, utcumque sen-
sum quendam occultum innuere videantur, eo
solum prætextu uti, ut cives suos credulos & re-
ligiosos decipiant, & voluptatibus liberiùs indul-
geant. Ac ne ipsis quidem Persis, (doctioribus
scilicet) Hafezi carmina arcanam habere signi-
ficationem visa sunt: nam Sadius, omnium eru-
ditissimus interpretum, proprium tantùm verbo-
rum sensum in illius versibus explicat. Præte-
rea memoriæ proditum est (illo poetâ mortuo),
primarios urbis Shirazi viros, sepulturam ei ob
carminum impudicitiam concedere noluisse;
cùm verò magna esset inter eos concertatio, aliis
ut sepeliretur suadentibus, aliis vehementer de-

hortantibus, ad fortes se contulisse, & ipsius poetæ librum divinationis causâ aperuisse; cùm autem primus, qui sese illis obtulit versus, esset,

* قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ
اگر چه غرق کناهست میروند بهشت

Gressum noli retorquere ab Hafezi exequiis,
Tametsi enim peccatis demersus sit, in cœlum
intrabit.

sacerdotes illicò consensisse, & poetam humavisse in illo loco, Mofella dicto, quem ipse in carminibus celebravisset. Ita disputant utriusque sententiæ propugnatores: equidem veterum Academicorum morem, nihil ut affirmem, strenuè tenebo; ita tamen ut non negem, quin mihi disputatio secunda ad veritatem propensior esse videatur.

* Ultimus versus est pulcherrimi carminis, cujus initium:

کنونکه میدمد از بوستان نسیم بهشت
من و شراب فرح بخش و بار حورس رشت

Nunc cùm ex horto aura paradisi veniat,
Ego & vinum lætitiâ præbens, & fœdalis cujus forma nym-
phæ cœlesti similis est (convenimus).

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

LAUDARE Asiaticam poesin, & quanti sint in eâ venustatis atque elegantiarum flores, exponere, non ut philosophus, sed ut narrator, institui. Itaque de Elatione dicendi quàm brevissimè potero, disseram; eamque primò definiam. Id est igitur Elatum, quod sit incertum, horridum, obscurum, periculosum, vastum, difficile, turbulentum; & quod eos qui legunt usque adeò percellat, ut admirentur, vereantur, tumultuentur, exhorrescant, doleant, stupeant. Sunt autem Elationis præcipui fontes, terror, magnificentia, potentia, & in eâ describendâ brevis. Alii sunt quasi fonticuli, sed quī omnes terrori subjunguntur, ut solitudo, silentium, caligo; intermissio, eaque vel sonorum, ut luporum ululatus in sylvâ noctu auditus, vel lucis: ad summam quodcunque sensibus est maximè injucundum, id cū describatur, Elatam reddit poesin.

Ac primū de Terrore loquar; ad quem ex-

citandum aptissimæ sunt tempestatum ac tonitrûs imagines. Nam

—— cui non animus formidine Divûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pavore,
Fulminis horribili cùm plagâ torrida tellus
Contremittit, & magnum percurrunt murmura cœlum!

Sic in Jobi poemate *,

שמעו שמעו ברנן קל
זחנה מפיו יצא :
תחת כל השמים ישרהו
ואורו על כנפות הארץ :
אחריו ישאנ קול
ירעם בקול גאווה :

Audite attentè strepitum vocis ejus,
Et fremitum (qui) ex ore ejus egreditur,
Sub totum cœlum eum dirigit,
Et lucem ejus in alas terræ,
Post eum tonat vox,
Rugit voce dignitatis suæ.

Sic etiam omnium poetarum post Asiaticos altissimus, † Æschylus,

Χθων σεσαλευται,
Βρυχια δ' ἤχω παραμυκαται
Βροντης, ἐλικες δ' ἐκλαμπει
Στεροπης ζαφυροι, τρομοι δὲ κονι

* Cap. xxxvii. 2—4.

† Prometh. Δεσμωτ. ver. 1030.

Εἰλισσασθὶ. Σκίρτα δ' ἀνέμων
 Πνεύματα πάντων, εἰς ἀλλήλα
 Στασιν ἀντιπνεύον ἀποδεικνυμένα.
 Συντταραχταὶ δ' αἰθέρ ποντῶ.

Et illa nota,

Tenebræ conduplicantur, noctisque & nimbūm occæcat nigror,
 Flamma inter nubes coruscat, cælum tonitru contremitt;
 Grando mista imbri largifluo subita præcipitans cadit;
 Undique omnes venti erumpunt, fævi existunt turbines.

Sic rursus in Jobi libro *,

אל ארץ חשך וצלמות :
 ארץ עפתה כמו אפל
 צלמות ולא סדרים
 ותפע כמו אפל :

In terram caliginis, & tenebrarum,
 Terram crassam, instar caliginis,
 Tenebras, ordine carentes,
 Et lucis radios tanquam caliginem.

Porro voces illæ סתר רעם *Tonitrus latebræ*; יהוה *Angelus Dei*; גיא צלמות *Vallis tenebrarum*; קול יהוה *Dei vox*; בראשית *in principio*, idcirco sunt altissimæ, quod imagines præbeant incertas

* Cap. x. 21, 22.

terribiles, magnificas, infinitas, & quas humanæ mentis angustię nullo modo possint concipere.

Præterea conceptûs tenebrarum ad Elationem sunt accommodati; quam rem sensit nimirum Euripides, cùm diceret

Νυκτωρ δὴ πολλὴν σεμνοτήτ' ἔχει σκοτῶ.

Hinc oritur versuum in Apollonii Argonauticis sublimitas,

——— ὕπερ μέγα λαιτμα θεονταῖς
Νυξ ἔφοβει, τὴν περ τε καταλαδὰ κικλησκει
Νυκτ' ὅλοην, ἐκ αἵσρα διίςχανεν, ἐδ' ἀμαρυγαὶ
Μηνῆς. Οὐρανοθεν δὲ μελαίχροος, ἥε τις ἄλλη
ᾠρωρεὶ σκοτιῇ μυχατῶν ἀνίσσα βερεδρων.

Sed præcipuè excelsa esse videtur caliginis imago, cum infinitate & terrore conjunctæ, ut in illis versiculis,

Ἐνθεν τὸν ἀπειρον ἐρευνῶνται σκοτὸν
Βλήχρῃσι δοφεράς νυκτὸς ποταμοί.

quibus vix quidquam dici potest sublimius.

Hanc ob causam valdè excelsa est fabula in Asiâ decantata de regione tenebrarum, & oceano caliginis, de quibus multa narrant Arabes. Sic Mohammedes in Alcorani capite quarto & vicesimo, five سورة النور

والذين كفروا أعمالهم كظلمات في بحر
لجج يغشيه موج من فوقه موج من فوقه
سحاب ظلمات بعض فوق بعض

“ At infidelium opera caligini sunt similia in oceano profundo, quem fluctûs super fluctûs tegunt, & super eos, nubes; caligini super aliam caliginem.”

Porro autem quodcunque incertum est terrorem quendam secum affert; ideoque ad Elationem accommodatur: cujus rei non est insignius exemplum, quàm illud quod ex * Jobi poemate citat in † libro Anglico vir disertissimus, Edmundus Bourke,

בשעפים מחזיונות לילה
בנפל תרדמה על אנשים :
פחד קראני ורעד
ורב עצמותי הפחיד :
ורוח על פני יחלק
תסמר שערתי בשרי :
יעמד ולא אביר מראהו
תמונה לנגד עיני
דממה וקול אשמע :
האנוש מאלוה יצרן
אם מעשהו יסחר גבר :

In cogitationibus à visionibus noctis,
Cum cadat sopor in homines,
Metus me invasit ac terror,
Et omnia ossa mea tremefecit,
Et spiritus ante faciem meam transivit,
Erectè steterunt carnis meæ pili,
Substitit, sed eum intueri non potui,
Simulachrum fuit ante oculos,

* Cap. iv. 13—17.

† De Elatione & Venustate, Par. II. Cap. iv.

Silentium fuit, & vocem audiui,

“ An homo Deo justior?

“ An creatore suo purior mortalibus? ”

Prætereà imaginum splendorum congeries
quædam & coagmentatio *magnificam* reddit ora-
tionem, adeoque excelsam: nam elationis præ-
cipuus fons est magnificentia. Ob hanc causam
admirabilis est in † *Sirachidis* sapientiâ *Simonis*
Oniæ filii descriptio,

Ὡς ἐδοξασθη ἐν περιστροφῇ λόγου,
ἐν ἐξοδῷ οἴκα καταπετασµατῶ;
Ὡς ἀστὴρ ἐωθινῶ ἐν μεσῶ νηφελῆς,
ὡς σελήνη πληρῆς ἐν ἡμέραις,
Ὡς ἥλιος ἐκλαμπὼν ἐπὶ ναὸν ὑψίστου,
καὶ ὡς τοξὸν φωτίζον ἐν νηφελαῖς δοξῆς,

* Insigne hujus rei exemplum est in Xenophontis Ephesiaci libro
jucundissimo de Anthia & Habrocoma,

Τῷ δὲ Ἀβροκομῇ ἐφίσταται γυνὴ ὀφθῆναι φοβερά, το μέγεθος ὑπερ
ἀνδρῶπων, ἐσθῆτα ἐχέουσα φοινικῆν. ἐπέσασα δὲ τὴν ναὺν ἐδοκεὶ καίνειν,
καὶ τὰς μὲν ἄλλας ἀπολλυσθαι, αὐτὴν δὲ μετὰ τῆς Ἀνθίας διανη-
κεσθαι. Ταῦτα ὡς εὐθύς εἶδεν, ἐταραχθῆ καὶ προσεδόκα το δεινὸν
ἐκ τῶ ὄνειρατος. Καὶ το δεινὸν ἐγίνετο. Quo in loco admodum
sublimes sunt, cum crebræ terroris imagines, tum præcipuè illa fen-
tentia Καὶ το δεινὸν ἐγίνετο.

Est porro excelsum, quodcunque subitum est & minimè expecta-
tum. Sic apud Callimachum vetulæ personam Ceres induit, ut
Erisichthonem à sylvâ sibi sacratâ cædendâ dehortaretur, cum verò
nihil perfecisset, irâ incensa est,

— γίνατο δ' αἰ θεὸς

Ἰσθµατὰ μὲν χερσῶν, κεφαλὴν δὲ οἱ ἤπιατ' Ὀλυμπῶ.
à quo loco sumpta sunt illa Virgiliana.

† Cap. l. 5—13. Vide etiam de Sublimi & Venuſto, Par. II.
cap. xiii.

Ὡς ἀνθος ῥοδῶν ἐν ἡμέραις νέων,
 ὡς κρίνα ἐπ' ἐξοδῶν ὕδατος,
 Ὡς βλαστος λιβάνου ἐν ἡμέραις θέρους,
 ὡς πυρὶς καὶ λιβάνου ἐπὶ πυρεῖς,
 Ὡς σκευὸς χρυσοῦ ὁλοσφύρητον,
 κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ,
 Ὡς ἐλαια ἀναβαλλασα καρπὸς,
 καὶ ὡς κυπαρίστος ὑψιμένη ἐν νεφέλαις.
 Ἐν τῷ ἀναλαμβάνειν αὐτὸν σολὴν δοξῆς,
 καὶ ἐν διδυσκεσθῆναι αὐτὸν συντελείαν καυχήματός,
 Ἐν ἀναβάσει θυσιάσῃς ἁγίας,
 ἐδοξάσε περιβολὴν ἁγιασματος.
 Ἐν δὲ τῷ δεχέσθαι μέλη ἐκ χειρῶν ἱερέων,
 καὶ αὐτὸς ἕως παρ' ἐσχάρῃ βωμῆς,
 Κυκλοθεὶς αὐτῷ σέφανος ἀδελφῶν,
 ὡς βλαστήμα κέδρε ἐν τῷ Λιβάνῳ,
 καὶ ἐκυκλώσαν αὐτὸν ὡς στελεχὴ φοινίκων.

Hunc locum fanè mirificum Hebraicè ad
 verbum redditum dabo; quemadmodum auctor
 fuit in libro de Sacrà Poesi * scriptor admirabi-
 lis, quem libenter sequor.

מִה נִכְבַּד בְּתוֹךְ הָעָם
 : בְּצֵאתוֹ מִן הַמִּקְדָּשׁ
 כִּמוּ בֶן שָׁחַר בְּתוֹךְ הָעָרֶפֶל
 : וְכִירָח בְּשִׁלְמוֹתָיו
 כְּשֶׁמֶשׁ נוֹגַה עַל אֹהֶל הַמִּקְדָּשׁ
 : וְכִקְשֵׁת יִתֵּן אֹרֶךְ בְּעֵבִימִים
 כִּפְרָחִי חֲבַצְלֹת בְּצִיץ הַשֶּׁנֶה
 : כְּשׁוֹשָׁנִים עַל פְּלִי מִים
 וְכִנְנֶף לִבְנַח בַּעַת הַקִּיץ
 : כָּאֵשׁ וּלְבִנָּה בְּמַחְתָּהּ
 וְכִלִּי זֶהָב הַמַּחְזִיק

* Præl. xxiv. 8vo, pag. 321.

בכל מיני פנינים :
 וכבן זית מפריה פרו
 כעץ גפרית עד לשמים יגדל :
 באשר שב עליו המעול הנכבד
 ילבש בתמימות הוד וחדר :
 באשר נתעלה למזבח הקדש
 תפארת מלבושיו נעשו :
 באשר לקח החלק מידי הכהנים
 הוא בעמוד אצל מזבח :
 מסוכב באחיה המקיפים
 כבן ארו אשר בלבנון
 וכבני תמרים סביבאיתו :

Hujusmodi descriptionibus abundantissima
 sunt Ferduſii poemata; quarum unam, quæ se
 prima offert, proferam, magnificam scilicet regis
 Feridun descriptionem,

فرستاده گفت آنکه روشن بهار
 ندید و نه بیند چنین شهریار
 بهار یست خرم دران بهشت
 همه خاک عنبر همه زرش خشت
 سپهر برین کاخ و میدان اوست
 بهشت جهان روی خندان اوست
 بهالای میدان او راغ نیست
 بهینای ایوان او باغ نیست
 چو رستم بنزدیک ایوان خراز
 سرش با ستاره همی گفت راز

بيكدست پيل ويكدست شير
 جهانرا چو تخت اندر آورده زير
 ابر پشت پيلان برش تخت زر
 زكوهر همه طوق شيران نر
 خرامان شدم نزد آن ارجمند
 يكي تخت پيروزه ديدم بلند
 نشسته بران شهر ياري چو ماه
 زياقوت رخشان بسر بر كلاه
 چو كافور موي وچو كلبرك روي
 دل آزرم جوي وزبان چرب كوي

Legatus dixit: " Nitidum ver
 Talem regem nunquam aspexit, aut aspiciet:
 Ver est jucundum in eo paradiso,
 Cujus terra ambarum olet, & cujus lapides aurei sunt,
 Coelum excelsum palatium ejus est, & aula,
 Paradisus terrarum vultus ejus subridens est:
 Altior aulâ ejus nullus est collis,
 Latior regiâ nullus est hortus.
 Cùm ad elatam illam regiam accessi,
 Caput ejus cum stellis arcana iniit confilia.
 Ad unam manum stetit elephas, ad alteram leo;
 Orbem terrarum, tanquam solium, sibi submisit.
 Super elephantis tergo solium fuit aureum,
 Et singula leonum monilia erant gemmea;
 Lætus accessi ad sublimem illum regem,
 Et aspexi solium è gemmis cœruleis fictum,
 Regem autem lunæ similem in eo sedentem,
 Pyropis fulgentem, & capite gerentem diadema;

Crines camphoræ similes habentem, & faciem tanquam
rosæ folium,

Cor æquitatis amans, & linguam dulciloquam (adipato lo-
quentem fermone)."

Ad altitudinem etiam orationis conferunt vi-
siones, quas Græci *φαντασίας* vocant, per quas ante
oculos lectoris imagines rerum absentium clarè
ponuntur. Hæ autem quàm sæpissimè à tragi-
cis in insaniam descriptionibus usurpantur. Ex-
emplo fit ex Æschyli Choephoris locus elatissi-
mus. Orestes, cùm matrem interfecisset, cho-
rum alloquitur, & primùm, leni quodam ora-
tionis tractu: mox furore correptus, erumpit,

'Α' α,

Διμῶι γυναῖκες — αἰδε γοργωνων διπλῶν

Φαιωχιτώνες, καὶ πεπλεκτανημέναι

Πυκνοῖς δρακῆσιν. Οὐκ ἐτ' ἂν μείναιμ' ἐγώ.

Chorus illum permulcere cupit, & ad lenitatem
revocare,

Τινες σε δοῦναι, φιλεῖται' ἀνθρώπων πατρι,

Στροβῆσιν; ἵσχε. μὴ φοβῆ, νικῶν πολυ.

respondet,

Οὐκ εἰσι δοῦναι τῶν δε πημάτων ἐμοι

Σαφῶς γὰρ αἰδε μητρος ἐγχοτοὶ κυνές.

Tum Chorus, imprudentius,

Ποταίνων γὰρ αἷμα σοι χερσὶν ἐτι,

Ἐκ τῶν δε τοι ταραγμὸς ἐς φρένας αἰτνεί.

Ille, voce *αἷμα* inflammatus, & manum, fortasse
suam, materno sanguine tinctam, respiciens, ar-
dentiùs furit,

Ἀναξ Ἀπολλων—αἶδε πλεθυσσι δη,
Καὶ ὀμμάτων σαζεσιν αἶμα δυσφίλες.

& cūm fœminæ illum consolari velint, ille de-
cedens exclamat,

Ἵμεις μὲν ἐκ ἔραστε τας δ'. ἐγὼ δ' ἔρω,
Ἐλαυνομαι δη καὶ ἐτ' ἀν μείναιμι, ἐγὼ.

Mirè hæc conveniunt cum * Shakespearī
nostri præclarâ tragœdiâ, quâ nec Græcos poetas
nec Latinos quidquam habuisse puto excelsius,
aut magnificentius.

Reliquum est ut pauca apponam loca, in quī-
bus exponitur ea (quâ nihil majus cogitari po-
test), Divini numinis potentia: has autem expo-
sitiones naturâ elatissimas commendat brevitās.
Quicquid in hoc genere habent Arabes, ab ad-
mirabili in Sacrâ Historiâ † loco sumi videtur,
cujus vim & magnificentiam omnes collaudant,

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר

Dixit Deus, *Fiat lux*, & lux facta est.

& ‡,

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

Ille dixit, & fuit.

Hinc illud Mohammedicum,

قال كن فيكون

Dixit, *Efto*, & fuit.

quod sic amplificat poeta Arabicus, quem citat
Ebn Arabshâh,

* Macbeth.

† Gen. i. 3.

‡ Psal. xxxiii. 9.

لا تخزن فالذي قضى الله يكون *
 والامر الموكل الي كن فيكون *
 ما بين تحرك بلحظ وسكون *
 الحالة تنقضي وذا الامر يهون *

“ Ne tristeris ; nam quod decrevit Deus, fiet :
 Et res commissa voci, Esto, erit :
 Dum oculum movere potes, & motum sedare,
 Status mutatur, & vir potens demittitur.”

His addam locum verè magnificum, ex Alcorani capite undecimo, ubi Noë diluvium describit Arabum legislator:

وهي تجري بهم في موج كالجبال
 ونادي نوح ابنه وكان في معزل يا بني
 اركب معنا ولا تكن مع الكافرين قال ساءوي
 الي جبل يعصمني من الماء قال لا عاصم
 اليوم من امر الله الا من رحم وحال
 بينهما الموج فكان من المغرقين وقيل يا
 ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض
 الماء وقضى الامر واستوت على الجودي
 وقيل بعدا للقوم الظالمين *

“ Ea verò (arca) cum illis labitur inter fluctûs,
 “ tanquam montes: & clamat Noa filio suo,
 “ ille autem (natat) separatim, “ O fili, na-
 “ viga nobiscum, & cave sis cum infidelibus.”
 Inquit, Ascendam montem; qui ex aquâ me
 liberabit; inquit (Noa), Non (est) liberatio
 hodiè à Dei decreto, nisi (illius) favor. Tum
 inter eos venit fluctus; & fuit inter immer-
 sos. Et dictum est (vox audita est quæ di-
 ceret), “ O terra, aquam tuam imbibe, & O
 “ cœlum, tuam coerce;” & inhibita est aqua,
 & peractum est mandatum, & restitit (arca)
 super Al Júdi (montem) & dictum est (vox
 divina dixit) Apage, impios!”

Locum hoc sublimiorem (Mosaicum illum
 excipio) nunquam legi: ejusdem generis est,
 sed longè humilior, Apuleii sententia, qui cùm
 prædonum societatem fere invictam descripserit,
 subjungit, “ Noluit esse Cæsar Hæmi latronis
 “ collegium, & confestim interiit.” Quantum
 illis locis quæ exposui, addit pietas ac veritas,
 tantum ab hoc detrahit insulsa regis adulatio.
 Videmus tamen quantam dictioni Elationem
 addat brevitās; cujus rei alio in genere exem-
 plum subjiciam. Narrat Ebn Arabshâh in libro,
 qui *Facabato' Ikholofa* inscribitur, Persam quen-
 dam ex Bokharæ incendio salvum evasisse, &
 cùm esset à quodam interrogatus, quid in eâ
 urbe egerint Genghizi milites, respondisse,

آمدند و کردند و سوختند و کشتند
و بردند و رفتند

Irruperunt, diruerunt, combufferunt, necaverunt, diripuerunt, discefferunt.

Non dubito affirmare his sex vocibus animum auditoris magis fuisse permotum, quàm longissimâ hujus cædis narratione, licet gravissimis fuerit instructa verbis, & sententiis ornata splendidissimis. Cum enim animus variarum rerum ferie ac verborum cumulo quasi obruatur, * perfectam imaginem formare nequit; sed alia aliam trudit; itaque omnia sunt obscura, omnia confusa, omnia incerta; omnia denique sublimia. Certissimum est enim, dum hæ sex voces proferruntur, imagines exercitûs irruentis, occidentium & occisorum, incendii, ruinæ, prædationis, & victorum recedentium, aliarumque rerum, quæ iis necessariò subjunguntur, animo comprehendi neutiquam posse.

* Vide librum Anglicum *De Sublimi & Venusto*, Part V. sect. v.

CAPUT XI.

الطاقة

SIVE

De Venustate.

QUID per Venustatem intelligam, complectar brevi: Ea mihi videtur venusta esse poesis, cujus imagines sint hilares, nitidæ, ridentes, lætæ, compositio mollis & dilucida, quæ denique lectoris animum permulceat, alliciat, oblectet, exhilaret, relaxet, & suavissimâ quâdam voluptate perfundat. Quibus autem modis eam in animo excitet voluptatem, non institui hoc loco differere; sed statuam cum Hermogene * quæcunque aut visu, aut tactu, aut gustu, aut auditu, aut odoratu denique suavia sunt, ea, cum aptis

* Hermog. *περι Ἰδεων*. Lib. II. cap. iv. *περι Γλυκυτητος*. Παντα ὅσα ταῖς αἰσθησεσιν ἡμῶν ἐστὶν ἡδεα, λεγω δε τη ὄψει, ἡ γευσει, ἡ τινι ἄλλῃ ἀπολαυσει, ταυτα και λεγομενα ἡδονην ποιει. Ἄλλ' αἱ μὲν εἰσιν αἰσχραι των κατα ἀπολαυσιν ἡδονων, αἱ δ' ἐτοιαυται. Και τας μὲν ἐκ αἰσχροῦ ἐστὶν ἀπλως ἐκφραζειν, οἷον καλλῶς, χωρεῖα, και φυτειας διαφορες, και ῥευματων ποικιλιας και ὅσα τοιαυτα.

describantur versibus, magnam afferre jucunditatem. Cujusmodi sunt locorum amœnitates, horti, flores, nymphæ, fontes, amores, deliciæ, nuptiæ, rivuli, lusciniæ cantus, odores, zephyri, humana pulchritudo, & reliquæ imagines ex naturâ depromptæ, quas rectè venustatis fontes esse ait * Demetrius Phalereus.

Ob hanc rem pulchri sunt versûs, quos in Symposio Platonis recitat Agatho, cùm amorem dicat afferre,

Εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πέλαιγε δὴ γαλήνην,
Νημερίαν δ' ἀνέμοις, κοιτὴν ὑπνόντ' ἐνὶ κηδεῖ.

Hæ autem imagines sunt jucundissimæ: quid enim tam jucundum, quàm pax civitati, maris tranquillitas navigantibus, venti lenitas viatoribus, lectus & somnus mœrentibus? Nec minùs lætæ sunt imagines in Sapphûs versiculis, quos in libro secundo *de Formis* citat Hermogenes, qui multa ibidem de suavitate, ipse quoque suaviter, scripsit:

Καδδ' ὕδωρ ψυχρόν κελαδεῖ δι' ὁσδων
Μαλινῶν, αἰετοσφομενῶν δὴ φυλλῶν
Κωμα καταρρίει.

Nihil enim ferè excogitari potest dulcius, quàm imago “ Aquæ gelidæ per malorum ramos murmurantis, & somni, trementibus foliis, leniter “ defluentis.”

* Περί Ἑρμηνείας.

Εἰσι δὲ αἱ μὲν ἐν τοῖς πραγμάσι χάριτες, οἷον νυμφαῖοι κηπεῖ, ὕμεναιοι, ἔρωτες, ὅλη ἢ Σαπφες ποιήσεις.

Vellem profectò non intercidissent tot & tam divina Sapphūs carmina. Quæ supersunt (ut ipsius poetriæ utar verbis) sunt * “auro ipso “magis aurea.” Et notabile est Demetrium, Hermogenem, Dionysium Halicarnasseum, & reliquos artis oratoriæ magistros, illam perpetuò citare, cùm de *venusto* dicendi genere loquantur. † Carmen autem in Atthida, tanquam *elati* generis exemplum profert Longinus; à quo valdè dissentio. Quam enim habent cum *Elatione* affinitatem *letissimæ* illæ imagines, puella suaviter loquens, & suaviter subridens? Præterea nihil terribile aut horridum in hac Odâ describit puella Lesbica, sed jucundissimum animi motum, Amorem; &, ab illo ortam, totius corporis relaxationem; quæ imago ab Elato dicendi genere est alienissima: nam corpus permulcere & relaxare præcipua est delectationis & voluptatis proprietas. Hinc Amor apud poetas Græcos λυσιμελής, *membra dissolvens*, sæpissimè vocatur, ut Sappho,

Ἔρως δ' αὐτὲ μ' ὁ λυσιμελής δάει.

Hanc ob rem Bacchum appellari Λυαῖον nonnulli putant; iidemque vinum ‡ χαλιν̄ ideò no-

* Χρυσὴ χρυσοτέρα. Sapph. apud Demetr. Phal.

† Longin. περὶ Ὑψέως, Cap. x.

‡ Sic Hipponax,

Ὅλιγα φρονέειν οἱ χαλιν̄ πεπωκότες.

& Archilochus apud Athenæum,

Πολλὸν δὲ πινῶν καὶ χαλιν̄ καὶ μεθύ.

minari aiunt, quòd *solvat & relaxet*. Sed ob deperdita cùm Sapphûs, tum etiam Erinnæ, Alcmanis, Alcæi, & Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexidis, aliorumque poetarum, opera, præclaris illis Græcis sacerdotibus plurimam scilicet debemus gratiam! Illos enim eò delirationis provexit anilis superstitio, ut complura veterum Græcorum poemata, eaque venustissima, combufferint; nimirum quòd in illis amantium nequitia, ut vocant, essent descriptæ.

Imaginum *venustatem* dictionis & verborum pulchritudo subsequitur. Necessè est enim poeta, de his lætissimis rebus scribens, verborum utatur splendore & dulcedine: de qua re videndus est Demetrius*.

Quinetiam, ut ait Hermogenes, illæ voluptates, quas Amor secum affert, delectationem quandam præbent cùm describantur; sed aliis lectoribus aliam; nam lector pudicus descrip-

* Διο και μεν ἡ Σαπφω περι μεν καλλες ἀδεσα, καλλιπεης ἐστὶ, και ἡδεια, και περι ἐρωτων δε και ἐαρος και περι ἀλκυονος, και ἀπαν καλον ὄνομα ἐνυφανται αὐτῆς τη ποιησει.

Et alibi,

Ὡς εἰ μεν τις ἐν πραγματι χαρις ἐστὶ, ταδε και ἡ λεξις ποιεῖ ἐπιχαριτωτερα, οἶον,

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρεω κερη χλωρηὶς ἀηδων

Καλον αἰδησιν, ἐαρος νεον ἰσαμενοιρ.

ἐνταυθα γαρ και ἡ ἀηδων χαριεν ὀρνιθιον, και το ἐαρ φυσει χαριεν. πολυ δε ἐπικεκκοσμηται τῇ ἐρμηνειᾳ, και ἐστὶ χαριεσερα, το τε Χλωρηὶς και το Πανδαρεω κερη εἰπειν ἐπὶ ὀρνιθος. ἀπερ τε ποιητῶ ἰδια ἐστὶ.

tione modestâ & quasi velatâ delectatur, qualis est,

Ἡ ῥα καὶ αἵκας ἑμαρπτε Κρονὸς παῖς ἦν παρακοιτίν.

lascivus verò apertius quiddam postulat, & magis voluptuosum; cujuscumque est illa descriptio,

* Τοῖσι δ' ὑπὸ Χθωνὶ διαφύειν νεοθηλεὰ ποιεῖν,
 Ἀωτὸν θ' ἔρσηεντα, ἰδε κροκόν, ἡ δ' ὑακινθόν
 Πυκνὸν καὶ μαλακόν, ὅς ἀπὸ χθονὸς ὑψοσ' ἱερῆ.
 Τῷ ἐνὶ λεξασθῆν, ἐπὶ δὲ νεφελῆν ἐσθάντο
 Καλὴν, χρυσεῖον σιλπναι δ' ἀπεπαιπλον ἱερσαι.
 Ὡς ὁ μὲν ἀτρεμεὺς εὐδὲ πατήρ ἀνα Γαργαρωῖ ἀκρῶ
 Ὑπνῷ καὶ φιλοτῆτι δαμνέει· ἐχέ δ' αἵκας ἀκοιτίν.

&c,

† Πορφύρεον δ' αἶρα κυμα περιστάθῃ ἔρει ἴσον
 Κυρτωθέν. κρυψεν δὲ θεον, θνητῆν γυναικα.

Notissimæ sunt in simili argumento Lucretii, Virgilii, Miltoni, & aliorum, descriptiones.

Venustarum imaginum plenissimum est Salomonis carmen; quod integrum esset citandum, si vellem omnes, quibus abundat, suavitates & elegantias exponere.

Ad Arabes igitur nostros ac Persas transeamus; quorum carmina præcipuè commendat venustas.

Quàm lepida hæc est Veris descriptio in Abi'lola carmine ‡,

* Iliad. E. 347.

† Odyss. A.

‡ Sekto'zzind, Carm. iv. Vid. Reiskii Moall. p. 53.

قد اتاك الربيع يفعل ما
 تاءمر فعل عبدك الماء مور*
 وكسي الارض خدمة لك يا مولا
 دون الملوك خضر الحرير*
 وهي تختال في زبرجدة
 خضر تعدي بلؤلؤ منشور*
 وغدت كل ربوة تشتهي
 الرقص بثوب من النبات قصير*

“ Venit ad te Ver, ut mandata tua exequatur,
 tanquam servus,

“ Terram autem tibi obediens, O tu qui ejus
 dominus es, præ cæteris regibus, viridi
 vestit chlamyde:

“ Ea verò smaragdis ornatur, qui margaritis
 sparsis distinguuntur;

“ Et unusquisque collis saltare cupit, vestem
 indutus ex herbis succinctam.”

Dulcissimum enim est nomen Veris; omnesque ejus descriptiones pulcherrimæ. Addam carmen perelegans, quod descriptioni epularum ob nuptias principum Samarcandiæ intexit *Ebn Arabshâb* †,

في ربيع الوصل لما ان وفي ظبي الشroud
 وسرت بشري الصباء للروض تنبي بالورود

† Hist. Tim. p. 234.

خرت الانهار والاعضان مالت للسجود
واجتمعنا في رياض حسنها يسبي الوجود
فالسحاب انصب فيها بالخشيا امسي بجود

Vere accedente, cùm perfectum habet corpus
hinnuleus fugax,
Et venit lætus zephyri flatus hortis rofarum
adventum annuncians,
Murmurant rivi, & rami adorationis causâ fe-
fleſtunt,
Et convenimus in hortulis, quorum pulchri-
tudo naturam amore rapit,
Nubes autem super eos elevatæ in omni parte
copiosos fundunt imbres.

نثر الدرّ علينا منه بلور الغمام
فوق صحن سندسي فيه بالياقوت جام
وثغور من عقيق زانها حسن ابتسام
وعيون من لجين ناظرات لا تنام
وغصون الدوح حفتنا بانواع النقود

Spargit super eos margaritas nubium chry-
stallum,
Super planitiem fericam, in quâ pocula sunt
pyropina,
Dentesque sunt ex jaspide, quos risûs gratia
decorat,

Oculique ex argento, blandè intuentes, qui
non dormiunt,
Et sylvæ rami variis nummis (roris guttis)
nos aspergunt.

طيرها فيه غنا ان علا عودا وطار
وشذاها ضاع فيه المسك لما منه غار
والصبا امسي عليا في رباها حين سار
جنة الفردوس فيها وجه بدري حين نار
اصبحت جنات عدن تشتهي فيها الخلود

Aves ejus (sylvæ) canunt, cùm in ramum af-
cendunt & volitant,
Et ab odore ejus afflatur moschus, cùm ex eo
descendunt,
Et aura fit languida, cùm per colles ejus tran-
seat;
Hortus paradisi est, in quo est facies lunæ
meæ (amicæ) cùm splendeat,
Fit Edeni hortulus, in quo delectatur æter-
nitas.

يا لها من عشرة جاءت بانواع الهنا
ليس فيها غير لثم وارتشاف واعتنا
وكيوس دايوات وغناء وغنا
لوراءها زاهد من ريحها كان انثني
لم يسعه عندها من زهده الا الجحود

Oh! qualis est in illo hilaritas, quæ affert varias voluptates!

Nihil est in eo præter oscula, & basiationem, & blanditias,

Et pocula rorantia, & cantionem, & quietem;
Si eum vidisset vir solitarius, ab odore ejus
esset mutatus,

Nihilque ei restaret in eo à piis votis, præter
egestatem.

قم نديهي عاطني فالدهر لا يسوي الحزن
كاس عيش ينمحي في منجها صرف الزمن
الطلا والماء والخضرة والوجه الحسن
لا تطع في ذا عذولا انه خب كهن
في حشاه عليان لا تقل خلّ ودود

Surge, sodalis, da mihi (tempus enim non admittit mœrorem)

Poculum hilaritatis; à cujus temperatione deleatur fortunæ mutatio;

Suave vinum, & aqua, & viriditas, & pulchra facies!

Ne obtemperes de his rebus reprehensori; est enim seductor, tanquam is

In cujus præcordiis est turpis fastus; nihil itaque dicas quod amicitiam corrumpat.

Capiti huic de Venustate nequeo non subjicere

poetæ Turcici carmen, quod in suo genere perfectum vocari potest. Poematis illius, quod *Veneris Pervigilium* nominatur, haud est abfimile; placuit igitur versionem poeticam numeris *Trochaicis* contextam addere:

د کله بلبل قصه سن کم کلدی ایام بهار
 قوردی هر بر باغده هنکامه هنکام بهام
 اولدی سیم افشان اکا ازهار بادم بهار
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Audis luscinæ cantum dicentis, Ver adest:
 “ instruitur verno tempore in omni horto co-
 “ nopeum: argentum spargunt flores amygdalæ. Sis lætus & hilaris; nam avolat,
 “ haud manet verna tempestas.”

بینه انواع شکوفیله بزندی باغ وراغ
 عیش ایچون قوردی چچکلری صحن
 کلشنده اوتاغ

کم بلور اول بهاره دک که وکیم اوله صاغ
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rursus variis floribus ornantur horti & prata:
 “ lætitix causâ instruitur in rosario floreum
 “ tabernaculum. Quis scit an, dum Ver
 “ manebit, quisquam fit inter nos vitâ fruitu-
 “ rus? Sis lætus, &c.

طرف گلشن نور احمد برله مالامالدر
 سبزه لرنده صحابه لاله خير الادر
 هي محمد امتي وقت حضور حالدر
 عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

“ Extrema pars roseti luce *Abmedis* plena est;
 “ inter flores, tulipæ sunt illius sociis similes.
 “ Agite, Mohammedani, lætitiae tempus hoc
 “ est. Sis lætus, &c.

قلدي شبنم بينه جوهر دار تيغ سوسني
 زالدر الذي هواي طويله له گلشن
 کر تماشاييسه مقصودك بني اسله بني
 عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

“ Factus est ros iterum in mucrone lilii splen-
 “ dor. Roris guttæ per aërem in rosarium
 “ descendunt: si voluptatem quæris, me, me
 “ audi. Sis lætus, &c.

رخلري زنکين کوزلر در کليله لاله لر
 کم قولقلرينه درلو جوهر امهش زله لر
 الدانوب صنمه که بونلر بويله باقي قاله لر
 عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

“ Genæ puellarum formosarum sunt cum rosis
 “ lilia, quarum auribus variæ roris gemmæ

“ appendent. Noli te decipere, neu speres
 “ has venustates esse permanfuras. Si lætus,
 “ &c.

کلهستانده کورونن لاله وکل نعمانله
 باغده قان الدي شپسک نشتری بارانله
 عارفک بودمی خوش کور بو کون یارانله
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ In rofario apparent tulipæ, rosæ, anemonæ;
 “ horto fanguinem emittunt folis & imbrium
 “ scalpella; viri sagacis instar, hunc diem
 “ cum amicis hilariter tranfige. Sis lætus,
 “ &c.

کتدی اول دملر که اولوب سبزهلر
 صاحب فراش

غنچه فکری کلشنک اولپیشدی بغرنده
 باش

کلدی بر دم کم قراردی لاله لرله طاغ
 وطاش

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Præteriit tempus quo ægrotæ jacebant herbæ;
 “ quo rosæ calyx caput in finum depofuit:
 “ adest tempus illud, quo colles & faxa flori-
 “ bus ornantur. Sis lætus, &c.

ابر کلزار اوستنه هر صبح کوهر باریکن
 نفحه باد سحر پر نافه تاتاریکن
 غافل اوله عالمک محبوبلیغی واریکن
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Nubes super rofarium matutino tempore
 “ semper gemmas pluunt; halitus auræ re-
 “ centis plenus est moscho Tartarico. Ne
 “ sis negligens, neu amore hujus vitæ tenea-
 “ ris. Sis lætus, &c.

بوی کلزار اتدی شولد کلو هوایی
 مشکناپ

کم بره ایننجه اولور قطره شبنم کلاب
 چرخ اوتاق قوردي کلستان اوستنه
 کونلک سحاب

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Odor roseti usque eò aërem dulcem reddidit,
 “ ut guttæ roris, prius quàm in terram de-
 “ scendunt, fiant aqua rosacea. Æther super
 “ hortulum nubila, tanquam umbraculum,
 “ tendit. Sis lætus, &c.

کلستانک هر نه سن الدی سیه باد خزان
 عدل ایدوب بربرایله وردی یینه شاه جهان

دولتنده باده لر کام اولدي ساقی کامران
عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rosetum (quifquis es, *audi*) invaserat malus
“ Autumni ventus; sed rursus apparuit Rex
“ terrarum, iustitiam omnibus administrans;
“ illo regnante, pocillator fortunatus vino op-
“ tato potitus est. Sis lætus, &c.

اومرم بوله مسیچی بو مربع اشتهار
اهلنه اوله بو چارابرو وکوزلر یادکار
بلبل خوش کوی سن کل یوزلور له
یوری وار

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Speravi equidem hoc carmine vallem hanc il-
“ lustrem reddere; fiat illius incolis hujus
“ convivii & harum formosarum *μνημοσυων!*
“ Tu lusciniæ es, O *Mesibi*, dum incedis inter
“ puellas roseis genis præditas. Sis lætus,
“ hilaris; nam avolat, haud manet verna
“ tempestas.”

CARMEN TURCICUM.

Alites audis loquaces per nemora, per arbutos,
 Veris adventum canentes tinnulo modulamine;
 Dulcè luget per virentes mollis aura amygdalas:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floream Ver fu-
 git, abit!

Ecce jam flores refulgent gemmeis honoribus,
 Quique prata, quique saltûs, quique sylvulas amant:
 Quis scit an nox una nobis dormienda æterna sit?
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floream Ver fu-
 git, abit!

Quantus est nitor rofarum! quantus hyacinthi decor!
 Non ocellus, cùm renidet, est puellæ lætior:
 Hic levi dies Amori est, hic Voluptati facer.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floream Ver fu-
 git, abit!

Ecce baccatæ recentis guttulæ roris micant,
 Per genam rosæ cadentes, perque mite lilium:
 Auribus gratum, puellæ, sit meum vestris melos.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floream Ver fu-
 git, abit!

Ut rosa in prato refulget, sic teres virgo nitet,
 Hæc onusta margaritis, illa roris gemmâlis:
 Ne perenne vel puellæ vel rosæ speres decus.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floream Ver fu-
 git, abit!

Aspice, ut rosæta amictu discolori splendeant,
Prata dum fœcundat æther læta gratis imbribus,
Fervidos inter sodales da voluptati diem.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

Jam situ deformis ægro non jacet rosæ-calyx;
Ver adest, ver pingit hortos purpurantes floribus,
Perque saxa, perque colles, perque lucos emicat.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

Ecce, per rosæ papillas suavè rident guttulæ,
Quas odorifer resolvit lenis auræ spiritus;
Hæ pyropis, hæ smaragdis cariores Indicis.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

Is tenellis per vireta spirat è rosæ odor,
Ut novum stillans amomum ros in herbas decadat,
Suavè olentibus coronans lacrymis conopeum.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

Acris olim cum malignis sæviit ventis hyems;
Sed rosæto, folis instar, Regis affulsit nitor;
Floruit nemus repenti, dulce manavit merum.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

His iners modis, *Mesibi*, melleam aptabas chelyn:
Veris ales est poeta; verna cantat gaudia,
Et rosas carpit tepentes è puellarum genis.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fugit, abit!

PARS QUARTA:

De Poematum Asiaticorum Argumentis.

CAPUT XII.

الحباسة

SIVE

De Poesi Heroicâ.

SEPTEM esse statui poeseos Asiaticæ species, quarum singulæ, ut fusè ac plenè exponantur, separata capita requirunt.

Nam aut res gestas ac *bella narrat* poeta, aut mortuos *deflet*, aut lectores *monet*, aut amores ac delicias pingit, aut proborum hominum & clarorum virtutes *collaudat*, aut improborum vitia *reprehendit*, aut denique naturæ proprietates *describit*. Ad has species omnis ferè poesis redigi potest. Exponam autem, quibus in argumentis

præcipuè floreant Asiatici; & exempla quædam illustriora feligam, cùm ad argumenti explanationem comparata, tum ad sermonis varietatem, quarum hanc jucundam esse puto, illam necessariam. De poesi bellicâ primùm disseram; de cæteris deinceps loquar.

Veterum igitur Arabum campestris vita atque inculta neminem ferè latet. Erant, ut notum est, valdè feroces, vindictæ & gloriæ cupidissimi, pugnatōres tandem ita acres, ut ipsa *mors* (perantiqui poetæ utor verbis) illis *melle dulcior* esse videretur†.

Cùm adeò tributim separati ac distincti viverent, singulæ tribûs bellum cum vicinis gesserunt ferè perpetuum: & quoniam illis incitatissimi erant affectûs, quot inter eos heroës, tot pœnè poetæ admirabiles extiterunt; iidemque fuerunt sæpè victores & victoriæ præcones. Hos adeò veros fuisse poetas existimo, & tam elato perdignos nomine, quorum sola fuerit magistra vehemens animi incitatio, & unica præceptrix, Natura. Nec enim abesse potest, quin valdè sublimis sit & horrida in *præliis* describendis gentis pugnacissimæ poesis. Credibile est, Æschylum è Marathonis, Salaminis, & Plataæ præliis, animum horridiorem & quasi bellicum ad tragœdias scribendas attulisse. Hinc Alcæus, aureo

† ان الموت احلي لنا من العسل *

plectro, ut Quintilianus ait, donandus, militare quiddam in levioribus etiam carminibus cecinit: ab hoc fonte derivata est Archilochi vis & majestas, quem de seipso dixisse memoriâ præditum est,

Εἰμι δ' ἐγὼ Θραπῶν μὲν Ἐνυαλίοιο ἀνακτος
Καὶ Μεσσην ἑρᾶτον ὄωρον ἐπισαμένους.

Homerum etiam, fontem illum τα ὕψες, & poeseos heroicæ patrem, multis præliis interfuisse, est verisimillimum.

Hinc originem duxerunt illæ altissimæ translationes, quibus utuntur in hoc poeseos genere antiqui Arabes; hinc illa προσωποποιᾶ admirabilis in carmine veteri, ubi *Tâbat Sherra*, heros idem & poeta, de facto quodam audacissimo loquens, ait,

الموت خزيان ينظر

Vidit Mors, & erubuit.

&c,

يعروري ظهور المهاك

Terga Exitii nudus inequitavit.

adde,

إذا هزّه في عظم قرن تهللت
نواجذ افواه المنايا الضواحك *

Cùm illum (ensem) in hostis offibus motitet,
emicant

Dentes ex ore Mortis dirè cachinnantes.

Hinc illæ imagines magnificæ,

فوارس لا يبطلون المنايا
إذا دارت رحا الحرب الزبون

Equites, quos mors ipsa tædio non afficit,
Dum belli contumacis rota volvitur.

& illa *Antaræ* in *Moallaka*,

في حومة الموت التي لا تشكي
غمراتها الابطال غير تغمغم *

In mortis æstu, cujus gurgites non reformi-
dant heroes, nec timide mulfant.

Et illa, quâ idem poema suum claudit, grandis
exultatio,

ولقد خشيت بان اموت ولم تكن
للحرب دابة علي ابني ضمضم *
الشاتمي عرضي ولم اشتمها
والناذرين اذا لم القهما دمي *
ان يفعلا فلقد تركت ابايها
جزرا لسباع وكل نسر قشعم *

“ At verebar, ne quid mihi accideret, & ne
bellum super duos filios Demdemi non
esset conversum;

“ Illos dico, qui famam meam læferunt, me
non laceffente, & voverunt, nisi illis
fanguinem meum concederem,

“ Se facturos—At enim reliqui illorum pa-
tres leonibus & aquilis rapacibus pabu-
lum.”

Notum est, antiquos Arabum heroas per
vastas solitudines ac rupes solitos esse vagari,
vel ut labores sibi familiares redderent, vel ut
hostium propulfarent injurias. Hinc in libro
Hamasa laudatur heros, quia

يري الوحشة الانس الانيس ويهتدي

بحيث اهتدت امّ النجوم الشوابك *

Cum Vastitate arctissimam init societatem,
eoque progreditur, quo ducit stellarum
densè confertarum mater.

“ *Stellarum matrem*” cœlum vocat poeta:
estque pulcherrima *Metonymia*.

Sed omninò elatissimi sunt, ob frequentes ter-
roris & obscuritatis imagines, illi versûs, quos in
notis ad *Tharafab* citat *Reizkius*:

جواب جوات الفجاج التي بها

النعام وعزف الجن والمتغول *

وليل دجوجي بهيم ظلامه كها

اسود في السيجان جون ممال *

قطعت اذا ما القوم كانوا كأنهم
 * من النوم غيدي خروج تنهيل
 ولو عرضت ظالماء كاليم حندس
 ودأوية مخشبة الهول هووجل
 يضل بها الهادي ويدعو بها

* الصدي ويجول من يسري وبهول

“Pervado hiâtus rupium abruptos, in quibus
 habitat *Struthiocamelus*, & sibilant genii
 ac lemures;

“Noctemque caliginosam, crassis tenebris
 obductam, tanquam umbras Sijani ni-
 gras, rigidas, difficiles,

“Transeo, dum comites fomno gravati, velut
 fruticis Khirû pendentes ramuli, incli-
 nati jacent;

“Etiamfi occurrant tenebræ, tanquam mare
 obscurum, & solitudo vasta, formidanda,
 terribilis;

“In quâ errat viæ dux, lugubrè canit noctua,
 & viator attonitus tumultuatur.”

Sunt in linguis Europæis hujusmodi carmina.
 Extant Runicæ poeseos pulcherrimæ reliquiæ,
 quas in lucem protulerunt Resenius, Olai, Wor-
 mius, & Verelius, & reliqui veteris Danorum
 literaturæ indagatores: sed de illis hoc loco non
 differam; separatum enim aliud volumen requi-

runt. Nec dubitari potest, quin illa carmina, quæ hodiè à *Scotis* memoriter citari solent, veterum *Celtarum* mores atque ingenium pulcherri-
mis pingant coloribus. In linguis recentioribus legimus *Hispanum* illum *Alonsum*, de suis rebus gestis non sine dignitate, & dictionis altitudine canentem; & *Camoensium Lusitanum*, cujus poësis adèd venusta est, adèd polita, ut nihil esse possit jucundius; interdum verò, adèd elata, grandiloqua, ac sonora, ut nihil fingi possit magnificentius.

Quod ad *Græcos* attinet; Tyrtæi reliquias habemus verè magnificas, & pervelim *Alcæi* carmina, cum aliis Lyricis, sacerdotes illi pravè religiosi non combussissent; nam paucæ illius poetæ admirabilis & civis optimi sunt reliquiae, eæque plurimùm amatoriae, sed valdè sublimes. Quòd si de amoribus ac deliciis loquens, tam sit grandis & excelsus, quantæ tandem sublimitatis artifex esse potuit, cùm cecinit

“ Pugnas, & exactos tyrannos.”

In versibus illis, quos citat *Athenæus*, bellica instrumenta commemorat:

Μαρμαίρει δε μέγας δοῦν χαλκῷ
Πίσσα δ' Ἄρει κκοσμήται σέγγη,
Λαμπραῖσι κυνεαῖσι κατ' ἄν
Λευκοὶ καθυπερθεὶν ἵππιοι λοφοί
Νεῖασι, κεφαλαισὶν ἀνδρῶν ἀγαλματα.
Χαλκίαι δὲ πασσαλοὶς κρυπτοῖσιν

Περικειμεναι λαμπραι κναμιδες,
 Ἔρκος ἰσχυροβελες, θωρακες τε νεω λινω.
 Κοιλαι τε κατασπιδες βεβλημενων.
 Παρ' δε Χαλκιδικαι σπαθαι,
 Παρ' δε ζωματα πολλα και κυπασιδες.
 Των ἐκ ἐς ι λαθεσθαι, ἐπειδη
 Πρωτισοι ὑπο ἔργον ἐξαμεν τοδε.

quos versûs ex opere quodam longiori depromptos esse arbitror.

Præterea magnificum habemus *Hybricæ Cretensis* σκολιον, quod ideo citabo, quia veterum Arabum poesi fit perfimile,

† Ἐστὶ μοι πλετος μεγα δορυ,
 Καὶ ξιφὸς, καὶ τὸ καλὸν λαισηϊόν,
 Προβλημα χρωτος. τῶτῳ γὰρ ἄρω,
 Τῶτῳ θεριζῶ, τῶτῳ πατεω
 Τὸν ἄδυν οἶνον ἀπ' αἰμπέλων,
 Τῶτῳ δεσποτας μνοιᾶς κεκλήμαι.
 Τοὶ δὲ μὴ τολμῶντες ἔχειν δορυ,
 Καὶ ξιφος, καὶ τὸ καλὸν λαισηϊόν,
 Προβλημα χρωτος, πάντες γόνυ
 Πεπλήοτες ἔμον κυνεῖντι, δεσποτῶν
 Καὶ μεγαν βασιλεα φωνεῖντι.

Sic poeta antiquus in ‡ Hamasa,

وما لي مال غير درع ومغفر
 وابيض من الحديد صقيل *
 واسهر خطي القنائة مثقف
 واجرد عريان السراة طويل *

† Vide Athenæum, Lib. xv.

‡ Vide Schultens. Not. ad Isfahan.

- “ Non sunt mihi opes præter lorica[m] & cas-
fidem,
“ Et ens[em] album, ferreum, politum,
“ Hastamque fusc[am], Indicam, rigidam,
“ Lævemque gladium, nudam habentem
aciem, procerum.”

Sed ad *Asiaticos* redeamus; & de majoribus eorum operibus loquamur, quæ res bellicas atque heroïum facta describunt. Equidem inter poemata heroica *Timuri historiam*, quam composuit scriptor admirabilis Ebn Arabshâh, non vereor recensere: ita pulchris enim abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus, & descriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tantâ elegantiarum copiâ conspergitur, ut nihil cogitari possit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendum, vel etiam permovendum. Duas hic liber partes complectitur, alteram, de Timuri rebus gestis; alteram, de illius nepote, *Khalil Soltân* vocato, juvene amabilissimo, sed, ob infinitam liberalitatem & formosæ mulieris amorem, de summo gloriæ fastigio in terram dejecto. Hanc partem, si in actûs esset deducta, tragœdiam vocarem, eamque pulcherrimam; illam, poema epicum, & sanè nobilissimum, audeo dicere. Post exordium elaboratum, in quo divinum numen ela-

tissimis sententiis collaudat, argumentum proponit, cujus utilitatem demonstrat: ostendit deinceps quibus gradibus ad incredibilem potestatem ascenderit Timurus; Persidem, Indiam, Syriam, Arabiam, copiis Tartarorum invictis vastitas describit; deinde, cū ita altè heroa elevârit, ut modò non cœlum ipsum attingere videatur, ad tumulum properantem, & in terrâ depressum pingit. Hæc autem omnia non frigide, non sicce denarrat, sed librum conspergit jucundissimâ rerum varietate, descriptionum copiâ, & suavissimis poeseos Asiaticæ luminibus. Multas porrò intexit narrationes, quas Græci *Ἐπεισόδια* vocant, easque musâ Homericâ non indignas. At dicet fortassè aliquis; Quale est hoc poema, aut quomodo epicum appellari potest, cū nec iusta fabula sit, nec una actio, nec intra debitam temporis circumscriptionem districta? Quid de legibus poeticis sentiam, quibusque causis adductus eas pro nihilo putem, commodiorem inveniam exponendi locum. His sufficiet cum Luciano, scriptore doctissimo, decernere, *Unicam esse poeticæ legem voluntatem poetæ*:
 * cæteras Gallorum genti politissimæ relinquamus;

Gallis has, Philodemus ait.

* Ποιητικῆς ἀκρατῆς ἡ ἐλευθερία, καὶ νόμος εἰς,
 Το δοῦν τῷ ποιητῇ.

At cujusmodi, inquires, est hoc poema, cum versibus non sit conscriptum? Certè si cum Idylliis atque Odis *Arabum* conferatur, sermo est merus; si cum *Europæis* carminibus comparetur (de recentioribus loquor) perfecta est poesis: nam, ut translationum atque imaginum quasi stellas omittam, quibus hoc opus distinguitur; sententiarum clausulæ perpetuò similiter desinunt, & numerosè cadunt; quas si distinxeris, versûs effeceris dulcissimè modulatos, inæquales illos quidem, sed Pindari aliorumque Lyricorum versibus æqualiores. Ergò modulatum hoc dicendi genus, quod *Arabes* سجع vocant, & quod cum margaritis inter se nexis bellè comparant, meritò poesis dici potest. Quisquamne, præter poetam, herois exercitum tam lætè & splendidè describeret, & cum *Vere* compareret?

ولصلصت السنة الخناجر والنيازك فبرزت
عذبات العذبات ونشرت اعلام الكتاب
فانبثت اشاهير الازاهير علي عقيات العقيات
وعلي الجملة فان الربيع حاكمي ببروقه
بوارقه وبرعوده صواعقه وبخهايله ورواييه
نهارقه وزراييه وبركامه قنامه وبشقايقه اعلامه
وباشجاره المزهرة خيامه وباغصانه رماحه وامر
ونهيه بعواصف رياحه وكتاييه السود بكتبه

الخضر وبازهاره الزرق مزارقه الزهر وبسيوله
 الحجافه مسير حجافله واضطراب بحر فيالقه
 بتموج خمايله عند هبوب اصايله واستمر بين
 ذلك العرار والرند قافلا بالبال الفارغ
 الي سمرقند فसार والسرور ندييه والحبور
 خدييه والاسر معاقرة والنشاط مسامره

“ Agitati sunt jaculorum & pugionum mu-
 “ crones, & prodierunt ramulorum extremi-
 “ tates; explicata sunt cohortum vexilla, &
 “ sparsi flores splendidissimi super collium
 “ juga. Ad summam, produxit Ver fulgura
 “ ensibus exercitûs nitidis similia, & tonitrua
 “ militum clamoribus; hortulos autem &
 “ colliculos similes eorum ephippiis & pulvi-
 “ naribus ornatis; densas porrò nubes pul-
 “ veri, anemonas vexillis; arbores floreas ten-
 “ toriis, ramos spiculis confimiles; & æmu-
 “ latum est (Ver) ventis suis vehementibus
 “ mandata ejus (Timuri) & prohibitiones; &
 “ cohortes ejus nigras virescentibus suis foliis,
 “ & floribus suis cæruleis crateras ejus splen-
 “ didos, & confluentibus suis rivis progre-
 “ dientem ejus exercitum, & agitatum mare
 “ legionum ejus motu fluctuanti hortorum
 “ suorum, dum auræ vespertinæ spirabant.
 “ Sic inter herbas fragantes (bupthalmum)

“ & myrtos transiit Timurus, ad Samarcan-
 “ dam feliciter iter faciens; fuit autem ei
 “ hilaritas fodalis, & lætitia ancilla, & gau-
 “ dium comes assiduus, & voluptas pedisse-
 “ qua.”

Unum tamen est, fateor, quod est in epico poemate rarissimum; nempe eò tendere videtur poeta Arabs, ut Timurum lectori quàm infestissimum reddat; ponit enim crudelem, impium, inhumanum: sed interdum aliqua veritatis scintillula elucet, & multa narrat de illius magnificentia, de patientia, de fortitudine, de placabilitate. At ne hoc quidem adduci possum, ut *Ebn Arabshâb* ex epicorum poetarum choro ejiciam: nam cùm finis sit poetæ, ut lectorem erudiat, nihil interest, virumne describat amabilem, & virtutibus cumulatum, quem imitari conemur, an vitiis deformem, cujus à nobis amoveamus exemplum. Sed de Arabibus satis multa.

Persis poetam tulit in hoc genere sine controversiâ admirabilem, Ferdusium. Is varia scripsit poemata de heroïum ac regum Persicorum rebus gestis, quæ in unum colliguntur volumen, quod شاعر نامه *Shab nama* inscribitur. Hæc poemata servatis temporum ordinibus disponuntur. Nobilissimum inter ea, & longissimum (voluminis enim permagni propè dimidiam partem constituit) est sine ullâ dubitatione *verè epicum*; & profectò nullum est ab Europæis

scriptum poema, quod ad Homeri dignitatem & quasi cœlestem ardorem propius accedat. Complectitur antiquum illud bellum ac Persis memorabile inter *Afrasiab* Tartariæ Tranfoxianæ regem, & tres illos Persarum reges *Caicobad*, *Caicaus*, *Gaikhofru*, quorum ultimus (Græcorum Cyrus) Afrasiabum suâ manu interfecit. Poematis heros, ut vocatur, est notissimus ille Persarum Hercules, qui *Rustem* nominatur: sunt tamen alii heroes satis multi, quibus sua etiam tribuitur gloria. Sed de hoc poemate separatim atque alio volumine, si tempus atque otium suppetit, copiosè differam; ac fortassè etiam totum opus in lucem proferam. Nunc sufficiet primum, qui occurrit, locum, tanquam exemplum, apponere.

چو شاه جهاندار بنه‌ود روی
 زمینرا ببوسید و شد پیش اوی
 منوچهر برخواست از تخت عاج
 زیاقوت و پیروزه بر سرش تاج
 بپرسید بسیار و بنواختش
 بر خویش بر تخت بنشاختش
 وزان کرکساران و جنگ اوران
 وزان نره دیوان مازندران
 بپرسید بسیار و تیار خورد

سپهبد يکايک همه ياد کرد
 که شادان بنري شاه تا جاودان
 نجان تو کوته بد بد کهان
 بر فتم بدان شهر ديوان نر
 چه ديوان که شيران پر خاشخ
 زاسبان تازي تکاورتر اند
 زگردان ايران دلورتر اند
 سپاهي که سکسار خوانند شان
 پلنکان جنگي کهانند شان
 زمن چون بديشان رسيد آکهي
 زآواز من مغز شان شد تهی
 بشهر اندرون نعره برداشتند
 وزانپس همه شهر بکذاشتند
 سپه جنب جنبان شد وروز تار
 پس اندر فراز آمد وپيش غار
 درافتاد ترس اندرين لشکر
 پذيرم که تيار آن چون خورم
 چو هفتصد مني کرز برداشتم
 سپاهي بران مرز نکذاشتم
 هميرفتم وکوفتم مغز شان
 تهی کردم از پيکر مغز شان

نبیره جهاندار سلم سترک
 به پیش اندر آمد بکردار کرک
 جهانجوی را نام کرکوی بود
 یکی سرو بالا جهانجوی بود
 بهادر هم از تخم ضحاک بود
 سر سرکشان پیش او خاک بود
 چو برخواست از لشکرکش کرد
 رخ نامداران ما کشت زرد
 من این کرز یکزخم برداشتم
 سپهرا هم انجای بکذاشتم
 خروشی برآورد اسبم چو پیل
 زمین شد پریشان چو دریای نیل
 دل آمد سپهرا همه باز جای
 سراسر سویی رزم کردند رای
 چو بشنید کرکوی آواز من
 چنان زخم کوپال سرباز من
 بیامد بنزدیک من رزم ساز
 چو پیل دمان با کهند دراز
 مرا خواست کاره بخم کهند
 چو دیدم خمیدم براه کزند
 کمان کیانی کرستم به چنک

به پیکان پولاد وتیر خدنگ
 عقاب دلاور بر انکیختم
 چو آتش بر او تیر میریختم
 که نام چنان بد که سندان سرش
 بشد دوخته مغز با مغزش
 نکه کردم از کرد چون پیل مست
 در آمد یکی تیغ هندی بدست
 چنان آمدم شهریارا کهان
 کز کوه زنهار خواهد بجان
 وی اندر شتاب و من اندر درنگ
 همی جستیش تا کی آید بچنگ
 چو آمد که مرد جنکی فراز
 من از جرمه چنگال کردم دراز
 گرفتم کمر بند مرد دلیر
 ز زین برکسستم بگردار شیر
 بخاکش فکندم چو پیل ژبان
 ز دم تیغ هندی و را بر میان
 چو افکنده شد شاه ازینگونه خوار
 سپه روی برکاشت از کارزار
 نشیب و فراز و بیابان و کوه

بهر سو شدند انجمن هم گروه
 سوار و پیاده ده و دو هزار
 فکنده در آمد در انجا شمار
 بشاهي و شهري و جنگي سوار
 همانا که بودند سیصد هزار
 چه سنجید بدانديش با بخت تو
 به پیش پرستنده تخت تو
 چو بشنید گفتار سالار شاه
 برافراخت بر ماه فرخ کلاه
 مي و مجلس آراست شد شادمان
 جهان پاک دید از بد بدکمان

- * Cùm rex, terrarum dominus, vultum ostendisset,
 * Terram osculatus est (Samus) & ad eum accessit.
 * Manucheherus è folio eburneo furrexit,
 * Pyropis & cæruleis gemmis ornato; & in capite (ful-
 fit) corona.
 * Multa eum rogitabat, & comem se ei præbuit,
 * Secum in folio eum federe fecit.
 * (Rogabat) autem de lupis prælii ac bellatoribus,
 * Et gigantibus malevolis *Mazenderûna*.
 * Multa rogitavit, & sollicitus fuit,
 * Heros autem singulis quæstionibus distinctè respondit,
 * Dicens, "Lætus, O rex, perpetuò vivas,
 * " Ab animâ tuâ procul sint malevolorum hominum pro-
 posita!
 * In urbem illam gigantum veni;
 * At quorum gigantum? leonum scilicet minacium.

- " Equis Arabicis sunt velociore;
 " Heroibus Persicis magis intrepidî.
 " Exercitûs eorum, quos *Sesâr* vocant,
 " Tigridas belli esse putes.
 " Cùm de meo adventu nuncium accepissent,
 " Ob rumorem meum capita amentia fuerunt:
 " In urbe clamorem excitabant,
 " Et deinde per totam urbem transibant.
 " Agitata est acies, & obscuratum diei lumen,
 " Alii in collibus congregati sunt, alii in vallibus.
 " Tum militibus meis timor incidit;
 " Non abesse potuit, quin ob hanc rem sollicitus essem;
 " Quamvis septingentos clavæ meæ ictûs infligerem,
 " Non possem aciem in illam regionem ducere;
 " Veni tandem, & capita eorum contundebam,
 " Vultûs eorum pulchros deformes reddidi.
 " Nepos magni imperatoris Salmi
 " Incedebat antè aciem lupo similis,
 " Huic heroi nomen erat Kerkavi,
 " Heros fuit cujus statura cupressum rettulit.
 " Mater ejus à Zohako prognata fuit,
 " Principes fortium militum præ illo pulvis erant.
 " Cùm ex acie oriebatur pulvis,
 " Gena militum nostrorum pallore tincta est;
 " Equidem uno clavæ meæ ictu
 " Inter medias hostium turmas viam aperui,
 " Ita violentè irruit equus meus, sicut elephas,
 " Ut tota terra, tanquam Nili fluctus, agitata sit;
 " Tunc aciei redibat animus,
 " Unanimè autem in prælium ruebant;
 " Cùm vocem meam Kerkavi audivisset,
 " Et strepitum clavæ meæ, capita findentis,
 " Ad me prælii cupidus venit,
 " Instar torvi elephantis, cum longo laqueo,
 " Tortum in me laqueum paravit,

- “ Ego verò, cùm eum vidissem, periculum novi appropin-
 quare,
 “ Arcum * regium manu cepi
 “ Cum sagittâ populeâ cuspidem habente ferream;
 “ Alas sagittarum, tanquam aquilas, volare feci,
 “ Sagittas, flammis similes, in illum effudi.
 “ Putavi me tandem ut super incude capitis ejus
 “ Propè cerebro ejus cassidem infixisse
 “ Vidi tandem ex pulvere eum, sicut elephantem ebrium,
 “ Irruere, gladium Indicum dextrâ vibrantem.
 “ Putabam, magne rex, eum ita esse violentum,
 “ Ut etiam montes ob ejus impetum sibi metuerent.
 “ Ille itaque festinabat; equidem cunctabar;
 “ Expectabam enim usque adeò donec propiùs accederet,
 “ Cùm verò accessisset magnanimus bellator,
 “ Ex equo meo manûs extendi.
 “ Cepi manu meâ viri fortis balteum,
 “ Illumque ex ephippiis evulsi, leoni similis,
 “ In terram eum dejeci, sicut furens elephas,
 “ Gladio meo Indico medium ejus corpus effodî.
 “ Cùm rex eorum hoc modo interfectus esset,
 “ Exercitus è belli campo terga dabant.
 “ Valles, & colles, & deserta, & montes
 “ Cohortes (fugientes) undique receperunt.
 “ Equites ac pedites duodecim mille
 “ In campo prostrati jacebant.
 “ Cum rege inclyto, equite, bellatore;
 “ Fuerant autem primò trecenti mille;
 “ Quid valet malevolentia, ad fortunam tuam minuen-
 dam,
 “ Contra eos qui sunt folii tui cultores?”
 “ Cùm herois verba rex audivisset,
 “ Coronam suam fortunatam usque ad lunam erexit.

* De arcu Caiano vide Herbel. p. 235.

- ‘ Vinum & convivium parari jussit, hilaris fuit,
 ‘ Et orbem terrarum malevolis viris vacuum aspexit.’

Liceat mihi, quamvis verear ut crimen temeritatis effugiam, experiri, an hæc bellatoris *Perfici* oratio metro *Vergiliano* accommodari possit.

Samus, ut aurato cinctum diademate Regem
 Vidit ovans, excelsa ferebat ad atia gressum;
 Quem rex ad meritos facilis provexit honores,
 Et secum in folio jussit confidere eburneo,
 Cælato rutilanti auro, insertisque pyropis.
 Magnanimum affatus tum blandâ heroâ loquelâ,
 Multa super fociis, super armis multa rogabat,
 Jam, quantos aleret tellus *Hyrcana* gigantes,
 Jam, quâ parta manu nova sit victoria *Persis*:
 Cui dux hæc memori parens est voce locutus.
 Venimus ad castra hostilis, rex maxime, gentis:
 Gens est dura, ferox; non aspera sævior errat
 Per dumeta leo, non sylvâ tigris in atrâ;
 Non equus in lætis *Arabum* it velocior agris.
 Cùm subito trepidam pervenit rumor in urbem
 Adventare aciem, queruli per tecta, per arces,
 Auditi gemitus, & non lætabile murmur.
 Illicet æratâ fulgentes casside turmas
 Eduxere viri; pars vastos fusa per agros,
 Pars monte in rigido, aut depressâ valle sedebat:
 Horruit ære acies, tantæque à pulvere nubes
 Exortæ, ut pulchrum tegeret jubar ætherius sol.
 Quale in arenoso nigrarum colle laborat
 Formicarum agmen, congestaque farra reponit;
 Aut qualis culicum leviter stridentibus alis
 Turba volans, tenues ciet importuna fufurros;
 Tales profiluere. Nepos ante agmina *Salmi*
Cercius emicuit, quo non fuit ardua pinus

Altior, aut vernans riguo cyparissus in horto.
 At *Persarum* artûs gelidâ formidine solvi
 Arguit & tremor, & laxato in corpore pallor :
 Hoc vidi, &, valido torquens hastile lacerto,
 Per medias jussi, duce me, penetrare phalangas ;
 Irruit alatus sonipes, ceu torvus in arvis
Æthiopum latis elephas, neque sensit habenam :
 Militibus vires rediêre, & pristina virtus.
 Ac velut, undantis cùm surgant flumina *Nili*,
 Et resluent, avidis haud injucunda colonis,
 Pinguis frugiferis implentur fluctibus arva ;
 Sic terra innumeris agitata est illa catervis :
 Cùm strepitum audierit nostrum, ingentemque fragorem
 Findentis galeas & ferrea scuta bipennis,
Cercius, horrifico complens loca vasta boatu,
 In me flexit equum, me, crudeli ense, petebat,
 Captivumque arcto voluit constringere nodo ;
 Frustra ; nam, lunans habilem nec segniter arcum,
 Populeas mihi duro mucrone sagittas,
 Flammarum ritu, aut per nubila fulminis acti.
 Ille tamen celeri ruit impete, nosque morantes
 Increpitat, letum minitans, rigidasve catenas :
 Ut verò accessit violenti turbinis instar,
 Pulsus ut & clypens clypeo est, & casside cassis,
 Illum insurgentem, dirumque infligere vulnus
 Conantem, arripui, quâ discolor ilia cinxit
 Balteus, & rutilis subnexa est fibula baccis.
 Strenua tum valido molimine brachia versans,
 E stratis evulsi equitem, qui pronus, inermis,
 Decidit, & rabido frendens campum ore momordit ;
 Pectora cui nivea, & ferratâ cuspide costas
 Transfodi, madidam defluxit sanguis in herbam
 Purpureus, tristisque elapsa est vita sub umbras.
 Haud mora, diffugiunt hostes, ductore preëmpto,
 Saxa per, & colles ; nostris victoria turmis

Affulfit, cælosque doles, *Hyrkania*, natos.
Sic pereant, quicumque tuo, rex optime, sceptro,
Qui premis imperio stellas, parere recusent!
Dixit; & heroäs *Persarum* rector ovantes
Laudibus in cælum tollit; jubet inde beatas
Instaurari epulas, & pocula dulcia poni:
Conventum est, textoque super discumbitur auro.

CAPUT XIII.

المراثي

SIVE

De Poesi Funebri.

DE Poesi luctuosâ ac funebri longo sermone differere, nec initiò proposui, nec necessarium puto. Hujus autem poeseos duo sunt genera; alterum, incitatum, breve, querulum: cujusmodi sunt illi Alcmanis versûs,

* Καταβιάσκει, Κυθερεῖ, ἄβρος Ἄδωνις. τι κε θείμεν;
Καλαυπίεσθε, κοραι, καὶ καίρειεσθε χιτωνάς.

alterum, mœstum quidem, sed paullò sedatius, & laudationi finitimum. Hoc genus Ἐπικηδεῖον alii vocant, alii Ἑλεγειον, illud Ἰαλεμον, quod Latini *Nænim* seu *Lessum* appellant. *Arabes*

* Hos versûs Hephæstion Antispasticos vocat. Mihi videntur iis pedibus, vel potius numeris, constare, qui appellant Ἰωνικοὶ ἀπ' ἐλασσον, ut Horatiana illa,

Miserarum est neque amori,
& quæ sequuntur.

utrumque nominant *مراثة*, nam vox *قينة*, quâ Hebræi *Lamentationem* significant, apud illos *Cantricem* designat.

Utriusque generis præclara exempla complectitur libri *Hamasa* pars secunda; quæ tertio *Ἀνθολογίας* libro respondet: sed in hoc loco de Meleagri, poetæ admodum venusti, atque aliorum carminibus in hoc genere laudatissimis, nihil necesse est multa loqui. Atqui non omitendum esse puto * *Eratosthenis* elegans epigramma de *Anastasiæ* cuiusdam obitu:

Φευ, φευ, ἀμετρητῶν χαριτῶν ἕαρ ἡδὺ μαραινει.
 Ἄμφι σοι ὠμοφαγῶν χειμα το νεστεριῶν.
 Καὶ σε μὲν ἤρπασε τυμβὸς ἀπ' ἡελιωτίδος αἰγλῆς,
 Περμπλῖον ἔφ' ἐνδεκατῷ πικρὸν ἀγέσαν ἐτῷ.
 Σὺν δὲ ποσὶν γενετῇ τε κακῇ ἀλῆσεν ἀνίας,
 Οἷς πλεον ἡλίου λαμπρῆς, Ἀναστασίῃ.

Pulcherrima sunt hoc in genere † Meleagri in Heliodoram, ‡ Platonis in Dionem, § Callimachi in Heraclitum, epigrammata flebilis; nec minùs perfectæ Bionis in Adonidem, Moschi in Bionem, Ovidii in Tibullum, elegiæ: & plena suavitatis Horatii de morte Quintilii Ode. Sed hæc omnia sunt notissima: ad Asiaticos igitur veniamus; qui cùm in reliquis poematum gene-

* Antholog. lib. iii.

† Antholog. lib. iii.

‡ Diog. Laert. in Platonis Vitâ.

§ Apud eundem in Vitâ Heracliti.

ribus, tum in hoc potissimum eminent; quam rem exempla quædam illustriorem reddent.

Sunt autem bellissimi, & cùm translatione venustâ, tum jucundâ brevitate insignes, illi versûs, quos de obitu *Nozâmi'l Molki* composuit poeta * Shabl o'ddoulah,

كان الوزير نظام الملك لولو
يتيمة صاغها الرحمن من شرف
بدت فلم تعرف الايام قبيتها
فردّها غيره منه الي الصدف

“ Fuit Vizir Nozâmo'l Molc margarita pretiosa, quam numen divinum ex ipsâ nobilitate formaverat.

“ Effulfit: at pretium ejus ignorabat ætas; idcirco invidit eam Deus hominibus, & in concham leniter reposuit.”

Quatuor hosce versiculos totidem hendecasyllabis converti:

Illustris fuit Ille margarita,
Purâ luce nitens, colore puro;
Quam, gemmæ pretium latere questus,
Conchæ restituit Deus parenti.

Pervelim mihi contingat *Ibni Zaiati* elegiam videre, sanè flebiliter scriptam de morte puellæ

* Abu'l Ferege, pag. 363.

formosissimæ, quam perditè amaverat: hujus poematis unum distichon citat Herbelotius, idque plenum tenerrimi affectûs,

يقول لي الخللان لو زرت قبرها
فقلت فهل غير الغواد لها قبر *

“ Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicæ visitarem (curas meas aliquantulum fore levatas),

“ Dixi autem, An ideò aliud præter hoc pectus habet sepulchrum?”

Interdum tamen elatiùs scribunt, quàm elegiæ simplicitas pati videatur. Quàm animosè erumpit *Amârah Al Yemani!*

رمىت يا دهر كفت المجد بالشلل
* وجيده بعد حسن الحلي بالعطل

“ O Fortuna, manum gloriæ exarescere fecisti,

“ Et collum ejus, post ornamentorum pulchritudinem, monilibus nudâsti.”

Ecce autem poetam *Perficum*, qui totam naturam luctuosam pingit ob regis cujusdam magnifici interitum,

امروز شاهها ملک جهان دل تنگست
فیروزه چرخ هر زمان بر رنگست *

“Hodiè, O rex, totius naturæ pectus contrahitur;

“Et ætheris gemma cærulea identidem colorem mutat.”

Quam sententiam in simili argumento elatiffimè amplificat *Abu Becr Al Dani* *,

وما حلّ بدر التّم بعدك دارة
ولا اظهرت شمس الظهيرة مبسها
تكاد الحيا والريح شقت جيوبها
عليك وناح الرعد باسبك معلما
ومزق ثوب البرق واكتست الضحي
حدادا وقام النجم الجوماءتها
يجيب بها الهام الصدي ولها
لما اجاب القيان الطائر المترنبا
كانّ لم يكن فيها انيس ولا التقى
بها الوفد جمعا والخميس عرمرما

“At post te in domicilio luna plena non requiescit,

“Nec splendide ridet sol meridianus,

“Jam verò pluvia & ventus vestes suas lacerant,

“Ob tui desiderium, & vocat tonitru nomen tuum notum,

“Et scindit vestem fulgur, & induit meridies

“Ferrum, & stellæ cœli conventum luctuosum constituunt.

* Apud Ebn Khalicân.

- “ Respondent sibi raucae noctuae flebiliter,
 “ Cùm respondent præficæ veloces, strepentes,
 “ Velut si non esset ei sodalis, nec convenirent
 “ In eâ turba congregata, & cohors numerosa.”

Sed omninò dulcissimum est carmen in capite
 secundo libri Hamasa, de morte viri fortissimi ac
 perliberalis Maâni,

الما علي معن وقولا لقبره
 سقتك الغواي مربعا ثم مربعا *
 فيا قبر معن انت اول حفرة
 من الارض خطت للسباحة مضجعا *
 ويا قبر معن كيف واريت جوده
 وقد كان منه البر والبحر مترعا *
 بلي قد وسطت الجود والجود ميت
 ولو كان حيا ضقت حتي تصدعا *
 فتي عيش في معروفة بعد موته
 كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *
 ولما مضي معن مضي الجود فانقضي
 واصبح عرين المكارم اجدعا *

- “ Accedite, duo mei sodales, ad Maanum, & sepulchro
 ejus dicite:
 “ Irrigent te nubes matutinæ imbris post imbres.
 “ At O Maani sepulchrum, tu, qui primò fovea fuisti
 “ In terrâ, nunc sterneris beneficentiæ cubile:

- “ Et O Maani sepulchrum, ut recepisti liberalitatem,
 “ Quà terræ ac maria fuerunt plena !
 “ Imò, accepisti liberalitatem, at mortuam,
 “ Nam profectò si viva effet, ita angustum esses, ut disfrum-
 peres.
 “ Juvenis erat, qui, ob largitionem, post interitum vivit,
 “ Velut pratum, per quod defluxit rivus, jucundiùs virescit !
 “ At mortuo Maano, mortua est liberalitas, ac decessit,
 “ Et nobilitatis fastigium resectum est.”

In poemate eleganti quod Ebn Arabshâh, tanquam fastigium quoddam splendidissimum historiæ Timûri subjungit, ferè triginta sunt versûs, qui, si separatim essent compositi, inter elegias recenseri possent ; hos adeò propter elegantiam eximiam placet apponere.

اين الذين وجوهم كانت تلالا كالزبور *

اهل السعادة والحجي وذو السيادة

والوقور *

والمطفيو بدر الساء والبخجلوا فيض

البحور *

وسقتهم ريج الغناء سفي الرمال يدّ الدبور *

اين البنون ومن غدا للقلب افراحا ونور *

كانوا اذا رفع الحجاب وزحزحت عنهم

ستور *

تلقي الدنيا قد اشرقت كالشمس من
سجف الخدور*

من كل ظبي احور او ظبية تزري بحور*
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي
حبور*

وفدتهم مهيج الوري من شر احداث
الدهور*

كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور*
كانوا علي وجه الدنيا حدقا وللأحداق
نور*

وحدايقا لرياضها وعلي حدايقها زهور*
بينهم في سكرهم وقد مازج الدل
الغرور*

والعمر غص والزمان مسلم لهم الامور*
واذا بساقي الموت فاجاهم بكاسات الثبور*
فسقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل
بور*

تركوا فسيح تصورهم رغبا الي ضيق
القبور*

وسقوا كووس فراقهم صبرا لكل شج غيور*

من شق حزنًا جيبه ولفقدهم دق
الصدور*

لو كان ينفعه الرشاد كان يجديه النذور*
لفداهم ووقاهم ورعاهم رعي الحذور*
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن
والشعور*

ورعاهم دود البلي وفراهم فري الجزور*
امسوا رميها في الثري وثووا الي يوم
النشور*

يسعي المحب مخاطبا اجداتهم يوما يزور*
ينعي ويندب نايحا قبرا تناوشه الدثور*
ويهرغ الخدين في ترب يراها كالدرور*
يدعوا فليس يجيبه الا صدا صم الصخور*

“ Ubi sunt ii, quorum facies tanquam sanctus liber splendebant,

“ Juvenes fortunati, & sapientes, dominatum habentes ac dignitatem,

“ Qui lunam cœli extinxerunt, & marium effusionem pudore effecerunt?

“ At disperfit eos exitii ventus, ut arenam dispergit Zephyrus.

“ Ubi sunt adolescentuli, & ii qui fuerunt cordibus lætitia ac lumen?

- “ Ab illis, cùm ablatum effèt velum, & remota ab iis aulæa,
- “ Terrarum orbis emicuit, tanquam è velamine occulto prodiens;
- “ Omnes hinnuli pulchris præditi oculis, aut capreolæ contemptas reddentes nymphas cœlestes:
- “ Vesciit eos pulchritudo chlamyde deliciarum ac lætitiæ;
- “ Eoque redemit hominum spiritus à malis adversæ fortunæ.
- “ Cùm locum quemvis habitarent, eum hilaritate moverunt:
- “ Fuerunt in terræ facie oculi, & oculis lumen;
- “ Et hortuli in pratis, & in hortulis flores.
- “ Cùm adhuc essent ebrii, cùm se extulit fallax eorum & grata protervitas,
- “ Dum ætas vigeat, & fortuna iis rerum dominatum concedebat,
- “ Ecce, venit mortis pocillator, & ad eos exiti cyathos attulit,
- “ Et irrigavit vitarum eorum hortulos scypho, qui omnes ad nihilum redegit.
- “ Reliquerunt ampla palatia, in sepulchra angusta compulsi;
- “ Et pocula discessus eorum præbuit apsinthium unicuique amico dolore affecto,
- “ Qui ob tristitiam finem lacerat, & ob eorum desiderium percutit pectus.
- “ Si utilia essent dona, aut si valerent vota,
- “ Certè illos redimerent ac servarent & studiosâ curâ custodirent.
- “ Jam verò terram incolunt; perierunt illæ suavitates ac scientiæ;
- “ Vescitur iis exitii vermis, & scindit eos ut mactanda pecora:
- “ Attriti jacent sub terrâ, ubi manebunt usque ad judicii ultimi diem.

- “ Venit amicus eorum, ut eos alloquatur, & sepulchrum
jugiter visitat;
“ Gemit, ac plorat querulè, juxta sepulchrum, quod inva-
dit oblivio;
“ Et genas pulvere inquinant, quæ antea fuerant margaritis
similes:
“ Vocant, at nihil iis respondet, nisi rauca montium echo.”

Bellissimum est in hoc genere poema in vi-
cesimâ *Hariri Mekâma*, quod integrum subji-
ciam:

عندي يا قوم حديث عجيب
فيه اعتبار للبيب الاريب *
رأيت في ريعان عمري اخا باس
له حد الحسام القضيب *
يقدم في المعرك اقدام
من يوقن بالغنك ولا يتريب *
فيفرج الضيق بكراته حتي
يري ما كان ضنكاً رحيب *
ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب *
ولا سها يفتح مستصعباً
مستغلق الباب منيعاً مهيب *
الا ونودي حين يسو له
نصر من الله وفتح قريب *

هذا وكم من ليلة باتها
 يهيس في برد الشباب القشيب *
 يرتشف الغيد ويرشفته
 وهو لذي الكل المقدي الحبيب *
 فلم ينزل بينتره دهره
 ما فيه من بطش وعود صليب *
 حتي اصارته الليالي لقاً
 يعافه من كان منه قريب *
 قد اعجز الراقي تحليل ما به
 من الدأ واعيا الطبيب *
 وصارم البيض وصارمته
 من بعد ما كان المجاب المجيب *
 وآص كماكنوس في خلقه
 ومن يعش يلق دواهي المشيب *
 وهاهو اليوم مسجي فمن
 يرغب في تفكين ميت غريب *

“Habeo, amici, miram narrationem, à quâ exemplum sibi
sumat auditor peritus & intelligens.

“Vidi in flore ætatis meæ juvenem fortissimum, gladio ar-
matum acuto & gracili.

“In certamen irruit, perinde ac si certus effet aliquid au-
dendi, & non pertimuit.

“His præliis usque eò angustias dilatavit, ut id, quod ob-
structum fuerat, pateret.

- “ Ubi provocavit adversarios, nunquam rediit à pugnae contentione sine spiculo fanguine imbuto;
- “ Nec unquam instituit arcem oppugnare arduam, occlusam, formidabilem, excelsam,
- “ Quin clamatum sit, cum id instituisset,
- “ Victoria à cœlo & præsidium appropinquat!”
- “ Præterea quot noctes egit vestibus adolescentiæ tectus nitidis!
- “ Molles puellæ & dabant ei & receperunt ab eo oscula, & ille ubique gratus fuit ac jucundus.
- “ Sed fortuna non defuit fortitudinem illius ac vires eripere,
- “ Donec tempora ita eum affligerint, ut ab illo conjunctissimi amici decederent.
- “ Debilis fuit magus, nec morbum ejus sanare potuit, & tumultuatus est medicus.
- “ Enses autem candidi illum vulnerabant, postea quàm & ab hoste responsum accepisset, eique vicissim respondisset.
- “ Nunc autem jacet tanquam fera in latibulo; nam quicumque vivit, miseriis temporis est obnoxius.
- “ Ecce illum hodiè veste funebri involutum! Et quis mortui peregrini curat exequias?”

Hæc elegia non admodum dissimilis esse videtur pulcherrimi illius * carminis de Sauli & Jonathani obitu; atque adeò versus iste

ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب

“ Ubi provocavit adversarios nunquam rediit à

pugnæ contentione sine spiculo sanguine imbuto.”

ex Hebræo reddi videtur,

מדם הללים מזהב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אהור :

“ A sanguine occiforum, à fortium virorum adipe,

“ Arcus Jonathani non rediit irritus.”

Cùm illius poematis omnium fermone celebrantur venustas & pulchritudo, volui integram elegiam huic loco subungere in verficulos distinctam :

* קינה לדוד
הצבי ישראל על במותיך

* Inscribitur etiam hoc poema קשת five *Arcus* ; more Asiaticorum, qui ea carmina, quibus præcipuè delectantur, inscriptione brevi, & de versu quodam insigniori desumptâ, notare solent. Sic percelebratum carmen poetæ *Cdb Ben Zoheir* vocitatur modò الامان five *Securitas*, modò *Bânat Soâd*, propterea quod hoc habeat initium,

بانة سعاد فقلبي اليوم متبول

“ Abiit amica mea Soada, & cor meum hodiè mœrore conficitur.”

Sic Alcorani Capita inscribuntur

والشمس، والليل، الغلق، الفيل، الكوثر
&c.

Interdum etiam pervagata carmina, quæ memoriter identidem recitari solent, nomine ad argumentum accommodato inscribunt. Velut illa in historiâ Antaræ & Ablæ, quibus mater occisum filium deflet, & cives suos *Beni Badr* ad pugnandum impellit,

חלל איך נפלו גבורים :
 אל תגידו בנת אל
 תבשרו בחוצת אשקלון :
 פן תשמחנה בנות פלשתים
 פן תעלונה בנות הערלים :
 הרי בגלבע אל טל ואל מסר
 עליכם ושדי תדומות :
 כי שם נגעל מן גבורים
 מן שאול בלי משיח בשמן :
 מדם חללים מחלב גבורים
 קשת יחונתן לא נשג אחור
 וחרב שאול לא תשוב ריקם :
 שאול ויהונתן הנאהבים
 והנעימים בחייהם :
 ובמותם לא נפרדו
 מנשרים קלו מאריות גברו :
 בנות ישראל אל שאול בכינה
 המלכשכן שני עם עדנים
 המעלה עדי זהב על לבושן :
 איך נפלו גברים בתוך המלחמה
 יהונתן על במותיך חלל :
 צר לי עליך אחי יהונתן
 נעמת לי מאוד נפלאתה
 אחבתך לי מאהבת נשים :
 איך נפלו גבורים
 ויאבדו כלי מלחמה :

Elegiæ hujus *παρὰ παλαιῶν* quandam *Græcam*, quam,
 cùm effem peradolescens, contexui, liceat hoc
 loco apponere:

inscripta sunt ab Arabibus *Dolorum Solatia*, ut ait libri auctor

هذه الابيات تسميها العرب المثيرات للاحزان

Nota est autem significatio vocis شاعر

Ὡ μοι ἔγω, θανέτην ἄρ' ἐν ἔρεσιν αἰπεινοῖσιν
 Ὁφθαλμῷ λαοιο, θυ' Ἰσραηλὸς αἰώτῳ;
 Κατθανέτην ἐν ὄρεσσιν ἀκηδέε. συν τ' ἄρα κείνοι
 Εἰ καλόν, εἰ τιμὴν ἐπ', ἀγλαὸν εἰ τί πεφυκέν,
 Κατθανεν, εἰ λαμπρὸν χαρίτεσσιν. κατθανε κείνοι
 Συν τε φιλοφροσύνῃ, συν τ' ἀγλαΐης γλυκοσσοῆς
 Ἄνθεα, συν τ' ἀρετῇ καὶ τιμῇ. Μὴ νυ τοι, ἦχοι,
 Αἰσσομαι, ἀλλοδαποῖσιν ἐν ἀνθρώποις ψιθυρίζης,
 Ἄλλα σιωπήλῃ γ' ἥς κ' ἀΐβοφῶ, ὡδὲ νυ ἔτοι
 Παιδὲς δυσμενεῶν καὶ παρθενικαὶ βαθυκολποὶ
 Οὐποτε κεν χαιροῖεν ἐν αἰσέσιν, εἰδὲ γελωντὲς
 Συν τ' εὐγόρῃα, συν τ' ἐχθροδοτοῖς ἀλαλαῖμοις,
 Συν τε χοροσάσταισιν ἐπισκίρτων ἀναιδεῖς.
 Ὡ ὄρος, ὦ σπηλυγῆες ἀνῆδονοί, ὦ Γελῶσα,
 Μήκετι νυν σιλῶσι κεν ἄν' εὐπέταλον ὑακινθόν
 Ἄσκατι ὄροςος ἀργυρεῶ, μὴδ' ὕγρον ἰῶσι
 Θρήνον ἀηδονίης ἐπ' ἀκροκομῇ κυπαρίσσει.
 Ἔμιν ε' κεν ἀρετὰ φεροὶ σάχυν, ε' γαλαθῆνυν
 Τετραπόδων κε πλεον τελεθὸι γενῶ, εἰδὲ κεν ἀρετῆς
 Παιζεσθαι σκίρτων ἄν' εἰαρινὸν λειμῶνα,
 Οὐδ' ἄρα κεν χιμαροὶ γ' ἐπιμηλαδὲς, ἀλλ' ἀγαλακτοὶ
 Οἰῆς, ἀλλ' αἰκυθὸι κ' ὥσιν, κείναι γὰρ αἰώτῳ
 Ἡρώων ἀθρήσαν ὀϊόμενῳ θανεεσθαι,
 Ἀθρήσαν Σαυλὸν ῥίψασπιδα, ὡς τινὰ μῆπῳ
 Χριομένον βασιλῆα νεὲς ῥαβαμιγξὶν ἔλαιο.
 Ἀμφῷ μὲν καλῷ γ' ἡττῇ, ἀμφῷ δὲ κρατίστῳ,
 Ἀμφῷ θεσπεσίῳς δεδαήμενῳ ἐκπολεμῶσαι,
 Ἀμφῷ νικῆσαι δ', αἶψ' ἀνεδραμὸν αἰθερὶ δίσσω
 Αἰέτῳ, ἢ φλογοντὲ δ' ἔρανε ἥριπτον ἄστρῳ,
 Ἡ τις ἅμα σκυμνῷ βλοσυρῷ θῆρ, λυσσαλέος θῆρ,
 Ἔσπευσεν μακρῇ ἐν χερμασίν, ὡδ' ἄρα κείνῳ
 Εὐτυχτὲς κλισίας τε καὶ αὐλῖα δηΐασσκον.
 Ὡ νυμφαὶ λειμῶνιαδὲς, κεραι ῥοδοπηχεῖς,
 Ἐρπέτε, παρθενικαὶ μαλακοκίποδες, ε' ῥα χοροῖσιν
 Οὐδὲ περιπλεκτοῖς ἀγανῶς ποσὶν, ἀλλὰ γε πεπλῶν
 Αὐετὲ πορφύρεων περονᾶς, καὶ ἀμυσσέτε χερσὶν
 Ἀμβολαδὶς κεφαλᾶς ξανθοτριχᾶς, ἡδ' ἄρα κολπῆς
 Ἄσκαγες ἀργυρεὺς δακρυῶν ἀναδευετ' ἔερση

Αἶν' ὀλοφυρομεναι, καὶ γὰρ νυν ἦδεα Σαυλ
 Ὅμματα νυξ ἤμειλυνε, σιδηρεὸς εὐνάσεν ὕπνος,
 Ὅς γ' ὕμιν χλανιδὰς χρυσεῖας, χρυσεὰ δῶκεν
 Ζῶνια, καὶ τὰ πεδῖλα, τὰτ' ἔντεα, τὰς τ' ἀρα πορπας,
 Χρυσῶν καὶ φοινίκι καλας δαιδαλλε χιτῶνας,
 Ὅς δ' ὕμιν θυοέντι προκῶν παρὰδῶκεν ἑθίρας
 Φαιδρυεῖν, μυρτοῖς τε καὶ εὐώδεσσιν ἐλαίοις.
 Φιλτάτ' Ἰωνάθανε, φρεσὶ μοι σὺ μὲν ἔσκες ἱεράννης
 Πέλυ τι καὶ περὶ τῶν ἑτέρων, σεο δὲ γλυκυφώνε
 Αὐδῇ, καὶ γῆρυς, ὅποταν κλαίῃ τῶν οἶτον,
 Ὡσασι καὶ μῦθοι μελιγῶδες ἰνδαλλονταί.
 Ἦδὺ τι παρθένικαῖς ὀαρίζεμεν. ἦδὺ τι νυμφῶν
 Στήσαμενων χορὸν εὖρον ἐν ἀλσεσὶν ἰψιασθῆναι,
 Ἦδὺ τι συρίζειν λιγέως, ἀλλ' ἀδ' ὀαρίζετο,
 Οὐδὲ χοροῖτυπῆναι κεν ἐν ἀλσεσὶν, εἰ συριγίης
 Ἦδεα δὲ τελεθῆσιν, ἔπει σεο, φίλταθ', ἀμαρτόν.
 Οὐκ ἂρ' ἐτ' ἥελιον παλιν ὄψετον, οἴμοι, ἔταιρῶ.
 Κεῖσθον Ἰωνάθαν[Ⓢ] καὶ Σαυλ[Ⓢ] χρυσεοπήληξ[Ⓢ],
 Ὀφθαλμῶ λαοῖο, δὲ Ἰσραηλῆς αἰῶτῶ.

CAPUT XIV.

الادب والنصيحة

SIVE

De Poesi Morali.

POESEOS, cujus finis est lectorem docere, duo videntur esse genera; alterum propositum finem diffimulat, ut epos & tragœdia; alterum apertè monet, velut illa pœsis quam nunc tractare aggredior.

Perantiqua fuit & omnibus ferè gentibus usitatissima consuetudo, sapientiam & vitæ officia per elegantes, breves, & modulatas sententias docendi. Notissima sunt in hoc genere Phocylidis præcepta, & elegantissimæ Theognidis sententiæ, iique versûs, qui, à Pythagoreo quodam scripti, Pythagoræ ipsi falsò ascribuntur. His addi possunt Aristotelis atque aliorum gravissima Σοφία, quæ inter epulas & pocula rorantia cantari solebant. Superfunt etiam * Odini præ-

* Vid. *Haacamaal* à Resenio editum.

cepta antiquissima, in Runicâ linguâ scripta, quæ miram habent in suo genere pulchritudinem.

Veteres *Arabum* sententiæ sunt innumeræ; & permulta sunt volumina, quæ امثال, five *Sententias*, complectuntur. Præterea, etiam nunc (ut ab homine *Syro* audiui) *Arabes* memoriter recitare solent proverbia sapientiæ plenissima, cujusmodi sunt,

الضحك بلا سبب من قلة الادب
 “Risus ineptus rusticitatis est indicium.”

القول كالحلب ليس له ردّ
 فكيف يرّد الحالب اللبن

“Verbum lacti simile est, reverti nequit;
 “Quomodo enim is, qui mulxit, lac potest reddere?”

Et illud *Perficum* de Fortunæ inconstantia,

اين فلک همچو شیشهء ساعتست
 ساعتی زیر وساعتی زیرست *

“Res humanæ vitri horarii sunt similes,
 “Quod unâ horâ inferius est, & alterâ superius.”

& tetrastichon illud,

دنیا مثال بحر عمیق است پر نهنگ
 آسوده عارفان که گرفتند ساحلی
 دنیا نیزد آن که پریشان کنی دلی
 زهار بد مکن که نکردست عاقلی

“Hujus vitæ cursus similis est mari profundo crocodilorum pleno:

“Quàm tranquilli sunt sapientes viri, qui littus occupant!

“Hæc vita non tanti æstimanda est, ut cor tuum (ejus causâ) turbes;

“Cave: ne malefacias; sapientis enim non est.”

&c,

ما كان ذلك العيش الا سكرة

لذاتها رحلت وحلّ خمارها *

“Vita humana nihil aliud est nisi ebrietas; cujus dulcedo protinus evolat; sed restat crapula.”

At cùm deductiora sint, non tam proverbia appellari debent, quàm præcepta, seu versûs morales, quales sunt illi de taciturnitate:

الصمت فالزم ولا تنطق بلا سبب

ان المعلل والاكثر في تعب *

فان ظننت ان النطق من ورق

فاستيقنن ان الصمت من ذهب *

“ Silentio opus est; ne ideò sine causâ loquaris;

“ Nam auditor multarum vocum fatigari solet.

“ Quòd si locutionem argenteam esse autumes,

“ Hoc scito, silentium esse aureum.”

& de ignorantia;

وفي الجهل قبل الموت موت لاهله
واجسادهم دون القبور قبور*
وان المرء لم يحيي بالعلم قلبه
فليس له حتي النشور نشور*

“ Ignorantia affert ignaris ante mortem, mortem;

“ Et corpora illorum sunt, sine sepulchris, sepulchra:

“ Quòd si quis doctrinâ cor suum non reficiat,

“ Non erit illi ante resurrectionem, resurrectionis.”

& illa de humanarum rerum contemtionem,

اي دل ازین جهان دلازار درکذر
وز تنکنای کنبد دوار درکذر
کار جهان نه لایق اهل بصیرتست
بکشای دیده بر همه ازار درکذر

از بحر غم ز حرص چو غواص شوخ چشم
غوطه مخور ز کوه شہوار در کذر

- “ Cor meum, ab hac vitâ ærumnosâ recede,
 “ Et ab angustiiis cœli convertentis recede:
 “ Hujus vitæ negotia viros perspicaces haud
 decent;
 “ Oculum aperi; ab omni molestiâ recede:
 “ In tristitiæ mare avaritiæ causâ, ut urinator
 madidos habens oculos,
 “ Ne te immergas; à gemmâ regiâ recede.”

His addam versûs elegantissimos, qui Principi
 perillustri *Shemselmadli* ascribuntur:

الدھر یومان ذا صفو وذا کدر
 والعیش سطران ذا امن وذا حذر*
 قل للذي بصروف الدھر عیرنا
 هل عاند الدھر الا من له خطر*
 اما تري البحر تعلو فوقه جیف
 ویستقرّ باقصی قعره الدرر*
 اما تري الريح ان هبت عواصفه
 فلیس یقصف الا عالی الشجر*
 وکم علي الارض من خضر ویابسة
 ولیس یرجم الا من له ثمر*

وفي السماء نجوم ما لها عدد
وليس يكشف الا الشمس والقمر *
احسنت ظنك بالايام ان حسنت
ولم تخف سوف ما ياتي به القدر *
وسالمتك الليالي فاغتررت بها
وعند صغؤ الليالي يحصل الكدر *

“Tempus è binis constat diebus, hoc puro, illo terribili,
“Et vita è binis ordinibus, hoc securo, illo formidabili.
“Dic ei, qui nos ob temporum mutationes vituperat,
“An premit fortuna quenquam nisi cui sit præstantia?
“Annon vides mare in cujus superficie feruntur cadavera,
“At refident extremo in fundo margaritæ?
“Annon vides, ut venti spirent vehementes?
“Sed nullas frangunt præter altas arbores.
“Quot sunt in terrâ arbores cùm virides tum aridæ?
“At lapidibus nullæ petuntur, nisi eæ quæ fructus afferant.
“In cœlo autem fydera sunt innumera;
“Sed defectum non patiuntur præter solem ac lunam.
“Præclare de fortunâ sensisti, cùm benigna esset;
“Et nihil timuisti, nisi quod cum potentiâ aliquâ veniret:
“Pacem tecum coluit fortuna, sed ab illâ deceptus es:
“Nam splendidas noctes subsequuntur obscuræ.”

Et illos de peregrinationis laudibus,

سافر تجد عوضا عمن تغارقه
وانصب فان لذيد العيش في النصب *
ما في المقام اري اعزّ ولا ادبا

- من غربة فدمع الاوطان واغترب *
- اني رايت وقوف الماء يفسده
- ان ساح طاب وان لم يجبر لم يطب *
- والشمس لو وقفت في الفلك دايمة
- ملها الناس من عجم ومن عرب *
- والبدر لو لا أفول منه ما نظرت
- اليه في كل حين غير مرتعب *
- والاسد لو لا فراق الغاب ما افترست
- والسهم لو لا فراق القوس لم تصب *
- والتبر كالتبن ملقا في معادنه
- والعود في ارضه نوع من السحطب *

“ Peregrinator: invenies amicum pro illo quem reliquisti;

“ Et locum muta, nam in loci mutatione constat vitæ suavitatis.

“ Nihil video magis eximium ac præclarum

“ Peregrinatione; relinque ideò patriam, ac peregrinator.

“ Video aquam stagnantem putrescere,

“ Si fluit, dulcis est, si non fluit, non item.

“ Quòd si perpetuò sol in cœlo restaret,

“ Cùm Perfæ tum Arabes eum fastidirent.

“ Et si nunquam occideret luna, nihil viderem ab eâ præter molestiam proficisci.

“ Si leo sylvam non relinqueret, prædam non discerperet,

“ Si sagittæ arcum non relinquerent, scopum non attingerent:

“ Aurum denique in fodinâ tanquam stramen projicitur,

“ Et lignum aloës pretiosum, in terrâ ubi crescit, lignum est commune.”

Quorum fimiles sunt illi Perfici,

هر کس که سفر کند پسندیده شود
وز عین کمال نور هر دیده شود
پاکیزه تر ز آب نشاید هرگز
هر کجا کند مقام کندیده شود

“ Quicunque peregrinatur, jucundus est,

“ Et ab oculo perfectionis lux fit omni-
um oculorum:

“ Nihil est aquâ nitidius,

“ At si diù stagnat, fit putida.”

Et illi,

بجرم خاک و بگردون باید کرد
که آن کجاست ز آرام و این کجاست ز سفر
سفر مربی مردست و آشیانه جاه
سفر خزانه مالست داد استاد هنر
درخت اگر متحرک بودی زجای بجای
نه رنج ارّه کشیده و نه جفای تبر

“ Terræ globum & cælum intuearis necesse
est:

“ Ubi est illa ob quietem, ubi hoc ob motum?

“ Peregrinatio viri adjutrix est, & nutrix dig-
nitatis,

“ Peregrinatio opum thesaurus est, honorem
emit:

“ Arbor, si de loco in locum movere posset,
 “ Acutam ferram non sentiret, nec duram
 bipennem.”

Inter sententias Turcicas nullas ferè legi his
 pulchriores :

واری بر خاطر که غم دن خارخاری اولیه
 قانی بر رخ کم حواد شدن غباری اولیه *
 بو کلدستان جهانہ سرتسر قلدن نظر
 کورمدن بر کل که خار جان کناری اولیه *
 نیچه بیلدر ایلرم بن بو خراباتی طواف
 ایچمدن بر بادہ کم هرکنز خیاری اولیه *

“ Estne ullus status, ubi non fit horrida trif-
 titia?

“ Cujusquamne in genis sanguis mœrore non
 obscuratur?

“ Hoc rosetum hujus vitæ usquequaque sum
 contemplatus,

“ Et nullam vidi rosam, ubi non effret spina
 animam ipsam vulnerans.

“ Quot annos has tabernas ambivi!

“ Et vinum nunquam hausi, quod non fe-
 cuta fit crapula.”

Quam sententiam solutâ oratione expressit, nec
 ineleganter, Ali Chelebi,

هیچ بر مشام کلشن عالم دن بی خار جفا

بوي وفا استشهام اتميش در وصغار و كبار
دست ساقی روزكاردن بي خمار باده
خوشخوار ايجمهش در *

“ In hujus vitæ rosæto sine spinâ malignitatis
“ auram fidei oderatu sentire non licet; nec
“ magnis nec parvis à manu pocillatoris for-
“ tunæ sine crapulâ dulce vinum bibere con-
“ ceditur!”

Non minus elegantes sunt hæ sententiæ *Persi-*
cæ:

مخالف نكردن بجان دوستدار
مغیلان نیارد بجز خار بار
زاعدا نجوید وفا هوشمند
كه ريحان نروید ز تخم سپند
ندید از ني بوريا كس شكر
كه كوهر بكوشش نكردن دكر
كسي را كه باشد بدی در نهاد
نیارد بجز مكر وتلییس یار

“ In hostili pectore amicitia haud nascitur;
“ Sed acacia nihil præter spinas affert:
“ Ab inimico sapiens fidem non expectat,
“ Nam à colocynthidis semine herba odorata
non crescit:

“ Ab arundine floreis aptâ nemo saccharum
vidit,

“ Nam uniuscujusque rei naturam nullus la-
bor mutare potest:

“ Quicumque indolem habet pravam,

“ Nillos afferet fructûs præter fraudem ac
perfidiam.”

Et illæ *Haririi* in *Mekâma* decimâ nonâ:

لا تايسن عند النوب من فرحة تجلوا
الكرب *

فلکم سبوم هبّ ثم جري نسيماً وانقلب *
وسحاب مكروه تنشأ فاضحلاً ومسا
سكب *

ودخان خطب خيف منه فيا استبان له
لهب *

فاصبر ان ما ناب روع فالزمان ابوالعجب *
وترج من روح الالة لطايغاً لا تجتسب *

“ In rebus asperis ne desperes lætitiâ videre
quæ curas depellat;

“ Quot enim venti venenati flare cœperunt,
& mox jucundis auris cedentes discesserunt?

“ Et quot nubes formidandæ dispersæ sunt,
priusquàm imbres effuderint?

“ A fumo autem, à quo timemus, (ignem)
non orta est flamma.

“ Sis ergò patiens dum adverſa eſt fortuna,
nam tempus miraculorum pater eſt;

“ Et à Dei ſpiritu bona ſpera; quæ numerari
nequeunt.”

Multa poemata habent *Arabes* ac *Perſæ* de officiis ac virtutibus. Sádii poeſis ferè tota eſt moralis; nec minus in Aſiâ celebratur libellus, quem contexuit poeta Perſicus *Sheikh Attâr*, & *پندنامه* *Pendnama*, inſcripſit: hujus libri caput apponam, de avaritiâ diſtinguendâ.

در بیان ملامت بخیلان
سه علامت ظاهر آمد از بخیل
با تو کویم یاد کبرش ای خلیل
اولا از سایلان ترسان بود
وز بالای جوع هم لرزان بود
چون رسد در ره بخویش و آشنا
بکزد چون باد و کوید مرحبا
نبود از مالش کسی را فایده
کم رسد با کس زخوانش مایده
حاجت خود را مجو از زشت روی
انکی دارد روی خوب ازوی بچوی

- “ Tria signa avarum distinguunt,
 “ Quæ nunc tibi exponam; ea verò, amice,
 memoriâ tene.
 “ Primò, me idicantes timet,
 “ Et fame attritus totus tremit;
 “ Cùm in viâ fodali cuipiam & amico it ob-
 viam,
 “ Præterit venti similis, &, *Salve*, ait.
 “ Nulla est cuiquam à mensâ ejus utilitas;
 “ Non à mensâ ejus ad quenquam mittitur
 cibus.
 “ Negotium tuum à viro deformem vultum
 habente ne petas,
 “ Si quis vultum habeat hilarem, ab illo pete.”

Perfpiciet lector libellum hunc *Perficum* aureolo
 Theophrasti *περί Χαρακλήρων* opusculo effe perfimil-
 lem.

Alia est ratio docendi per *Fabulas*, quas Græ-
 ci *Αἶνες* vocabant, vel *Μυθες*; cujusmodi est illa
Archilochi,

* Ἐγὼ τιν' ὕμιν αἶνον, ὦ Κηρυκίδη,
 Ἀγγυμένη σκυτάλη,
 Πιθῆκος γαί θηριῶν ἀποκριθεῖς
 Μένειν ἄν' ἐσχατιῇ.
 Τῷ δ' ἀραγ' αἰλωπὴξ κερδαλή συνηγέτω
 Πυκνὸν ἔχρεσα νοσόν—

reliqua interciderunt.

* Vide Ammonium *Περὶ διαφορῶν λέξεων*.

Pulcherrimam fabellam Perficam de *Modestice* laudibus citat * *Chardinus*, quam exercitationis gratiâ Arabicè converti, eo genere dicendi usus quod *سجع* vocatur:

ذكر بعض الحكماء ونو الفضل من النبلاء
ان كانت قطرة ماء سقطت من الغمام المذرار
السي لج البحر الزخار ولما رأت الامواج اذا
اصطدمت في الدردور الهياج حيرت
وضغضعت حتي اطالت ثم حسرت وقالت يا
لي من يوم قطير صرت فيه اقل من
القطير ولو كنت بالامس في المزن الهامع
نضيرا فاني اليوم لم اكن شيئا مذكورا وبينما
هي مستحيرة واذا بها مستنيرة فقد كساها
الرحمن ثوبا من شرف وحطها الي صدف
فصارت لؤلؤة يتيمة وهي السي الان علي
تاج السلطان كريهة وهذا من صميم الوصايا
والزبد فاعتبر منه يا ايها الحبيب واجتهد

“Dixit quidam ex sapientibus & doctis viris,
“Guttulam aquæ è nubibus pluviosis in ma-
“ris æstuantis gurgites cecidisse: cùm autem
“fluctûs vidisset in vasto vortice furentes, at-

* Vide *Chardin. Itin. Perf. vol. iii. p. 189, 4to. Amst.*

“tonita hæsit, & aliquantulum præ pudore
 “tacuit, tum flebiliter suspirans, “Hei mihi,
 “inquit; O diem infaustum; in quo facta
 “sum dactyli cuticulâ abjectior: & quan-
 “quam heri inter nubes emicui, hodiè ad ni-
 “hilum me redactam sentio.” Dum hæc
 “verecundans effudit, facta est subitò splen-
 “didissima; nam divinum numen, modest-
 “tiam illius laudans, veste nobilitatis eam ve-
 “lavit, & in concham deposuit, ubi in mar-
 “garitam pretiosissimam versa est, & nunc in
 “regis coronâ splendet. Hæc autem fabula
 “præceptorum flos est & medulla; hinc tibi
 “exemplum sume, O amice, & ut quàm ve-
 “recundissimus fias, elabora.”

Scripseram priùs hoc de poesi morali caput,
 quàm scirem unde fabulam hanc, quæ ab *Ad-
 disono* nostro etiam citatur, sumisset *Chardinus*;
 sed legi eam nuperrimè in Sadii opere perfectis-
 simo, quod *Bustan* seu *Hortus* inscribitur, & à
 Sadio ipso, poetâ, si quis alius, ingenioso, inven-
 tam puto: ipsius itaque versûs elegantes citabo,
 cum meâ, qualiscunque fit, versione:

يکي قطرہٗ باران از ابري چکيد
 خجل شد چو پنهائي دريا بدید
 که جاي که درياست من کیستم
 کر او هست حقا که من نیستم

چو خود را بچشم حقارت بدید
 صدف در کنارش بجان پرورید
 سپهرش بجای رسانید کار
 که شد لؤلؤ نامور شاهوار
 بلندی از آن یافت کوپست شد
 در نیستی کوفت تا هست شد

hoc est, si verbum ferè de verbo reddatur;

- “Gutta pluviz à nube cecidit;
 “Pudore affecta est, cùm æquor maris videret.
 “Quis locus? inquit, quid æquor? quidnam ego sum?
 “Si illud existat, certum est me non existere.
 “Dum seipsam oculo contemptûs intuebatur,
 “Concha in gremium suum eam recipiens aluit:
 “Fortuna usque adeò statum ejus promovit,
 “Ut facta sit margarita illustris, regia.
 “Elationem ex eo invenit, quòd humilis fuerat,
 “In obscuritate depressa est, donec in lucem pervenerit.”

FABULA.

Rigante molles imbre campos *Perfidis*,
 E nube in æquor lapsa pluviz guttula est,
 Quæ, cùm modestus eloqui fineret pudor,
 “Quid hoc loci, inquit, quid rei misella sum?
 “Quò me repentè, ah! quò redactam sentio?”
 Cùm se verecundanti animulâ sperneret,
 Illam recepit gemmeo concha in sinu;
 Tandemque tenuis aquula facta est unio;
 Nunc in coronâ læta Regis emicat,
 Docens, sit humili quanta laus modestiæ.

CAPUT XV.

النسيب

SIVE

De Poesi Amatoriâ.

NECESSE est omninò jucundissima poesis sit ea, cujus materia suavissimus sit animi motus, & omnium mortalium communis, Amor : quo, si ex pulchritudinis specie & admiratione oritur, nihil jucundius ; si ex benignâ voluntate purâque amicitîâ, nihil aut utilius aut honestius : nam de Platonici non loquor, qui amorem ex divinæ perfectionis, in superiore vitâ spectatæ, recordatione oriri autumabant.

Ac neminem extitisse opinor, quem pulchritudinis splendor non permoverit & accenderit ; nec ulla unquam fuit gens tam fera, quin poematis genus habuerit ad amoris affectûs exponendos idoneum : ipsi Peruviani cantilenas habent non amatorias solùm, sed etiam dulcissimas, si *Garcilasso*, scriptori gravissimo, & patriæ suæ consuetudinum peritissimo, fides habenda sit.

Pervulgata sunt carmina *Lapponica*, quæ citat *Schefferus*, eaque plena tenerrimi affectûs. Proditum est etiam memoriæ, * *Odinum* illum, non heroa solùm, sed (ut veteres Dani putabant) *Divum*, versûs quosdam amatorios scripsisse, eosque cum *Amri'lkeifi Moallaka* valdè congruentes.

Sed absurdè faciam, si de omnibus Europæ gentibus, quæ hoc poeseos genus coluerunt, differere velim; nam *Italorum*, qui in hoc genere regnant, & aliorum, poesis est notissima: atqui à proposito non erit alienum, pauca *Græcæ* poeseos exempla, eaque minùs vulgata, proferre.

Memoriæ proditum est *Alcmana Sardanum* amatorix poeseos principem fuisse ac ducem, & hos versûs contexuisse,

† Ἔρως με δ' αὐτὲ Κυπρίδῃ ἐκάτι
Γλυκὺς κατειχὼν καρδίαν ἰαίνει.

quibus nihil esse potest elegantius.

Ac non mirum est *Ciceronem* dixisse *Reginum Ibycum* maximè omnium amore flagrasse, cùm ita elatè & magnificè de se loquatur:

Ἦρι μὲν αἱ τε Κυθωνιαὶ μαλίδες
Ἀρδομεναι ῥοὰν ἐκ ποταμῶν, ἵνα παρθενῶν
Κηπῶ ἀκηρατὸς, αἱ τ' οἶνανθιδες
Αὐξόμεναι σκιεροῖσιν ὑπ' ἱρνεσσι
Οἶναρσοῖς θαλασθασιν. Ἐμοὶ δ' ἔρως
Οὐδέμιαν κατακοίτος ὥραν τε

* Vide libellum *Haavamaal* à *Resenio* editum. *Hafniæ* 1665.

† Vide *Athenæum* lib. xiii.

Ἵπο Σεροπας φλεγών
 Θρηϊκίης Βορέας αἰσών
 Παρὰ Κυπρίῳ αἰαλαῖς μανίαις
 Ἐρμῆνος ἐθαύθησε, κραταῖος
 Παιδοθεν φυλάσσει ἑμᾶς φρενάς.

Quid de Amore gravissimi fenserint Philosophi,
 ex his *Euripidis* anapæstis videre possumus:

Παιδεύμα δ' Ἔρως σοφίας, ἀρετῆς,
 Πλεῖστον ὑπάρχει, καὶ προσομιλεῖ
 Οὗτος ὁ δαίμων πάντων ἦδις
 ὅς ἐστι θνητοῖς, καὶ γὰρ ἀλυπὸν
 Τερψιν τιν' ἔχων, εἰς ἐλπίδ' ἀγεί,
 Τοῖς δ' ἀτελεστοῖς τῶν ταδὲ πόνων
 Μῆτε συνεινῇ, χωρὶς δ' ἀγρίων
 Ναιῖμι τροπῶν.
 Το δ' ἔραν προλεγω τοῖσι νεοῖσιν
 Μήποτε φεγγεῖν,
 Χρησθαι δ' ὀρθῶς ὅταν ἔλθῃ.

Libet hic subj. cere *Pindari* carmen de *Theoxeno*
 verè magnificum :

* Χρὴν με κατὰ καιρὸν
 Ἐρωτῶν δρεπεσθαι,
 Θυμῶ, συν ἡλικίᾳ.
 Τὰς δὲ Θεοξένῃς ἀκτῖνας
 Προσώπε μαρμαρίζουσας δρακίς
 Ὅς μὴ ποθῶ κυμαινεται,
 Ἐξ ἀδαμαντος, ἥε σιδαρῶ,
 Κεχαλκευτὰ μελαιναὶ καρδίαν
 Ψυχρὰ φλογί. Πρὸς δ' Ἀφροδίτας
 Ἀτιμασθεῖς ἐλικοῦλεφαρῶ,
 Ἥ περὶ χρημασί μοχθίζει
 Βίαιως, ἢ γυναικίῳ θρασεί

* Vide Athenæum ibidem.

Ψυχραν φορεται πασαν ὁδον
 Θεραπευων. Ἄλλ' ἐγὼ γ' ἑκατι
 Τας καρὸς, ὡς δαχθεις
 Μελιχραν μελισσαν,
 Τηκομαι, εὖτ' ἂν ἴδῃ
 Παιδων νεογιον ἐς ἡῶαν.

Sed de *Græcis* nimis fortasse multa. De Anacreontis ac reliquorum carminibus nihil dico, utpote quæ sint satis nota, & *venustiorum hominum*, ut ait Catullus, memoriâ dignentur. Ad Asiaticos igitur veniam.

Non existimari potest antiquis illis Arabibus, de quibus suprà dixi, spicula solùm & gladios cordi fuisse: iidem enim sæpe fuerunt bellatores acerrimi, iidem amatores, & poetæ optimi. In medio sæpè præliorum discrimine amicarum recordati sunt, & versûs effuderunt pulcherrimos. Sic *Abu'l Ata Es'findi* amicam alloquitur,

ذَكَرْتُكَ وَالْخَطِي يَخْطُرُ بَيْنَنَا
 وَقَدْ نَهَلْتُ مِنْهَا الْمُنْتَقَعَةَ السَّيْرِ *

hoc est,

“Tui recordabar, cùm spicula inter nos vibrarentur,

“Et fuscijaculi sanguinem nostrum biberent.”

& *Antarab* nobilissimè,

وَلَقَدْ ذَكَرْتُكَ وَالرِّمَاحَ نَوَاهِلَ
 مِنْي وَبَيْضَ الْهِنْدِ تَغْسِلُ فِي دَمِي *

فوددت تقبيل السيوف لانها
لمعت كبارق ثغرك المتبسّم *

“ Et profectò tui memor eram, cùm hastæ ex
meo corpore

“ Potum haurirent, ensesque Indici in fan-
guine meo se lavarent;

“ Ardenter autem cupiebam gladios osculari,
utpote qui

“ Splenderent, instar dentium tuorum, dum
subrides, fulgurantium.”

Proinde antiquis *Arabum* poetis mos erat,
carmina omnia, five de rebus bellicis, five de
viri illustis laudatione, ab amicæ descriptione
ordiri. Sic *Zobeir* in *Moallakæ* suæ initio,

وفيهن ملهى للطيف ومنظر
انيق لعين الناظر المتوسّم *

“ Inter eas verò fuit quædam delicatè ludens,
vultu

“ Splendido prædita, oculo spectatoris ju-
cunda, foliis etiam glasti cæruleis tincta.”

Elegiæ autem * *Amri olkeifi* & *Lebidi* totæ
ferè sunt amatoriæ. Nec omittendum est *Caab*
Ebni Zobeir carmen, cujus hoc est initium ad-
mirabile:

* Vid. Cap. iii.

بانّت سعاد فقلبي اليوم متبول
 متيم اثرها لم يفد مكبول *
 فها سعاد غداة البين ان رحلوا
 الا اغن غضيض الطرف مكحول *
 تجلو عوارض ذي ظلم اذا ابتست
 كانه منهل بالراح معلول *
 شجت بذى شيم من ماء مخبية
 صاف بابطح اضحي وهو مشبول *
 تنفي رياح القذا عنه واقطره
 من صوب سارية بيض يعاليل *

“ Abiit (amica mea) *Soada*, & cor meum hodiè dolore percitum (relinquitur),

“ Amore confectum, & vinculis constrictum, à quibus nulla est redemptio.

“ *Soada* autem, manè quo discessit, & abiit (tribus),

“ Nihil aliud erat, nisi hinnulus stridulam habens vocem, demisso vultu, oculis nigris præditus :

“ Nudabat dentes splendidissimos cùm subrideret, veluti vas esset aquarium, idque vino temperatum,

“ Quod (vinum) aquâ miscetur gelidâ, ex recondito fonte,

“ Clarâ, in valle, limpidâ, vento denique afflatâ,

“ Cujus fordes auræ dissipaverunt, & super quam effulgent

“ Imbribus nocte effusis bullæ candidissimæ.”

Amatoriis carminibus constat caput quartum libri *Hamasa* (cui respondet *Ἀνθολογίας* Græcæ pars septima), & magna pars libri *Yatîma*.

Hujus poeseos idem ferè est argumentum, & idem tenor. Amator languet, queritur, mœret; deinde lætatur & exultat: absentem amicam quærit; mox præsentem duritiæ infimulat: deinde cupit, angitur, timet, irascitur: denique naturam sibi parere autumat, & ad desiderium suum levandum conversam iri sperat; proinde ita contrariis animi motibus agitur, ut verissimè esse videantur *Crantoris* versûs in Amorem à *Laertio* citati:

Ἐνδοξῇ μοι θυμός, ὃ τοι γενῶ ἀμφιδοχόν,
 Ἥ σε θεῶν τὸν πρῶτον αἰγιόγεων, ἔρος, ἔειπ' ὦ,
 Τῶν ὅσας ἔρεδ' οὐδ' ἐπὶ παλαι βασιλεία τε παιδᾶς
 Γεῖνατο νύξ, πελαγέσσιν ὑπ' εὐρέος Ὀκεανοῖο.
 Ἥ σε γὰρ Κυπρίδ' οὐδ' οὐκ ἀπεριφρονος, ἥ σε γαίης
 Ἥ ἀνέμων. Τίος σὺ κακὰ φρονέων ἀλλαγῆσαι
 Ἀνθρώπων, ἥδ' ἐσθλὰ, το καὶ σεο σῶμα διφύον.

Ita queritur princeps idem & poeta illustris *Ebn Feras*,

يا معشر الناس هل لي
 منها لقيت مجير *
 اصاب غرة قلبي
 ذاك الغزال الغزير *
 وعمر ليلى طويل
 وعمر نومي قصير *

“ O amicorum cœtus, ecquid mihi est ab ægritudine refugium?”

“ Splendor hinnuli illius lacte pleni cor meum
vulnerat,

“ Et noctis spatium longum reddit, somni
verò breve.”

& alius,

ومنهف غنچ الشماليل از عجت
قلبي محاسن وجهه از عاجاً *

“ Gracilis ac delicata puella cor meum vultus
“ pulchritudine vehementer perturbat.”

Nunc lætitiâ exultat, ut Seifo'ddoula, prin-
ceps etiam præclarus,

يا ليلة لست انسي طيبها ابدًا
كان كل سرور حاضر فيها *
باتت وبت وبات الرق ثالثنا
حتي الصباح تسقينني واسقيننا *

“ O nox, cujus dulcedinis nunquam oblivif-
car,

“ Quippe in eâ omne lætitiæ genus aderat;

“ Recubuit (puella), ego quoque recubui, &
tertius recubuit amor,

“ Usque eò donec aurora nos salutaret, ego
autem illi vale dicerem.”

Nunc autem imprudentiùs in amicas invehunt
poetæ, easque vehementer accusant, ut

أكرم بها خلة لو انها صدقت
 موعودها او لو ان النصيح مقبول *
 لكنها خلة قد سيط من دمه
 فجع وولع واخلاف وتبديل *

“ Ah ! quàm dulcis effret amor ejus, si fidem
 fervaret, aut si amicitiam finceram acci-
 peret.

“ Sed amoris ejus sanguine miscentur ægri-
 tudo ac dolor, perfidia & inconstantia.”

Omnibus porrò poetis, sed præcipuè Asiati-
 cis, usitatum est Zephyrum frequenter alloqui,
 & vel de amicâ percontari, vel eam salutatum
 mittere; sic

بالله يا عرف نسيم الصباح
 بلغ سلامي اهل تلك البطاح *

“ Per deum te oro, auræ matutinæ odor,

“ Salutationem meam istius vallis incolis
 transfer.”

Sic ipse Zephyrus in libro *Cashfo' lafrâr* inductus
 de seipso loquitur,

انا الذي تنهوا بي الثمار وتسموا بي الازهار
 وتسلسل الانهار وتلقح الاشجار وتروح الاسرار
 واخبرني الاسحار بقرب المزار وانا رسول كل

محبّ الي حبيبہ وحامل کل شکوي عليل
الي طيبہ *

“ Per me maturefcunt fructûs, per me splendent
“ flores, placidè labuntur rivuli, floribus or-
“ nantur arbores, & spirantur amatorum ar-
“ cana. Manè amici adventum annuncio.
“ Ego autem legatus fum amatorum ad ami-
“ cos, & depressos ægritudine ad dulcedinem
“ perduco.”

Hac imagine frequentissimè utitur *Hafez*, cujus
pulcherrimam Oden hoc in loco exponam:

صبا اگر کذري اقتدت بکشور دوست
بيار نفعه از کيسوي معنبر دوست

“ Zephyre, si per amicæ meæ mansionem
transire tibi contingat,
“ Affer odorem ex illius cincinnis fragrantibus (ambareis).

بجان او که من از شکر جان بر افشانم
اگر بسوي من آري بيايي از بر دوست

“ Per vitam ejus animam meam dulcedine
aspergam,
“ Si ad me nuncium à gremio amicæ pertu-
leris.”

اگر چنانچه در آن حضرت نباشد یار
بدین دو دیده بیاور غباری از در دوست

“ Quod si tibi numen haud tantoperè faveat,
“ Affer saltem ad oculos meos pulverem ab
amicæ domicilio.”

من کدا و تهنای وصل او هیبت
کجا بچشم به بینم خیال منظر دوست

“ Equidem miser sum, & adventum ejus
peto: ah! ubinam
“ Oculo meo videbo vultûs amici simula-
chrum?”

دل صنوبریم همچو بید لرزانست
ز حسرت قد و بالای چو صنوبر دوست

“ Cor meum excelsum, tanquam salix, tremît,
“ Ob desiderium amicæ, formâ & staturâ
pino fimilis.”

اگر چه دوست بچیزی نمیخرد مارا
بعالمی نفروشیم موی از سر دوست

“ Tametsi amica nos nihili æstimat, tamen
“ Orbem terrarum non permutemus crine il-
lius capitis.”

چه باشد ار شود از بند غم دلش آزاد
چو هست حافظ خوش خوان غلام و چاکر
دوست

“ Quid juvat, cor habere à curarum vinculis
liberum,

“ Si Hafez dulciloquus amicæ fervus et mi-
nister esse cogatur?

In hoc amatorio genere regnum propè fibi
vindican*t Persæ*: sed *Arabibus* tamen, ut suprà
dixi, suus conceditur locus; nec recentioribus
tantum, verum etiam antiquis illis Arabiæ cul-
toribus, qui nondum feritatem exuissent. In li-
bro *Hamasa* carmen est lætarum imaginum ple-
nissimum, quod, quoniam ad Græcorum laudem
videtur proximè accedere, huic capiti apponam:

قال ساملي ابن ربيعة

ان شواء ونشوة وخبب البازل الامون
يجشبهها المرء في الهوي مسانة الغايط البطين
والبيص يرفلن كالدمي في الريط
والمذهب المصون

والكثر والخفض امنا وشرع المزهو الحنون
من لذة العيش والغني للدهر والدهر ذو
فنون

والعسر كاليسر والغني كالعدم والحبي للمنون

- “ Epulæ nimirum, & ebrietas, & saltus (camelæ) adultæ,
firmè incedentis,
“ Cui laboriosè incumbit herus, amore percitus, per spā-
tium depressæ vallis;
“ Et puellæ candidulæ, delicatè incedentes, tanquam sta-
tue eburnæ, vestibus
“ Sericis auro intertextis velatæ, studiosè custoditæ;
“ Et ubertas, & secura tranquillitas, & nervi fidium que-
rularum:
“ Hæ sunt vitæ suavitates. Homo enim fortunæ servit;
& fortuna est mutabilis.
“ Adversæ res & fecundæ, abundantia & egestas pares
sunt: & quicumque vivit, morti debetur.”

Oden hanc verti, vel potius imitatus sum, verbis
atque imaginibus ad nostram consuetudinem ap-
tatis:

Dulci tristitiam vino lavere, aut, nitente Lunâ,
Multâ reclines in rosâ
Urgere blandis osculis puellas:
Aut, dum prata levi pulsat pede delicata virgo
Comam renodans auream
Molli Cupidinis tepere flammâ:
Aut, dum blanda aures recreat lyra, floreo sub antro,
Ad suave Zephyrorum melos
Rore advocati spargier soporis:
Hæc ver purpureum dat gaudia, comis & juvenas;
His, mite dum tempus favet,
Decet vacare, dumque ridet annus.
Quicumque aut rerum domini sumus, aut graves coacti
Curas egestatis pati,
Debemur asperæ, Fabulle, morti.

CAPUT XVI.

الثناء والمدح

SIVE

De Laudatione.

TRIA habent Asiatici laudationum poeticarum genera; quibus majora poemata ferè semper ordiri solent: nam, priusquam ad argumentum accedant, divini numinis collaudant benignitatem, misericordiam, potentiam; tum vatem suum, ut vocatur, & illius cognatos in cœlum laudibus efferunt; ac deinceps regis atque optimatum virtutes, seu veras, five adulationis causâ fictas, immortalitati commendant. De singulis his generibus differam oportet: ac de primo quidem parciùs, proptereà quòd humani ingenii non sit omnium rerum effectorem & procreatorem, ut decet, laudare. Perantiqua sanè fuit consuetudo & omnibus usitata gentibus, optimi & maximi numinis laudes carminibus jucundè modulatis, vibrantibus atque incitatis sententiis, verbis illustribus ac splendidis, & numeris ex-

ultantibus celebrare: & profectò omnis poeseos quasi fons est ac principium divinæ beneficentiæ ac potestatis laudatio, quæ cum ipsâ humanâ naturâ ortum conjunctum habuit. Possumusne nobis persuadere, quin homo, cœli ac terrarum dignissimus contemplator, cùm primò hoc ornatissimum naturæ templum vidisset, cùm hunc solem dierum ac tempestatum moderatorem, hanc cærulei ætheris placidissimam ferenitatem, hanc denique terram universam, florum, herbarum, atque arborum varietate distinctam, aspexisset, instinctu quodam poetico incenderetur, & in cantum incitatissimum prorumperet, quo horum omnium architectum & rectorem laudaret? Id usu venit poetæ Arabi, qui, post elegantem verni temporis descriptionem, sex habet versiculos pietatis & sacri ardoris plenissimos:

الم تر ان نسيم الصبأ
له نفس نشره صاعد
فطوراً ينوح وطوراً يفوح
كما يفعل الفاعد الواجد
وسكب الغمام وندب الحمام
اذا ما شكى الغصن المايد
ونور الصباح ونور الافاح
وقد هزه البارق الراعد

وفاني الربيع بهعني بديع
 يترجمه ورده الوارد
 وكل لاجلك مستيقظ
 لما فيه نفعاك يا جاحد
 وكل لالايه ذاكر
 مقتر له شاكر حامد
 وفي كل شي له اية
 تدل علي انه واحد

- “ Nonne sentis dulcem auram, à cujus halitu odor afflatur;
 “ Et nunc gemit, nunc odorem exhalat, ut cerva hinnulum
 perditum inveniens?
 “ Fundunt pluviam nubes, & plorat turtur, dum queritur
 agitatus ramus,
 “ Splendet autem lux auroræ, & flores anthemidis, quos
 nubes fulgurans & tonans discutit;
 “ Et venit Ver cum sensu mirifico, quem interpretatur
 rosa adveniens:
 “ Hæc adeò omnia excitantur tui gratiâ & in tua com-
 moda, incredule,
 “ Omnia autem Dei recordantur, illi serviunt, illum lau-
 dant, illi gratias agunt;
 “ In unâquaque enim re signum est, ostendens illum Unum
 esse.”

Ex hoc itaque animi affectu, qui *Admiratio* dicitur, non, ut poeta ait, ex *timore*, natæ sunt pulcherrimæ atque amabilissimæ sorores, *poesis* ac *pietas*; quæ apud omnes ferè gentes, non eas solùm quæ paullò sunt humaniores, sed etiam

incultas ac rudes, sibi invicem administrare folent. Ac miror affirmare * Polybium, consuetudinem esse Arcadum ferè propriam, hymnis & carminibus usque à pueritiâ patrios deos atque heroās laudare: certè ab omnibus propè scriptoribus hoc poeseos genus antiquissimum fuisse dicitur. Atque in hoc loco de Callimachi hymnis politissimis, de iis qui Homero atque Orphei ascribuntur, de nonnullis Theocriti Idylliis, & de uno atque altero Pindari carmine, non est necessarium differere. Lubet tamen subjicere carmen in hoc genere perpulchrum, quod licèt ab Athenæo † in quatuor Παιανας seu Σκολια distinguatur, mihi tamen unus esse videtur *hymnus* in Minervam ac Jovem, Cererem & Proserpinam, Apollinem & Dianam, ac Panem; quam sententiam confirmat quodammodò ejusdem metri in singulis strophis continuatio:

Παλλας Τριτογενεῖ, ἀνασσ' Ἀθῆνα,
 Ὅρθε τανδὲ πολὺν τε καὶ πολίτας,
 Ἄτερ ἀλγεῶν τε καὶ σάσεων,
 Καὶ θανάτων ἀώρων. Σὺ τε καὶ, Πάτερ.

Πλετὲ μητὲρ Ὀλυμπίαν ἀεὶ δῶ
 Δημητρά σέφανη φοροῖς ἦν ὥραις.
 Παι Δίος, Περσεφονῇ, χαιρετὸν,
 Εὐ δὲ τανδ' ἀμψεπετὸν πολὺν.

* Polyb. lib. iii. Σχεδὸν παρὰ μόνοις Ἀρκασι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπιῶν ᾄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τὰς ὕμνας καὶ παιανὰς, οἷς ἐκαστοὶ κατὰ τὰ πατρία τὰς ἐπιχωρίους ἡρώας καὶ θεὰς ὕμνεσι.

† Lib. xv.

Ἐν Δῆλῳ ποτ' ἔτικτε τέκνα Λατῶ,
 Φοῖβον χρυσοκομᾶν ἀνακτ' Ἀπολλων',
 Ἐλαφρόλον τ' ἀγροτέρων Ἀρτεμιν,
 Ἄ γυναικῶν μέγ' ἔχει κρατ'.

ὦ Παν, Ἀρκαδίας μέδων κλεηννας,
 Ὀρχησα, Βρομιαῖς ἑπαδε νυμφαῖς,
 Ἴω Παν, ἐπ' ἑμαῖς εὐφροσυναῖς,
 Ταῖς δ' αἰοδαῖς αἶε κεχαρτημέν'.

De Perfarum verò ac Turcarum hymnis inutile erit pluribus verbis dicere; tot enim apud eos sunt supremi numinis laudationes, quot libri, ob morem Asiaticorum, qui Pindari sententiæ,

Ἀρχόμενοι ἔργα, προσωπον
 Χρηθεμεν τηλαυγες,

accedentes, semper hymnum lectissimis elegantiarum floribus ornatum operibus præponunt.

Poemata, in quibus ipse Mohammedes laudatur, sunt quamplurima. Venustissimum tamen, meâ quidem sententiâ, est à Caab Ben Zohair scriptum; cujus versûs quidam dignissimi sunt, qui hoc loco ob eximiam pulchritudinem apponantur. Quàm magnifica hæc est leonis descriptio, quem se minùs timere ait quàm Mohammedem! Nam Arabum legislator, delatorum sermonibus incitatus, hujus poetæ meditabatur interitum:

من خادر من ليوث مسكنه
 بطن عثر غيل دونه غيل

يغدو فيلحم ضرغامين عيشها
لحم من القوم مغفور خراذيل
اذا يساور قرناً لا يحلّ له
ان يترك القرن الا وهو مغلول
منه تطلّ سباع الجوّ ضامرة
ولا تمشي بواديه الارجيل
ولا يزال بواديه أخو ثقة
مطرح البرّ والدرسان ماء كول

(Magis illum timeo) "Quàm leonem leonum, qui habitat

"In valle *Attbhari*, ubi sylva est sylvæ imposita;

"Manè egreditur, & duos catulos nutrit, qui vescuntur

"Carne hominum, in pulvere volutatâ & conscisâ:

"Cùm in hostem infiliat, non licet ei

"Hostem relinquere, nisi priùs vinciat.

"Ob illum leones solitudinis manent taciti,

"Neque in valle illius pedites ambulant.

"At perpetuò in valle ejus (frater confidentiæ) heros confidentissimus

"Projeçtis & armis & vestibus devoratur."

Deinde ad Mohammedem transit, elatissimâ usus figurâ,

ان الرسول لسيف يستنصّ به
مهند من سيوف الله مسلول

"Vates scilicet ensis est, à quo lux oritur,

"Indicus, ex ensibus Dei, nudatus."

Sed ad heroum laudes veniamus. Celebrare igitur res præclarè gestas, ac virorum fortium virtutes, antiqua fuit Arabibus consuetudo. Neque est ullum poeseos genus utilius: nihil est enim præstabilius quàm animum ad virtutes impellere atque incendere; nihil porrò ad eum finem consequendum efficacius, quàm ea proferre exempla, quæ lector admiretur, & sibi imitanda proponat. Hujusmodi carminibus constat libri *Hamasa* caput sextum; aliaque innumera sunt laudationum exempla. Et quis non miro virtutis amore incenditur, cùm eam ab *Ibn Onein* ita suaviter laudatam videat:

بين الملوك السايين وبينه
 في الفضل ما بين الثرايا والثري
 ويكل ارض جهة من عدله
 الصافي اسال نداه فيها كوثر
 عدل يحلم الذيب منه عكي الطوي
 غرثان وهو يري الغزال الاعفرا
 يعفو عن الذنب العظيم تكرمًا
 ويصدّ عن قول الخنا متكبرا
 لا تسبعن حديث ملك غيره
 يروي فكل الصيد في جوف الفرا

“ Inter reges alios omnes, atque illum (Almelec Al Adil)

“ In excellentiâ, tantum interest, quantum inter Pleiadas
 & terram.

- “ In omni terræ parte floret ejus justitia
 “ Pura, & fluit ros ejus in eâ (liberalitas) modo fluvii cœ-
 lestis *Cutbar*:
 “ Justitia, à quâ manfuetus fit lupus fame astrictus,
 “ Esuriens, licet hinnuleum candidum videat.
 “ Ignoscit culpis gravissimis benevolè,
 “ At à verbis turpibus cum indignatione se avertit.
 “ Narrationem de rege præter eum ne audias,
 “ Omnis enim præda est in ventre onagri.”

hoc est, *omnes virtutes ille solus complectitur.*

Similiter *Ferdufi* de rege Persarum, prius-
quàm ab illo laceffitus esset injuriis:

جهاندار محمود شاه بزرگ
 بآتش خور آرد همی میش و کرک
 زکشیر تا پیش دریای چین
 برو شهریاران کنند آفرین
 چو کودک لب از شیر مادر شست
 بکھواره محمود کوید نخست
 بزم اندرون آسمان سخاست
 رزم اندرون شیر جنک اژدهاست
 زفرش جهان شد چو باغ بهار
 هوا پر زآب وزمین پر نکار
 زابر اندر آمد به هنکام نم
 جهان شد بکردار باغ ارم

- “ Rerum dominus, *Mahmud*, rex potens,
 “ Ad cujus aquam potum veniunt simul agnus & lupus:
 “ A *Cashmirâ* usque ad *Sinensem* oceanum
 “ Reges illius laudes iterant.
 “ Cùm infans labium matris lacte lavat
 “ In cunis, nomen *Mahmudi* illicò profert.
 “ In convivio cœlum est liberalitatis,
 “ In prælio, belli leo est, imò draco:
 “ Ab ejus magnificentia orbis terrarum verno horto similis est,
 “ Aër pluvia plenus est, & terra ornamentis plena:
 “ A nubibus debito tempore cadit ros,
 “ Et terræ orbis *Iremi* hortulus refert.”

Idem poeta *Ebn Onein* regis *Alâdel* filios pari venustate laudat:

وله البنون بكل ارض منهم
 ملك يقود الي الاعادي عسكرا
 من كل وضاح الجبين تخاله بدرأ
 وان شهد الوغي فغضنغرا
 قوم ذكروا اصلا وطيبوا محتدا
 وتدفقوا جودا وراقوا منظرا
 متقدم حتي اذا النفع انجلي
 بالببيض عن سبي الحريم تاخرا
 وتعاف خيلهم الورود بهنهل
 ما لم يكن بدم الوقائع اصحرا
 يغشوا الي نار الوغي شغفا منه
 ويجل ان يغشوا الي نار القري

- “Sunt ei filii, ex quibus in unâquaque regione
 “Rex est, qui in hostes exercitum ducat;
 “Ex omnibus (adolescentibus) frontes habentibus nitidas,
     illum esse putares lunam,
 “At cùm in prælium irruit, tum scilicet leonem:
 “Homines ingenuum habentes ortum, egregiam indolem,
 “Copiosè fluentem liberalitatem, & formosos vultûs.
 “Irruunt, cùm eluceat aliqua utilitas
 “Ex ensibus, sed à sacris rebus rapiendis abstinent.
 “Fastidiunt equi eorum aquæ potum,
 “Quæ hostium sanguine non tingatur.
 “Extinguunt belli ignem, ingenti ejus amore capti,
 “Sed longè abest, ut hospitalitatis ignem extinguant.”

Nobilissima sunt in hoc genere *Abîl Ola*
 carmina, cujus exultans & quasi vibrans inge-
 nium videtur *Pindari* fuisse simillimum. Pri-
 mum illius in laudem principis *Said* carmen
 harum literarum cultoribus non minorem affert
 delectationem, quàm Græcæ poeseos amatoribus
 primum & quartum *Pythium*. Hujus elatissimi
 poematis illustriores quasdam virtutes exponam.
 Seipsum initiò alloqui videtur, & sententiarum
 seriem de vanis animæ humanæ cogitationibus
 fundit. Mox de suâ peregrinatione loquitur;
 mulieres quasdam inducit de causâ itineris per-
 contentantes: “Respondimus, inquit, *Saidum pe-*
 “*timus*; & fuit illis nomen principis fausto
 “omni;”

سالن قلنا مقصدنا بسعيد
 فكان اسم الامير لهن فلا

Said enim *fortunatum* significat.

Tum, ad principis laudationem facili aperto aditu, in elatam animi exultantiam erumpit, & in hos magnificos versûs sese effundit :

مكلف خيله قنص الاعادي
وجاعل غابه الاسل الطوالا
تكان قسيه من غير رام
تمكن في قلوبهم النبلا
تكان سيوفه من غير سل
تجذّ الي رقابهم انسلالا
تكان سوابق حملته تغني
عن الاقدار صوتاً وابتذالا

- “ Impellit equitum turmas ad hostium venationem,
“ Et, tanquam sylvam, hastas proceras erigit.
“ Parum abest, quin arcûs ejus nondum flexi
“ In illorum cordibus sagittas figant.
“ Parum abest, quin enses ejus non districti
“ Ad illorum colla properanter accedant.
“ Parum abest, quin equi celeres sine regimine,
“ Quo se reprimant, aut effundant, illum vehant.”

Deinde bella principis, tanquam venatoris potentissimi, describit. Hinc ad amores suos, more *Arabico*, transit; & amicam sub juvencæ imagine adumbrat. Tempestatem describit ac fulgura: morales quasdam sententias, ut Pindarus solet, intexit. Hinc occasionem sumit in

tribum *Badia* invehendi, quos inhospitalitatis in-
simulat; iisque *Saâdi* liberalitatem tanquam ex-
emplum proponit: cujus fortitudinem ac po-
tentiam mirificis coloribus pingit. Mox equum
principis ob celeritatem ac nobilitatem, *Græco-
rum* more, collaudat, & post nobilem gladii
Profopopæiam, variasque laudationes, poema
claudit. Quàm sublimis est hæc ensis descrip-
tio, quàm audax, quàm magnifica!

محلي البزد تحسبه تزدي
نجوم الليل وانتعل الهللا
مقيم النصل في طرفي نقيض
يكون تباين منه اشتكلا
تبين فوقه ضحضاح ماء
وتبصر فيه للنار اشتعلا
غراره لسانا مشرفي
يقول غرايب الموت ارتجالا
اذا بصر الامير وقد نضاه
باعلي الجوظنّ عليه آلا
ودبت فوقه حمر المنايا
ولكن بعد ما مسخت نهالا

“ Ornatur vaginâ, quam vestitam putes

“ Astris nocturnis, & calceatam lunâ:

- “Facies erecta mucronis, meo aspectu, discrepantiam
 quandam habet,
 “Ita tamen ut in illâ quædam sit similitudo;
 “Fulget enim super eâ aquæ splendor,
 “At vides in eâdem ignis scintillas.
 “Duæ ejus acies duæ sunt linguæ in Moshref politæ,
 “Quæ terribilem Mortis orationem fundunt ex tempore.
 “Cum circumspiciat princeps, eumque ensẽm educat
 “In altum aëra, putat in eo splendore aquæ nitorem;
 “Et repunt super illo purpureæ mortes,
 “Posteaquàm in formicas mutatz fuerint.”

Sanguinis guttulas lento motu per gladium
 defluentes cum formicis comparat. Illâ autem
 figurâ, “*repunt super illo purpureæ mortes,*”
 nihil esse potest conceptu difficilius, nihil incer-
 tius aut magis terribile, & ob eam ipsam cau-
 sam, ut antea statuimus, nihil elatius,

CAPUT XVII.

ل

SIVE

De Vituperatione.

AD eam poeseos speciem venimus, cui originem dedit odium atque offensio: eam scilicet, quam recentiores *Satyræ* vocant, veteres *Iambos*; propterea quod illo metro usus est, vituperator acerrimus, Archilochus,

Πατερ Λυκαμῆα, ποιον ἐξρασσω τοδε;

Τις σας παρηειρε φρενας;

quem imitatus est in hendecasyllabis Catullus,

Quænam te mala mens, miselle Ruvide,

Agit præcipitem in meos iambos?

& in epodis Horatius; qui ipsam libri inscriptionem ab Archilocho sumpsit: nam Hephæstion, de versu dactylico tetrametro loquens, addit *ω πρωτῷ ἐχρησατο Ἀρχιλόχῳ ἐν Ἐπῳδαῖς*. Iambis etiam usus est Hipponax, sed ut pondus quod-

dam iis accederet, primo epitrito trimetrum clausit, ut

Ὡς οἱ μὲν ἀγροὶ βασιλῶν κατηρώντο.

Atqui, ut apertè dicam quod sentio, valdè invitus in poetarum chorum *Satyricos*, ut vocantur, ascribo. Nolo mansuetiorum Musarum desiderari benevolentiam. Quòd si scriptor iamborum sine offensione, sine iracundiâ, sine amaritudine scribat, & eò solùm tendat, ut lectorem castigando erudiat, non erit omninò reprehendendus. Sed tamen lenior quædam, ut arbitror, inveniri potest ac mitior castigatio. Nimiam enim severitatem fugit animus ac repudiat; sed lenocinio quodam ac mansuetudine allicitur & flectitur. Duci ad virtutem debent animi, non trahi; suaderi, non cogi; allici, non impelli. Cæterum, utut se habeat res, non minùs in hac poeti quàm in reliquis florent Asiatici. Sunt vehementes, asperæ, & amaræ Arabum, quas vidi, vituperationes; sed cùm quâdam etiam sententiarum elatione. Velut in libro de Antaræ & Ablæ amoribus; ubi hæc timidi cujusdam legitur & fugacis militis vituperatio:

لحاك الله من رجل جبان
ولا اسقتك غادية تداها
ولا جاد السحاب ديار قوم
تحل بها ولا اخضرت رباها

لبست من المذلة يا ابن بدر
ثياباً لا تغبر ما تلاها

- “Eradicet te Deus, ignave miles;
 “Nunquam te irrigent matutinæ nubis guttæ!
 “Neu fundat pluviam nubes super domicilia tribûs,
 “Ubi tu commoraris, neu virescant eorum colles!
 “Induisti, O fili Bader, ignominia
 “Pallium, nec te deferent illam secuturæ miseria.”

Hujus libri quartumdecimum solummodò volumen mihi videre contigit. Nihil est elegans, nihil magnificum, quod huic operi deesse putem. Ita sanè excelsum est in eo dicendi genus, ita varium, ita periculosum, ut non verear eum inter poemata perfectissima recensere. Heros eximius, qui in eo laudatur, idem est ille *Antara*, qui carminum *Moallakat*, ut appellantur, quintum composuit*; fuit autem Ablæ regis filia formosissima, quam perditè amavisse dicitur. In istius voluminis, quod legi, primo folio, satyra est admirabilis, quam cecinisse dicuntur Ablæ ancillæ in vituperium Amâri, qui etiam illam amavit. Carmen integrum apponam:

* Vide Caput Tertium, pag. 64.

عماره دَع هوي الخود الرِّداح
 ودَع عنك التعرض للملاح
 فانك لم تكف يد الاعادي
 ولم تك فارساً يوم الكفاح
 فلا تطمع بعبلة ان ترأها
 تري الاهوال من ليث البطاح
 فلا البيض الصفاح تصل اليها
 بسطوتها ولا السمر الرماح
 وعبلة ظبية تصطاد اسداً
 باجفان سقييات صحاح
 وقد فرغت راسك في هواها
 وامليت النواحي بالنواح
 فدَع عنك اللجاج بها والا
 سقا لك عنتر الموت الصحاح
 وما زال اللجاج عليك حتي
 مليت نقا ثيابك بالسلاح
 وضحكت البنات عليك جميعاً
 وجيفت الروابي والبطاح
 وصرت لكل من يصغا حديثاً

وضحكاً في الغدو وفي الرواح
 اتيت لنا باثواب حرير
 ضحكنا عليك وأكثرنا المزاح
 ومذ وافيتنا وأتاك ليث
 تقرّ له الاسود في البطاح
 وما ابقا عليك الا احتقاراً
 بقدرك ان رجعت كهستراح
 رأتك عبيلة مرما طريحاً
 ومن معها من الخود الرواح
 وعنثرة الغوارس ليث غاب
 يصول وفي العطا ببحر السباح
 ونحن كاننا زهر ذكي
 بانغاس البنفسج والاقاج
 وعبلة بيننا كقضيبي بان
 علاه البدر او شمس الصباح
 وانت اذلّ من ركب المطايا
 وابخلهم من القوم الشحاح
 تروم وصالها بغياً وظلماً
 وانت اذلّ من كلب النباح

فہت کہدآ والا عش ذلیلا
قلیس للفظ ھجوي فیک ماح

- “ *Amárab*, mitte amorem puellarum mollium,
 “ Define autem te formosis virginibus objicere;
 “ Non enim repellis hostium manûs,
 “ Nec fortis es eques die certaminis;
 “ *Nen* cupias *Ablam* intueri;
 “ Videbis potiùs terrores à leone vallis,
 “ Neque enim ad eam accedent candidi enses,
 “ Cùm impetum faciunt, nec hastæ fuscæ;
 “ *Abla* verò est capreola, quæ leonem venatur
 “ (*Ciliis*) oculis languidis, sed integris.
 “ At tu amoris ejus strenuè incumbis,
 “ Et imples omnia loca querelis.
 “ Define ideò illam importunè petere, sin minùs,
 “ Irrigat te *Antara* mortis poculo.
 “ At non cessasti eam petere, donec
 “ Texisti vestes tuas nitidas armis.
 “ Te verò irrident puellæ certatim,
 “ Ut in colliculis & vallibus *Echo* respondeat;
 “ Et factus es unicuique auscultanti fabula,
 “ Et ludibrium cùm mane tum vesperi.
 “ Venis ad nos chlamyde vestitus, sed
 “ Illæ te irrident, & lusûs augent.
 “ Et cùm accesseris iterum, veniet ad te leo,
 “ Quem timent leones in vallibus:
 “ Hic nihil tibi relinquet, præter odium,
 “ Pro potestate tuâ, cùm redibis contemptus.
 “ Videbit te pulchra *Abla*, projectum, humilem,
 “ Et quæ erunt cum illâ puellæ venustæ,
 “ *Antara* enim, heros herqûm, leo est sylvæ,
 “ Dum furit, at liberalitate mare superat.
 “ Nos autem pulchris floribus fumus similes,

- “ Odorem habentes violarum & parthenii;
 “ Et Abba inter nos, tanquam myrobalani ramulus,
 “ Quem coronat luna, aut sol matutinus.
 “ Tu verò abjectissimus es omnium qui equos ascendunt,
 “ Et inter avaros longè avarissimus :
 “ Cupis ad eam injustè & impudenter accedere,
 “ Tu, qui vilior es cane latranti.
 “ Morere igitur ob tristitiam: sin minùs, vive abjectus;
 “ Atqui nemo est, qui vituperationis meæ voces delebit.”

Hujusmodi carminibus, iisque amarissimis, constant tria libri *Hamasfa* capita, quorum unum *ignaviæ ac pigritiæ*, alterum *mulierum* quarundam, tertium variorum *hominum* vituperationes complectitur. Magnam habet in hoc genere vim & acerbiteriam *Gezirus*; sed, ut Plautinis utar verbis,

—felle est fœcundissimus,

Gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque aggerit.

Sunt autem Turcico sermone scriptæ, poetæ elegantis Ruhi Bagdadi, satyræ, ut à viro harum literarum peritissimo accepi; nam eas nondum videre potui. Nullum vidi librum Persicum, qui his carminibus unicè constaret, sed in Ferdusii vitâ citatur poema, quod in regem Persarum *Mahmud*, filium *Sebettighin*, composuit. Illum enim rex jusserat poema heroicum scribere, munera pollicitus uberrima. Triginta igitur annos laboravit poeta, opusque perlongum, & in omni genere perfectissimum, con-

texuit; quod cùm perfecisset, ad regem misit, non sine amplissimi muneris expectatione. Rex verò, delatorum quorundam obtrectationibus deceptus, fidem servare noluit. Cùm igitur poëta aliquantulum expectavisset, neque ullum accepisset laboris fructum, in eo templi loco, quo regem sessurum cognoverit, hoc epigramma exaravit:

خجسته در که محمود زابلی دریاست
چگونه دریا کانرا کرانه پیدا نیست
چه غوطها که زدم اندر ان ندیدم در
کناه بخت منست این کناه دریا نیست

“Felix, cui *Mahmud Zabeli* mare est liberali-
“tatis, usque adeò ut nullum in eo littus ap-
“pareat! utcunque verò in eo sim immersus,
“margaritam non vidi; sed fortunæ meæ
“culpa est, non maris.”

Hoc perlecto, rex exiguum quoddam & vile munus, potiùs contemtionis causâ quàm beneficentiæ, ad poetam misit; quâ injuriâ laceffit *Ferdusi* iracundiam compescere non potuit. Scripsit ideò acerbissimum poema, quod regis servulo cuidam tradidit obsignatum, obnixè rogans, ut illud, si quando regem viderit mæstio-rem, daret ei legendum. Quo factò, ex urbe effugit, ad Bagdadum iter facturum. Intereà rex

libellum designat, & legit vehementissimum sui
vituperium, cujus loca quædam insigniora hoc
in capite proferam.

کرم بین بنزدیک شاه فقیر
بکوی وز گفتار حق وامگیر
نه نیکو بود حق نهان داشتن
بخاشاک ایمان بر انباشتن
بشیری به از شهریار چنین
که نه کیش دارد نه آیین نه دین
خرد نیست مر شاه محمود را
که بینم دلش مانع جود را
پرستار زاده نیاید بکار
اگر چند باشد پدر شهریار
شر ناسزایان بر افراشتن
بود خاک در دیده انباشتن
سر رشته خویش کم کردن است
بجیب اندرون مار پروردن است
درختی که تلخ است اورا سرشت
کرش در نشانی بباغ بهشت
کر از جوی خلدش بهنکام آب
به بیخ انکبین ریزی و شهد ناب

سرانجام کوهر بکار آورد
 همان میوه تلخ بار آورد
 و کر بیضه زاغ ظالمت سرشت
 نهی زیر طارس باغ بهشت
 بهنکام آن بیضه پروردهش
 زانجیر جنت دهی ارزش
 دهی آبش از چشمه سلسبیل
 دران بیضه دم دردهد جبریل
 همان آورد بیضه زاغ زاغ
 برد رنج بیپوده طلوس باغ
 و کر افعی را زراهش دهی
 میان کل آرامگاهش دهی
 بکامش اگر رشته جان کنی
 و کر شربتش ز آب حیوان کنی
 نکرده بدین ترتیب یار تو
 کند عاقبت زهر در کار تو
 و کر بچه جغد را باغبان
 زویرانه آرد سوی بوستان
 نشیمن کند شب نهال کلش
 سحرکه دهد جلوه بر سنبلش

چو روزي پروبال پيدا کند
 همان کنج ويرانه ماوي کند
 حديث پيهر نکشتست رد
 شود هر شيء راجع اصل خود
 بعنبر فروشان اگر بگذري
 شود جامه تو همه عنبري
 وکر بگذري نزد انگشت کر
 ازو جز سياهي نه يابي دکر
 زبد کوهراں بد نباشد عجب
 سياهي نشايد بریدن زشب
 به ناپاک زاده نداريد آميد
 که زنكي به شستن نکرد سپيد
 جهاندارا کر پاک ونامي بدی
 درين راه دانش کرامي بدی
 شنيدی چو زينگونه رای سخن
 زايين شاهان ورسم کهن
 نکشتي چنين روزگارم تباه
 دکر کونه کردی بکارم نگاه
 ايا شاه محمود کشور کشاي
 فمن کر نترسي بترس ازخدای

خزیدی چرا خاطر تیز من
نترسیدی از تیغ خون ریز من

- “ Liberalitatem vide regis istius indigi!
 “ Eloquitor; & à verbis veritatis munus debitum pete.
 “ Non probum est veritatem celare,
 “ Et fidem abjectis fordibus spargere.
 “ Res quævis vilissima melior est tali rege,
 “ Qui nec pietatem, nec mores, nec religionem habeat:
 “ Intellectus non est regi Mahmud,
 “ Video enim animam ejus à beneficentiâ averfam.
 “ * Servi filius ad opus ingenuum nequit perducī,
 “ Licet pater sit multorum principum;
 “ Caput improborum hominum efferre,
 “ Perinde est ac pulvere oculos aspergere;
 “ Aut suum filum incurvare,
 “ Aut colubrum in sinu alere.
 “ Arborem, quæ est naturâ amara,
 “ Si in hortum paradisi transferas;
 “ Si à ripâ æternitatis, aquationis tempore,
 “ Radicem ejus melle spargas, & puris favis
 “ Naturam suam postremò ostendet,
 “ Et fructus omninò afferet acerbos.
 “ Quòd si ovum cornicis, ex tenebris formatæ,
 “ Ponas sub pavone horti cœlestis,
 “ Et tunc, cum ex ovo prodeat pullus,
 “ Si præbeas illi grana ficus divinæ,
 “ Si des illi aquam ex fonte Salsebil,
 “ Si demùm ovum halitu suo afflet Gabriel,
 “ Tamen cornicis ovum cornicem proferet,
 “ Et irritum faciet pavonis cœlestis laborem.

* Fuit Sebeſtighin, Mahmudi pater, servus *Alpteghini*, qui, sub regno *Nuh* Samani, exercitui Persico præfuit.

- “ Quòd si viperam de viâ capias,
 “ Et inter rosas eam facias requiescere,
 “ Si agas quodcunque animæ ejus placeat,
 “ Si potum ei ex immortalitatis fonte præbeas,
 “ Non erit propter hanc curam amica tibi,
 “ Sed veneno te tandem afflabit.
 “ Quòd si nocturæ pullum capiat horti custos,
 “ Et à solitudine in hortum ferat,
 “ Sedemque ejus noctu faciat rosæ fruticem,
 “ Et manè torum ejus reddat hyacinthum,
 “ Simul ac dies pennas suas explicaverit,
 “ In solitudinis angulum avolabit.
 “ Non inane redditur Vatis nostri dictum,
 “ Unamquamque rem ad suam naturam redire.
 “ Si per officinam ambari venditorum transeas,
 “ Ambari odorem vestis tua retinebit.
 “ Si transeas per fabriferrarii officinam,
 “ Præter nigrorem nihil reperies.
 “ Mirum non est, à pravis ingeniis prodire pravitatem:
 “ Noctis nigredinem non licet exsecare.
 “ A viri improbi filio nihil probi sperate,
 “ Nam Æthiops lavatu non fit candidior.
 “ O rerum omnium dominator, si purâ fuisses indole,
 “ In illâ doctrinæ viâ esses liberalis,
 “ Audires ejusmodi esse poeseos dignitatem,
 “ Secundum regum mores, veteresque consuetudines;
 “ Non ita fortunas meas corrumperes,
 “ Alio modo opus meum aspiceres.
 “ O, rex Mahmud, arcium expugnator,
 “ Si me non timeas, at Deum time.
 “ Quare acre meum ingenium excitasti?
 “ Annon gladium meum sanguineum metuis?”

CAPUT XVIII.

الصفات

SIVE

De Descriptionibus.

RELIQUUM est, ut de naturæ descriptionibus loquar; quo in genere, cùm omnes venustiores poetæ, tum præcipuè florent Asiatici. Picturam ac poësin quasi sorores esse perspicuum est; & mirum est quantum se mutuò juvent atque illustrent.

Notum est Timanthem, cùm Iphigeniæ immolationem pingeret, & Græcos astantes mœstissimos fecisset, Agamemnonis faciem pallio obvolvissè; proptereà quòd incredibilem patris dolorem nullis coloribus posset imitari. Quod insigne artificium ex versibus illis Euripideis videtur sumpsisse,

—ὥς δ' ἑσείδεν Ἀγαμέμνων ἀναξ
Ἐπὶ σφαγὴν σείχασαν εἰς ἄλσος κορὴν,
Ἵπερ ἐνάξε, κάμπαλιν σρεψὰς κάρα
Δακρυὰ προήγεν, ὀμμάτων πεπλὸν πορθεῖς.

Cujus rei alia sunt exempla quamplurima.

Sed in reliquis poematum generibus modica est inter pictores ac poetas cognatio, in hac, de quâ nunc loquor, sunt valdè finitimi; nam poeta, cùm naturæ proprietates describat, lectissimam quasi picturam ante oculos lectoris ponit: cujus rei exempla quædam subjiciam. Quodd si omnes rerum naturalium descriptiones, quarum ex variis poetis satis amplam comparavi supellectilem, hoc loco velim exponere, absurdè sanè faciam, & contra instituti mei rationem. Sed nequeo à me impetrare, quin unam atque alteram ex Græcis quibusdam scriptoribus descriptionem apponam; eoque libentiùs quodd rariores sint, & admodum pulchræ.

Quàm jucunda est pictura, quâ nympharum lusûs in Oeneo describit * *Chæremon*, tragico-
rum longè venustissimus!

Ἐκεῖτο γὰρ ἡ μὲν λευκὸν εἰς σελήνοφωσ
 φαίνεσθαι μάστον, λελυμένης ἐπωμιδῶ,
 τῆς δ' αὖ χορεία λαγόνᾳ τὴν ἀριστεράν
 ἔλυσεν γυμνῆς δ' αἰθερῶς θεάμασιν
 ζωσαν γραφὴν ἔφαινε· χρομὰ δ' ὁμῶσθ
 λευκὸν μελαινὰς ἔργον ἀντανυγεῖ σκιάς·
 Ἄλλῃ δ' ἐγυμνε καλλιχείρας ὠλένας,
 Ἄλλῃ προσαμπεχάσα θηλὴν αὐχένα.
 Ἡ δ' ἐκτραγεντῶν χλανιδῶν ὑποπλήχας
 ἔφαινε μηρὸν, καὶ ἔσπεσθραγιζέτο
 ὠρεὰς γελώσης χωρὶς ἐλπίδων ἰρώς.
 ἤπιωμεναι δ' ἐπιπτόν ἐλενίων ἐπι,

* Vide Athenæum, Lib. xiii.

Ἴων τε μελανοφυλλὰ συκλωσαι πτερά,
Κροκὸν δ' ὅς ῥ' ἡλιωδὲς εἰς ὕψιμα

* Πτελὼν ἱεὺς εἰδῶλον ἐξήμοσγνυται.

Quos versûs eleganter, ut semper, convertit
Grotius, eam sibi vindicans in trimetris licen-
tiam, quam *Nævius*, *Accius*, & veteres tragici
sumpserunt:

Alia jacebat candidas papillulas
Ostendens lunæ, retrojecto pallio:
Alii chorea lævum nudarat latus,
Nudum fideribus exhibens spectaculum,
Viventem effigiem. Lacteus visu color
Contra certabat umbris nigricantibus:
Monstrabat ulnas alia, & formosas manûs:
Alia obtegebat tenera colli volumina:
Alia disructo tenuis interulæ sinu
Femur ostendebat; arridente gratiâ
Mihî se imprimebat, spem non adducens, Amor.
Et jam volvuntur lapsabundæ per inulas,
Jam nigricolores violas populates legunt,
Crocique florem, qui purpureis supparis
Injectus rutilum folis imitatur jubar.

Idem in *Alphesibæâ* humanam pulchritudinem
describit pulcherrimè:

Και σωματος μὲν ὀψις ἐξευγαζέτο
Στιλβέσσα λευκῇ χρωματὶ διαπρεπής,

* Duo, qui sequuntur, versûs,

Περσὺς δὲ θαλερὸς εὐτραφεὺς ἀμαραν-
Δειμῶσι μαλακοῖς ἐξετείνειν αὐχένα,

ad hanc Nympharum descriptionem pertinere non arbitror; sed ad
illam, de quâ loquitur *Athenæus*, cum dicit *Charemona* in descri-
bendis floribus multum esse & copiosum.

Αἰδώς δ' ἐπερρύθμιζεν ἡπιωτάτον
 Ἐρυθρῆμα λαμπρῶ προσθεῖσα χρωματὶ
 Κομαι δὲ κηροχρωτὲς, ὡς ἀγαλματῶ,
 Αὐτοῖσι βοσρυχοῖσιν ἐκπεπλασμένοι,
 Ξαδοῖσιν ἀνέμοις ἐνετρυφῶν φορεμένοι.

Nec omittendi sunt hoc loco versûs, quibus
 Venerem & Nymphas describit auctor poema-
 tis, quod κυρία inscribitur, sive *Stafimus*, sive,
 ut Tzetzes putat, ipse Homerus:

Ἡ δὲ σὺν ἀμφιπολοῖσι φιλομειδῆς Ἀφροδίτῃ
 Πλεξαμένη σφανὸς εὐώδεις, ἀνθεα γαίης
 Ἄν' κεφαλαισὶν ἔθεντο θεαὶ λιπαροκηδεμονί
 Νυμφαὶ καὶ Χαρίτες, αἶμα δὲ χρυσὴ Ἀφροδίτῃ
 Καλὸν αἰδεῖσθαι κατ' ὄρος πολυτιδάκτυλῳ Ἰδῆς.

Nec versûs illi de Cupidine dormiente (ex lon-
 giori, forsan, poemate libati) qui Platoni ascri-
 buntur:

Ἄλσος δ' ὡς ἱκόμεσθα βαθυσμιον, εὐρόμεν ἔνδον
 Πορφυρεοῖς μῆλοισιν ὅμοια, παῖδα Κυθῆρης.
 Οὐ δ' ἔχεν ἰσοκὸν φαεττήν, ἢ καμπυλὰ τοῖχα,
 Ἄλλα τὰ μὲν δένδρεσσιν ὑπ' εὐπεταλοῖσι κρεμαντοί.
 Αὐτὸς δ' ἐν καλυκῆσσι ῥόδων, πεπεδημένος ὑπνῷ,
 Εὐδὲν μειδῶν, ἔσθαι δ' ἐρυπερθε μελίσσαι
 Κηροχυτοῖς ἔντος λαγαροῖς ἐπὶ χεῖλεσι βαῖνον.

Nihil esse potest his versibus jucundius aut mo-
 dulatius; & vellem profectò plura superessent
 Platonis carmina. Certè valdè poeticum illi
 fuisse ingenium paucæ, quæ supersunt, reliquias
 testantur; & Socrati subirascor, qui discipulum
 suaderet à mansuetioribus Musis ad philosophiæ
 spatia declinare. Sed omnes descriptionum ve-

nustates complectitur εἰδυλλιον in primo Anthologia libro, quo vix quidquam inveniri potest luculentius:

Χειματὸν ἡνεμόεντ' ἀπ' αἰθέρος οἰχομένοιο,
 Περφυρεῖη μειδήσῃ φερανθεὸς εἰασι ὤρη.
 Γαῖα δὲ κυανῇ χλοεῇν ἐξεψατο ποιήν,
 Καὶ φυτὰ θηλήσαντα νέοις ἐκαμίσσε πετηλοῖς.
 Οἱ δ' ἀπαλὴν πινόντες ἀέριφυτὰ δροσον ἦες
 Λειμῶνες, γελῶσιν ἀνοιγομένοιο ῥοδοιο.
 Χαιρεῖ καὶ συρίγι νομεὺς ἐν ὄρεσσι λιγαιῶν,
 Καὶ πολλοῖς ἐριφοῖς ἐπιτερπεται αἰπόλ' αἰγῶν.
 Ἦδ' ὃν πλωθεσὶν ἐπ' εὖρεα κύματα ναυταί,
 Πνοῇ ἀπ' ἡμάντων ζεφυρὸς λῖνα κολπώσαντ' ὦ.
 Ἦδ' ὃ' εὐάζουσι φρεσὶ ἀφύλῳ Διονυσῶ
 Ἄνδρ' ἐβοτρυόεντ' ἐρεψάμενοι τριχὰ κισσῶ.
 Ἔργα δὲ τεχνήεντα βοηγενέσσι μελισσαῖς
 Καλὰ μελεῖ, καὶ σιμῶλ' ἐφ' ἡμέναι ἐργάζονται
 Λευκὰ πολυτρητοῖο νεοῖς ῥῦτα καλλεᾶ κήρυ.
 Παντὴ δ' ὀρνίθων γενεῇ λιγυφῶνός ἀεῖδει,
 Ἄλκυονες περὶ κύμα, χελιδόνες ἀμφὶ μελαθρᾷ,
 Κύκνος ἐπ' ὀχθαῖσιν ποταμῶ, καὶ ὅπ' ἄλσος ἀήδων.
 Εἰ δὲ φυτῶν χαιρεσὶ κομαί, καὶ γαῖα τεθῆλε,
 Συρίζει δὲ νομεὺς, καὶ τερπεται εὐκόλα μῆλα,
 Καὶ ναυταί πλωθεσὶ, Διωνυστὸν δὲ χορεύει,
 Καὶ μελπεί πετεηνᾷ, καὶ ὠδινέσι μελισσαῖ,
 Πῶς ἔ' ἤρη καὶ αἰοῖδον ἐν εἰασι καλὸν ἀεῖσαι.

Amant potissimum Asiatici hortorum, amœnitatum, ac florum, descriptiones, quas jucundissimis pingunt verborum coloribus. Velut in tricesimâ Haririî declamatione:

* مسقط الراس سروج وبها كنت اموج
 * بلدة يوجد فيها كل شي وبروج

وردها سلسبيل وصحاريها مروج *
 وبنوها ومغانيهم نجوم وبروج *
 حبنا نغمة رياها ومراءها البهيج *
 وازاهير رباءها حين تنجاب الثلوج *
 من راءها قال مرسي جنة الدنيا مروج *

“Natale solum est *Seruge*, in quo huc & illuc erravi,
 “Regio, in quâ omnia reperiuntur & redundant.
 “Vada ejus fontes coelestes sunt, & campi jucunda prata,
 “Ædificia & mansiones ejus sunt stellæ & zodiaci signa,
 “Amamus odoris ejus auram & conspectum splendidum,
 “Et flores collium ejus, cùm abierint nives;
 “Quicumque hanc regionem videt, ait, *Seruge* paradisi ter-
 restris locus est.”

Et *Abu Dbaber Ben Al Kbiruzi*,

روضة راضها الندي فعدت
 لها من الزهر انجم زهر
 ينشر فيها ايدي الربيع لنا
 ثوبا من الوشي حالها القطر
 كأنها شق من شقايقها
 علي رباءها مطارف خضر
 ثم تبدت كأنها حدق
 اجفانها من دمايها حمر

“Hortus, quem ornat ros, & in quo
 “Splendent flores, tanquam stellæ lucidæ,

- “ Induit eum Veris manus
 “ Ornata vestem, roris guttulis persperfam;
 “ Anemonæ ejus partim similes sunt,
 “ Super colles ejus, tunicis viridibus,
 “ Partim proveniunt similes oculis,
 “ Quorum cilia flendo rubent.

Et *Mohammed Abdalla Al Dawi*,

اما شافيتك روضة دستجرد
 كعقد او كوشي او كبرد
 بطير فراشها بيضاء وحمراء
 كريج طيرت اوراق ورد

- “ Annon te exhilarat Destigerdi hortulus,
 “ Similis aut monili gemmeo, aut serico, aut pictæ chlamydi?
 “ Volitant in eo papiliones candidi & rubri,
 “ Ceu rosarum folia, quæ ventus dispergit.”

Et *Abu'l Hassan Ali Ebno'l Hussein* de valle
 amœnissimâ, ipse quoque in primis venustus;

اذا ذكر الحسان من الجنان
 فحي هلا بوادي ماوشان *
 تجد شعباً يشعب كل هم
 وملهياً ملهياً عن كل شان *
 بروض مونق وخرير ماء
 الذ من المثلث والمثنائي *

وتغريد الزار علي ثمار
 تراها كالعقيق وكالجمان *
 فيا لك منزلا لو لا اشتياقي
 اصيحابي بدرب الزعفران *

- “ Si quando mentio fiat de paradisi amœnitatibus, heus tu,
 “ age! ad vallem *Mawafhân* accede.
 “ Reperies vallem, quæ omnes mœlestias disperget, recess-
 “ sum, qui ab omni negotio te liberabit;
 “ Cum horto splendido, cum fontium murmure, dulciori
 “ lyræ & tibiz notis;
 “ Ubi aviculæ modulantur inter fructûs, quos videbis py-
 “ ropis & margaritis similes.
 “ O quàm dulcis esset hic recessus, nisi me desiderio affice-
 “ rent amiculi absentes in *Darbizafrân*!”

Et poeta Turcicus,

روان هر چشمه سي چون آب حيوان
 چراغ لاله هر جانب فروزان
 نسيم صبح كل جبين ايدوب چاك
 صبا نركس كوزين قالمشدي نهناك
 اغاج لر رقصه گرمشدر سبك خيز
 شكوفه اوستنه اولمش درم ريز

- “ Unusquisque fons aquæ immortalitatis similis manavit,
 “ Tulipæ lampas unumquodque latus illuminavit,
 “ Aura matutina laceravit rosæ finum,
 “ Zephyrus narcissi oculos reddidit madidos,
 “ Arbores leviter ac celeriter saltant,
 “ Et super flores nummos argenteos (rorem) spargunt.”

Et alius,

حوالي سي سراسر گلستاندر
گلستان جابجا آب رواندر
اوتور مشلر رياحين دست بر دست
کلاه کج رواتش لاله مست
سزمش فرکسک چشم سياهي
ادر سزينه مستانه نکاهي

“Hujus loci ambitus usquequaque rosetum est,
“Rosetum, in quo ubique vitæ fontes manant,
“Herbæ odoriferæ se invicem manibus amplexantur,
“Tulipæ languidæ curvatas gerunt coronas,
“Narcissi niger oculus effulget,
“Qui vos intuetur ebriolo aspectu.”

Et *Dhafer Elbaddâd*,

وعيشة اهدت لعينك منظرا
جاء السرور به لقلبك وافدا
روض لمخضر العذار وجدول
نقشت عليه يد الشهاب مباردا
والنخل كالغيد الحسن تزينت
ولبسن من اثمارهن قلايدا

“In hoc loco vita erit oculis tuis jucunda,
“Venit ibi sensim in pectus tuum lætitia,
“Hortus est viridi facie ornatus, & rivulis distinctus,
“Super quem gelidus ventus variam picturam induxit,

“ Ac palmæ ceu puellæ, teneras habentes cervices, ornantur,

“ Et fructuum suorum induunt monilia.”

Sæpissimè etiam turtures gementes describunt;
ut *Abi'lola*,

وحبام العلاط يضيق فوها
بها في الصدر من صفة الغرام
تداعي مصعدا في الجيد حباً
تعال الطوق منها بانفصام

“ Columba nigram habens torquem, cujus os ita angustum

“ est, ut desiderium, quod in pectore habet, enuntiare

“ nequeat;

“ Provocat spiritu altè ducto, collum pulsans, violentum

“ amorem, usque eò donec torques dolore subito rum-

“ patur.”

& poetæ quidem *Bagdadenfis*,

حبيبات اراك الدوح ما انتن
يا ورق الا عنا كما نكتن
هذا وانتن ازواجاً فلو كنتن
مثلي فرادي وايم الله لم تكتن

“ Turtures sylvarum arboribus *Erac* confitarum, nihil est

“ vobis, dum plangitis, O columbæ, præter meram

“ sollicitudinem:

“ Præterea pares estis, quòd si fuissetis, sicut ego sum, so-

“ litaria, profectò non viveretis.”

Et alius,

ولقد القت علي الاراك حمامة
تبدي فنون النوح في الافنان
ساويتها لما تساويننا ضنا
كل ينوح علي غصون البان

“ Vidi super arborem *Erac* turturem,

“ Qui varias querelas inter ramulos integrabat;

“ Æqualis ei dolore fui, & ille mihi;

“ Uterque nostri de myrobalani ramis plorabat.”

Et *Al Serage Al Warák* dulcissimè,

ورقاء ارقني نوحها
لها مثل ما لي فواد صريع
تنوح واكتم سري ود—
سمعي لسري لديها بديع
كاننا تقاسمنا للهوي
فمنها النواح ومني الدموع

“ Turtur, cujus querelæ me infomnem reddunt,

“ Habet pectus, sicut ego habeo, dolore affectum;

“ Queritur; ut arcanum meum celo, sed

“ Lacrymæ ob arcanum recentes fluunt;

“ Velut si amorem divideremus,

“ Et illi esset planctus, mihi verò lacrymæ.”

Et alter,

حمام الاراك الا فاخبرينا
لمن تندبين ومن تعوليننا

فقد شقت بالنوح منا القلوب
وابكيت بالندب منا العيون
تعالى نغم مائها للهوم
ونعول اخواننا الطاعنين
ونسعدكن وتسعدننا
قان الحزين يواسي الخربنا

“Turtures *Eraci* sylvæ, amabo, nobis dicite

“Quem defleatis, & ob quem ploretis?

“Sanè nos quoque corda dolore scindimus,

“Et oculi nostri ob mœstitiam lacrymas fundunt.

“Deus iniquitatem curis puniit,

“Et ploramus ob amicorum discessum.

“Vobis autem fausta precamur, vos item nobis fausta precari decet,

“Unusquisque enim mœstus mœstum folatur.”

Sed maximam poesi Asiaticæ, ac præsertim amatoris, afferunt humanæ pulchritudinis (quâ nihil est à naturâ formatum pulchrius), descriptiones. Abunde nobis ex *Hafezi* carminibus exemplorum suppetit: sed unam tantum hoc loco apponam, de formosæ adolescentulæ genâ, Oden omnibus numeris absolutam.

بيا كه مي شنوم بوي جان از آن عارض
كه ياقتم دل خود را نشان از آن عارض

“Veni; sentio enim ex illâ genâ odoris halitum (*vel* spem animæ),

“Inveni etiâ notam cordi meo impressam ab illâ genâ.

معانی که زحوران بشرح میگویند
زحسن و لطف پرسی بیان از آن عارض

“Significationem, quæ nymphis cœlestibus ab interpretibus tribuitur,

“A dulci pulchritudine illius genæ percontator.”

کرخته نافه چین بوی مشک از آن کیسو
کلاب یاقته بوی چنان از آن عارض

“Capit vesica hinnuli Sinensis moschi odorem ab illis criminibus,

“Aqua rosacea talem odorem ab illâ genâ recipit.”

بکل بهاند فرو سرو ناز از آن قامت
خجل شدست کل کلبستان از آن عارض

“In terram demittitur cupressus lasciva ob illam staturam,

“Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam.

بشرم رفت کل یاسمین از آن اندام
بخون نشست دل ارغوان از آن عارض

“Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

“Sanguinem stillat cor floris purpurei (Argovan) ob illam genam.”

زهر روی تو خورشید کشت غرق عرق
قرار کرد مه آسپان از آن عارض

“Ob splendorem vultûs tui sol verecundiæ rore immergitur,

“Stat immota ob illam genam in cœlo luna.”

زنظم دلکش حافظ چکید آب حیات
چنانچه خوي شده خون چکان از آن
عارض

“A dulcibus Hafezi numeris stillat immortalitatis aqua,
“Quemadmodum ob illam genam sanguinem stillant ejus
præcordia.”

Caput libri *Hamasa*, quod باب الصفات vocatur, tres continet descriptiones; primam, *camelorum*; quæ tamen ex epithetis propè constat; alteram, *serpentis*; tertiam, *nubium atque imbris*; quarum ultimam, utpote quæ sit pernoctabilis, haud erit fortasse ineptum hîc subjicere.

قال مليحه الجرمي
ارقت وطال الليل للبارق الومض
حبباً سري مجتاب ارض الي ارض *
نشاوي من الادلاج كدري منزه
يقضي بجذب الارض ما لم تكد يقضي *
تحن باجواز الغلا قطراته
كما حن نيب بعضهم الي بعض *
كان السهارينخ العلي من صبيرة
شهارينخ من لبنان بالطول والعرض *
تباري الرياح الحضرميات منزه

بمنهر الارواق ذي قزع مرقص *
 يغادر محض الماء ذو هو محصة
 علي اثره ان كان للماء من محض *
 بروي العروق الهامدات من البلي
 من العرفج النجدي ذو باد والحمض *
 وبات الحبي الجون ينهض مقدماً
 كنهض المداني قيده الموعث النقض *

Dixit Meliha Al Farammi:

“Insomnis fui, cū protracta esset nox, ob nubem fulgurantem, splendidam; quæ transversè profecta est de regione in regionem nigricans;

Ob iter nocturnum ebria, obscura nubes, quæ terræ sterili id attulit (ubertatem scilicet) quod aliàs non esset consecuta:

Murmurabant nubium series, dum per desertum transibant, ut murmurant invicem cameli;

Velut si pars altior albæ nubeculæ vertex esset Libani (cui), & longitudine & latitudine (similis erat:)

Hæc nubila, venti ex *Hadramut* venientes disperferunt, cū pluviam tenuem, stillantem effuderint;

Reliquerunt post se aquam, quæ ita pura fuit, ut ex lacte mero formata videretur,

Irrigabant radices, arefactas ficcitate temporis, spinosæ uniuscujusque & falsæ plantæ, quæ propè evanuerat;

Sic nubes atra progredi perseveravit, ut (camelus) sub onere curvatus, labore confectus, in loco arenoso difficilè incedit.”

PARS QUINTA;

CAPUT XIX.

De variis Arabum, Persarum, ac Turcarum Poetis.

Id quod de poetis, qui *Λυγιοι* à Græcis vocantur, dixit * Cicero, veriùs in Asiaticos transferri potest: “ Si mihi vitæ spatium duplicetur in
“ iis tantummodò percurrendis, non esse suffec-
“ turum.” Hoc verissimum esse sentiet is, qui
viderit apud *Herbelotum* propè triginta auctorum
nomina, qui de poetarum Arabicorum vitis &
carminibus scripserunt; inter quos recensentur
princeps illustris *Ebn Al Motezz Al Abassi*, &
Almansur, rex Hamæ, cujus opus decem volu-
mina completi dicitur; & scriptor illustris
Omededdin Al Isfabani, qui historiam Saladini
elatissimo dicendi genere composuit, librumque
absolutissimum de poetis Arabicis contexuit,
Kherida خريده seu *margarita*, inscriptum. His

* Frag. apud Senecam in Epist.

addi possunt *Ebn Khacân*, qui copiosè de Arabum poetis scripsit, dicendi genere usus politissimo, & cujus opus vocatur,

تلايد العقيان في محاسن الاعيان

Morilia aurea de excellentium poetarum suavitatibus: & Thaaalebi, cujus liber يتيمة *Yatima* quidquid venusti, quidquid elegantis, quidquid politici, quidquid etiam elati habeat poesis Arabica, complectitur: volumina continet quatuor, capita autem quadraginta; in quibus copiosissimè differit de vitis & operibus poetarum illustriorum, qui in Syriâ, Ægypto, Mesopotamiâ, Chaldæâ, Perside, Arabiâ, Tartariâ, & regionibus Transoxanis floruerunt. Pulchrè hunc librum laudabat poeta imprimis elegans Ebn Kelâkes,

ايات اشعار اليتيمة

ابكار افكار قديمة *

ماتوا فعيشت بعدهم

فلذلك سميت اليتيمة *

“ Versus horum carminum in *Yatimâ*

“ Virgines erant, cogitationes antiquæ:

“ Mortui sunt poetæ, & vivunt post eos carmina,

“ Et ob hanc rem vocatur liber *Yatima*.”

Etenim voce يتيمة cùm *pupillus*, tum etiam *unio* significatur.

Nec minus jucundum opus est الكهيت

حليت seu *vini dulcedo*; auctore *Shebâbeddin El Nawâgi*. Est hic liber Athenæi Δειννοσοφισαῖς simillimus, sed meâ quidem sententiâ jucundior, ornator, copiosior. Viginti quinque partes complectitur, de vino, de floribus, de amore, de pulchritudine, de amœnitatibus Ægyptiis: quæ omnia variis ac venustissimis carminibus cùm veterum tum recentiorum Arabum describuntur. Scripsit aliud opus, quod inscribitur مراتع الغزلان five *Prata hinnulorum*, & carmina complectitur amatoria è variis poetis libata. Idemque contexuit duo alia volumina, plena carminum venustiorum. De Anthologiis *Hudeilitarum*, *Bokbteri*, & *Abi Temam*, utpote notissimis, nihil necesse est hoc loco dicere.

Librum صفوات *Sefwat*, quem cum *Hamasa* comparat Herbelotus, nec ullibi citatum legi, nec in ullâ bibliothecâ vidi. Multa præterea de Arabum poetis continet opus permagnum *Hagi Khalfeh* seu *Catib Chelebi*, quod كشف الظنون appellatur, & in quo de Asiaticorum libris omnibus præclarè tractatum est; & liber admirabilis الادب وفنون العرب و نهايات five, *De Arabum eruditione*, cujus auctor fuit *Shebâbo'ddin Al Noweiri*. Horum operum alia Parisiis, alia Leydæ, alia Oxonii, alia in reliquis Europæ bibliothecis servantur.

Porro scriptoris politissimi *Ebni Kbalican* opus

historicum non magis verborum elegantia & ubertate commendatur, quàm illustriorum poetarum versibus, quibus conspergitur. Ac nescio an hic omnibus vitarum scriptoribus sit anteponendus. Est certè copiosior Nepote, elegantior Plutarcho, Laertio jucundior: & dignus est perfectò liber, qui in omnes Europæ linguas conversus prodeat. Atqui Arabicorum poetarum infinitam multitudinem abundè probant duo illa opera, quorum unum ab *Hegiazio*, alterum à *Safadio* est compositum, & quorum hoc triginta volumina, illud quinquaginta complectitur.

Permuli sunt de poetis Persicis libri uberissimi, sed omnibus præstare videtur opus شهاب دولت *Doulet Shab Samarcandi*, quod sæpiissimè citat Herbelotus. Quàm feliciter autem *Turcæ* poeticam coluerint, intelligi potest cum ex *Lutufi* & reliquorum libris, tum ex opere illo amplissimo زبدة الاشعار inscripto, quod novem poetarum *Turcarum* carmina complectitur, atque aliorum DXL continet flores diligentissimè & magno cum judicio delibatos.

Inter antiquos Arabum poetas celebriores fuerunt, ذو الرمة *Dhu'l Remma*, نابغة *Nabega*, مهمل *Mohalbal*, متلمس *Motalammes*, الفرزدق *Ferazdak*, aliique, & in primis auctores septem Idylliorum, quæ Moallakat vocitantur: ac de his quidem aliàs dictum est; illo-

rum autem carminibus, quæ mihi videre contigit, vix quidquam fingi potest delicatius, venustius, exquisitius? Inter recentiores imprimis elegans est *Abu'l Cassem*, cujus liber vocatur *شذور الذهب Auri particulæ*; neque immerito: nihil enim eo aut jucundius esse potest, aut politius. Descriptionibus abundat lepidis & venustis, & dignus est fanè de quo dicatur, id quod de fluvio *Teleboa* scripsit Xenophon,

Μεγας μὲν ἔσ', καλὸς δὲ.

Quàm eleganter hortum describit:

فمن روضة غناء زخرف وشهها
ومن جدول تسعي بها سعي اسود
ومن اقحوان كالنغور مؤثر
ومن زهر مثل عبقرى وعسجد

“ Hortus autem fuit variis ornamentis distinctus,

“ In quo tanquam serpentes currebant rivi,

“ Et flores parthenii sicut nitidi puellarum dentes,

“ Aliique flores splendebant tanquam pictæ vestes & aurum.”

& imbrem:

اذا اقتر من جون الغيايم بارقه
بكي الودق من خبت الاناعم وادته
يدمع كان الريح ينثر لؤلؤا
علي خدّ روض سندسي حدايقه

- “Cùm renidet ex nigris nubibus (nubes) fulgurans,
 “Flet imber, à campo beneficentiæ continuò stillans.
 “Lacrymas, velut si ventus margaritas spargeret
 “Super genam hortuli pictâ chilamyde vestiti.”

Non minorem habet venustatem, & vim majorem, ابن الغارض *Ibno'l Faredh*, elegans ac floridus poeta, & cùm antiquioribus conferendus. Miram habet plerumque in carminum initiis gratiam ac pulchritudinem:

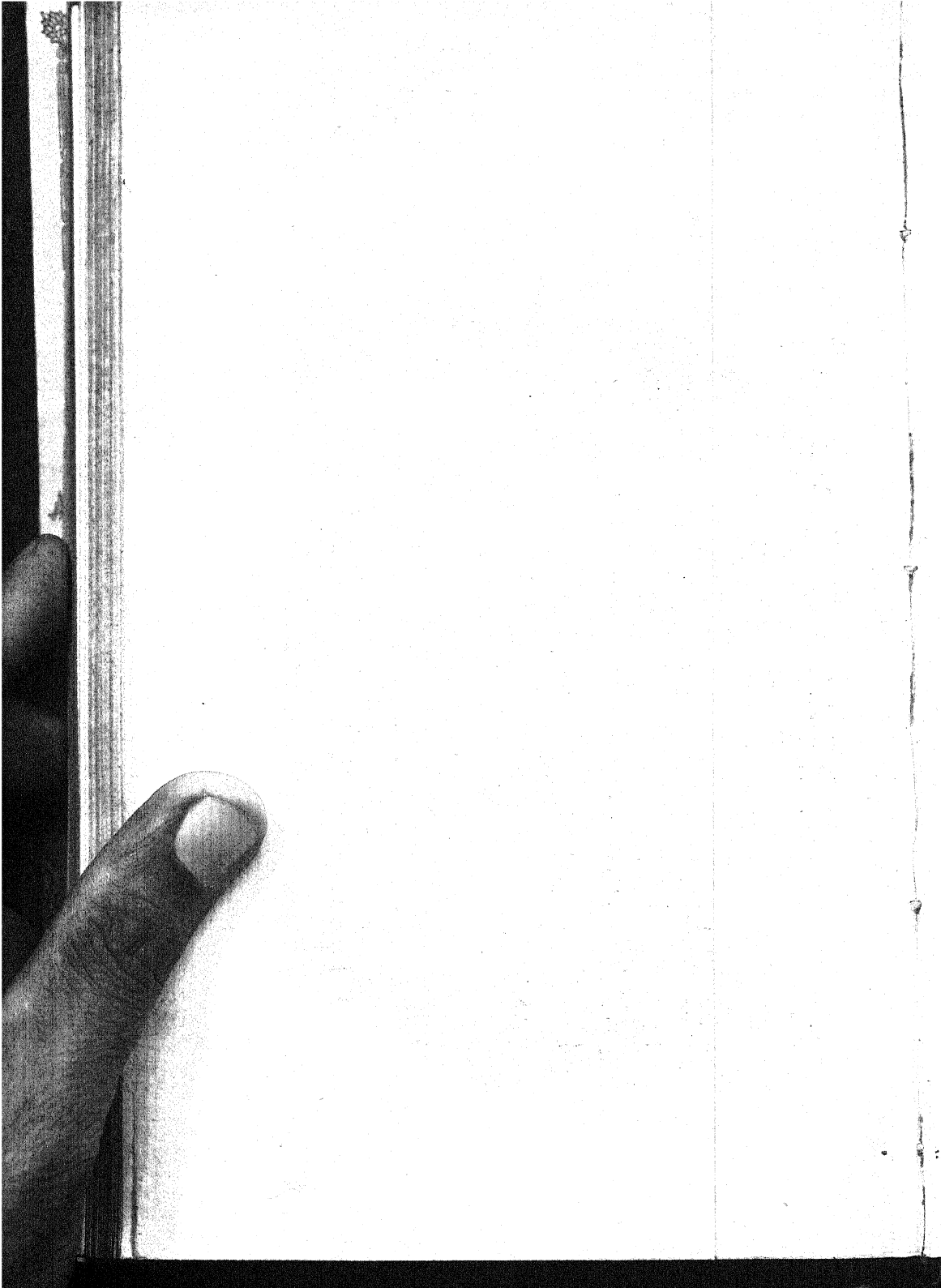
ارج النسيم سري من الزوراء
 سجرا فاحيا ميت الاحياء
 اهدي لنا ارواح نجد عرفه
 فالجؤ منه معنبر الارجاء

- “Odor Zephyri ex Alzaura provenit,
 “Manè, in vitam autem mortuos revocat:
 “Profert nobis auras; halitus ejus diffunditur,
 “Et aër ab eo ambari odorem recipit.”

Sed hujus poetæ, quem cum Ovidio conferre solemus, elegiam in tertio capite citavimus.

Si quis aliorum poetarum Arabum nomina videre cupiat, legat *Herbeloti*, imperfectum quidem, sed jucundissimum atque eruditissimum opus. De Persis tamen pauca differam: nam Turcicorum carminum duos tantummodò vidi libros. Alterum, opus perparvum variorum poetarum *Odas* amatorias continens: alterum,

ऽ इत्यथाशुदयश्च ॥ लरुतयद्वीकोपेषु प्रजयागमनायकः विष्णुनियुक्तः पाया दद्याया
 द्वागनायकः ॥ अ वः पाडाशे तानि चंयाम्भाला रुतिज्ञा यवी ॥ सुमनु यिसपाद्रुदह्व च ह्व क
 ला पमा ॥ य ॥ द वः स्व यामवमृष्टि निरिनावाप्रदिनामाः क नामयात्रा जलवाला कत क ॥ स
 शातस शि तं विरु ती ॥ शाला वी ॥ पि न द्व पि ग ल ज य ज्ञ ट टी म पि ता रु वा दूः स स द प का
 शि त व र ॥ इ म क नः ॥ क नः ॥ की म त क उ त न या न य त द या नु द्वी म त वा द नू ॥ ति वि ज ग
 यु सि दूः ॥ द रु नि ज ट ग मि वा क ल य न रा ह्व या न क ति स ग पु दा स लु ॥ स रू द ॥ त था न य
 न र प तिः ॥ स म रु क प दी री ल न व स ति ल को पि पु द प म द ॥ त आ द रू द न न यः पु ल स कि
 ना मा मा त प ड म ड ल स मा न स ह्व ॥ मा ॥ ज्ञा त वान स ल पु स क प द्या स नु न स स क ल न नि
 व ज्ञः ॥ य द्वा य न य लिला ज लि उ द्वि दी या त आ नि ज रा ज सु सा यः ॥ त आ क रू द न न या रु व
 ल क वी नः ॥ अ व पु व न ॥ ति रु ग न ग ती नः ॥ शी स स ॥ अ व द स स नः ॥ सु ती त्र ज ता घ ग
 (मृ य तिः ॥ स म रू सु म तिः ॥ त स म धि म य का प रु नि च नि त य स्या त क तिः ॥ सु तः ॥ शी मा न रु
 ड ल व रु प ति न रु द्वा र क रु द मा गिः ॥ द्या द्या क व ल स य स रु स य म ग ग र ज्ञा
 शीः ॥ स्व य म य व द शि न ति च रा मु पा पा न व ॥ त य नू ॥ व द्वा पः पु ना न नि व स रु षः
 त नः ॥ शी मा न स य रु य स नि त य ना जितः ॥ क पु आ ग न यः ॥ स का स य न स य शि षु नः ॥
 पु ता पा द्यो पि म त्र ॥ काल द ॥ श्या द्वा ॥ अ न पा ग त य म न्ना म प र अ न ज रा न कि
 ना य म ॥ स ज या त व घा क्ना मा य रा ग न व द य ज रा द व ॥ म न व न त क न क द्या न र्ज ग
 दि द मा श्च दि त य द्या य न ॥ त न वि रु व न मा य रा ग ज ग रू पि ना मा रु त ॥ यि क सि र ॥
 र क व त्रि च रि त स्या त्रु प ता ह्व याः ॥ य य रा ग य ना क मा ति स य त स य त्र स न यि श्वा
 न रु ष स मा गि त दि ति रु ज रा ज यि ति स रु ज न्या य ना य पि ता म्भाला वि द य ता स म न
 दी ला रु उः ॥ म पि रा य न श्वा ग त मा ग त य वि दि त गा म्भाला ना वि द य ना वि द य पा द
 व ना म्भाला लित ना ज्ञा रु न क्ता पि त ॥ रु न्ना मा म्भाला म्भाला रु त दि ति रु ज रा य त ॥ यि ना रु य त
 सा शी वि रु य क ना म ह्व पान न न्ने कि मा व ता न ॥

codicem bellissimè exaratum, & *Mesibii* carmina complexum. Centum & septuaginta octo Odis constiat, iisque politissimis.

Perficorum itaque poetarum post *Ferdusum*, *Hafexum*, & *Sadium* celeberrimus est *Gelaleddin Balkbi*, cujus perlongum opus, *مثنوي Mesnavi* nominatum, mirificâ ornatur doctrinæ copiâ ac varietate; verbis illuminatur elegantissimis; historiis porrò abundat lepidis, suavibus, venustis. Quàm vivida hæc est Amoris laudatio, & ob amicæ discessum querela!

شان باش اي عشق خوش سوداي ما
 اي طبيب جمله علتهاي ما
 اي دواي نجات وناموس ما
 اي تو افلاطون وجالينوس ما
 چشم خاک از عشق بر افلاک شد
 کوه در رقص آمد وچالاک شد
 با لب دمساز خود کر جفتي
 همچو ني من گفتيها گفتي
 هر که او از هزبائي شد جدا
 بي زبان شده کرچه دارد صد نوا
 چونکه کل رفت وکلستان درگذشت
 نشنوي زان پس زبلبل سرگذشت
 من چه کونه هوش دارم پيش وپس

چون نباشد نور یارم پیش و پس
 کر نباشد عاشق را پروای او
 او چو مرغی ماند بی پروای او

"Salve, Amor; tu, qui nos suaviter incendis,

"O tu, qui omnes nostros morbos fanas ;

"O remedium, auxilium, & præsidium nostrum,

"O tu Plato noster es, tu Galenus.

"Oculus terrestris propter amorem in cælo est,

"(Ob amorem) colles faltantes veniunt, & celeriter incedunt.

"Labio amicæ meæ si adhærere possem,

"Instar argutæ arundinis voces ederem.

"Quicumque à fodali suo decedit,

"Is elinguis est, licèt centum habeat voces.

"Cum abiit rosa, & defloruit rosetum,

"Non ampliùs lusciniæ narrationem audis :

"Equidem pariter quomodo prudentiam usquequaque habeam,

"Dum lux amicæ usquequaque non effulget.

"Quòd si amatori non sit videndi amicam potestas,

"Avi similis est, quæ libertate caret."

Nec verò his folis inter poetas locus est : sua enim laus tribuitur aliis innumeris, qui in variis generibus floruerunt. Celebriores sunt انوري *Anvari*, رشیدی *Rešbidi*, فدکی *Feleki*, کاتبی *Katbi*, کرمانی *Kermani*, رودکی *Rudeki*, خاقانی *Khakani*, & *Abi'lolæ* fuit, si Herbeloto fides, discipulus, & magnificam præceptoris sui poësin est feliciter imitatus. Recentiorum tamen poetarum, quos tulit Persis,

elegantissimus meritò habetur *Jami*, cujus opera sæpenumerò, cùm in *Linguae Persicæ Commentariolo*, & in *Grammaticâ*, tum etiam in *Historiis* nostris, laudavimus.

Sed de poetis hætenus: fusiùs de iis & copiosiùs differere, ab instituto esset alienum; magna enim sylva est, & integrum volumen requirit: & profectò imprimis desideratur liber *De poetarum Asiaticorum Vitis*; cujusmodi opus cùm utilissimum, tum etiam ob novitatem jucundissimum fore puto. Et laudandum foret propositum, tot eximios viros ac miris ingeniis præditos in novam lucem, & quasi vitæ integrationem revocare. Plurimum sanè his literis obest librorum excusorum paucitas: egregium esset itaque ac rege aliquo dignum opus, libros Asiaticorum elegantiores in lucem proferre, sed sine interpretatione; ita enim propè duplicaretur & sumptus & labor. Illi autem qui otio fruerentur erudito, utcunque à bibliothecis remoti, possent eos, gradatim ac pedetentim, accurate interpretari, emendare sagaciter, & doctè illustrare. Ita fieret. ut Arabum ac Persarum poemata in manibus & in ore haberemus, nec minùs esset usitatum Ferdusii, Amralkeifi & Abi'lolæ versûs in quotidianis sermonibus recitare, quàm nunc Homeri, Anacreontis, aut Pindari.

PARS SEXTA:

De Asiaticâ Dictione.

CAPUT XX.

HABENT Asiatici orationis genus, non id quidem omninò numeris astrictum, ut poema, nec tamen ita fluens ac dissolutum, ut sermo vulgaris. Placet libros hoc modo numerosè compositos inter poemata recensere; nam orationem, cujus sententiæ modulatè cadunt, leniter profluunt, similiter definunt, quæ verbis dulcibus & hilarioribus, iisque jucundè tralatis ornatur, in quâ denique paria adjunguntur paribus, & contraria contrariis referuntur, parùm à versu abesse puto: quod video de Platonicâ & Democriteâ locutione sensisse veteres*. Atque in hoc loco de *Asiaticorum* libris modulatis differere, nec erit inutile, nec à proposito alienum.

* Cic. Orator.

Notum est, apud omnes gentes poeticæ studium fuisse solutæ orationis curâ antiquius. Apud Græcos orationem princeps contexuisse dicitur Pherecydes Syrus: Ciceronis temporibus gravissima extabat Appii Claudii oratio, quam primus Romanorum in lucem protulit, cùm senatum à fœdere cùm Pyrrho faciendo dissuaderet. Primus apud Arabas orationem composuit vel Mohammedes, vel, si quis fuerit, Mohammedis adjutor. Fuit certè quisquis Alcoranum contexit, cùm admirabili præditus ingenio, tum acutissimus & dicendi & persuadendi artifex. Ac nequeo fatis prudentiam illius admirari, qui orationem potuerit incultæ multitudinis tum auribus tum animis adeò scitè accommodare. Nec enim illi in eruditorum hominum conventu erat habenda oratio, sed cum agrestibus rem habuit, impolitis, truculentis, stellarum imaginumque cultoribus; poeticæ tamen impensius deditis. Itaque sagax ille morum observator, & legislator subtilis, dicendi genus sumpsit argutum, venustum, floridum, concinnum, numerosum, incitatum; splendidissimis collustratum verborum luminibus, & cùm ad persuadendos animos, tum ad commovendos affectûs accommodatissimum. Non ille ad sedatum judiciorum discrimen librum suum comparabat, sed ad aurium delectationem, & voluptatem sensuum. Ideoque instituit ut divini, quemadmodùm vocatur, libri

lectores canoris quibusdam vocis flexionibus
sententias æqualiter demensas & similibus sonis
terminatas modularentur. * Velut in illo ca-
pite, quod est الدهر seu Tempus nominatum:

فوقهم الله شرا ذلك اليوم ولقيهم نضرة
وسرورا

وجزاهم بما صبروا جنة وحريرا
متكئين فيها على الارائك لا يرون فيها
شيسا ولا زمهيرا

ويطوف عليهم ولدان مخلدون
اذا رايتهم حسبتهم لؤلؤا منثورا

“Defendit eos Deus à diei istius calamitate, præbetque
illis splendorem ac lætitiā,

“Et remunerat eos ob patientiam hortulo, & vestibus fe-
ricis:

“In eo horto pulvinaribus incumbunt, nec calorem inten-
sum nec frigus sentientes,

“Versantur autem inter eos pueruli semper formosi, quos
cū aspexeris, dispersas esse putaveris margaritas.”

Sed qui omnes elegantias & venustates in
unum locum acervatim cumulatus videre cupit,
perlegat is caput, quod الرحمن seu Misericors
inscribitur, & inter carmina pulcherrima recen-
feri debet. Hunc igitur librum scriptores Asia-

Alc. فرتل القرآن ترتيلا *

tici tanquam elegantis locutionis normam sibi proponunt; & quanquam eum aut apertè imitari non audent, aut imitationem diffimulant, id tamen dicendi genus perfectissimum putant, quod fit huic libro fimillimum; ideoque sententias ex illo depromptas sermonibus suis frequentissimè intexunt. Velut in libro *Facabato' lkbó-lafa**, in elaboratâ illâ imbris descriptione,

واقبلت سوابق السيول
تجري في مضمارها كالخيول
فتراكم من السحاب
علي وجه عروس السماء النقاب
وانهمر الغمام المدرار
وصارت الدنيا جنات تجري من فوقها
الانهار

- “ Accedebant torrentium fluctûs prævertentes,
“ Currebant tanquam equi in loco pastûs,
“ Et obvolutum est nubibus
“ Cœlum, ut sponsæ facies velo,
“ Et imbres effuderunt nubes copiosè pluentes,
“ Et facta est terra hortorum similis, in quibus fluunt rivuli.”

جنات تجري من تحتها الانهار Ubi ista locutio

Horti sub quibus fluunt rivuli, in Alcorano creberrimè occurrit.

Exposui, ut puto, causam cur numerosum hoc dicendi genus tam studiosè Asiatici consecutentur. Nunc de libris eorum elegantioribus differam. II sunt vel rhetorici, vel philosophici, vel historici. Primum apud Asiaticos videtur rhetoricæ studium floruisse. Philosophiam seriùs receperunt Arabes, eamque plurimùm à Græcis ductam. Nullam autem vidi historiam Arabicam aut Persicam, solutâ oratione scriptam, quæ esset valdè antiqua. Itaque de rhetoribus primùm loquar, de reliquis, deinceps. Amant Arabes compositionis speciem, quam مقامة *Mekâma* vocant, & quæ nostræ declamationi videtur esse similis. Hujusmodi declamationes primus edidit *Hamadâni*, qui est ob eloquentiam admirabilem بدیع الزمان *Ætatis miraculum*, vocitatus. Hunc imitati sunt magnus rhetorum grex, inter quos palma facilè deferenda est *Haririo*. Nihil hujus scriptoris sermone jucundius excogitari potest. Incredibilis in illo rerum est varietas & copia, mirificum eloquentiæ flumen; adè ut non tam meâ commendatione quàm suis niti elegantis possit. Declamationes composuit quinquaginta, de mutationibus fortunæ. Earum sex primas in lucem protulit & notis illustravit eruditus, literaturæ Arabicæ felicissimus indagator, Schultenfius.

Inter opera rhetorica numerari potest libellus,
 qui appellatur في حكم الطيور والازهار كشف
 الاسرار hoc est, *Arcanorum patefactio de avium
 & florum proprietatibus.* Auctor fuit Ezzo' ddiin,
 qui cognomen الواعظ five *Oratoris*, adeptus est.
 Argumentum perfimile est Couleii libro, quem
Sylvas nominat; sed non flores solùm atque
 herbæ, verùm aves etiam, prætereà apis, aranea,
 bombyx, & Zephyrus etiam, in hoc opusculo
 loquentes inducuntur, ac de suis virtutibus ve-
 nustissimè differentes. Est profectò libellus
 cùm pulcherrimarum imaginum copiâ, tum
 orationis nitore ac venustate absolutissimus.

Ad philosophos veniamus. Illi modulatum
 hoc & elaboratum dicendi genus haud multùm
 confectantur, rebus scilicet & argumentis quàm
 ejusmodi venustatibus attentiores: nisi inter li-
 bros philosophicos recensendæ sint fabulæ de
 officiis ac moribus, quibus incredibile est quan-
 tùm delectentur Asiatici. Tres sunt in hoc ge-
 nere libri politissimi; Arabicus, à scriptore ad-
 mirabili Ahmed Ebn Arabshah compositus, vo-
 catur,

فاكهة الخلفاء ومفاكهة الظرفاء
 وجليس الفضلاء وانيس النبلاء

seu, “ *Deliciae regum & lepidorum hominum fa-*

cetia; & consortium virorum excellentium, & argutorum societas."

Plenum est profectò hoc opus elegantiarum, plenum venustatis; sententiis cumulatam gravissimis, verbis dulcissimis illuminatum; poetis, oratoribus, philosophis utile simul, & jucundum; fabulis perbellis, historiis insignibus distinctum; ornatum jocis, leporibus, facetiis, & dignum sanè de quo dicat poeta

فان تغص علي بحر تهدي منه الي
درّ ينير عيون العقل في الشرف

“ Quòd si in scientiæ meæ te immergas fluctûs,
“ duceris exinde ad margaritas, quæ intel-
“ lectûs oculos nobili splendore illumina-
“ bunt.”

Partes complectitur decem:

الباب الاول

في ذكر ملك العرب الذي كان لوضع
هذا الكتاب الداعي والسبب

De rege Arabum, qui hujus libri componendi
auctor fuit atque instigator.

الباب الثاني

في وصايا ملك العجم المتميز علي
ملوك زمانه بالحكم والفضل والكرم

De præceptis regis Persarum, qui reges suæ
ætatis sapientiâ, virtute, & nobilitate supera-
vit.

الباب الثالث

في حكم ملك الاتراك مع ختنه الزاهد
شيخ النساك

De judicio regis Turcarum, cum genero suo fo-
litario, sene religioso.

الباب الرابع

في مباحة عالم الانسان مع شيطان
العفاريت وجاني الجان

Disputatio viri docti cum angelo malevolo &
genio.

الباب الخامس

في نوادر ملك السباع ونديمه امير
التعالب وكبير الضباع

De excellentiis regis leonum cum fodalibus ejus
vulpium principe, & hyænarum duce.

الباب السادس

في نوادر التيس المشرقي والكلب
الاغريقي

De præclaris dictis hirci Asiatici, & canis Afri-
cani.

الباب السابع

في ذكر القتال بين ابي الابطال وابي
دغفل سلطان الافيال

De præliis inter Abi'l Abtâl & Abi Dagfal ele-
phantum regem.

الباب الثامن

في حكم الاسد الزاهد وامثال الجمل
الشارد

De sapientiâ leonis solitarii, & proverbiiis cameli
fugientis.

الباب التاسع

في ذكر ملك الطير العقاب والحجلتين
الناجيتين من العقاب

De avium rege aquilâ & duabus perdicibus,
quæ à calamitate auxilium petiverunt.

الباب العاشر

في معاملة الاعداء والاصحاب وبه تبت
ابواب الكتاب

De amicis atque inimicis distinguendis. Et
hæc pars est ultima.

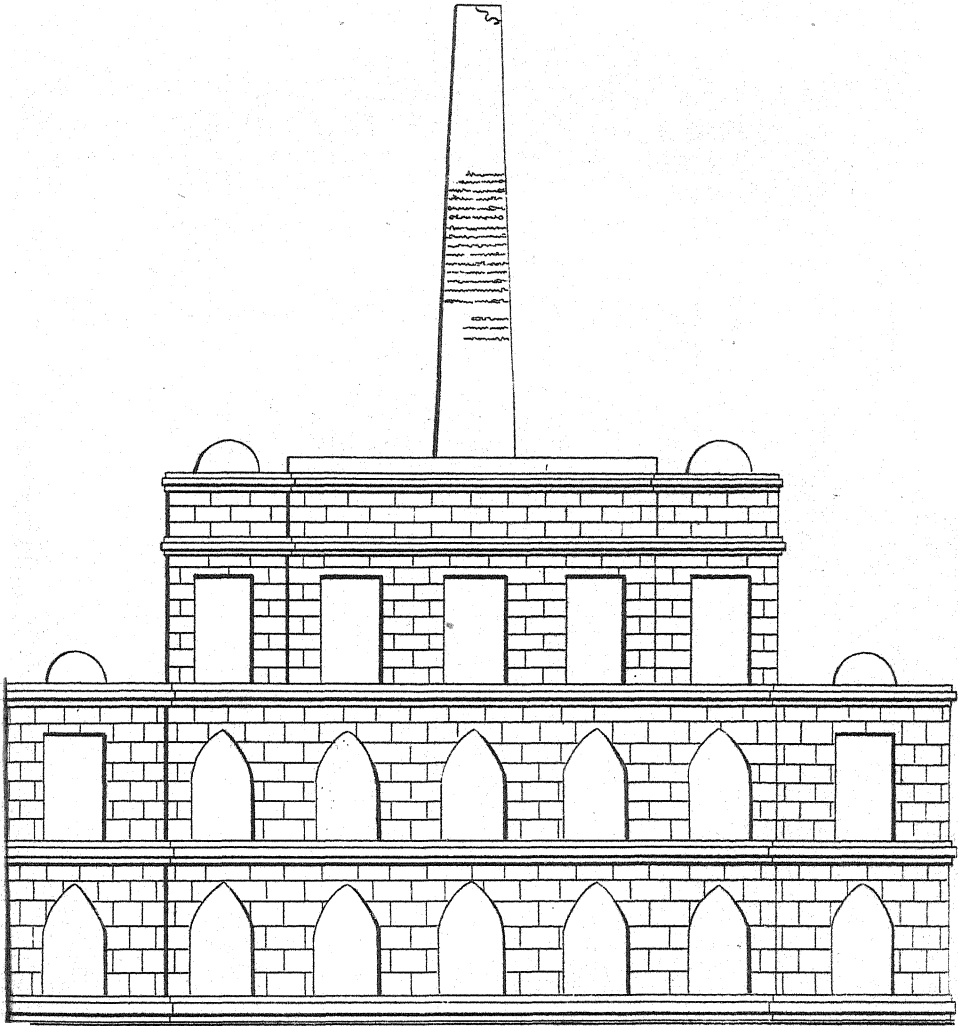
Alter fabularum liber is est, quem in omnes
ferè Asiæ & Europæ linguas conversum habemus,
& cujus in totâ Asiâ meritò celebratur
pulchritudo; fabulas dico philosophi illius In-
dici *بيدپاي* *Bidpai* nominati, quas olim com-
posuit, ut Indorum regem *دابشليم* *Dabshelim*
de officiis ac virtutibus regum erudiret. Hæc,
de quâ loquor, interpretatio Perficè scribitur, &
انوار سهيلي seu *Canopi lumina* appellatur.
Tertius liber idem est, de quo modò dixi, in
sermonem Turcicum venustissimè conversus, &
هيايون نامه seu *Liber augustus*, dicitur. Uter-
que splendidis verbis, magnificis sententiis, elatis
translationibus ornatur.

Restat, ut de historiis numerosis, quas inter
poemata heroica recenseo, pauca dicam. Tres
præcipuæ sunt in linguis Asiaticis scriptæ histo-
riæ; quæ cùm maximè sint inter se dispares,
laus tamen pænè consimilis unicuique tribuitur.
Arabica quidem inscribitur *المقدور في نوايب*
seu Providentiæ miracula in Ti-
muri fortunis perspicua; Turcica, *تاج التواريخ*
five *Annalium corona*, & Turcarum historiam
usque ad regem Selimum complectitur; Perfica
verò *ظفر نامه* seu *Liber victoriæ* nominatur, &
Timuri vitam ac res gestas continet.

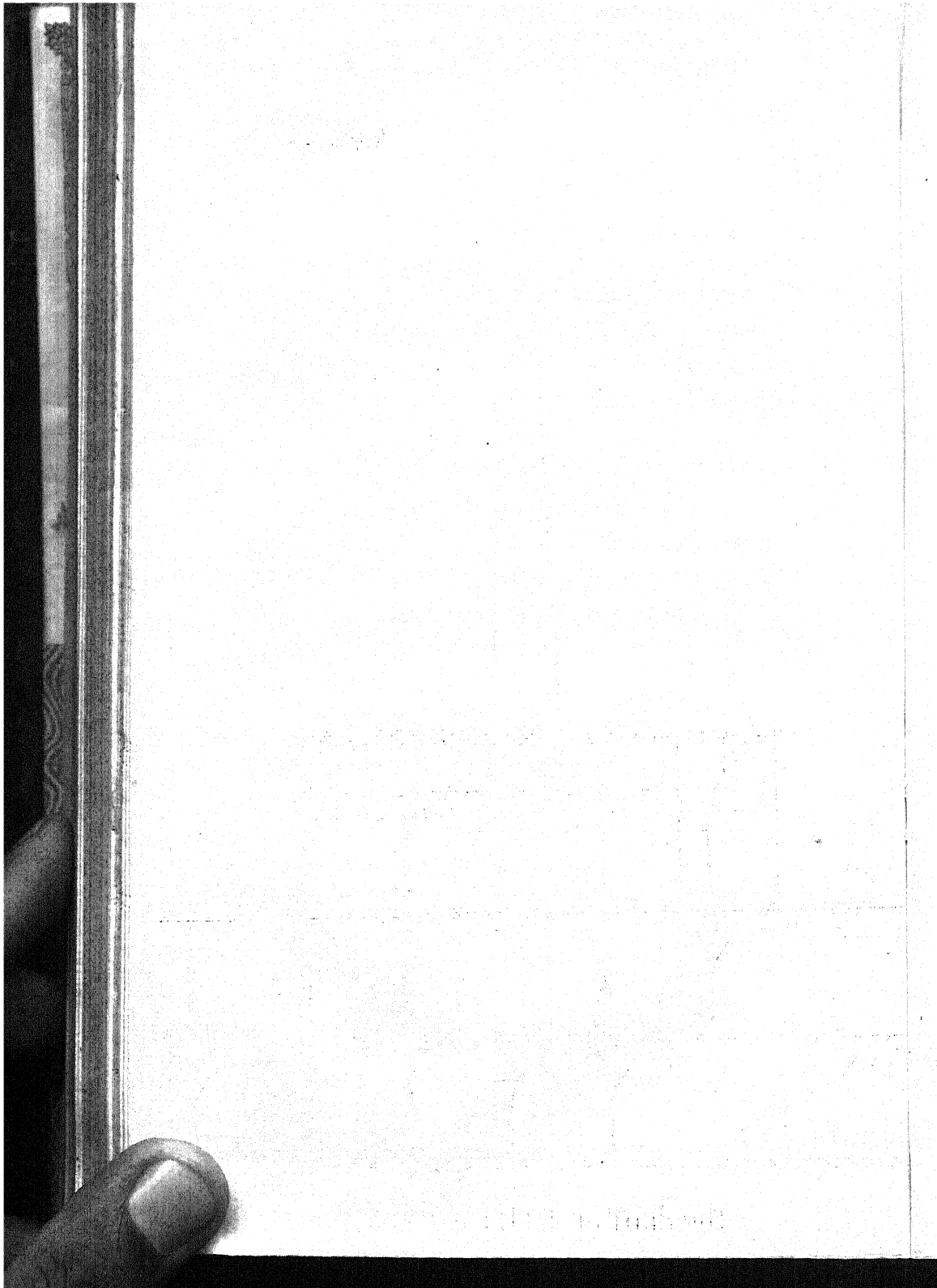
Auctores sunt, primæ Ahmed Ebn Arabshah,

secundæ Saadeddin, tertiæ Ali Yezdi. Ac de secundâ equidem parciùs loquar, utpote qui librum integrum nondum viderim; sed ut ex umbrarum ratione, quæ sit turrium atque arborum altitudo dignoscimus, ita ex Italicâ hujus libri interpretatione facilè est intellectu, admirabilem ejus esse elegantiam ac nitorem.

Historiis *Ebn Arabshab* & *Ali Yezdi* nihil diffimilius esse potest: hæc enim Timurum pingit invictum, pium, temperantem, doctum, amabilem; illa impigrum quidem & indefessum, sed improbum, inhumanum, temulentum, vilem, impium; hæc regem æquissimum, illa ignobilem & efferum raptorem. Utri credamus? Ambo enim scriptores huic regi ætate suppare fuerunt. Tutius est certè utrique diffidere; & imperatorem illum fingere nec magnis vitiis infectum, nec valdè illustribus ornatum virtutibus. Quod ad dicendi genus attinet, utriusque historici oratio est grandis, culta, canora, magnifica; & incredibili perspersa varietate ac lepore. Porro ita æqualiter animum delectant, ut eam historiam quam recentius legas, jucundiores esse putes. Vim tamen ac dignitatem majorem Arabs, læne quiddam habere Persa videtur ac profluens: hic puro amni, ille copioso mari similis; hic denique cum Xenophonte, ille cum Thucydide comparandus. Quòd si ille nonnullis in locis sit obscurior, illa, quantacunque est,

The Staff of FIRUZ SHAH.

difficultas venustate & eloquentiæ amplitudine abundè compensatur. Sed de historiâ hac Arabicâ, in capite decimofecundo, copiosè differuimus.

Reliquum est, ut de dicendi generibus, quibus utuntur Asiatici, dicatur. Ea omninò tria sunt, Elatum, Venustum, Tenuè. Misceri quidem potest elatio cum venustate; & cum tenuitate venustas: elatum autem genus cum tenui nullo modo miscetur. Orationis altitudo & venustas vel in conceptu sunt, vel in dictione. De conceptu alio * loco diximus: nunc de compositione differendum est. Magnam igitur affert orationi altitudinem, verborum ampla & longè deducta comprehensio; velut historiæ Timuri magnificum illud exordium,

الحمد لله الذي علي منوال ارادته وتدبيره
تنسج مقاطع الامور ومن ينبوع قضاياه الي
البحر قدرة تجري تيار الاعاصر والدهور

“ Laus Deo, qui in textorio voluntatis & sapientiae suæ telam humanarum rerum textit,
“ & è fonte providentiæ suæ in potestatis suæ
“ oceanum fluctûs ætatum ac temporum fecit
“ defluere.”

* Cap. X. & XI.

Hoc senferunt Græci; & rectè ait Demetrius Phalereus ex sententiarum longitudine plurimùm oriri Thucydideæ locutionis majestatem: cujus rei præclarum profert exemplum,

Ὁ γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων κ' Πίνδα ὄρεσ δια Δολοπίας καὶ Ἀγριαῶν καὶ Ἀμφιλοχῶν, καὶ διὰ τὰ Ἀκαρνανικὰ πεδία ἀνωδεύει παρὰ Στρατον πόλιν ἐς Θάλασσαν διεξίει παρ' Οἰναδάς, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμναῖων, ἀπορὸν ποιεῖ ὑπὸ τὰ ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατεύειν.

Quæ si incisim proferas, perit utique orationis elatio. Ob hanc rem scriptores *Turcici* magnam habent in elato dicendi genere dignitatem, quia participiis اولوب & ايدوب frequentissimè utuntur, ideoque verborum ambitûs in miram longitudinem deducunt.

Sequitur, ut de venustâ sententiarum structurâ loquar. Ea igitur mihi venustior videtur comprehensio, quæ tria habeat membra, duo breviora, unum longius; quemadmodum,

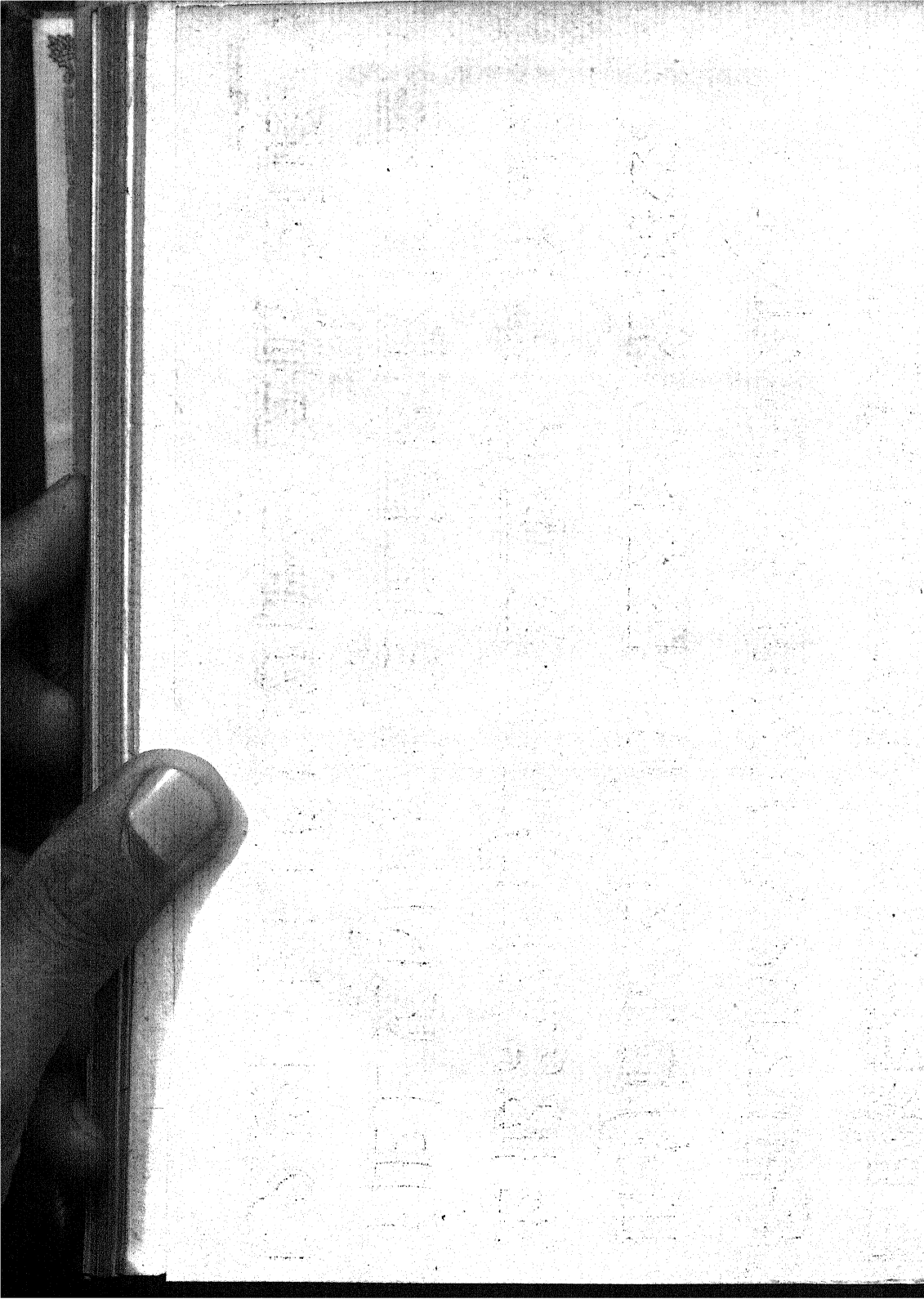
واقتخر لخواه القيل بوجوده
وقدمه علي خواصه وجنوده
واناض حدايق آماله بزلال احسانه
وجوده

“ Rex autem frater ejus inventis ejus delectatus est,

“ Eumque optimatibus & exercitui præfecit,

“ Et hortum spei ejus aquâ purâ liberalitatis & beneficentiæ irrigavit.”

८। आ विं शा दा हि मा इ विं श चि न वि रु ट ।
 आ यो व र्त्त य था र्त्तु न न वि ङ्ग न वा ।
 आ न सं प्र निं चा न मा न नि न कं षा कं
 आ मा हिं क च दं श धं यि हि म व दि श्वा
 सं व रु ष्ट्य विं क या दि न य १२ २२ वि शा न व रु
 व रु म य म का मं चि वा न व रु शी म न व

Hoc genus comprehensionum rhetores triangulo
Ἰσοσκελεῖ designant.

Sæpè etiam quinque aut plura incisa propè
æqualia, & eundem habentia in cadendo sonum,
afferunt pulchritudinem; ut

وجروا فيها الانهار
وغرسوا فيها الاشجار
فصارت تايي اليها الاطيبار
ويترنم فيها البلبل والهزار
بانواع التسبيح والاذكار
وغدت من احسن الامصار

- “ Amnes in eâ (infulâ) fluere fecerunt,
- “ Et posuerunt in eâ arbores,
- “ In quas volabant aves,
- “ Et in quibus lusciniæ & carduelis cecinerunt,
- “ Cum variis laudationum & precum modis,
- “ Evafit autem locorum pulcherrimus.”

In narrationibus pulchra sunt incisa minuta,
& quasi gemina; sic *Ebn Arabshâh**,

كان في بعض الغياض اسد مرتاض عظيم
الصورة كريم السيرة وافر الحشمة علي الهمة
كثير الاسماء والالقب غزير الخدام والاصحاب
“ Fuit in sylvâ quâdam leo manfuetus, magno

* In libro Facahato'lkhólafa.

- “ corpore, vitâ liberali, familiâ copiosâ, animo
 “ excelso, multis nominibus ac titulis insigni-
 “ tus, numerosâ fervorum ac fodalium coronâ
 “ cinctus.”

Et Hariri*, ut solet, dulcissimè,

وكانت عندي جارية لا يوجد لها في
 الجبال سجارية اذا سغرت حجل النيران
 وصلبت القلوب بالنيران وان بسمت ازرت
 بالجهنم وبيع المرجان بالهجان وان رنت
 هيئت البلبل وحققت سحر بابل وان
 نطقت عقلت لب العاقل واستنزلت العصم
 من المعادل

- “ Fuit apud me puella, cui nulla erat pulchri-
 “ tudine æqualis; ubi enituit, duo ignes (sol
 “ & luna) pudore affecti sunt, & corda ho-
 “ minum ignibus amoris incendebantur; ubi
 “ subrigit, margaritas contemptas fecit, &
 “ gemmule vili venierunt; ubi modulatè ce-
 “ cinit, lusciniæ provocavit, & Babylonis
 “ fascinum verum esse probavit; ubi denique
 “ locuta est, cor sapientis viri furripuit, & ab
 “ arce præsidium fecit descendere.”

Et Ali Chelebi in *Humaiun Nâmeh*,

* Vide Mekâmah 18, seu السنجارية

حوالي بصره ده بر جزيره واردي بغايت
خوش هوا اول جزيره ده بر بيشه واردي پر
لطافت و صفاء لطيف چشمه سارلري هر طرفدن
روان و نساييم جان بخششي هر جهندن وزان
الوان ازهارله هر جانبي ملون انواع اشجارله
هر كناري مزين

“ Haud procul à *Basra* fuit insula auris suavif-
“ fimis afflata; & in hac insulâ fuit sylva,
“ pulchritudine atque amœnitatibus plena.
“ Dulces fonticuli in omni parte fluxerunt, &
“ Zephyri vitam præbentes in omni loco mo-
“ dulabantur; coloribus florum unumquod-
“ que latus pictum est; & variis arboribus
“ unusquisque angulus distinctus.”

Adeo elaborata hæc est compositio, ut jure
quæri possit, quid inter eam & poesin interfit:
nam si in vericulos hunc locum distinxeris, fex
feceris versûs, eosque pulcherrimos.

Similiter etiam Sadi in libro *Gulistan*,

در عنفوان جواني چنانكه اقتد و داني با
خوش پسري سري داشتم و شرّي بحكم انكه
خلقي داشت طيب الادا و خلقي كالبدن
اذا بدا

“ In primo adolescentiæ flore, ut sæpè evenire

“ folet, quemadmodum fcis, cum dulci puel-
 “ lulâ secreta inii confilia, proptereâ quòd
 “ lenem habuit indolem, & formam lunæ ni-
 “ tenti fimilem.”

Ac nequeo hoc loco à me impetrare, quin
 admirabilem Veris descriptionem ex libro *Ajai-
 bo'lmakdûr* subjiciam,

وكان ان ذاك قد خرج فصل الشتاء وفصل
 الربيع قد تزين واتي وصفحات الرياض
 بانامل صباغ القدرة تلونت وعروس الروض
 قد اخذت من صواغ الحكمة زخرفها وازينت
 والاطيار في الازهار ما بين مائة بلبل
 والاف هزار قد تشقت الاسماع واقامت
 السماع واستمالت الطباع برخيم صوتها
 واحيت اثار رحمة الله الارض بعد موتها

“ Tunc autem decefferat hyemis tempeftas, ve-
 “ nit ornatum Ver; hortorum facies digitis
 “ Providentiæ, tanquam à tinctorè, colorata
 “ eft, & fponfa hortuli à divinâ fapientiâ,
 “ tanquam ab aurifabro, ornamenta cepit, &
 “ pulchrè eft veftita. Aves inter flores cane-
 “ bant, centum lufcinie & cardueles mille
 “ auditum lacerabant, & aures hominum at-
 “ tentas fecerunt, & propenfam reddiderunt
 “ naturam voce modulâtâ; & veftigia divinæ

“misericiordiæ terram post mortem ejus in
“vitam revocârunt.”

Locutio موتها, illa, & اخذت زخرفها وازينت ex *Alcorano* depromitur, ex quo (ut suprà dixi) plurimas suis libris illigant sententias elegantiarum studiosi scriptores.

Inter ornatam *Persarum* atque *Arabum* dictionem, plurimùm interest: hi plerumque breves sunt, & pressi; atque adeò (quod mirum videri potest) fervant quandam simplicitatem cum summâ sententiarum altitudine & verborum concinnitate conjunctam. Eam adhibent vocularum collocationem, quam docere videtur natura; adeò ut, qui vocum significationes haud ignorat, facillimè intelligat, quid auctor velit; etenim propè unica linguæ Arabicæ difficultas ex verborum incredibili copiâ oritur; in qua re *Græcæ* est perfimilis. *Persæ* verò (quos *Turcici* scriptores imitantur) cùm ornatè & splendide scribere instituant, longissimis utuntur comprehensionibus; verba elaboratè dimetiuntur, intexunt versûs; omnes præterea cumulant flores leporum & elegantiorum colores. Insigne est hujus rei exemplum in libro *Anvâr Soheili*. Voluit dicere auctor *Persicus*, “Adolescentem
“formosum puella pulcherrima perditè amabat.” Vix credi potest, quot verbis ad hanc sententiam exponendam utatur.

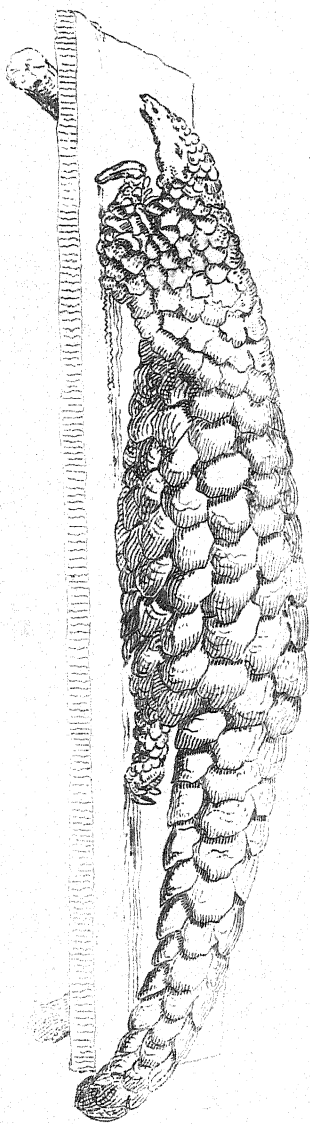

يکي از ايشانرا که کوشه جبالش عروسان
 بهشترا جلوۀ دادی و از تاب عذارش
 آفتاب عالمتاب بر آتش غیرت سوختي چشم
 مستش به تیر غمزه هدف سینه را چون
 سینه هدف رخنه ساختی و لب جان بخشش
 بشکر تنک کام دل را چون تنک شکر حلاوت
 بخشیده

نظم

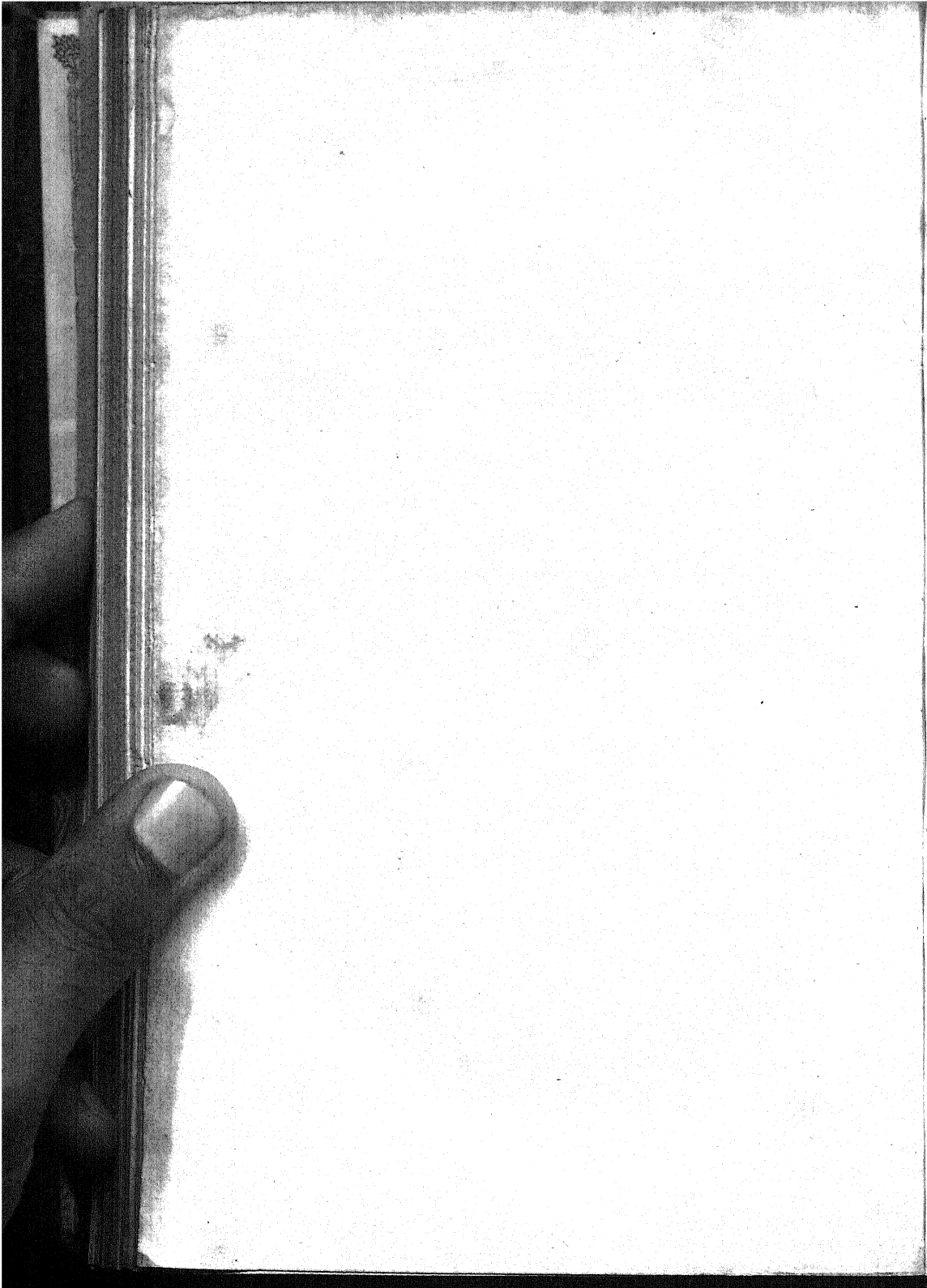
خرامنده پای چو سرو بلند
 مسلسل دو کیسو چو مشکین نکند
 ز سپین زنج کوی انگیخته
 برو طوقی از غیغب آویخته
 بران طوق و کوی آن بت مهر جوی
 زهر طوق برده زخ رشید کوی

با جوانی زیبا روی مشکین موی سروبالای
 ماه سپه‌ای شیرین زبان باریک میان که
 ترکان خطای از چین زلفش چون سنبل
 در پیچ و تاب بودند و نوش لبان سپر قندی
 از شوق شکر شور انگیزش چون دل عاشقان
 در اضطراب

VOL. II, P. 350.

THE VAJRACITTA.

بیت

روي چكونه روي روي چو اقتابي
 زلفي چكونه زلفي هر حلقه پيچ وتابي
 دلبستكي آمده بود

- “ Una ex illis puellis, cujus pulchritudinis pars
 “ extrema paradisi sponfis splendorem daret,
 “ & à cujus genæ nitore sol terrarum orbem
 “ illuminans igne invidiæ incenderetur, cujus
 “ ebrius ocellus sagittâ unius obtutûs scopum
 “ pectoris, tanquam pectus scopi, percuteret;
 “ cujus labium vitam præbens, tanquam fac-
 “ charum, dulcedinem cordibus daret;

VERSUS.

- “ Delicatè incedens, tanquam cupressus procera,
 “ Catenatos habens duos cincinnos, tanquam laqueum
 moschatum,
 “ A mento argenteo globum habens extensum,
 “ Sub quo torques à collo pendet.
 “ Super quem torquem & sphæram templum est illud
 amabile,
 “ Quod ubique palmam pulchritudinis à sole rapit.
 “ Cum adolescentulo nitidum habente vultum,
 “ crines odoriferos, staturam cupressû fimi-
 “ lem, faciem instar lunæ, linguam dulcem,
 “ corpus gracile, à cujus cincinnulis formosi
 “ Tartariæ pueri deflexi erant & illuminati,
 “ & à cujus dulcedinis amorem excitantis de-

“ fiderio juvenes Samarcandii suavia habentes
 “ tes labia, tanquam amatorum corda, tu-
 “ multuabantur,

VERSICULUS.

“ Facies! at qualis facies? facies foli similis:
 “ Cincinnus! at qualis cincinnus? in unoquoque annulo
 plexus & splendidus.
 “ Amoris vinculo colligata est.”

Hic inter nomen & verbum, octo versiculi imprimis elegantes, & duodecim aut plura incisa intercedunt.

Atqui de *venusto* dicendi genere satis arbitror dictum. Supereſt, ut de *tenui* loquar. Hoc autem genus cum inornatâ mulieris pulchritudine comparari poteſt, quam, demtis margaritis & pretioſis veſtibus, ipſa commendat ſimplicitas. Etenim,

Submiſſa placidè blandiloquens oratio*.

aut nullis aut perpaucis ornatur translationibus, ſed propriis utitur verbis, & ad ſermonem quotidianum propè accedit. Debet autem & lenis eſſe & dilucida, ideoque venuſto generi ſubjungitur. In narrationibus eximiam habet pulchritudinem: cujus rei exemplum ex libro *Zaſar Nâmeb* proferam,

از امير شنيدم كه شخضي از عجم ويكي از

* Laberius.

عرب در سفری مصاحب بودند و در بیابانی
 بلا مبتلا گشتند عرب را قدری آب مانده
 بود عجمی با او گفت که سهاحت
 و جوانمردی عرب مشهورست چه شود اگر
 بشربت آب مرا از هلاک خلاص بخشی
 عرب تأملی کرد و گفت یقین میدانم که
 اگر این آب بتو میدهم مرا جان شیرین
 بتشنگی می باید سپرد لیکن روانمیدارم
 که این قضیلت عرب را فوت شود ذکر جهل
 بر حیات فانی اختیار می کنم و جان فدا
 کرده آب بتو میدهم تا این احدوثة حسناء
 عرب را یادگار ماند و آب را بعجمی داد و او
 بآن شربت آب از مرک نجات یافته جان
 سلامت از آن بیابان برون برد و این ذکر
 ستوده بر روی روزگار باقی ماند

“ Ex imperatore audiui cùm diceret, “ In iti-
 “ nere quodam Persam atque Arabem fuisse
 “ comites; per locum autem desertum iter
 “ facientes miseriam (ob sitim & calorem) mi-
 “ rum in modum esse afflictos. Cùm adeò
 “ Arabi aquæ perpauillum restaret, dixisse
 “ illi Persam, *Celebris est ac pervulgata gentis*

“ tuæ liberalitas & benevolentia; quanta illi
 “ fiet accessio, si aquæ haustulum mihi concedens,
 “ sodalem tuum ab interitu liberaveris? Tum,
 “ post aliquam deliberationem, Arabem res-
 “ pondisse, Certò scio, si tibi aquam concessero,
 “ dulcem mihi animam ob sitim intensam in
 “ auras pervolaturam. Sed tamen indignum
 “ esse censeo, hanc gentis meæ excellentiam in
 “ nihilum redigi. Famam idèò jucundam vitæ
 “ fragili antepone, & animâ meâ redimens
 “ tuam, aquam tibi præbeo; ut hæc histo-
 “ ria beneficentiæ Arabum sit monumentum.
 “ Aquam adèò Persæ dedisse, qui ejus haustu
 “ à morte liberatus est, & ex hac solitudine
 “ incolumis evasit. Hujus facti semper vivit
 “ & vivet recordatio.”

De tribus dicendi generibus hætenus. Sin-
 gulas eorum virtutes complectitur liber jucun-
 diffimus شکر دان *Shekardan*, cujus exemplar
 haud invenustè exaratum, comiter, ut solebat,
 mihi copiam fecerat Vir Asiaticarum rerum,
 dum vixit, imprimis peritus, Alexander Russel,
 cujus singularem in me facilitatem ac benevo-
 lentiam mirandum in modum perspexeram:
 opus est *Ebn Abi Hagelab*, venustissimi cùm
 rhetoris tum poetæ, cujus elegantes versûs in
 libro *Hiliato'lcomeit* citatos vidi. Varia est in
 eo libro ac multiplex eruditio. Permulta habet
 lepida, faceta, elegantia; multa tamen (non est

enim negandum) ridicula, multa subinsulsa, multa ineptè religiosa, & fabellis anilibus referta. Sed hæc abundè compensat dicendi genus ad varia argumenta scienter accommodatum, nunc facile & æquabile, nunc elatum ac vehemens, nunc pictum, venustum, floridum. Denique non minùs utilis est hic liber ob historias & antiquitates Ægyptias, quibus abundat; quàm jucundus ob elegantissimas, quas citat, florum, amœnitatum, aliarumque rerum descriptiones ex variis poetis delibatas. Ac non sum nescius esse aliquos, quibus Asiaticæ dictionis quæsitæ illæ venustates potiùs ineptiæ videntur pueriles, quàm veræ elegantiæ. Sed cùm Arabes ac Persas reprehendant, * Plato-

* Plato Συμπ. in Agathonis Oratione.

Οὗτος δὲ (Ἐρως) ἡμᾶς ἀλλοτριότητ^{ος} μὲν κενοί, οἰκειότητ^{ος} δὲ πληροί. τὰς τοιαύτας ξυνοῦδας μετ' ἀλλήλων πάσας τιθεῖς συνιέναι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν συσφαῖς, γιγνομένων ἡγεμῶν, πρῶτοτα μὲν πορίζων, ἀγριοῦντα δ' ἐξωρίζων. φιλοδωρ^{ος} εὐμενείας, ἀδωρ^{ος} δυσμενείας. ἰλαῶς, ἀγαθ^{ος}, δεατὸς σοφοῖς, ἀγαστὸς θεοῖς. ζήλωτος ἀμειροῖς, κίητος εὐμοιροῖς. τρυφῆς, ἀβροτητος, χλιδῆς, χαριτων, ἡμερῶν, ποδὲ πατρὸς. ἐπιμελῆς ἀγαθῶν, ἀμελῆς κακῶν, ἐν πονῶν, ἐν φοβῶν, ἐν λόγῳ κυβερνήτης, ἐπιβᾶτης, παρασάτης τε καὶ σωτὴρ ἀρίστος.

Idem in Phædro:

Νῆ τὴν Ἑρᾶν καλῆγε ἢ καταγωγῇ. Ἡ γὰρ πλατάν^{ος} μάλαι ἀμφιλαφῆς τε καὶ ὑψηλῇ, τὴ γὰρ ἀνὰ τὸ ὑψ^{ος} καὶ τὸ συσκίον παγκάλον, καὶ ὡς ἀμυρὴν ἔχει τῆς ἀνδρῆς, ὡς ἀν' εὐνῶδεςτον παρέχει τὸν τοπὸν. ἡγε αὐτὴ πηγὴ χαριέστατη ὑπὸ τῆς πλατάν^{ος} βεῖ μάλαι ψυχρὰ ὕδατ^{ος}, ὥστε τῷ ποδὶ τεκμηρασθαι. νομφῶν τε τινῶν καὶ Ἀχελῶος ἕρπον ἀπὸ τῶν κηρῶν τε καὶ αἰσλαμάτων ἔοικεν εἶναι. Εἰ δ' αὖ βέλαι το εὐπνεῖν τε τοπῶν, ὡς ἀγαπητὸν τε καὶ σφοδρὰ ἡδὲ. Σερῖνον τε καὶ λιγυρὸν ὑπῆχει τῷ τῶν τετλιγῶν χρεῶν παντῶν δὲ κομψοτατὸν το

nem, * Isocratem, † Aristotelem, atque etiam
‡ Demosthenem, se reprehendere non vident;

της ποας ὅτι ἐν ἡρεμα προσαντες ἰκανη πεφυκε κατακλιναντι την
κεφαλην παθηαλις ἔχειν.

* Isocrates in Ἀρειοπαγίτικῳ.

Ῥοικατε γαρ ἐτω διακειμενοις ἀνδρωποισ, οἵτινες ἀπασας μεν τας
πολεις τας ἐπι Θρακης ἀπολωλεκοτες, πλειων δ' ἢ χίλια ταλαντα
ματην εἰς τες ξειας ἀπανηλωκοτες, προς δε τες Ἑλληνας διαβεβλη-
μενοι, και τῷ βαρβαρῷ πολεμιοι γεγονοτες.

Idem in alio loco,

Ἀπηλλαξε τες μεν πεινητας των ἀπορικων ταις εὐεργεσιαις και
ταις παρα των ἔχοντων ὠφελειαις. τες δε νεωτερες των ἀκολαστιων
τοις ἐπιτηδευμασι, και ταις αὐτων ἐπιμελειαις. τες δε πολίτευομενες
των πλεονεξικων ταις τιμωριας, και τῷ μη λανθάνειν τες ἀδικοντας.
τες δε πρεσβυτερες των βαθυμικων ταις τιμας ταις πολιτικαῖς, και
ταις παρα των νεωτερων θεραπειαις.

Idemque (si modò istius sermonis auctor fuerit) in libello pul-
cherrimo ad Demonium,

Ὅσοι μεν ἐν προς τες ἑαυτων φιλας τες προτρεπτικας λογας συγ-
γραφεσι, καλον μεν ἔργον ἐπιχειρεσι, ἂ μὴν πει γε το κρατισον της
φιλοσοφιας διατριβεσιν. ὅσοι δε τοις νεωτεροις εἰσηγανται μη δι ὧν
την δεινοτητα την ἐν τοις λογοις ἀσκησασιν, ἀλλ' ὅπως τα των τροπων
ἡδη σκεδαιοι πεφυκεναι δοξεσι· τοσῶτῳ μαλλον ἱκεινων τες ἀκονοντας
ὠφελεσιν, ὅσον οἱ μεν ἐπι λογον μονον παρακαλεσιν, οἱ δε και τον
τροπον αὐτων ἐπανορθωσι. διαπερ ἡμεις, ἂ παρακλησιν εὐροντες, ἀλλα
παραινέσιν γραψαντες, μελλομεν σοι συμβελεσθαι ὧν χρη τες νεω-
τερης ὀρεγασθαι, και τινων ἔργων ἀπεχεσθαι, και ποιοις τισιν ἀν-
δρωποῖς ὀμιλειν, και πως τον ἑαυτων βιον οἰκονομειν. ὅσοι γαρ τε-
βιε ταυτην την ὁδον ἐπορευθησαν, ἔτοι μοι της ἀρετης ἐφικεσθαι
γνησιως ἡδυνηθησαν.

Ibidem.

Τες κακας εὖ ποικων ὁμοια πειση τοις τας ἀλλοτριας κυνας σιτι-
ζουσιν. Ἐκιναι τε γαρ τες διδοντας ὥπερ τες τυχοντας ὑλακτεσιν.
οἷτε κακοι τες ὠφελαντας ὥπερ τες βλαπλοντας ἀδικουσιν.

† Aristoteles.

Ἐκ μεν Ἀθηων ἔγω εἰς Σταγειρα ἦλθον δια τον βασιλεα τον
μεγαν. ἐκ δε Σταγειρων εἰς Ἀθηνas δια τον χειμωνα τον μεγαν.

‡ Demosthenes.

ut nihil dicam de Maximo Tyrio, de Alciphronē, de Philostratis, de Xenophonte Ephesiaco, & reliquis, qui σοφισταὶ nominantur; quorum locutio ad aurium voluptatem comparata plerumque numerosè & suaviter cadit. Nam de Marco Tullio non loquor, qui præcepta numerosæ orationis dat passim, exemplum verò in Milonianâ: "Est igitur hæc, judices, non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex naturâ ipsâ arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus."

Hæc habui, de poesi Asiaticâ quæ dicerem. Aperui rivos, meâ quidem sententiâ, fatis amplios, & fontem patefeci diutissimè obstructum. Poterit hoc opusculum (quod sentio quantum absit à perfectione) harum literarum rudes ad eas condiscendas excitare; hospites verò in iis ac modicè tantùm instructos impellere atque incendere; quòd si quem meo hortatu ad hoc argumentum uberiùs ac limatiùs tractandum accessisse intellexerò, fatis magnum laboris mei fructum videbor percepisse.

Τῇ τε πολὺν βοήθειαν οἶεται δεῖν, καὶ δικὴν ὑπὲρ αὐτῆς λαβεῖν, τὰ τοιαῦτα πειρασομαι ποιεῖν. Hæc tamen, potius temerè quàm consultò, numerosè cadere opinor; multùm enim abhorret ab his venustatibus vibrans illa Demosthenis & elata locutio.

COMMENTARIORUM FINIS.

APPENDIX.

---

of work
are me
journe
research
spacio
readin
Corre
T he
co
assis
exam
to the
Techn
been
USI J
T he
de
having
to all
feeling
person
such
length
course
work
Centre
T he
res
Centre
and Sit
The C
compre
of nat
issues
1. Al
Service
to app
the ins
(a)
IF
(b)
(c)
or
(d)
2. O
Membe
to time
For fun
Enclave

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI
TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

ARGUMENTUM.

REX Indiæ, Dabshelim vocatus, somnio quodam admoneri fingitur, ut ortum versus iter faciat, thesaurum inventurus, experrectus conscendit equum; proficiscitur: occurrit senex, qui thesaurum ait sub speluncâ quâdam esse defossam; fodiunt servi; argentum, aurum, gemmas eruunt: præterea inveniunt arcam, eamque circumdatam gemmis. Illam rex referari jubet, ac membranam inclusam videt, pereleganter literis ignotis exaratam. Accersitur interpres: perlegit tacite, mox, "Thesaurum, ait, "invenisti auro & margaritis pretiosiore," tum jussu regis, legit quæ sequuntur.

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

EGO, *Huſſenk*, omnium gentium moderator ac dominus, lautam hanc nummorum copiam, gemmasque innumerabiles, ad uſum regis Indiæ perilluſtris, & imperatoris eximii *Dabſhelim*, hoc in loco depoſui: quippe quòd præſagitione quâdam divinâ theſaurum hunc occultum ab illo inventum iri ſciam. Prætereà cum auro & gemmis hoc teſtamentum idcirco collocavi, ut cùm hos theſauros intueator, quos erit ſine ſollicitudine adeptus, expergifcatur, & compertum habeat, non eſſe ſapientis animi, gemmarum fulgoribus capi ac deliniri, ſed hujus vitæ blanditias atque amœnitates impenſiùs amare, ſummæ eſſe ſtultitiæ: præſertim cùm opes ac poſſeſſiones copioſiſſimæ ſimiles ſint mutuata ſupellectili, quæ diverſorum hominum identidem attrita manibus, & deterior facta, tandem corrum-

pitur: imò, improbæ pellicis gerant similitudinem, quæ singulis noctibus varia perambulat cubicula, & varios amplexûs sustinet: quemadmodum ait poeta, *Quis hujus vitæ incertos honores appetit? cui unquam fidem servavit fortuna, ut nobis servet? nucleus fidei in hac nuce non est, ex hoc terræ cumulo fidei odor non afflatur.* Verum enimverò hic præceptorum libellus quasi fundamentum esse debet, quo nitatur omnis dominatûs atque imperii ædificium; & tanquam norma, ad quam omnia regni dirigantur consilia. Quòd si rex ille sapientissimus hac admonitionum formulâ, tanquam præceptrice & moderatrice consiliorum omnium ac factorum, utatur, usque ad totius naturæ dissolutionem, & finem temporum, augebitur illius & cumulabitur infinita dignitas.

*Hæc Husbenki præcepta, tanquam donum, teneas,
Sic persuadere tibi potes imperium tuum æternum fore.*

Felicissimus regum is est, cujus fama ob justitiam perpetuò maneat, & cujus exemplum posterì sibi imitandum certatim proponant: & unusquisque rex, qui ad hujus libelli (qui præcepta quatuordecim complectitur) regulam, totius vitæ suæ cursum non dirigit, nimirum illius prosperitatis ædificium adverso fortunæ flatu labefactatum decidet; adeòque ex summâ amplitudinis ac potestatis fastigio gradatim ac pede-

tentim descendet, & secunda fortuna, tanquam verecunda sponfa, vultum ab illo avertet.

I.

Primum itaque præceptum hoc est. Ubi cum aliquo primario civitatis viro familiariter ac liberè vivit, variis calumniis ac falsis criminationibus, quas in illum fingent obrectatores, minimè credat. Neque enim abesse potest, quin sodalium invidiam atque offensionem excitet is, qui regis necessitudine fruatur: nam simulac felicitate stabili eum frui aspiciunt, non deerunt ii, qui florenti ejus fortunæ invidentes, regiæ benignitatis præsidium & propugnacula dolis atque infidiis perfringere ac labefactare conabuntur. Illum igitur nihil suspicantem mordere & clam accusare incipient, ut regis voluntatem ab illo abalienare possint; imò, causas inferendi crimen fingere, & gemmas benefactorum filo malevolentiae contexere usque adeò perseverabunt, donec ad propositum sibi finem iniquitatis pervenerint: ut poeta ait, *Cave uniuscujusque vocem exaudias, meam verò audi; nam malevolorum voces in unaquaque portâ sunt.*

II.

Calumniatores atque invidos procul à se amoveat. Propterea quod nihil illis sit molestius, nihil odiosius, nihil denique nocentius. Si

quem igitur hac notâ insignitum videat, illicò feritatem illius, tanquam incendium aliquod, restinguat necesse est*: & vitam nequissimi hominis tanquam ligna aut sarmenta comburat; ne spiritus tam efferus præstringuat hominum oculos, & orbem terrarum deformet! *Ignis*, inquit poeta, *cujus ardore homines urantur, nisi continuo restinguatur, refrigerari nequit.*

III.

Optimates ac primarios regni viros artissimo familiaritatis vinculo conjungere studeat, ut, summâ officiorum vicissitudine & consensione voluntatum, nodos negotiorum difficiles expediant, & ad civitatem conservandam conspirent: *Enimverò amicitia & concordia totus terrarum orbis vinci potest; victoria & concordia quasi geminae sunt sorores.*

IV.

Dolosis veteratorum blanditiis ne se decipi sinat; neu inimicorum adulationi fidem habeat; sed quo leniores ac mansuetiores esse simulant, eò diligentius consideret, ne quid occultè moliantur: nam inimicos verè beneficos reddi non magis est verisimile, quàm gryphas in Caucaſo

* Hæ sententiæ in sermonibus Turcico ac Persico sunt bellissimæ, sed Latine ad verbum reddi neutiquam possunt. Idem de permultis hujus libelli locis dicendum est.

nasci, aut argentum posse in aurum commutari. Homo autem naturâ maleficus & inhumanus nullo pacto benevolus potest fieri, neque ab illo vera benignitas unquam proficiscitur: *Cave sis ab inimico vultum habente aridum, utpote qui, ligno sicco similis, celerrimè inflammetur; res enim serias & graves non agit; sub specie comitatis plagas tendit nefarias.*

V.

Ubi magno labore magnisque periculis aliquid est commodi adeptus, ne id è manibus elabi sinat, studiosè cavendum est. Etenim si ita remissè & oscitanter agit, ut felicitatem, quam assecutus sit, fluere atque avolare patiatur, eam semel elapsam recuperare nullo modo poterit, & nihil adedè ei restabit, præter inane desiderium ac luctum inutilem: sicut poeta monet,

*Sagitta ex arcu semel emissâ nunquam revertitur,
Etiam si ob dolorem manum mordicus teneas.*

VI.

Vitanda est in rebus gerendis nimia celeritas ac festinatio. Cautè itaque ac pedetentim ad eas accedat. Haud enim scio pluresne sint à deliberatione & patientiâ utilitates, an à prope-rationis temeritate deductæ miseriæ. *Negotium ne geras nimium festinanter: à viâ consultationis*

fræna ne avertas: quod nondum egeris, id factu erit facile, ubi semel feceris, questus quid proderit?

VII.

Prudentiæ fræna nunquam è manibus elabi finat. Verùm ubi confociati hostes illius meditantur exitium, si quid sive occultum, sive apertum ex hac foveâ perfugium videat, illud confestim rapiat necesse est. Præterea illorum malitiosas voluntates prudenti consilio & simulatione, tanquam sagittâ aliquâ, rescindat atque irritas faciat, nam, ut dicitur, *Bellum per dolos ac fallacias ferè geritur*. Et aiunt sapientes viri, *ut ferrum alio ferro extenuatur ac mollitur, sic dolis atque insidiis ex hominum versutorum laqueis te eripere potes*.

VIII.

Nunquam se putet ab insidiis esse tutum, quas obtrectatores atque invidi moliuntur. Porro autem blanditiis ac malitiosis assentionibus ne se insinuent sedulò caveat. Quippe, cùm arbor odii atque invidiæ in humano pectore altis sit defixa radicibus, quos fructûs afferre poterit, nisi acerbissimos? *Cave versutis inimicis fidem babeas, qui latenter perniciosas tendunt insidias; pectus, in quo odium radices habeat, malevolentiae & atrocitatis erit plenissimum: te aspicit, & quasi adipato sermone utitur, sed propositum suum tegit,*

IX.

Placabilitatem atque clementiam tanquam vestem aliquam & amiculum induat. Ministros porrò imperii ac satellites ob delicta mediocria, ne temerè puniat. (*Turc.* sagittis pœnarum ac doloris scopum ne faciat). Nam sapientis est atque excelsi animi, in subjectorum hominum culpis atque erroribus quasi connivere, & nimiam acerbitatem mansuetudine quadam ac lenitate mitigare.

Sam inde ab Adami temporibus, ad hanc nostram ætatem, viri ignobiles atque inglorii deliquerunt, generosi ac præstantes se exorari siverunt ac placari.

Quamobrem magni regis est nocentes, sed humiles, reos molli brachio erigere, & quasi potu benignitatis & clementiæ recreare, ne, cùm se ab omni spe derelictos esse sentiant, desperatione afflicti tanquam in aliquam desertissimam solitudinem recedant.

*Illum, quem blandâ manu ad gloriam extuleris, cave per injustum animi impetum in terram depri-
mas,*

X.

Ab omni maleficientiâ diligenter declinet; ne sua sibi maleficia majori reddantur mensurâ: ea enim fructûs afferent amarissimos. Idcirco vir

maleficus sedato & securo animo esse non debet, sed fortunam pertimescat adversam. Ita enim naturâ comparatum est, ut unumquodque factum pari munere compensetur. Vitæ igitur humanæ hortulum lenioribus beneficentiæ ac benignitatis auris temperare oportet, ut in eo rosa prosperitatis, & voluntatum nostrarum flos eniteat. *Si benefici sitis, vobismet benefacitis.*

Quod si benignus sis, largâ benevolentia vicissitudine compensabere, sin minùs, acerbiores habebis malevolentia tuæ fructûs; quos tametsi hodiernus dies non afferet, at veniet tamen dies, in quo gravissima parabitur maleficis pœna, beneficis verò amplissima remuneratio.

XI.

Negotia personæ quam sustinet non convenientia minimè gerat: per enim multi homines, cum se in res minùs decoras & congruentes immerferint, non modo ad finem propositum non perveniunt, sed ubi ad sua revertunt negotia, hospites sunt in iis ac peregrini. *Cornix gressum prediciis delicatiorem imitari studens, illum quidem non potuit discere, at dediticit suum.*

XII.

Lenitate ac mansuetudine, tanquam veste aliquâ pretiosâ, se ornare debet. Incredibile est, quanta sit in lenitate vis & quasi eloquentia.

Vir mansuetus parum abest (ut verè dicitur) quin vates sit: atque adeò mucrone subtilissimo lenitas est acutior, & faciliùs victoriam ab hostibus reportat, quàm centum exercitùs.

XIII.

Cùm principes in civitate viri constanter se gerunt ac fortiter, homines versutos ac veteranos procul à se rex dimoveat: quamdiu enim ministros imperii sui habet fidelitatis signo impressos atque inustos, tamdiu secreta regni consilia contra improborum hominum perfidiam erunt munita, & cives à periculorum scintillis incolumes ætatem agent. Sin (quod Deus omen avertat) facies rerum dolosis & callidis hominibus, tanquam nævo aliquo, obscuretur, & fictos eorum sermones rex exaudiat, fieri vix potest, quin summæ integritatis & innocentie viri sæpissimè malè multentur. Quòd si ita evenerit, in regem illum iniquum, cùm in hujus vitæ curriculo, tum in futuræ restauratione, redundabit exaggerata calamitas. Ministri regis fidi sint & constantes oportet, ut consiliis eorum excolatur regnum ac splendescat. Quòd si malitiosi sint & versuti, vastatur subitò imperium ac dilabitur.

XIV.

Inconstantis est animi & infirmi, temporum varietatibus & commutationibus fortunæ per-

turbari. Itaque in rebus asperis turpe est desperatione, tanquam pulvere, vultum deformare, & poculum cogitationis nimiam ægritudine ac mœstitiâ, velut cœno, obscurare. Curis attritos & laboribus sapiētes viros videmus, insani ac dementes voluptatibus ac deliciis perfundi solent. Præclarè itaque poeta, *Leonis*, inquit, *collum, vinculis constringitur, dum vulpes singulis noctibus inter ruinosas domos in fœdissimas se effundit libidines. Sic vir fortis & constans pedem à tristitiæ domicilio non dimovet; stultus verò & luxuriosus inter voluptates tanquam in horto vagatur.* Ac tibi penitus persuade, te ad propositum finem felicitatis non perventurum, sine divini numinis liberalitate inexhaustâ, & infinitâ benevolentiam; & sine aquâ divinæ benignitatis, præstantissimas virtutes non esse fructus expectatos allaturas. *Neque enim potestas ac dominatio necessariò præstantiam sequitur, sed à providentiæ divinæ nutu pendet.*

Singulis hisce præceptis singulæ annectuntur fabulæ, non minùs ad utilitatem quàm ad delectationem comparatæ. Quòd si rex ille perillustis hos apologos plenè & copiosè narratos audire velit, ad montem, qui *Serendib* vocatur, proficisci debet, in quem hominum patrem exulem descendisse memoriæ proditum est. Ibi hic nodus expediatur, & in illo horto rosa exoptata floreat necesse est.

ARABS,

SIVE

DE POESI ANGLORUM DIALOGUS.

UT pateret, quàm ineptè de gentium exterarum poesi judicent ii, qui fidas tantùm versiones consulant, colloquium, quod sequitur, olim contexui. Finxi enim Arabem quendam, qui sermonem Latinum Constantinopoli didicerat, cum Britanno quodam mercatore, homine literato, familiariter vixisse, & cum eo de variis Europæ Asiæque artibus solitum esse colloqui. Cùm igitur die quodam ad portum unà descenderent, & Britannus suæ gentis poetas in cœlum laudibus efferret, risum Arabs vix potuit compescere, &, Mirum est, inquit, quod narras, ac portenti simile: cùm credidero urbem hanc amœnissimam à maris hujus piscibus extructam fuisse, tùm demùm poetas, ut tu ais, venustos in *Angliâ* credam floruisse. Hem! in pastu pecudum regnent Angli, agros optimè colant, lanam

egregiè tingant; sed eos à poesi alieniffimos effe
 perfuafum habeo. Sermone *Latinum*, tuo
 hortatu, teque ufus adjutore, didici; fpem enim
 dedifti poetas complures elegantiffimos legendi,
 fed nihil adhuc vidi, præter unum atque alterum
Horatii carmen, *Ovidianas* quasdam elegias, &
Virgili nobiliffimum poema, quod, meo judicio,
 poefis dici mereatur. Vin' tu credam, in illo,
 quo tu natus es, terrarum angulo, poetas me-
 liores quàm in urbe *Româ* ortos fuiſſe? Tum
Britannus, Ipſe, inquit, judicabis; recitabo enim
 verficulos quosdam ex elegantioribus *Anglorum*
 poetis libatos, quos, ut pulchrè intelligas, *Latinè*
 reddam. Per mihi gratum feceris, inquit
 Arabs; fed cave quidquam iis ornamenti adjun-
 gas: verbum verbo redde. Tum mercator; In-
 cipiam igitur à poetis heroicis: Sanè, ſi placet,
 inquit alter; fed ullumne habes poetam, quem
 cum *Ferduſſo* compares? Unum, inquit, atque
 alterum; fed palma *Miltono* facilè deferenda eſt;
 cujus poema epicum, quod inſcribitur *Paradiſus*
Amiſſus, ab omnibus meritò celebratur; iſtius
 poematis recitabo exordium;

“ De hominis primâ inobedentiâ, & fructu
 Illius vetitæ arboris, cujus mortalis guſtus
 Attulit mortem in mundum, omneſque noſtras miſerias,
 Cum amiſſione *Edeni*, donec unus major vir
 Redimat nos, & recuperet amœnam ſedem,
 Cane, cœleſtis muſa.”—

Tum *Arabs* irridens, Parce, precor, inquit, nunquam enim versûs audivi magis insipidos. Versûs autem? imò, ne sermo quidem merus mihi videtur. Perge porrò ad *Lyricos*. Ecquem proferre potes cùm *Hafezo*, meis tuisque deliciis, comparandum? Multos, respondet ille; *Surrium*, *Couleiium*, *Spencerum*, alios; & in primis illum, quem paullò ante citavi, *Miltonum*: is duo scripsit poemata, omni numero absoluta, quorum unum *Lætum* inscripsit, alterum *Tristem*. Quàm dulcis hæc est, in primo carmine, matutinæ delectationis descriptio!

“ Audire alaudam incipere volatum suum,
Et canentem tremefacere stupidam noctem,
A speculâ suâ in æthere,
Donec maculatum diluculum oriatur;
Et tum venire, invitâ tristitiâ,
Et ad meam fenestram dicere, Salve!
Per cynosbaton, aut vitem,
Aut plexam rosam caninam;
Dum gallus vivaci strepitu
Spargit postremam aciem caliginis tenuis,
Et ad fœnile, aut horrei portam,
Magnanimè vacillat, dominas præcedens.”

Cùm *Arabs* adhuc impensius rideret, & propè se in cachinnum effunderet, Age verò, inquit vir *Britannus*, iambos quosdam citabo *Popû* nostri, poetarum *Anglorum*, si artem ac suavitatem spectes, facilè summus, si ingenium & copiam, paucis secundus; placebunt tibi hi versiculi, certò scio:

" Tremat *Sporus*—Quid? res illa serica,
Sporus, merum illud coagulum lactis afinini!
 Vituperium aut iudicium, cheu! potest *Sporus* sentire?
 Quis dirumpit papilionem in equuleo?
 Attamen, liceat mihi percutere camicem hunc, auratas ha-
 bentem pennas,
 Hunc pictum filium luti, qui foetet & pungit."

—Ohe, inquit *Arabs*, define, si me amas: hæc-
 cine poësis dici potest? Prætereà ad portum ve-
 nimus, ubi frequens erit hodiè mercatus. Hæc
 cùm dixisset, videretque graviter ferentem &
 stomachantem *Britannum*, pollicitus est, se ad
 linguam *Anglicam* condiscendam aliquot menses
 impensurum, ut poetas, quos ille laudaret, ser-
 mone proprio loquentes posset perlegere.

GULIELMI JONES

LIMON

SEU

MISCELLANEORUM LIBER.

PROCEMIUM.

DOLENDUM est, intercidisse M. Tullii opus poeticum, quod *Limon* inscriptum est, & quod, cùm esset adolescentulus, in lucem protulit. Quatuor tantùm ex hoc opere versûs, quibus fabularum *Terentianarum* suavitatem atque elegantias collaudat, à Donato ciantur. Hujus libri titulus, ut à *Middletono* nostro, scriptorum Anglicorum principe, observatum est, nihil aliud erat fortasse, quàm vox Græcæ Λειμων, seu *Praetum* (*Sylvam* vocant Latini), quo nomine *Pamphilus* etiam grammaticus *Miscellanea* sua inscripsit. Ciceronem & veteres imitatus, opusculum hoc meum, utpote magnâ rerum varietate refertum, *Limona* nominavi; constat autem

è poematiis quibusdam partim à me scriptis, partim è Latino & Anglico sermone conversis, quorum pleraque omnia ante annum ætatis meæ vicesimum sunt composita. Hæc in brevia capita dispertire malui, quàm, ut mos est, confusè atque indistinctè edere. Lector autem, ut hos vel adolescentis vel pœnè pueri labores benevolentia prosequatur, omnino est rogandus. In animo erat, plura capita, viginti minimùm, edidisse, sed studiis aliis sum impeditus.

CAPUT I.

De Græcis Tragædiarum scriptoribus:

TRES erant præcipui Græcæ tragædiæ scriptores, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, laude quidem ii propè æquales & gloriâ, sed in dispari genere. Cùm poetarum horum proprietates exemplis dilucidius, quàm disputatione longissimâ, explicari possint, lubet tres è poetis duobus Anglicis *μυθολογίας* Græcè conversas proferre, quarum primam ac tertiam è *Shakspeare*, secundam ex *Addisono*, deprompsi: prima à rege *Anglorum*, Henrico quarto, dici fingitur, cùm nocte quadam ob curas & mœstitiam esset insomnis; secunda, à *M. Catone*, cùm, post oppressam à Cæsare libertatem, lecto Platonis *Phædone*, suâ se manu interfectorus esset; tertia denique, ab Hamleto, Daniæ principe, cùm, post visum à se patris sui spectrum, de humanâ vitâ ac morte meditaretur. In primâ autem cothurni *Æschylei* sonitum, in alterâ, *Sophocleam* gravitatem, in tertiâ, simplicitatem *Euripideam*, imitari sum conatus.

HENRICUS,

Ποσαι πεινητων μυριαδες ὑπηκουων
 Εὐδαιμονι ἤδη πημάτων κελησμεναι;
 Πως, ὕπνε λυσιμεριμνε, γλυκυτατε βροτοῖς,
 Φυσεως τιθῃς, πως ποτ' ἐξεπληξα σε;
 Ὅτ' ἐκ ἐμοῖς ἐφιζανων βλεφαροῖς ἔτι
 Ἐπιψευκαζεις μειλιχον ληθης δροσον;
 Τιπὶ αὐ πεινητων ἐν μελαντειχει στεγῇ
 Μαλλον δυσσομοῖς διφθεραῖς κεκαλυμμενῶ
 Εἰς ὄξυφωνων ἐμπιδων κεισαι φοβον,
 Ἥ πλοσσιων μεμυρισμεναις ἐν πασασιν
 Ἐπ' ἀργυροφανες πορφυροσῶντες λεχθας
 Εἰς εὐδρος φορμιγλῶ ἡμερτην ὄψα;
 Ὡς νηπιόφρον, τιπὶ ἀρ' ἐν πινυδεσι
 Ναιεις θαναυτων σιβασι, καὶ λαιπweis θρονον
 Ὡς φρεριον ψοφωδες ἢ κωδωνιον;
 Ἀρ' ἐν ἱφ' ἴσθ λαίλαπι σροβειμενα
 Κοιμας ἀκαματον ἀνδρες ὄμμα ναυτικῶ,
 Κεκαρωμενον σροφαλιγλὶ βαρυβρομα σαλῶ,
 Ὅσῃν ἐν τυφῶνι πολυκελαδῶ ζαλῇ
 Ἀελλοποδες ἀγασιν ἀνεμοὶ κυματα,
 Καὶ βρορυχηδον ἀσπετον σφιγλῶσ' αἶλα,
 Λακισα βαντιζοντες ἀφρῶ λαιφῶ,
 Αἶδην δ' ἀρ' αὐτῶν δεινὸς ἀνεγειρεῖ βρομῶ;
 Δυναῖο δὴτ', ὡς δαιμονων ἀδικωτατε,
 Τοιαδ' ἐν ὥρᾳ τεδε θελγειν πημονας;
 Εἰτ' εὐγαλῃς νυκλὸς ἐν γελασμαῖι,
 Συν ποικιλαις ἰυγῇ, συν θελητροῖς αἶμα,
 Ἀμελεῖν μοναρχῶ; Μακαρες ἔσε, ποιμενες.
 Διαδημαλοφορον ὕπνος εἰ τερπῶι καρα.

CATO.

Οὕτως ἔχει. καὶ κάρτα τάνδυμματα
 Πολλή γ' ἀνάγκη τόπο σε τάρβειν, Πλάτων.

Ἐπαξίως γὰρ εἴπας, ἀξίως δὲ καὶ
 Ψυχῇ, σὺ παύλαν ἐλπίσας· ἔχεις κακῶν,
 Φιλὴν τ' ἀδείαν, κάναληψιν τε βίη,
 Μὴ δ' ψευδομάντις, εἰ γὰρ ἂν θεοθεν φύσις
 Ἄνδρων ἀπάντων ἐμπεφυκυῖα φρεσὶ
 Ἐρψειεν ἀναξωσα μὴ ἔκλιπιν βίον.
 Ἄλλως τε μή τις εἰκασειεν ἂν ποτὲ
 Ἀφθαρσίαν, τι χροῖμα γλυκυπικρὸν ἔροτοισι.
 Μακρὰ γὰρ ἦμιν ἐστὶ ἰδὲ πορευτέα,
 Μακρὰ κελευθῶ. ἀτίτται ποιεῖς ἐτι
 Χωρὲς ἀφιζομαι γ', ὅποι' οἰκημάτα;
 Πρόσω γε πάντα κεῖτ' ἰδεσθαι ξυμμετρα,
 Ἄλλ' ἐπαναβλήδον στεγανά καὶ περινεφέλα.
 Εἰ δ' ἔστιν ὅστις τῶν ἔροτοισι λεύσσει παῖδα,
 Ἄλλ' ὄντα γε ξυμπάσα σημαίνει φύσις,
 Βλέπει μὲν αὐτῶς ὡς τὸν εὐσέβη ἔροτων,
 Ἄπας δ' ὃν αὐτῶς ἂν κεκῆδ', εὐήμεροι.
 Ποι γὰρ τόπῃ; καὶ πῶς; ὁ Καίσαρ ἔτοσι
 Τα σκηπτρα κραίνει, καὶ μοναρχεῖ τῇ χθονί.
 Ἄλλ' ἀρκετεὸν τογ'. ἔλθε δευρο μοι, σφαγεύ,
 Ἐλδ', εὐλαβήθητ'. ἐρρετω μὲν ἐκποδῶν
 Βιῶ εἰσιωτῶ, ἐρρετω δ' ἀμετρον κακόν.
 Ὡ δίσσα θάνατε καὶ θανάσιος ἡδέα
 Τῶδ' ἀνδρὸς ἱλπισ. θιγέτω γ' ὅμῃ δυοῖν.
 Τὸ μὲν ἂν τὸν ἀνδρὰ τόνδε δια ταχέως κτανῇ,
 Πάλιν τοδ' αὖτις ἂν βίῃ δοίῃ τροφᾶς.
 Ὡ θάνατε, θάνατε, σὲ τι μοι μέλον κυρεῖ;
 Δεινὸν τογ' ἔχει δεινόν. εἰ γὰρ ἂν δεμας
 Θανῇ, μὲν γὰρ γε μῆποτ' ἂν ψυχῆς θανῇ,
 Ψυχῇ δὲ φασγάνον γελῶτ' ὀφλισκάνει.
 Φθίνει μὲν ἀγρῶν φῶς, φθίνει δὲ χθλίη,
 Παῖδωσιν ὥλλοι σκληρὰ πρὸς κακοῖς κακὰ,
 Διασκεδὰ τε πάνθ' ὁ παναλασῶρ χρόνῳ,
 Καὶ μὴν ἰπαυχῶ τῆσδε τῆς λήθης ἀπο
 Σε βλασάνεσαν, ἀνδρὸς ὡς, λαμπρὴν ἵτι *.

* Anno Ætat. 16.

HAMLETUS,

Το ξην, το μη ξην. θυμῷ ἰνδοῖη μαλα
 Εἰτ' ἂν ποιοῖ τῶ μείνον οὐ χων ἥσυχως
 Ἐν νηϊ κυματοπληξεί αἰελλαια ξία,
 Εἰδ' οὐν βρεμεσθ' χειμασασαμενῷ καιλαπῇ,
 Σχεδὼν τ' ἀδειμῶς οἶδμα πορφυρῆς ἀλῶ.
 Ὁ θάνατῷ ὕπνος, εἰ πλεον. λήξῃς θ' ἅμα
 Πάντων, ὅς ἐστι, δυσφάτων ἀλγημάτων,
 Ὅποια γε σκιοειδεσὶ βροτοῖς παρὰ.
 Ὡ πολυποδῆτον τέρμα καὶ φρενὶ γλυκὺ.
 Ὁ θάνατος ὕπνος ὕπνος ἄλλ' ἴσως ὄναρ.
 Δακρυδιον ἐστὶ τοδὲ το πῶς γ' εὐδῆσομεν
 Τα πρῶτ', ἵπεται το πῶς ὄνειροπολήσομεν,
 Ἐπει το πηλε πλάσμα τέτ' ἔλκειψαμεν,
 Πολλῆς χατιζεὶ φροντιδῷ. τάτε χάριν
 Τὰς ἀλλοτ' ἀλλας ἀλγεων κτυπεῖν ῥοας
 Αὐτῶς ἱώμεν. εἰ γὰρ ἐτίς ἂν παῖδοι
 Πόντας μὲν ὕγρας αἰατάς, πόντας δὲ γῆς,
 Φθονερῶν ὁδόνθ', ὑπερφανῶν σεμνήν ὄρου,
 Το τ' ὄξυ κεντρὸν ἡμερὲ δυσίμερα,
 Τα δαῖνα πένιας, δαῖν Ἄρες, δαῖνα χρόνας,
 Λίμω, νόσων, καὶ τῶ ἄλλ', ὅς ἐστιν, ἀλγεα,
 Ἄ περιφευγεν ἀριθμὸν, εἰ τις ἂν φερῶν
 Τόσας ἀνίας, οἶδα γ', ἥσυχίαν ἔχῃ,
 Ληγεῖν περ ὧν οἷός τε πάντων κακῶν
 Ἥ ξιφιδίον γ' ἀψαμενῷ ἢ τὴν ἀγχονην,
 Εἰ μὴ φοῦδ' ὀδῆς ὀπισθοφανὲς τινῷ,
 Χῶ χωρῷ ἀσπασῷ, εἰ γ' ἀπ' ἐχ' ὀδοιποροῖς
 Νοςῷ παρ' ἑποτ', ἂν παρῇσι πημάσι
 Στεργεῖν διδασκοί, καὶ προσεξεύρουσιν τα μὴ.
 Οὕτω γὰρ φροντὶς δαίλιαίνει τὰς φρενάς,
 Οὕτω γὰρ καὶ προσωπὸν ἀνδρείας καλὸν
 Δια φροντιδ' ὥχρον γίνεταί, δια φροντιδὰ
 Ῥοὸς μεγίστων παρατετραπταὶ παραγμάτων.

CAPUT II.

De Epigrammate Græcorum.

BELLISSIMUM erat apud *Græcos* poematis genus, quod Ἐπιγράμμα vocitatur, non illud recentiorum poetarum, è facetiis unicè constans, sed potius ad lyrici carminis aut brevioris elegiæ naturam accedens. Ex hujusmodi poematiis constat magna pars Ἀνθολογία: multa etiam à *Laertio*, *Athenceo*, atque aliis, citantur, eaque venustatis plenissima. Hujus videtur esse generis *Platonis* distichon de *Agathonis* osculo, quod apud *A. Gellium* prolixè admodùm *Latinis* dimetris convertitur; nos ejusdem suavissimam brevitatem quatuor Hendecasyllabis exponere volumus:

Cùm fervens tua, Phylli, suaviarer,
Dulci nectare dulciora labra,
Transcurrens anima usque ad os avebat
Labi in virgineum (ah misella!) pectus.

Breviùs etiam hoc modo reddi potest,

Cùm dulci teneam morfu tua labra, Lycori,
Spiritus è labiis (ah miser!) ire cupit.

Flagitantibus quibusdam amicis, ut plura *Anglorum* poematia, quæ *Græcorum* ἐπιγράμματα fi-

milia viderentur, Græcè redderem, non potui
non morem gerere. Verficuli, quorum initium
Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα, à carmine non edito, quod
composuit summi ingenii vir mihiq̃ue perami-
cus, ipsius rogatu sunt conversi.

AD MUSCAM.

Διψαλε, φιλοκωμε, τανυπτερε τερπνο μυια,
Τερπνο νεκταρες γευσταμενη πομαλῶ.
Συμπιε, συμπιε, μυια, και εὐγεφανοιο κυπελλε
Ἐκροφες ἑοτρυν τον μελιφυρλον ὄπον.
Δει σ' ἄρ' ἰϋφροσυναις λαδικηδеси θυμον ιαινειν,
Μεχρεις ια ἑιοτε τερμ' ὀλιγοχρονιον.
Ὡςπερ ἱμος ἑῖς ὠκα, τεος ἑῖς ὠκα πεφευγε,
Κεισομαι αὖτος ὁμως και συ μαραινομενῶ.
Και γαρ ἑς ἐξηκοντα παρελκομενον λυκαξαντας
Ἐν θερῶ ἀνθρωπων, εἰ πλεον, ἑσι βῖῶ.
Ἐξηκοντ' ἑτων ταχεως παραμειψεται αἰγλη,
Ἐκφευγει δ' ἡδης ἀνδεμον, ὥσπερ ὄναρ.

IDEM, HENDECASYLLABIS.

Διψηρη, φιλοκωμε, πινε, μυια,
Συμπιν' εὐραθαμιγλῶ ἐκ κυπελλε.
Οἶνον δη σοι ἀφειδεως ὅπαζω,
Εἰ πασαν ῥανιν ἐκροφειν δυναιο.
Δρεψαι χρη ἑιοτοιο καλ' αῶτα,
Ἐξανθει ἑιος ὠκα κάμμαρανδη.
Ὡςπερ τεῖμον, ὁμως το σον μινυνδα
Ἀκμαζει θερῶ ἡδὺ κάποδνησκει.
Ἐν σοι μεν θερῶ ἑσιν, ἐν δε κάμοι,
Εἰ κεν δις τριακοντ' εἴη παρεσχοι,
Ὡν ἡδαιον ἐπὴν ἀμειψει' ἀνθῶ.
Ὡς ἐν μακροτερον θερῶ δοκησει.

AD LUNAM.

Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα. μιμνε, σελανα,
 Μιμνε δι ἀργυρεων ἀδυφαις νεφελων.
 Οὐ σε, θεα, καλεω, φιλοπαννυχῶ ἤυτε ληστῆς,
 Ἄνδρος ἐρευνασας ἰχνια χρυσοφορα,
 Οὐδ' ὡς νυκτιλοχῶ δορυδαρσῆς υἱός Ἐννης,
 Δαῖον ἐν λοχμαῖς αἶμα λιλαιομενῶ.
 Κολπον ἐρωδομανῆ τις κεν διεπληξεν Ἐρινυς;
 Χεῖρ' ἀμμαντον ἔχει μειλινχομητῆς Ἐρως.
 Οὐδ' ἐπὶ κλεμμα θεω. γλυκυ μειδίωσ' Ἀμαρυλλεῖς
 Οὐκ ἀνεκτα φίλας ἀμπέλῃσαι * χαριτας.

AD GLYCEREN.

Ἦνιδ', ὅταν δακρυων τεγλῆεις ῥανιδεσσι παρειας,
 Κεῖται ὁμως, Γλυκερη, παντ' ὀλοφυρομενα.
 Μηκετ' ἀηδονιευς ἐλελιζομενῶ δια φυλλων
 Εἰαρι ων ἰει την πολυθρηγον ὄπα.
 Αἰθερι κυανεων νεφελων ἐπιπιδναται ἀχλυσ,
 Συμπαταγει δ' ὁμδρων ποιικιλοθρες κελαδῶ.
 Αἰ κρηναὶ θρηγεσι, και εἰδομενον κελαρυζει
 Ῥωγαδος ἐκ πετρῆς δακρυοεν ρέεθρον.
 Οἱ κερροι σχιζεσι και αἰ κερραι ῥοδοπηχεῖς
 Συν δεινω μαλακην την παλοκαμιδα γοφ.
 Ἄ Γλυκερη γλυκοεσσα, σε πως ἡλγυνεν ἀνιη,
 Ἦν εἰ βεβληκει χρυσοβελεμνῶ Ἐρως.
 Δακρυα πανδακρυτα, τι παντα δυνασθε λεαινεῖν,
 Πλην κολπον σφείτερη δευομενον ψεκαδι;

* Sappho.

Ἐταδι παντα, φίλα, και βλεφαρων ἀμπετασεν χαριτ.

AD SPEM*.

Ἀγανοῦλεφαρε παρῶεν, ἥτις ἡμερον γλυκυν τρεφεῖς,
 Ἐν ῥοδοισι μαλθακοῖσιν, ἐν δ' ἰοῖς ἀνθοσμοῖσι
 Ἐλπίς, ἥ φερεῖς ἔρωτας, ἥ φερεῖς εὐθυμῖαν,
 Ἦτις ἀθλοῖσι τερψιν, ἥ κακοῖς ζελγηματα.
 Ἐλπίς, ἡμερᾶ τιθῆνῃ, δαιδαλευτρία καλῶν,
 Ἦδεως φενακίσασα τῶν ἔρωμένων φρενας,
 Μετρίως γλυκεία παρῶεν, εἰδὲ γλυκυπικρῶ πατε,
 Ἐλθε δευρο μειδίσασα, ἐν δ' ὄνειροις μιλίχοις,
 Δός με χαιρεῖν, δός μ' ἔρωταν, δός με δητ' εὐδαμονεῖν.

* Anno Ætat. 17.

CAPUT III.

De Idyllio,

HOC, quod sequitur, Εἰδύλλιον, cū effēm olim Oxonii, ludens composui; Theocritum quidem imitatus, sed dialecto usus Ionicā: non enim pastores, sed ingenui adolescentes, in hoc poemate loquentes inducuntur.

Χρυσίς ἡ Κολυμβήτης.

Εἰδύλλιον.

Λευκιππῇ κυανόφρυσ ὕπο βράδινην παλατανίσον
Κλινθῇ, κείτο δὲ καλὸς ἐν ἀγκοινησίῳ Ἀμυντᾶς,
Συν τ' ἀγάγῃ φιλοτήϊι καὶ ἡμερτοῖς ὀαροῖσι.
Χὴ νυμφῇ μαλακὸν τὸν ἱερῶτον ὦδ' ἀγορεύε.
Πρὸς Κύπριδ', φίλε κεῖρε, λιγυρῆτογίῳ πλαγιαυλῷ
Ἦδ' ὅτι μοι πνευστον, τίνα κεν τίνα μῦθον αἰδέης;
Ὡς φάτο μειδῖσασ'. ὃ δὲ λείριον τι γέλασσας
Χεῖλεα παρθενικῆς δις καὶ τρίτον ὕψα φίλησε.
Καὶ τότε Κασαλίας Μῆσαι λιπὸν ἀργυροδίνῃ
Ναμα, λιλαιομέναι νεῦ ἡμεροφώνῃ ἀκβεῖν,
Ὅς τὸδ' ἔω μάλιστα φιλικὸν μελιγερῷ μολῶη.

Χρυσίς ἰσπλοκαμῷ λιπαροχρῶς ἤρατο κεῖρε
Εὐρύαλῃ χαριεντῷ, εἰ ἔδενᾶ, εἰ μὰ σε, Κύπρι,
Λαδῶν καλλιδόναξ χαροπώτερον εἶδεν ἱφῆζον,
Λαδῶν, ὃς μεταπίσθε κοραῖς ἐχθρὸς ἔγεντο.
Ἀλλήλας δὲ φίλησαν, Ἐβρὼς δ' ὃ χρυσοφαένος
Πνευσεν ἔω ἀμφοτέροις ὁμαλὴν φιλοτήτ' αὐτμην.
Εὐρύαλ' ὡς πλοῖητο ποθῶ, κῆρης ῥόδοεσσης

Ὅσσε διαγλαυσσοντε, κυδωνιουντε τε μαζω
 Παπλαινων μηλοιῖν ἰοικот' ἐρευθομενοῖν.
 Ἦδε κορη τον παιδα περιγληνωμενη ἄβρον
 Ἴσθη την πλοκαμιδα φερωνθ' ἀπαλοις ὑακινθοῖς,
 Ὡμοισιν ἑοτρυδον ἐπιρῖρεισαν ἱεραννοῖς,
 Καὶ χεῖρας ἀμαρυγμα, καὶ ἀνθεμουντας ἰβλας
 Οἷα γναμπία σελίνα περὶ κροταφοῖς χνοαωντας,
 Ἦστο κυλοιδιωσα βελεὶ δεδμημενη αἰνῶ
 Ἰμερσ, ὅς κ' αὐτὴς ὑποδαμναται ἑριανιωνας.
 Οὐδὲ τοσσον Παφιη κερρον Κινυραο φιλησε
 Τον ῥοδοπηχυν Ἀδωνιν ἐν Ἰδαλιῳ πολυμηλῳ,
 Ὅσσον ἄρ' Εὐρυαλας, Χρυσί, ξανθοτριχῶ ἦρας.
 Οὐδ' Ἰδῆς ἔτω Ζεὺς τηκετο ἐν κορυφῇσι
 Πτοίηδεις χάρισιν Γανυμηδεῶ εὐχαιταο.
 Ἦδῳ μεν ἐκ λιβαδῶ πίνειν ἡλεκτρινον ὕδωρ,
 Ἦδῳ δὲ την πῆτυος λεπτα ψιθυρισμαθ' ἰείσης
 Ἐν ῥόδοις ἀντρσ το μεσημβρινον ἀνθεσι κείσθαι,
 Ἦδῳ δὲ καὶ φιλεῖν την οἶδα την τριχομαλλον,
 Ἦδῳ φαγεῖν μελικηρον. ἰαινετο δ' ἑ φρενα κερης
 Οὐδ' ἱρῆς λιβαδῶ πίνειν ἡλεκτρινον ὕδωρ,
 Οὐδ' ἀρα την πῆτυος λεπτα ψιθυρισμαθ' ἰείσης
 Ἐν ῥόδοις ἀντρσ το μεσημβρινον ἀνθεσι κείσθαι,
 Οὐδ' ἀρα καὶ φιλεῖν την οἶδα την τριχομαλλον,
 Οὐδὲ φαγεῖν μελικηρον, ἄρ' ἑ καλὴ ἦρατ' ἀνῆβσ.
 Οὐδὲ οἱ ἡλακατὴ φρενας εὐαδεν, ἑ καλαθισκος,
 Οὐδ' ἱερρον κερκίς φιλερίβσ δωρον Ἀθῆνης,
 Ὅσσα τε παρθενικαῖς οἰκωφελεσσι μεμηλεν.
 Τοιγαρ Χρυσοθεμῖς μάλα μιν νεμεσιζετο μητῇ
 Ἴσον ὅτ' ἑ δυνατό κρεκεμεν. καὶ δημοτῖς Ἰνω,
 Ἦ τ' εὐηλακατῶ Γλυκερῇ, καὶ Λαμπῖς ἀδελφῇ,
 Αἰν' ἐπιμεροτομεσσαι ἐπιλλισαν ἀλλυδῖς ἀλλῃ,
 Ὡς μαλακῇ γλῆγγῃ; φευ, το τρυφερον γλυκυμηλον.
 Ὡς λαλεῖ ἡ τλημμων; οἷα ἔλεπει αἰνοθρυπῶ;
 Ναι, ναι, Χρυσιδίον γλυκερον τεκος, οἶδ' ὃ δονεῖ σε.
 Ἦ σ' ἀλυσῖς μεσσην ἀνα νυκτὶα καθευδεμεν οἶη.
 Ὡς ἀρσ νεικεισιν ἀμοιβᾶδῖς. ἡ δὲ σεσηρος
 Καὶ γλυκυ μείδησασα ταδε κλυεν, ἑ δ' ἀλεγίζεν.
 Πόλλακι δ' αἰδεσθα πολυῖρροδον ἀν λειμωνα

Ὅ γ' εὖν λιγυρή μολπή καθίζεν ἱρώτα.
Και ποτε δαιδαλεή φωνή τὰ αὐτὰ μελίζεν.

ὦ φιλε παί, Πειθας χρυσωπιδ^Θ ἦδ' ὠν μελῆμα,
Εὐρύαλε, γλαυκῶν Χαρίτων θαλά^Θ, ἦδ' Κυθήρης
Θεσπεσιον δαιδαλμα μελιφρον^Θ, ἢ σε Θάλια
Και νυμφαί Παφίαι, καὶ κεραι μῆλοπαραιοί
Ἐν τε ῥόδοις θρεψάν, καὶ ἀμαρακῶ, ἐν τε κρινόσιν.
Εἶδε κ', ἔμον μελετήμα, ποσὶν σε γε κικλήσκοιμι,
Και σε κε συμπλεξαίμι γαμήλιῃ ἐν φιλοτητί
Ἄδειλῃ. τί κε ταῦτα λιλαιεαί; εἰ δ' ἔδιδας γε
Μὴ τοδ' ἱπ^Θ Ζεφυροὶ φορροῖεν ἐς εἶατα μητρος;
Ἥ μὴ καὶ πτελεαί κε τέον λαλεοῖεν ἱρώτα.
Ἄλλα τί κεν δέδια; ξυγος νόμος ἰσθ' Ὀρμεναιαί.
Και τί γ' ἔγω κεν ἀνυμφ^Θ, ἐρημίας αἶδε λιπομένης;
Χρημ' ἀρα παρθένας ῥόδον ἀχρααντον ἔρυσθαι;
Ἄλλ' ἱραμαί. φεύγει δ' ὄναρ ὡς μαλακαίποδ^Θ ἠΐψης
Αἰγλή λειριεσσα, καὶ ἔρπει γῆρας ἀμορφοῖν,
Γῆρας εὐπλεκίᾳ ἑοτρὺν λευκαῖνον ἰθείρας.
Δειμ' ἀρα θυμὸν ἔρωςιν ἰαινεσθαι μαλακοῖσι.
Δευρ' Ὀρμην, Ὀρμεναιε. συδ', Ἀρτεμι, μὴ νεμεσσα μοι,
Και σὺ, θεά, φιλοπαίς. σε δὲ ἐκκολῶ Ενδυμίωνι
Λατμῶ ἐνὶ χλοερῆς ἐσσησὶ λεγῶσι καθευδεῖν.
Ἄλλα δός, ὦ Λητῆς θυγατερ, δός μ' ἢ γαμμεσθαι
Ἥ θανεῖν. Κῆρες δὲ κ' ἔμον τεμνοῖεν ἀτρακτόν,
Πρὶν σεο, παρθένη, νόμον ἀγνωστότον παρὰ βαινέιν
Νοσφί γαμβ. ναί, τὸτο, θεά, τελεσσαιμὶ νόημα.
Ἥ, καὶ πορφυρεσσα κίεν χλωερῆς δια λοχμῆς,
Βῆ δὲ μελαμψήφιδ^Θ ἱπ' ἠΐονος Λαδαν^Θ.
Ἥ μὴν κείνον ἐμελλε παρῆσιν ἐν ἀδιαχταῖς
Ἀθρεῖν τὸν ποταμόν, καὶ μὴ φρενα δῆρον ἰαινέιν.
Εὐρύαλ^Θ γὰρ ἔπει διανηχέτο ναματι δεινῷ
Καλός, ἰαρ * ὄρων, καὶ ἐν ὕδασι λυμνός ἀδυεῖν.
Ἥ δὲ κορή παπταῖνε δια πλατάνε βαθυφυλλῆ
Αἰδομένη γλήγησι ῥοδοχροῶ κολῶν ἰψῆε.
Ἰμερτῶ δὲ ποδῶ κατατῆκετο, ἥτε λευκῇ
Ἥλιοιο χίων καταλείβεται ἀκτίνεσσιν.
ὦ ἀλιγοχροῖον τερψίς. σοὶ δ' αἰὲν ἀνιῇ

Πικρή παρμεύλωκε και ἀργαλεα μελεδωνη.
 Οἰδμασι γὰρ μεγα ναμα πολυγναμποισιν ἐρεϊφῆ
 Αἰφνιδιον, ποταμῳ δ' ἰοειδὲ μνηατο λαιλαψ.
 Εὐρυαλε τριφυλῆτε, σὺ δ' ἐν διησι κεκημηκως
 Δινοπαθης μαλερσις εἰλισσεται, ἔδε σ' ἀρηγον
 Νυμφαι ἀκηλητοι λιμνητιδες, αλλα γαρ, αἱ αἰ,
 Ἐς εὐθον ἤριπες ὕγρον ἀγαβλυζων μελαν ὕδωρ.

Παχυωθὲ δὲ κορη πικρὴ βεβλημενη αἴτη
 Ὡς ἰδε τεθνευτα νεον, γοεῖν δ' ὀλολυγμῳ
 Ὡς ἐμε δειλαιην, σοναχίς', αἶπο δὲ βλεφαροῖν
 Δακρυα μυρομενοιν βεσμα ἔλυσε πομφολυγες ὥς.
 Τίλλε δὲ τες πλοκαμεις. ὀλοφρετο δ' ἦντ' αἰδων
 Χλωρῆς θυγατρὸς Πανδίωνος, ἥ δια θυλλων
 Παῖδ' Ἴτυν, αἶεν Ἴτυν, γλυκεροῖς μινυρισμασι κλαιεῖ,
 Ἄλλετο δ' ἐς πόταμον. τοδ' ὕδωρ ὄσσε' ἀμφικαλυψεν.
 Ἄλλ' ἰρὴ βελήφι περιφρονέω. Ἀμφιτρίτης
 Ἀντι κορῆς θνητῆς νύμφη Νηρῆς ἰγεντο,
 Ἐν τε εὐθῷ ποταμοῖο συνήητετο τῷ χαριεντι
 Εὐρυαλῳ, θεῷ ὄντι ἀγήγεῖ, καὶ μιν ἱερανν
 Δωτῳ, καὶ Μελίτῃ ῥοδοχρῳς, καὶ Μηλὶς ἀγαυῇ
 Καὶ Γλαυκῇ χαριτοβλεφαρῷ, χαροπῇ τε Γαλήνῃ
 Καὶ μαλακῇ Γαλατείᾳ, καὶ Εὐνικῇ βαθυκολπῷ
 Θρεψαν ἐπ' ἀργυρεῷ κλισμῳ ῥοδεοῖς ἐν αὐτοῖς,
 Χεῖλεσι νεκταρεας ῥαδαμηνίδας ἐπισαῖξασαι.
 Ἐνθα γαμῳ Χρυσὶς κεχαρμένη Εὐρυαλοῖο
 Μίτρη λυσατο πρῶτα, λῆχει χρυσῆς Ἀφροδίτης
 Γαμβρόν προσπαύξασα, καὶ ἄβροις χεῖλεσι χεῖλῃ
 Θλίψε, περιπλεκτοῖσιν ἀγαλλομένη μελεεσσιν.
 Ὡς φάτο Κασαλιδῶν νυμφῶν γλυκὺς ὕμνος Ἀμυντας,
 Ἦδη συμπλεξας ῥαδινην ἐκ πηχεῖ παρην,
 Ἀμυροσιαν φιλοσητα πνεων ψιθυρισμασι λεπτοῖς.
 Λυσίμελες δὲ κατὰ βλεφαρῶν ὅτε κυμα καταρρέει,
 Ἀμφῳ ἐπ' ἀλλήλων κολπῳις κινῶσόντες ἱερασαι
 Ἀμπαυοσι μέλη Κυπριδῷ κεκημηκῶτα δωροῖς.

CAPUT IV.

De Comædiæ Græcæ scriptoribus.

QUAM vellem superessent *Menandri* comædiæ! Paucis ejus, qui restant, iambis non erant *Athenæ* ipsæ magis *Atticæ*: ut de illo dici possint, quos de *Lesbiâ* poetriâ citat *Addisonus* noster, è *Phædri* fabellâ versiculi:

*O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cùm sint reliquiæ?*

Aristophanis, quæ supersunt, comædiæ sunt sanè omnium elegantiarum plenæ, & Græcarum literarum studiosis apprimè utiles, sed eas ad *Menandri* verecundio rem suavitatem accessisse non puto. Equidem, exercitationis causâ, scenam quandam ex *Adelphis Terentii*, qui maximè *Menandrum* imitatus est, Græcis trimetris converti, quam huic capiti apponam, cum festivæ humanæ descriptione, è *Shakespeareo* sumptâ, qui nonnullis in locis *Aristophani* similior mihi visus est.

IAMBI.

Δημεας. Κτησιφων. ΣυρϞ.

*Δημ. Φευ τῶμον ἀθλιον καὶ, ὡς ἐχοντῶ. ἀν
Ἔμει προσάρακται μηδεν. ἐ γὰρ οἶδα πᾶ*

- Ἄδελφος ἐστίν, εἶδε πῶς τεκέῃ ποιεῖ
 Καπνέτα των, ὡν ἀντεκυσ', ὁδοιπορῶν
 Οὐκ ἀγροθ' εἶναι τῶτον εἰρηκώς κυρεῖ.
 Μη' ἐ ταύτ' ἀρεσκει. μη γὰρ ἄλλα κακῶς ἰχω.
- Κτη. Παι, ἡμι, παι. Σ. τι φης. Κτ. τι δαι ζητεῖ γερων;
 Συρ. Καὶ καρτα σε γε. Κτ. τι δαι; βαβαιαξ. Σ. αὐ, σιγαῖ.
 Δημ. Πῶς ἀν τὸδ' εἰς; δηλόνοτιή και κακῃ.
 Φυσιν σχεδὸν πεφνηα και κακαμενῃ.
 Ἔμε παν ταρατῖει, πάντα διαλυμναιεται,
 Σγῶδα πάντα, πᾶν μονῃ φερῶ βαρῃ.
- Συρ. Οὐχ οἶός εἰμι τον γεροντα μη γελαν,
 Ὅς γ' εἶδεν εἰδὼς πᾶνθ' ἐ φησιν εἰδεναι.
 Δημ. Ζητων ἀδελφον αὐτῃ ὥδ' ἐληλυθα.
 Κτη. Παι, παι. Σ. σιγα. μελλῶ ρ' ἰγωγε πᾶνθ' ὄραν.
 Δημ. Κοψω θυραν. ἰατῖαται δαλῃ παρα.
 Συρ. Καὶ μην μα τὴν Δημητῖρα, καὶν ἔτως ἔχοι
 Οὐδεὶς τάλαιπωροτ' ἀν, ὡς ἰγωγε περ.
 Δαλῃ περ' ὡν μεμψιν δικαίαν μεμφομαι.
- Δημ. Ποσ' ἀτῖα; ληρεὶ καρτα ληρον ἔτοσι,
 Ἀτῖ εἰπες, ὦ γὰθ'; ἀρ' ἀδελφος ἔνδον; Σ. ἂ.
 Μη σκωπτε μ'. ὦ γὰθ'; ἀτῖαται. Δ. κακῶς γ' ἔχεις;
- Συρ. Πονῆρῃ ὄγε και παμπόνῆρῃ ὡν ἐρωτων
 Ὡς τῶδε τᾶνδρῃ, εἶτα παρθενε τινὸς
 Ἐχει παπαξας πυξ δυσωνυμόν καρα.
- Δημ. Πυξ; παρθενε; παπαξεν; εἰ μαινοισ' γε;
 Συρ. Οὐκ ἀν ἐλεποῖης ὡς πανεργος ἔτοσι
 Σος παις γε με ἔξεκοψε τῷ γναθῷ δυω;
- Δημ. Τι γαρ; Σ. ὡς ἱμῃγε ταυτα δραν πεισαντός. Δ. εἰ
 Σὺ γ' ἀρτι ναιεν αὐτον εἰπας ἀγροθι;
 Συρ. Ναι, δεσποτ', ἄλλα σάτῖον αὐτόν ἐλεπόν
 Τὸν ἀγριοποιον κομποφακελορῆμονα.
- Δημ. Εὐ, γενναδᾶς. Σ. πῶς; Δ. πῶς γὰρ εἶχ' γενναδαξ,
 Φυσιν κατεικασθεις γε και ἕιον πατρι;
 Συρ. Ἀλλ' ἀν σιγαῖ μαθῖ, σαφ' οἶδ'. Δ. εὐ, παιδιον.
 Συρ. Γελοιον. ὅς δελε λαρυγ' ἀν ἱκτομοι
 Μολις ἀντιλεγειν οἷα τε, μων ἔτος καλὸς;
- Δημ. Καὶ φερτατος γαρ. ἀρ' ἀδελφος οἰκοδι;
 Συρ. Ἐγῶδα. κεκ ἀν πῶς τοῦτε κυρεῖ φράσω.

Δημ. Τι δαι; κοβαλε; τι φης, κακωργε; Σ. φημ' ἔγω.

Δημ. Και μην παταξαιμ' ἂν γνασον σε τημερον.

Συρ. Ἐῖῖῖῖῖ. τοπον φρασω, κε τῆνομα.

Οὐκ οἶδα γαρ και πως; Δ. τοπόν ῥ' εὖδus λεγε.

Συρ. Ἀρ' οἶδα δηπε πανδοκευτριαν κατω;

Δημ. Πως εἰ γάρ; Σ. ὡς ἂν τηγδε παραβαιης ἰδόν,

Καταντες, εισορων ἂν ἀντικρυς τυχοις,

Κάκει σε. Δ. πόι θητ' ἂν τραποιμι μ'; Σ. ὡς ἂνω

Σχεδον προσηλθες βιπτε και συ σαυτον. ἐς

Την δεξιαν ελεποις ἂν ἄλσος τε θεων.

Κάκει γενωπος ἐς' ἀπ' ὀμματων προσω.

Δημ. Οὐκ οἶδα. Σ. μυρρίωννα πανυ παρ' εὐσκιον.

Δημ. Ἀνοδ' γαρ. εἴτα πως περαιωθησομαι;

Συρ. Ναι, ναι. τις ἂν μωρον μ' ἂν ἐκ εἴποι κλυων.

Αἰδεις ἀπαξαπαντα σοι μελλω φρασειν.

Βαδιζεα γ' ἐς πανδοκευτριαν παλιν.

Ἀρ' οἶδα τάνδρος Εὐκράτε γε; Δ. πως γαρ εἶ;

Συρ. Τετον ῥα παραβας εἰς ἀρισεραν ἴτω

Κατωθεν. ἄλλα μην ὅταν λυκοκτονε

Θεε παρηλθες, αἰδεις εἰς τὴν δεξιαν.

Πρυη πυλην δ' ἵκειν παρα κρηνην πανυ,

Βλεψεις μεν ἀρτοπωλιον, τα δ' ἀντικρυς

Τε τεκτόνος, κάκει κασιγνητος πονει.

Δημ. Τη γε δρα ποθ'; Σ. ἀτῖα νιν κλιντήρια

Ποιειν κελευει, συμμετρα γον ὡς πινειν.

Δημ. Πινειν ταχ' ὑμας; Σ. ἀρα μη εἰ καλως ἔχῃ;

Δημ. Πausai λεγων χρη. διατλον ἐν βαδιζεα.

Συρ. Γελοιον. ἀπολοιμην ἂν εἰ μη ὀψς δικην.

Ἐγω τι ποιησω; τε γαρ εἰκοτος περα

Ἀπεσιν Αἰσχιν' το δειπνον τατοῖ

Ἡμελλε καιειν. χη' τραπεζ' ἔσηρετο.

Ὁ Κτησιφων δ' ὅλως ἔρωτι μαινεται.

Ἄλλ' ἐνδον εἰμ' ἅπαντα συλληβδην καλα

Περικυλισων μοι δαψιλως. κ' οἶνον βοφων

Ἡμαρ παρελξω τογε γλυκυτατον ἡρεμα.

Anno Ætat. 16.

ANAPÆSTI ARISTOPHANEI.

Καθ' ὥς τ' ὅστις πάσιν ἄνθρωποις διακίται,
 Πας σκηνοῦται καὶ κωμῶδει πᾶς τις κωμῶδιαν ἀνὴρ.
 Ἄλλα γὰρ ὥς το θεατρὸν παραβάν πρῶτον το ξέρος προλογίζει,
 Καὶ παππαῖζον, καὶ τραυλίζον, κ' αἰεὶ χαμαδὶς πτερυγίζον.
 Κατὰ χελωνῆς δηματὶ παιδίον ὥς φροντιστήριον ἐσπεῖ,
 Στωμυλλομενον καὶ βιβλοφορον, κ' ἥψω σιλῶν ἐρευνεῖ.
 Ἄλλα κινυρομεν^Θ τοτ' ἱερατῆς, κ' οἴκα θερίγκοισιν ἐρεισθεῖς,
 Νυκτωρ ἄδει πάρακλαυσίθυον πρ^Θ ἐπισκυνιον γε κορίσκης.
 Κ' αὐτὴν ἱματικῶν θωπεύει δαπαναῖσιν ποδικομορφῶν,
 Μηπωγ' ὀμῶρον, μὴτ' ἂν χιοῖ^Θ, μὴτ' ἂν νυκτ^Θ μελετῶν.
 Δασυπωγῶν μὲν ἔπειτα λοχαγ^Θ μέγα τι στρατιὸν τ' ἱππορκεῖ,
 Καὶ δοξολογεῖ πολλὰ μὲν ἐν γῇ πολλὰ δ' ἐφ' ὕψος πετύλευσας,
 Αἰεὶ δυσκολ^Θ, αἰεὶ ἀγροικ^Θ, κ' αἰεὶ τα σπλαγχ^Θ ἀγανακτῶν,
 Καίτε ζήτων ἐπὶ τῇ ξίφε^Θ φημὶς κλεος εἰκελονεῖρον.
 Ποτὶν^Θ δ' ἀρα πωγῶν δικαστῆς γαστριῶδης καὶ παχύκνημος,
 Καὶ μυτῶτων ἐμπλησάμενος, τῶν τ' ὄψων, τῶν τε λαγῶν,
 Ἐπὶ τοῖς ἀλλοῖς σεμνοπρόσωποι καὶ τῇ γλωττῇ πολεμίζει.
 Ἰποκωφὸν δὲ καὶ σφηκῶδες, λημῶν τε γεροντίον ἐρεπεί,
 Καὶ ποτπυζει κ', οὐδὲ ποτ πολλὰ κέραιξιδαμαν, πανυ γρυζει.
 Δραμα παλιμπαις πρεσβύς κλείει σεμνον τοδε καὶ τερατώδες,
 Χωρὶς ἐλεφάρων, χωρὶς ὀδόντων, χωρὶς ὀφθαλμοῦ βίσιος.

Anno 1816.

CAPUT V.

De Carmine Latino.

NULLA in re feliciùs Græcos imitati sunt Romani, quàm in carminibus; non illa dico Pindarica, tubæ quàm lyræ aptiora, sed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venustates, meliùs quàm dici potest, effinxit Horatius. Hoc poematis genus aded mihi quondam placuit, ut inciperem justum carminum volumen contexere, quorum alia è veterum Lyricorum reliquiis, alia è poetis Asiaticis, alia è recentioribus, libare statueram, alià denique à meo, quantulumcunque esset, ingenio depromere; sed eadem ferè majora studia, quæ me impedièrunt, quo minùs Limona hunc, ut vellem, perficerem, lyræ ac Musis vacare non permiserunt. Quatuor solùm carmina huic libello subungere volui, sub ficto A. Licinii nomine, qui Ciceronis in re poeticà magister fuit: in horum secundo *Sapphus in Venerem* notissimum carmen sum imitatus; in tertio, Oden eandem converti, quam, in capite *de Epigrammate Græcorum*, Græcè redditam exposui: id verò, quod *ad Lælium* inscribitur, missum est, propè decem abhinc annis, ad amicum quendam mihi in primis carum, cujus fororibus latrunculos luforios ex ebore atque ebeno tornatos dederam.

CARMEN I.

AD VENEREM.

Oro te teneri blanda Cupidinis
 Mater, cæruleis edita fluctibus,
 Quæ grati fruticeta accolis Idali,
 Herboſamque Amathunta, & viridem Cnidon.
 Oro, Pyrrha meis cedat amoribus,
 Quæ nunc, Tænariâ immitior æſculo,
 Mœrentis Licinî follicitum melos
 Ridet. Non liquidæ carmine tibæ,
 Non illam Æoliis illacrymabilem
 Plectris dimoveat, lenis ut arduam
 Cervicem tepidum flectat ad osculum.
 Quantum eſt & vacuis nectar in oculis!
 Quodd ſi carminibus mitior applicet
 Aures illa meis, ſi (rigidum gelu
 Te ſolvente) pari me tepeat face,
 Te propter liquidum fonticuli vitrum,
 Ponam conſpicio marmore lucidam,
 Te cantans Paphiam, teque Amethuſiam
 Pellam gramineum ter pede ceſpitem,
 Tum nigranti hederâ & tempora laureâ
 Cingam, tunc hilares eliciam modos:
 At nunc me juvenum prætereuntium,
 Me ridet comitum cœtus amabilis;
 Et ludens puerorum in plateis cohors
 Oſtendit digitis me, quia langueo
 Demiſſis oculis, me, quia ſomnia
 Abrupta haud facili virgine faucium
 Monſtrant, & violâ pallidior gena.

CARMEN II.

AD EANDEM.

Perfido ridens Erycina vultu,
Seu Joci mater, tenerique Amoris,
Seu Paphi regina potens, Cyprique
    Lætior audis,
Linque jucundam Cnidon, & coruscum
Dirigens currum, levis huc vocanti,
Huc veni, & tecum properet soluto
    Crine Thalia.

Jam venis! nubes placidi ferenas
Passeres findunt, super albicantes
Dum volant sylvas, celeresque versant
    Leniter alas.

Rurfus ad cœlum fugiunt. Sed almâ
Dulcè subridens facie, loquelam
Melle conditam liquido, jacentis
    Fundis in aurem.

“Qua tepes, inquis, Licini, puellâ,
“Lucidis venanti oculis amantes?
“Cur doces mœstas resonare lucum,
    “Care, querelas?

“Dona si ridet tua, dona mittet;
“Sive te molli roseos per hortos
“Hinnulo vitat levior, sequetur
    “Ipfa fugacem.”

Per tuos oro, Dea mitis, ignes,
Pectus ingratae rigidum Cerinnæ
Lenias. Et te, Venus alma, amore
    Torfit Adonis.

CARMEN III.

AD LÆLIUM.

Vestimenta tuis grata fororibus,
Et donem lapides, quos vel alit Tagi
    Fluctus, vel celer undâ
    Ganges auriferâ lavit,
Læli, si mea sit dives opum domus.
Quid mittam usque adeò? Scilicet haud mea
    Servo carmina blandis
    Nympharum auribus insolens,
Quarum tu potior pectora candidis
Mulces alloquiis, te potiore amat
    Musa, utcunque puellæ
    Pulfas Æoliæ fides.
Quin illis acies mittere commodus
Tornatas meditor, quæ bicoloribus
    Armis conspiciendæ
    Bella innoxia destinant,
Qualis propter aquas aut Lacedæmonî
Eurotæ gelidas, aut Tiberis vada,
    Cornicum manus albis
    Nigrans certat oloribus.
Cur non sub viridi ludimus ilicis
Umbrâ suppositi? Dic veniat genis
    Ridens Lydia pulchris,
    Et saltare decens Chloë:
Dic reddant mihi me. Ludite, virgines;
Me testudineis aut Venerem modis
    Dicente, aut juvenilis
    Telum dulce Cupidinis.

CARMEN IV.

AD LUNAM.

Coeli dulcè nitens decus,
Lentâ lorâ manu, Cynthia, corripe:
Pulchræ tecta peto Chloës,
Et labrum roseo nectare suavius.
Non prædator ut improbus,
Per sylvas propero, te duce, devias,
Nec, dum lux radiat tua,
Ultricem meditor figere cuspidem.
Quem tu, mitis Amor, semel
Placatum tepidâ lenieris face,
Illum deferuit furor,
Et telum facili decedit è manu.
Nec delicta per & nefas
Furtiva immeritus gaudia persequor;
Blandâ victa Chloë prece
Peplum rejiciet purpureum libens.

CAPUT VI.

ELEGANTEM Callimachi ὕμνον, qui inscribitur *ad lavacra Palladis*, versibus elegiacis Latine reddidit Politianus, numeros & exemplum Catulli imitatus, qui ejusdem poetæ de comâ Berenices πομπήν verterat. Nos autem, anno ætatis decimoseptimo, priusquam Politiani *Miscellanea* legeramus, eundem Callimachi hymnum versibus Glyconicis adumbravimus, Catullianum dicendi genus, quo usus est in Epithalamio, imitati.

Saltuum viridantium
Filix, genus Inachi,
Virginum chorus adsit huc,
Huc adsit, tenerum albulo
Cespitem pede pellens.

Audion? an amabili
Dulcè ludor imagine?
Audio, nemus avium
Funditùs iremit, & bonâ
Prodit alite Pallas.

Quare age, huc aditum refer,
Et salire paratum habe,
Turba, Palladis in fide.
Eja, flexile tinnulâ
Voce concine carmen!

Non Minerva priùs lavit
Quàm suâ roseâ manu
Mollicella latufcula
(Perfundens gelidâ jubas)
Despumârit equarum;

Et perterferit aurea
Colla, myrteolum gerens
Gaufape, ac ter & amplius
Moverit teneram manum
Subter ora, sub armos.

Huc adeste, puellukæ:
(Jam videntur) at haud onyx,
Haud amaracinum (melos
Dulce tibia fuccinit)
Haud amaracinum adfit:

Odit Pallas amaracum;
Haud adfit speculi nitor,
Pallas haud speculi indiget.
Nempe ubi ad Phrygium Idali
Arbitrum Dea venit,

Illa non placidum mare,
Nec pellucidulos lacûs
Finxit inspicieus comas;
Nec decora politulum
Consultuit orichalcum.

At cincinnuli identidem
Unam bellula fimbriam
Transmovit Cythereia,
Ad glabrum speculi vitrum
Usquequaque renidens.

Pallas haud ita : scilicet
(Quales per cava Tænari
Gemellæ jugâ stellulæ)
Gramina, & pede pervolat
Intactas levi aristas.

Quin abhinc aditum refert,
Dum, velut sylvæ comæ,
Crinis luxurians fluit
Hic & hic bene-olentibus
Unguentatus olivis.

Tunc ah! tunc dea, virgines,
Ora floridula & genas
Haud minùs rubet, ac rosæ
Vel flos purpureæ teres,
Vel ridens melimelum.

Prodeas, dea casta, sis;
Audin' audin' ut integræ
Succinant tibi virgines,
Ne lavatum aliorsúm eas?
Prodeas, dea casta.

Prodeas, dea casta, sis;
Pedes, innuba, transfer huc:
Huc veni: huc refer ægida;
Et ferrugineam arduæ
Cassidis quate cristam.

At cave, upilio, bibas
Has aquas hodiè; cave,
Vacca, tute sitim leves:
Urnulam fer, aquarie,
Fontes ad Phryfadeæ.

Nempe deflilit è jugis
Mufcosis hodiè Inachus;
Flofculos, viden', irrigans
Defluit liquido pede,
Amne lucidus aureo.

Jam lavis, dea, jam lavis;
Pafter, tu quoque nudulam
Decernas cave Pallada.
Ecquifnam, (mifer ah mifer !)
Te cernet, dea, nudam?

Pandite oftia, januæ:
Interim organicis modis
Suave nescio quid lubet
Inter ludere virgines.
Pandite oftia, valvæ.

Olim nympha, puellulæ,
Castæ perplacuit deæ;
Mater Tirefiæ, integræ
Mentis, & viridiffimo
Ufa flore juventæ:

Quacum ludere, quam tenere
In molli gremio fovens,
Quam curru vehere arduo,
Quoi verba edere blandiens
Dulciora solebat.

Non chorus, neque erat deæ
Matutina locutio,
Nec fragrans oleæ nemus,
Nec fol vespèri amœnior
Cæræ voce Chariclûs.

Frustra! nam dea mollia
Suræ tegmina cereæ
Tollens, lavit in undulis,
Frigerans ubi temperat
Sylvulas Aganippe.

Jam tum tempora Sirii
Pestilentia retulit
Æstas pulverulentior:
Et silentium amabile
Montis densa tenebat

Forte tum Chariclûs puer
Multo cum cane, non sine
Centeno hæduleo, genas
Vix lanugine vestiens
Nigriore glabellas,

Sub dio vagus huc & huc,
Ac tostus site guttura,
Ad sacrum laticis caput
Proh pudor! tulit haud bonum
Haud bonâ alite gressum.

At pudoricolor dea
“ Ecqua te mala mens, ait,
“ O miselle puer, rapit ?”
Dixit; ille adeò tremens
Mœstâ voce recessit.

Caligare oculi statim;
Genua succidere: artubus
Sensim obrepere flammula:
Et tractim auriculæ sono
Tintinare suopte.

Tum puella, " Quid inquit,
" Quid facis, dea, quid geris?
" (Me fugit ratio mea)
" Ecquid commerui? mihi
" Filium malè perdis.

" O fontes, nemora, & lacūs
" Puri, O mons Heliconeus
" Non amabilis amplius.
" Occidunt puer, ah puer,
" Candidi tibi foles.

" Ah femel, femel occidit
" Lux tibi: & cadis immerens,
" Immerens cadis, ultimi
" Flosculus velut hortuli
" Supernatus aratro."

Talis per falicis comas
Infolabiliter melos
Integrans lacrymabile,
Absumptos Ityli dies
Daulias gemit ales.

At subristit amœniter
Compellans dea virginem,
Flere define; quid gemis?
Tandem mollicularum, age,
Siste lacrymularum.

Define: ecquod enim feras
Commodi haud bene noscitas;
Quid fles, nympha? licet tibi
Dulci amaritie tuos
Temperare dolores.

Filio sed enim dabo
Longum aruspicium tuo,
Unde quem sibi, quem tibi
Sortem dii dederint sciat
Augurarius audens.

Hoc ut dixerat, annuit ;
Approbantior annuit
Alma progenies Jovis.
Jam redis, dea, jam redis :
Claudite ostia, valvæ.

Claudite ostia, januæ ;
Serta spargite, virgines :
Proin tu casta domos, dea,
Argoas ope fospitans
Bonis omnibus opple.

TOTIUS VOLUMINIS

EPILOGUS.

AD MUSAM.

VALE, *Camena*, blanda cultrix ingent
Virtutis altrix, mater eloquentiæ,
Linquenda alumno est laurus & chelys tuo.
At, O Dearum dulcium dulcissima,
Seu *Suada* mavis five *Pitbo* dicier,
A te receptus in tuâ vivam fide :
Mihi fit, oro, non inutilis toga,
Nec indiferta lingua, nec turpis manus !

END OF THE FOURTH VOLUME.

Cat

U. S. I. LIBRARY

REFERENCE BOOK

987-1786

A 13943

928

Don
TEI

Class No. 820

Book No. 358W

U.C